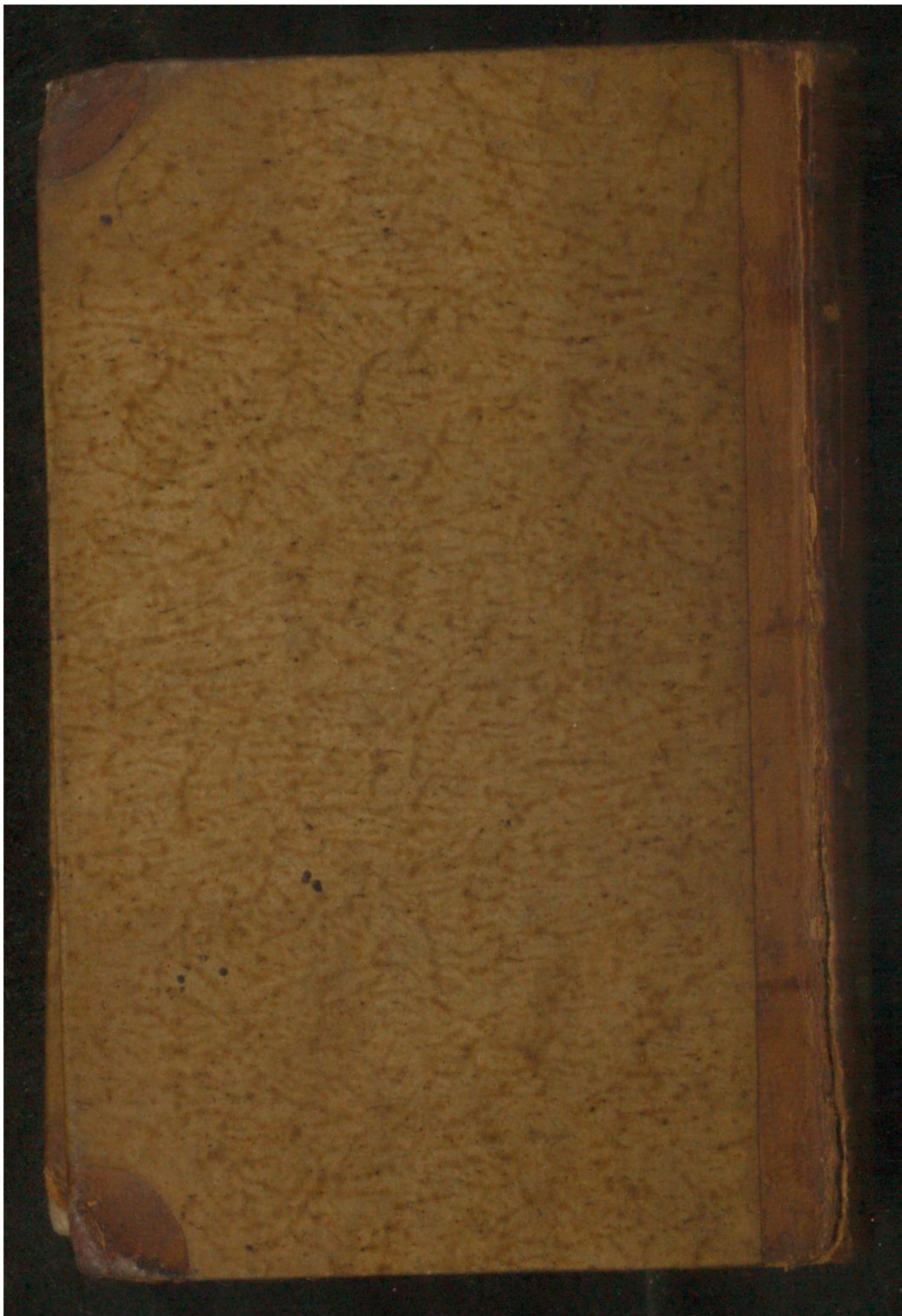
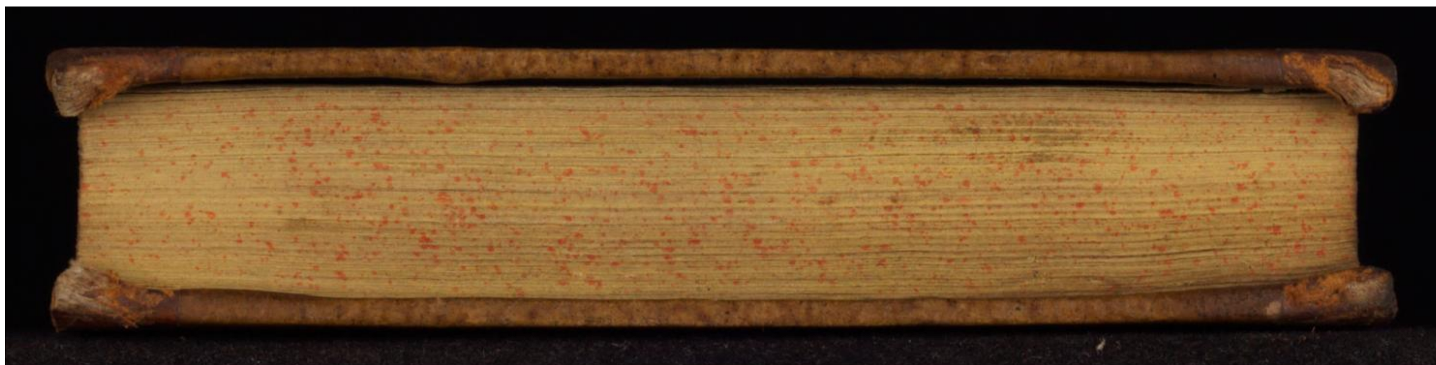

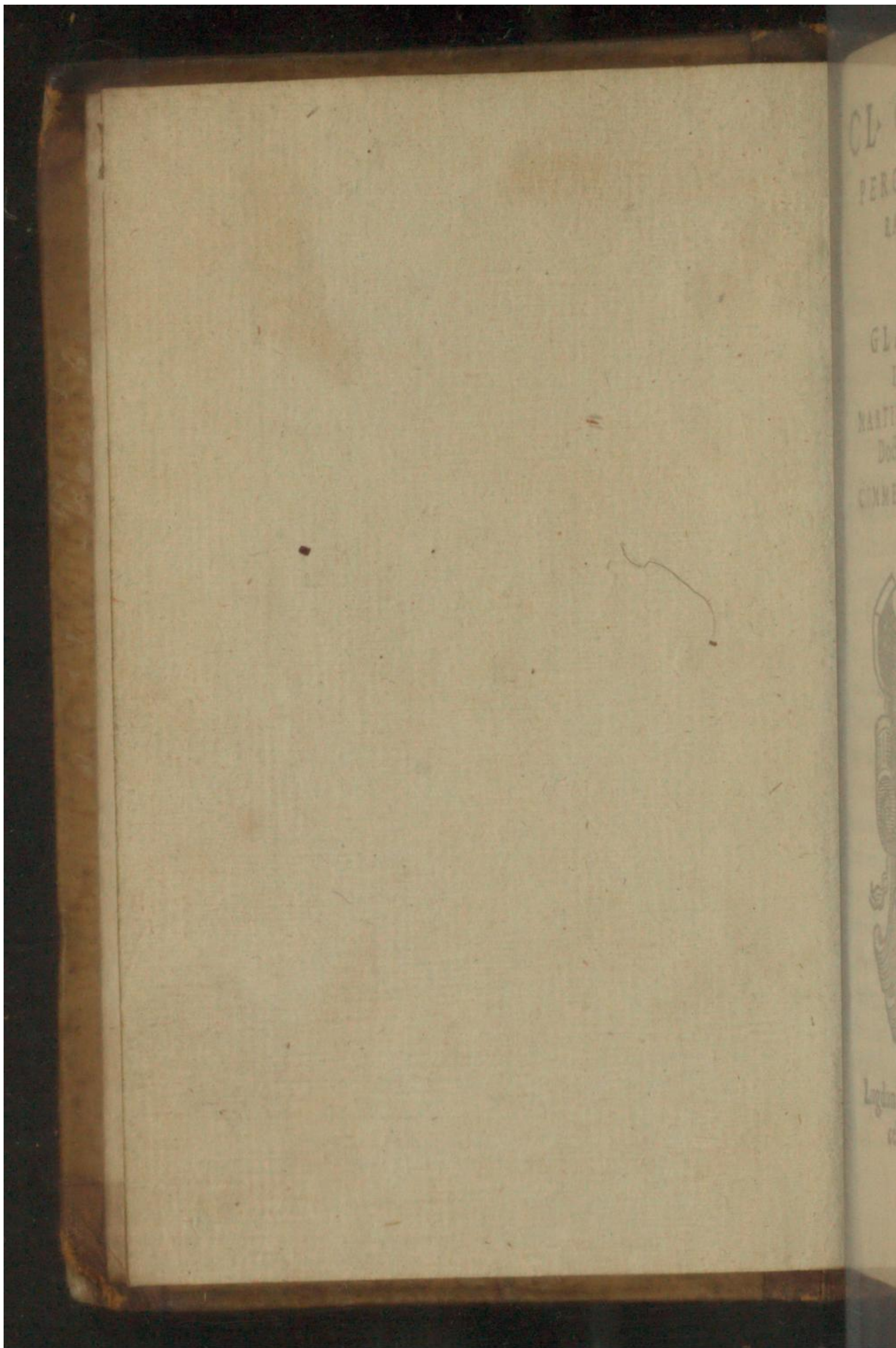

GALENI

CL. GALENI
PERGAMENI DE RATIONE CVRANDI AD GLAVCONEM LIBRI II.

MARTINO Acakia Catalaunensi Doct. medico interprete.

COMMENTARII EIVSDEM *in eosdem libros.*

Lugduni, apud Godefridum & Marcellum Beringos, fratres,
M. D. XLVII.

MARTINVS ACAKIA LECTORI.

*

EDICINA *scientiarū omnium nobilißima, antiquißimáque, magna caligine sepulta, ac obruta, iā studiosorum quorundam diligētia, & industria enitescit. Numerosißima enim studentium pars, hanc artem ad quæstum trahere uolens, temporis compēdia sequi maluit, quàm longiori tempore artis pulchritudinē quærere. Itaq; a primis disciplinis, malè etiam intellectis, protinus, non ad artis medicæ principia, sed ad finem trāsit. Artem enim prius exercere, quàm intelligere uoluit alieno periculo. Auicēnam igitur medicæ artis principem fecit, primásq; illi tribuit:* Hippocratem *uerò ac* Galenum, *duo medicinæ lumina, magno artis dispēdio, è medicorum theatro explosit:* Illum, *quòd cōtracte, preßéq;, promdéq; obscure: hūc uerò, quòd late, sed confuse rem medicam tractaße diceretur:* Auicennam *uerò, quòd artem, ut autumat, & breuiter, & luculente tradidißet, sequi maluit: quem tamen constat chaos quoddam, ac indigestam molem potius quàm ordinatam doctrinam condidiße. O-*

mnia enim cum omnibus, ſine ordine, ſine uia ac ratione miſcuit: uaſtúmq; opus effecit, infinitis propemodum erroribus refertum, humano generi pernicioſiſsimis. Quot enim hominum milia una Auicennæ, aliorúmque Arabum de ſanguinis miſsione ex oppoſito latere in pleuritide, aliísque internis corporis inflammationibus opinio iugulauit? hoc tamen Auicennæ ſectatores intelligere non poſsunt, adeo huic opinioni inueterata Arabis autoritas ceruicoſos iſtos ac marmoreos addixit. Exprimi enim non poteſt, quàm cecæ confidentiæ, quàm perditæ audaciæ eiuſmodi homines hãc artem fœdent, literarũ omnium prorſus expertes. Nullos enim non ſuſcipiunt curandos, inani pollicitatione miſerè uulgo imponentes: omnésque tam qui curari poſsunt morboſos, quàm qui curationem nõ admittũt, ex æquo (niſi quos fata ſeruant) enecant. Quiſquis igitur ad hanc diſciplinam ſtudium ſuum collocaturus eſt, educatum ac uerſatum in liberalibus ac bonis diſciplinis eſſe oportet. Deinde optimos præceptores uel audiat, ſi fieri omnino poteſt, uel certe legat. Itaque Galenum, medicorum ſolum huius artis præcepta facilè, luculentè, ac abſolutè docentem, imitandum eſſe ſuadeo, non autem Arabum doctrinam obſcuram, mutilam ac mãcam, erroribúsque ſcatentem. Longè enim plus commodi uel ex hac Galeni ad Glauconem curandi ratione, quàm ex uniuerſa Arabum do-

ctrina te aßecuturum, si quidem diligenter hæc euolueris, ac intellexeris, confidenter adfirmo. Quam nos è Græco in Latinũ uertimus, ac enarrauimus, quàm potuimus diligentißimè: sed quàm feliciter id aßecuti simus, tuum esto iudicium. Quod si tibi boni consultum eße intellexero, quas meditor lucubrationes reliquas, in usum tuum edam. Vale.

CL. GALENI

PERGAMENI DE RATIONE CVRANDI AD GLAVCONEM LIBRI II.

*

MARTINO ACAKIA INTERPRETE ET COMMENTATORE.

*

VOD non communem solùm omnium hominũ naturam, ô Glauco, sed & cuiusq; propriam, nosse medicus debeat, & ab Hippocrate olim rectè traditum est, & à nobis in ipsis artis operibus, ut nosti, studiosè obseruatum. Fieri tamẽ nõ potest, ut propria cuiusq;, perinde atq; cõmunis, scribatur: sed opposito se habent ordine scripta & opera: cũ in alijs plerisq;,

tum maxime in his quæ nunc docere statuimus.

NATVRAM *tum ingenitam, tum ascititiam temperiem uocare solent: nostræ enim generationis initio, ex utriusq;, maris & fœminæ genitura, crasin, id est temperamentum nanciscimur, quam nos proprie naturam à nascendo dicimus: quemadmodum Græci eandem* φύσιν, ἀπὸ τοῦ φύειν *appellant. hæc si mutata sit, seu in melius, seu deterius, citra tamē actionū offensionem, ascititia dici poterit. Quòd si tantus ab æqualitate sit mutationis recessus, ut corporis functiones lædantur, cā neq; simpliciter naturā, neq; aduētitiā, sed morbū dicemus. Cōmunis itaq; omniū hominū natura est, quæ intra certos limites calidi & frigidi, humidi & sicci cohibetur: quos ultra citraq; nequit cōsistere. Neq; enim quamlibet frigida, calida, humida, aut sicca esse potest, sed intra certos elementorū fines, ut dixi, coërcita, si modo duratura est, ad quorum mediocritatem, quo propius accesserit, eo temperatior euadet: contrà intemperatior, quò longius abscesserit. Cum igitur in hominis mistura, elementa nunc propius ad æqualitatem accedant, nunc uero longius recedāt, sitq; aliud alio potentius, fit ut non una sit hominis natura, sed quot modis ea contemperantur, totidem naturas esse oporteat. Atqui in mistione calor frigiditatem, aut frigiditas calorem, & siccitas humiditatē,*

aut hu

aut humiditas ſiccitatẽ, aliquando uero duo ex his altera duo ſuperant:nõnunquam omnia propius ad æqualitatem accedunt. Nouem igitur erunt hominis naturæ:ſimplices quatuor: calida, frigida, humida & ſicca:totidem ex his compoſitæ:calida & humida, calida & ſicca, frigida & humida, frigida & ſicca, & præter has una tẽperata. Illarũ porrò quæq; cõmunis eſt, ſed minus quàm quæ totã naturæ ambit latitudinẽ. Tẽperata uerò quædã ſumma eſt ac conſummata, ut ſcribit Galenus, quæ cogitatione uerius quàm re ipſa cõſiſtit:niſi fortè tẽporis momẽto duret:eaq; ratione maioris & minoris diuidua nõ eſt. Quædã uero ab huius abſolutiõe, perfectionéq; paululum deflectit:habetq; latitudinem, quemadmodum & reliquæ octo:quo liquet innumeras eſſe priuatas particularésq; hominis naturas: quarum quamque Galenus propriam cuiuſque appellat. Cognoſcere igitur communem omnium hominum naturam, nihil aliud eſt, quàm in illo amplo elementorum ambitu, eam contineri noſſe, & quatenus ex elementis ad humanum temperamentum probe miſtis, conſtituta ſit. Minus cõmunẽ uero dignoſcere, eſt eam intelligere, nõ ſolum ex elemẽtis conſtare, uerũ ex eorũ uel æqualitate uel inæqualitate, non qualibet, ſed quæ in latitudine humanæ temperaturæ comprehenſa ſit: hoc eſt quatenus aut temperata, aut calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca, aut ex his mi

xta sit. Particularem uero, hoc est cuiusque propriam nosse, est eam intelligere non modo calidam, frigidam, humidam, aut siccam esse, sed in hoc, uel illo qualitatis excessu consistere: particularésq; quasdam proprietates habere, seu natiuas seu consuetudine comparatas. Cæterum priuatæ naturæ præ multitudine, uarietate, ac perpetua mutatione sub artē cogi non possunt. Nam propemodum infinitæ sunt, perpetuóque mutantur. Ad hæc, quantum unaquæq; à iusto temperamento recedat, ad amussim depræhendi non potest: nihilominus id coniectura assequi enitendum est. Fieri enim nō potest, ut quis recte curet, nisi is non modo communem, sed & propriam, priuatámq; cognoscat. Siquidem aliæ naturæ alia remedia efflagitant. Coniectura igitur, quoniam demonstratione nō licet, quantus sit à mediocritate recessus, diligenter disquirendum est. Porrò autem nō quemadmodum communis, ita priuata doceri potest: sed aliter docemus, aliter opera tractamus. Ab uniuersalibus enim docentes auspicamur, & ad particularia deuenimus: curationem uero à particularibus, & contrario quo inuenta sunt, ordine molimur. uerbi gratia, cum febrem docere uolumus, eam in toto genere contemplamur, eius naturam perscrutantes per theoremata & principia artis: cognitam in suas differentias dispescimus, nempe in putrem, diariam, & hecticam. Rursus putrē & hecticam

diuidimus

diuidimus, deinceps procedendo, dum ad particulares & indiuiduas deuentum sit. Postea earum causas omnes, usq; ad ultimas uestigamus. Curamus uero nō à febre auspicati, sed ab hac, nimirum biliosa, qua Achilles laborat: quæ quia præsentem causam habet, nempe putredinem, huic prius quàm illi intendimus: quoniam rursus ob meatuum constipationem fit putredo, ad constipationē consilium nostrū dirigimus. Igitur quod docendo inuentum est ultimum, id operando uides esse primum. Quocirca opposito se habent ordine scripta, & opera.

EFFLAGITASTI enim, ut tibi uniuersalē medēdi uiam ac rationē, quasi summatim describerē: hæc autē qualitate, quātitateque remedij cuiusque, & utendi modo, ac occasione, quæ horum omnium cognitu difficilima longe est, perficitur. Circa quam, nempe admodum præcipitem, ut alicubi autor nobis bonorum omnium Hippocrates docet, plerunque medicos nō uulgares modo, sed & certe optimos, falli uides. Quinetiam recta assequi coniectura medicamenti quantitatem, pro uirium ratione corpori accommodandam difficile esse, idem uir scripsit.

Vniuersalis medendi uia ac ratio, quam methodum Græci uocant, ex principio aliquo ad singula peragenda ordine perducit: docēdo quid

primum, quid secundum, quid tertium, & reliqua deinceps: & quid cũ quo, & quid sine quo curationem efflagitet: & qua ratione ea perfici poßit. Primum enim curari debet id quod magis urget, aut sine quo aliud curari non potest: Magis urget, quod maius periculum, si negligatur, adlaturum est: Periculum autem adfert affectus magnitudo, siue is morbus, siue causa, siue symptoma sit: Affectus magnitudinem sua substantia prodit, atq; à naturali statu receßus: præterea & partis affectæ conditio. Nonnulli enim affectus toto genere mali sunt, ut syncopæ, animi deliquia, atque id genus alia, quæ uires affatim demoliuntur. Nonnulli uero ex se quidem perniciosi non sunt, sed si increuerint, multúmq; à naturali statu receßerint, periculo nõ uacant. Cuiusmodi sunt quædam febres, quæ errore uel medici uel ægroti ad tantum exceßum deueniunt, ut hominem iugulent. Ad eundem modum partes aliæ aliis maius periculum minantur, ubi affectum alioqui mitem conceperint. Principia enim uirtutum, stomachus, & aliæ corpori neceßariæ partes, affici uel mediocriter non poßunt, sine magna totius corporis iactura. Ab his igitur curationem auspicari oportet. Exemplum habes in hoc priore libro de febre aßidua cum stomachi affectu, syncope, animi deliquiis, & aliis id genus symptomatis. Aliud sine alio curari non potest, ut effectus sine causa. Putris febris,
exempli

exempli gratia, curari nō potest nisi abacta eius causa: nempe humorum putredine: nec putredo, nisi deleta obstructione. Igitur ubi nihil aliud urget in id genus affectibus, curationis ordo à causis petendus est. Quemadmodum ubi complicati sint affectus, ab eo auspicari curationem oportet, sine quo reliqui curationem non admittunt. Proponatur, gratia melioris intelligentiæ, ulcus cauum in crure præter naturā calido: quoniam autem per hāc hypothesin affectus multiplex est, nempe ulcus, cauitas, & intēperies partis calida, uidendum est ex quo principio ad singulorum curationem procedēdum sit: & cui primo consulendum, cui secūdo, & tertio: quod nos methodus ad hunc modum docebit: Vlcus, quia solutio continuitatis est in carne, uniri postulat: cauitas, carne repleri: crus præter naturam calidum, refrigerari, per primum illud principium, Contrariorum contraria sunt remedia. Et quoniam ulcus probe uniri non potest, nisi commissis eius labris, cæterum committi non poßunt, nisi ei quæ periit caro uicaria regignatur: quod cū naturæ sit opus, ea nisi integra, incolumísq; sit, hoc munus rite obire non poterit. Ex hypothesi autem crus præter naturam incaluit, proinde eius natura imbecilla est, & ad procreandam carnem inepta: quare nisi reductum sit ad suam naturalem constitutionem, similem deperditæ carnem generare non poterit. Primū igitur crus

ad

ad naturā reuocabimus, deinde ulcus carne implebimus, postremo solutam uniemus continuitatem. Vniuersalem hanc curandi rationem cōstare Galenus ait, ex remediorum qualitate, quantitate, utendi modo, adhibendi opportunitate. Remediorum qualitas ab actione quam edit, à parte cui præcipue dicatur, & ab affectu cui medetur, sibi nomen adoptat. Actionem edunt primæ qualitates, nempe caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas, ex hisq; natæ, ut quæ emolliunt, indurant, laxant, tendunt: quæq; substantiæ concrementum consequuntur: cuiusmodi sunt quæ tenuant, incidunt, & incraßant, & meatus infarciunt, emplasticas uocant: quemadmodum & quæ ex ambabus ijs nascuntur, ut astringens, densans, repellens, aperiens, digerens, detergens, & aliæ id genus, de quibus fusißime Galenus in libris de Simplicium medicamentorum facultatibus disputauit. À totius substantiæ similitudine uis purgatoria manat, quæ humores è corpore trahit, alia alios. Sortiuntur etiam appellationem huiusmodi qualitates ab affectu, & affecta parte, quibus medentur: ut bechica, id est tußicularis, quæ tußi: stomachica, hepatica, quæ stomacho & iecori cōueniunt. Qualitates primas adhibēdas eße ostendunt affectus quidem contrariā, ut calidus frigidā, frigidus calidam, & alij pari modo. Temperatura uero similem, calida quidem calidam, frigida frigidam.

dam, humida humidam, & sicca siccã. Ad eundem modum aliæ qualitates, tum quæ ex primis nascuntur, tum quæ ex substantiæ crassamento, tum ex utrisq; ortum habẽt, cõtrarijs affectibus & similibus tẽperaturis adhibẽtur: ut emollitæ præter naturã substãtiæ, quæ indurãt: raræ, quæ densant: & reliquæ pari modo. Sola uitiosi humoris cõditio purgatoriã uim præscribit, ut bilis quæ bilẽ trahat: pituita, quæ pituitã. Quemadmodum quæ à loco & eius affectu nomen accepit, tum loci ipsius, tum morbi natura, quam adhiberi oporteat, ostẽdit. Venter enim, stomachus, & iecur, medicamẽta efflagitant, quæ robur seruare possint: cuiusmodi est absinthium. Quòd autem tum morbus tũ affecta pars peculiare quoddam remedium desiderent, id fit uel occasione supradictarum qualitatum, uel quòd nõ antè medicamenti uis suo fungitur munere, quàm à natura excitata sit. Nã quæ partium crassitie pollent, uiscosáq; sunt, motu pigra existunt, ideo primis partibus hærent, in quibus natiuum experta calorem, uim suam exerunt. Tenuia uero celeriter in lõginquas partes perueniunt, antequam in actum, ut dicitur, reducantur: ubi uim suam exercent, ut cantharides in uesica: hinc fit ut alia iecori, alia lieni, alia alijs partibus conferant. Sic nonnullarum partium ut iecoris & uentris robur seruare debet, scilicet uniuerso corpori necessarium. Ideo leniter astringẽtibus,

hoc

hoc est quæ naturæ partis robur tueantur desiderant: cuiusmodi est absinthium. Pari modo nõ nulli morbi peculiaribus remediis iuuari creduntur, ut comitiales pæonia, nõ autẽ occulta, ac delitescente ui, sed quatenus humores hunc morbum efficientes extenuat, ac digerit. Quantitas non solum molem, & mensuram, uerum etiam facultatis ordinem, ac gradum & numerum adhibendorum medicamentorum continet: hæc omnia definiunt magnitudo affectus, propria corporis natura, uirium robur, partis conditio. Affectus nomine intelliguntur morbus, eius causa, & symptomata. Magnitudo sub se cõtumaciam affectus continet: etiam si alioqui exiguus sit. Igitur affectus magnus, non solum medicamenti copiam, sed & uehementiam postulat: exiguus minorem modum, & uim remißiorem: atq;, ut semel dicam, æquali medicamentorum exceßu, contrarius naturæ exceßus abigendus est. Nam quemadmodum medicamenti facultas, tum mole minor, tum uiribus ignauior, ad mediocritatem, quod exceßit, non reducit, sic maior uehementiórq; oppositum exceßum inuehit: tantum quidem, quantum ipsa naturæ exceßum superabat. Neq; enim alia ratione calidum, & frigidum medicamẽtũ dicimus, quàm quòd calfacit & refrigerat: sic & mediocriter calidum, quod modice calfacit: & in primo, secũdo, tertio, quartóue exceßu calidũ, & frigidum, quod hoc aut

illo

illo exceßu corpus calfacit, ac refrigerat. Vbi igitur uehementer immutandum corpus est, uehementer immutantibus est opus: ubi modice, ijs quæ modice immutēt: ubi in secūdo, tertio, quartóue ordine, medicamēta, quæ similiter afficiāt adhibenda sunt. Pari modo in alijs qualitatibus factitandū est, ut aperientibus, & detergētibus. Sic par pondus, & mensura in pari morbi magnitudine adhiberi debet: itaq; remedij quantitas quàm maxime fieri potest, affectus magnitudini respondeat. Pertinacia affectus medicamēti quantitatem uariat: si quidem is facile solui poßit, parcius ac rarius offerendum eße cōmonstrat: sin ægre ac pertinaciter, liberalius & frequentius. Quemadmodum & uires si ualidæ sunt, largius & frequentius admittunt: sin imbecillæ, parcius. Corporum propriæ priuatæq; naturæ ut uariæ ac differentes sunt, ita uarium medicamenti modū postulant. Sunt enim quibus id in alimentū uertitur, si deuoretur: ijq; liberalius ac uehemētius sumūt. Alij contra à quouis facile lædūtur, sic ut interdū solo eius olfactu ad uomitū prouocētur: atq; ijs parcius, ac blādius adhibēdū est. Cōditio partis sentiēdi præstātiam ac hebetudinē, craßamentū, officium, formationē, sitū, ac societatē cum alijs partibus, cōplectitur. Acutus enim sensus uehemēs ac copiosum medicamētū respuit, quod obtusus, hebésq; admittit. Quēadmodū rara, mollis, & laxa materia mi-

tius:

tius, densa, dura ac compacta, ualentius recipit: sic partes principes, & quæ uniuerso corpori officium suum præstant, quales sunt uentriculus, iecur, cor, & cerebrum, blandius, ac parcius. Contrà obscuræ, ignobiles, & quæ munus publicum non habent, acrius & liberalius ferunt, ut postea fusius docebitur. Formatio quoq; partis eandem habet rationem. Siquidem partes quæ tam intra se quàm extra uias habẽt faciles ac patentes, mitius ac parcius: quæ uero meatibus carent aut angustas uias habent, uberius & acrius efflagitãt, uti posteriore libro dicetur. Situs, & societas partium, medicamenti & uim & molem uariant. Nam quæ in superficie constitutæ sunt, & quæ societatem cũ uẽtriculo & intestinis habẽt, paucum ac mite: quæ uero longe à uijs purgatorijs distant, largum ac uehemens exigunt.

Vtẽdi medicamẽti modũ ac rationẽ ostẽdunt, humoris natura, uia per quam humor ipse educitur, locus cui remediũ adhibetur, & medicamẽti uehemẽtia, morbíque cõditio. Nam si humor uacuãdus in nobilẽ partẽ uergat, hũc retrahere, uel deriuare expedit in locũ cõuenientẽ: qualia sunt intestina, uesica, uterus, cutis uniuersa, palatum, nares: & per conuenientem uiam, hoc est rectum tramitẽ, ac per directũ, ad locũ affectũ. Sin in ignobilẽ, & per cõmodã uiam, sinẽda natura est, modo par sit humori uacuãdo. Sin minus, iuuanda. Quòd si resideat humor in aliqua corpo-

ris

ris parte, isq́; quantitate magis quàm qualitate delinquat, educi sanguinis mißione debet. Sin qualitate, & ad excretionem paratus sit, protinus educere per idonea, ut dictũ est, loca oportet: qui si craßus ac lentus sit, prius extenuari incidiq́; postulat: postea, ut modo docui, uacuari idoneis medicamentis. Sin farta uia est detergi, astricta laxari debet: postea humor uacuari. At si neq; stricta, neq; obstructa sit, aut alio quouis modo impedita, quominus per eam humor fluat, si quæ de humore modo dicebamus, consentiant, protinus hunc uacuare oportet. Cæterum, si affectus magnitudo uehementißimum remedium efflagitat, non continuo id adhibendum est, sed remißius primum, deinde paulatim inauctis eius uiribus, tantisper dum morbi magnitudinem æquet, offerendum. Non enim subitas uehementesq́; mutationes natura sustinet, præsertim iam morbo imbecillior reddita. Ad eundem modum, ubi corpus larga euacuatione eget, sed per imbecillitatem, aut aliam occasionem, hanc semel ferre non potest, ea in multas est partienda, ut in cacochymia. Locus uerò, cui adhibetur remedium, medicamenti formam potius, quàm ministrandi modum docet: siquidem alia ano, alia utero, alia oculis medicamenti forma adhibenda est. Occasionem Græci καιρὸν uocant, id est temporis partem, in se habentem rei alicuius idoneam faciendi, aut

nõ faciendi opportinitatem. Curãdi autẽ καιρὸν Hippocrates ὀξὺν, id est, celerem esse ac præcipitem ait, celeriterq; transeuntem, ob perpetuum substantiæ corporis fluorem, ut Galenus interpretatur, scilicet alterantibus causis, tum internis, tum extrinsecus incidentibus obnoxiæ. Morbus enim, ut alias causas taceam, maxime corpus immutat, atq; eò reddit imbecillius, quo uehementior est. Quò uero grauius affligit, eò celerius exigit remediũ. unde fit, ut celeris sit exhibẽdi remedij opportunitas. Remediorum autem opportuna tempora, in genere quidẽ, ex præsentia eorũ, quæ remedia efflagitant, & eius absentia, quod potest exhibitionẽ impedire, desumuntur, ut autor est Galenus. Remedia efflagitant morbus, eius causæ, & symptomata. Nullo enim tempore hæc auxilijs non egent. Nam quicquid in corpore præter naturam est, quocunq; morbi tempore, siue principio statim, siue incremento, siue statu, siue declinatione, sui ablationem indicat. At non omnia omni morbi tempore opportuna sunt auxilia: sed alia in principio, alia incremento, alia statu, alia declinatione conferunt. Vacuatio enim, etsi hanc febris, uerbi gratia, ex humorum putredine perpetuo efflagitet, non tamen omni tempore commode adhiberi potest: sed tantùm, cum uirium robur id permittit: hoc est, ut dicebamus, absentia eius, quod prohibere adhibitionẽ potest: hoc autẽ est

uir

uiriũ imbecillitas. Itaq; à tempore morbi uires, à uiribus occasio adhibendi remedij petitur: his si adiunctus sit motus, uel humoris, uel naturæ, uel utriusq;, maxime remedia offerre licebit. Ostensum autem est, omnem præter naturã affectum, semper sui ablationẽ efflagitare: præsensq; uirium robur, id est, uirium imbecillitatis absentiam, remedium admittere. Valent autem uires magna ex parte, & per initia horum morborũ, & declinationes. Igitur per ea tempora licet remedia adhibere. Per initia quidem sanguinis mißionẽ, aut purgationẽ, si materia turget, aut ad excretionem alioqui parata sit: in declinatione uero maxime purgare licet, cum tunc & humor concoctus, excerniq; idoneus sit, & natura morbo superior ad expulsionem moueatur. Eodem modo per acceßionum particularium principia prouocare uomitum licet, in declinatione uero inferiorem uentrem mouere, aut sudores elicere, naturæ motum imitantes. Particulatim uero remediorum tempora, tum ex antè commemoratis, tum ex alijs, quæ omnino scribi non possunt, petuntur. Cum enim non omnes morbi æqualia habeant tempora, nec eadem symptomata, remedium aut impedientia, aut accelerãtia, atq; ægrotorum diuersæ sint particulares naturæ, propemodumq; infinitæ, ut ostensum est: aliaq; id genus inueniantur, quæ adhibendi remedij occasionem uariant, quod temporis momen-

tum omnibus idoneum præscribi poterit? Non est igitur facile singulis sua tempora inuenire. Itaq; medicos uel doctissimos, circa hanc occasionē subinde hallucinari contingit. Quòd uero nec promptum sit idoneam medicamenti quantitatem pro uirium ratione adhibere, uel ex eo constat, quòd exactè corporis uires, ac medicamentorum facultates metiri non possumus: sed coniectura tantùm, quam non omnes probe asse qui ualent.

CVM igitur ad rectam curationem plurimum conferre tum occasio, tum quantitas remediorum constet, sint autem hæc singulis ægrotis propria, nihil uero quod proprium sit uerbis explicari possit: hac ratione, quod commune est scribere cogimur, tametsi id usu sit secundum.

Non solum adhibendorum remediorum occasio, & quantitas, ad rectam curationem conferunt: uerumetiam qualitas & utendi modus, ut proxime declaratum est. Ea uero omnia singulis ægrotis propria peculiariaq; insunt: neq; enim eadem medicamenti quantitas, neq; qualitas omnibus conuenire potest, nec eodem morbi tempore adhiberi, nec omnibus eodem modo ministrari: insuper particulares naturæ innumeræ sunt, ut docuimus, morbi quoq; particulares innumeri: unusquisque uero tum morbus, tum ægrotus proprium efflagitet remedium:

quot

quot naturæ, & morbi sunt particulares, totidem remedia particularia esse oportet: nempe infinita, proindeq; ineffabilia. hæc igitur cũ propria unicuiq; insint, propria autem uerbis explicari non poßint, quæ communia sunt, sub artemq; cogi poßunt, scribere tentat Galenus: non autem propria, quæ explicari non poßũt. Quod itaq; commune est scribit, licet in exercenda artè secundum locum obtineat.

PLERVNQVE enim ægrotos quosdam inuisimus, quibuscum antea, dum sani essent, uersati non fuimus: proinde quẽ colorem, quam corporis habitudinem, quem natiuum calorem, arteriarúmque pulsum antè habuerint, ignoramus: quæ si antè perspecta nobis fuissent, morbi utiq; magnitudinem probe iudicare potuissemus. Cuiusque enim morbi magnitudo tanta est, quantum à naturali statu recedit. Quantum uero recedat, solus is nouit, qui naturalem habitum ad amusim tenuerit. Quod cum in illis ipsis ignoremus, ne omnino hæsitemus, ad id quod commune est, confugimus. Nam in hoc artis peritus imperito plus nonnihil potest. Quid uero plus? Hippocrates quidem omnium quos nouimus, id primus literis mandauit. Qui autem post hunc fuerunt, eiusq; scripta intellectu conse-

quuti sunt, fusius sunt interpretati. inter quos fuit Mnesitheus Atheniensis, uir cum in omnibus aliis, quæ ad artem pertinent non mediocriter eruditus, tum in exercenda arte, quantum uia ac ratione licet, nulli peritia secundus.

Obiter hoc loco signa enumerat, quibus natura cuiusque deprædendi poßit: quæ quoniam paulopost plenius tractabuntur, nunc explicanda non sunt: interim tamen monebimus eorum cognitionem, ad rectam curationem eße pernecesßariam: quãdo morbi magnitudo sine his minime haberi poteſt: siquidem ea tanta eſt, quantus eſt à naturali ſtatu receßus: quem nos non à mediocritate, ſed à propria cuiusq; natura, metimur. Huius rei intelligendæ gratia, fingamus Achillem naturæ eße calidiorem duobus numeris ſupra æquale temperamentum, Hectorem uero temperatum: utrunq; tertiana laborare, quæ excedat, exempli gratia, utriusq; natiuum temperamentum tribus numeris: dico parem in utroque exceßum præter naturam eße, nempe calorem tribus numeris excedentem: Achillem Hectore nihilominus calidiorem eße. Nam cum ex hypotheſi, ille duobus numeris calidior ſit natura, hic temperatus, uterq; æquali exceßu præter naturam laboret: Achilles quidem à mediocritate quinque numeris, Hector uero tribus ſolum excedet. Quòd ſi ab hac totidem numer

meris præter naturam Hector recederet, grauius quàm ille laboraret, ut qui à suo temperamento longius abscederet. Itaque necessaria est priuatæ cuiusq; naturæ ad magnitudinem morbi habendam, cognitio. Signa igitur morbosa cum salubribus conferre oportet: æstimareq;, quàm illa sint ab his mutata: hoc est, quantum color, calor, pulsus, corporis habitudo præsens, à pristina recedat: tum sic ad ueram curationem accedere facile poteris. Si uero incognita sit propria ægrotantis natura, proindeq; à natiuo statu recessus, ad commune confugiendum est. quod si non exactam magnitudinis morbi notitiam, saltem artificiosam coniecturam attulerit. Communia uero sunt, ægrotantis ætas, temperatura, regio, tempus, morbi species, uictus ratio, & alia id genus, quæ suo loco docebuntur.

HIC Mnesitheus à primis summísque generibus auspicatus, ea in alia item genera, species & differentias, secanda esse censuit. Hæc denuo in alia similiter: quæ rursus eodem modo distribuerentur, dum ad aliquam talem descenderemus speciem, quæ diuisa in unum numero ac indiuiduum desineret. Mihi uero satis est tibi sententiam meam breuibus explicuisse. Nam ridiculus forem, si te tua docerem, tanquam ea pridem ex Pla-

tone non didiceris. De hac re igitur meminimus, non ut te diuidendi rationem doceremus, sed quòd ad ea, quæ pòst dicentur, omnia, non inutilem fore speraremus: quódque aliter tibi causas, ob quas medicorum plurimos paßim errare contingit, efflagitanti non alia uia melius indicare possemus. Etenim quicquid tum in aliis sectis, tum à multis medicis in morborum curationibus delinquitur, primam id maximamq; causam habet, uitiosam diuisionem. Quidam enim in primis, summisq; generibus statim subsistunt, solis indicationibus, quæ ab illis desumuntur, contenti. Quidam quadam tenus diuidendo processerunt, sed ad diuisionis metam non peruenerunt, multi autem perperam diuiserunt.

Quàm neceßaria sit diuidendi ratio ad curationem, qualisq; eße debeat, & quæ in ea uitia committantur, ostendit. Sub diuisionis nomine Partitio, & Resolutio continentur. Genus autem proprie in suas species, ac differentias diuiditur: totum in suas partes distribuitur: effectus uero in suas causas, & causæ in suos effectus: finis quoq; in sua media resoluitur. Genus igitur diuidi debet in proximas semper species, ac differentias: quæ rursus in propinquas eodem modo distribuuntur, rursusque in

alias,

alias, dum ad eam peruentum sit speciem, quæ amplius diuisionem non recipit. uerbi gratia. Morbus alius simplicium partium, quas similares uocant, alius instrumentalium est, alius utrarumq; communis. Rursus simplicium partium morbus alius calidus, alius frigidus, alius humidus, alius siccus, alius ex his mixtus: qui in alios postea morbos non diuiduntur nisi ratione maioris & minoris differentes. Eodem modo reliquæ morbi differentiæ secari possunt, ut ex Galeni libris de Differentijs morborum constat. Effectus uero in suas semper proximas causas, ut febrem in putredinem, hanc in prohibitam trãspirationem, quam in meatuum cõstipationem, rursus hanc in obstructionem, & astrictionem resoluimus. Et obstructionem in humorum tum abundantiam, tum crassitudinem, tum lentorem: Astrictionem in causas euidentes, ut in frigus, & aquas aluminosas: Crassitudinem, & lentorem in antecedentem uictus rationem: Et causæ in suos effectus: ut meatuum constipatio in putredinem, putredo in febrem. Sic finem in sua media resoluimus. Exemplum in septimo τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ ab Aristotele exprimitur, ad hunc modum: Fit autem sanum ita cogitante medico: Quoniam sanitas est tale quid, necesse est, si sanum futurum sit, ut hoc adsit, nempe æqualitas: & si hoc, caliditas: si uero caliditatem adesse oporteat, opus est frictione. Po-

nit enim morbum esse frigidum. Partimur autem totum, ac compositum in suas partes: ut corpus in caput, thoracem, uentrem, manus, pedes &c. Medicina in scientiam salubrium, morbosorum & neutrorum: aliæ sunt differentiæ diuisionis, ut πολυσήμον in sua significata: & subiecta in sua accidentia: hanc uocat Cicero enumerationem, ubi singula quæ rei alicui insunt, enumerantur. ut si quis Francisci Galliarum regis, huius nominis primi, dotes recenseret: eas primum, in animi, & corporis uirtutes distribueret. Rursus animi, in liberalitatem, æquitatem, clementiam: Corporis, in pulchritudinem, & robur. sed hæc ad rhetoras magis spectant. Vbi uero in opposita accidẽtia subiectum diuiditur, rationẽ habet ueræ diuisionis: ut corporis humor alius calidus, alius frigidus, alius humidus, alius siccus. Contrà diuiditur accidens in subiecta, ut morbus alius simplicium partium, alius instrumẽtalium, alius utrarumq;. Diuidendi formas ignorant, qui plura quàm par sit diuidendo attingunt: necessaria omittunt, qui generũ specierúmq; ordinẽ luxant. Plura attingunt, qui accidentia quædã quæ necessaria ad rem propositam nõ sunt, in diuisionẽ adferũt: ueluti cum febrem diuidunt in rubram cũ alijs differẽtijs. Necessaria omittunt, ubi aliquod intermedium genus uel species omittitur. Luxatur ordo, cum superius inferiori subijcitur: hoc est, magis commune,

mune, minus communi. Quòd autem diuidendi ratio ad curationum inuentionem ſit neceſſaria, ex ſequentibus patebit.

AT quiſquis omnia, & quæ ſecundum, & præter naturam ſunt, ad hanc uiam, ac rationem reuocarit: & ex omnibus ijs quę per diuiſionem inuenta ſunt, integras deſumpſerit indicationes: ſolus is, quantum per humanas uires licet, medendo non errauerit: notos quidem alijs melius, ignotos uero, quàm fieri poterit maxime ſecundum illos curauerit. Si quis enim probe diſtinxerit primũ ætatum, deinde temperaturarum differentias, & uires, multáque id genus, quę homini inſunt, cuiuſmodi eſt color, calor, corporis habitudo, arteriarum motus, conſuetudo, ſtudia, & animi mores, quibus addiderit maris & fœminę diſcrimen, & quæ ad regiones, anni tempora, & alias ambientis nos aëris conſtitutiones, ad propriam ægrotantis naturam propè accedet. Verum alia quidem horũ omnium in libris de Pulſibus, alia uero in libris de Temperamentis diſputata ſunt: quemadmodum & quæ præter naturam ſunt uniuerſa, ut inter ſe formis ac generibus differant, in libris de Affectibus à nobis definita ſunt.

Secundum naturam ſunt, ſanitas, uires, ſani-

tatis

tatis tum cauſæ, tum effectus. Præter naturam uero, morbus, morbi tum cauſæ, tum ſymptomata. Sanitas ſimplicium quidem ac primarum partiũ, ex calidi, frigidi, humidi, & ſicci ſymmetria: inſtrumentalium uero, ex commoda magnitudine, numero, forma, & ſitu conſiſtit. Quoniam autem nouem, ut diximus, modis elementa miſcentur, nouem erunt ſymmetriæ, id eſt temperaturæ: totidémq; primarum partium ſanitates. Rurſus quoniam inſtrumentorum fabrica ex quatuor abſoluitur, nempe magnitudine, numero, forma, & poſitione, quatuor erũt eorum ſanitatis differentiæ: quæ ſi omnia inſtrumento adſint, ſumma erit inſtrumenti ſanitas, quatenus inſtrumentum eſt. Nam eius ſimplices partes intemperantia laborare poßunt, & earum fabrica inculpata eße. Si uero abſoluta ſit tam primarum partium temperies, quàm inſtrumentorum commoderatio: & abſoluta omnino erit ſanitas. Sin utraq; deflectat ab hac perfectione, citra tamen actionum læſionem, ſanitas quidem erit, ſed eò imperfectior, quò à iuſto modo magis recedet. Cæterum forma, partis figuram, cauitatem, aſperitatem & læuitatem complectitur: Figura, curuitatem, rectitudinem, planiciem, & ſimilia corporis inſtrumentis commoda: Cauitas uero, raritatẽ, denſitatem, obſtructionẽ. Vires autẽ ſunt, animalis, uitalis, naturalis. Animalis, ſenſilis, motrix, princeps. Princeps imaginatio, intellectus.

lectus, memoria. Causæ, quæ sanitatem seruant sunt, admouenda, efficienda, foris incidentia, & educenda, quæ in libris de Sanitate tuenda Galenus fusißime tractauit. Rite enim ministrata sanitatem tuentur: proinde ad res secundum naturam referuntur. Contrà improbe adhibita morbos pariunt: ideò ad res præter naturam reducuntur. Effectus sanitatis, actio proba, & excrementa, qualitatésque secundum naturam. Actiones totidem sunt, quot uirtutes: ut sentiendi, mouendi, & reliquæ qualitates, quæ sensibus deprehenduntur, calor & humiditas tactu: color, uisu: uox, & sonus, auditu. Excrementa, quæ tota substantia, quantitate, & qualitate secundum naturam se habent. Res præter naturam, sunt morbus, eius causæ, & symptomata: quorum diuisio amplißime in Galeni libris de differentiis, & causis morborum & symptomatum monstrata est. Igitur indicatio à rebus secundum naturam desumpta, prima & communißima custodiam sanitatis, & eius tum causarum, tum effectuum, quæ aderant incipiente morbo, commonstrat, ita, ut per morbum mutari non debeant, etiam si à mediocritate deflexerint. Itaque biliosæ naturæ ægrotanti danda sunt, quæ hanc conseruent, & reliquis pari modo à quibus particulares sumuntur indicationes: eo ordine semper procedendo, quo diuisa fuerunt. Absoluta, gratia exempli, sanitas primarũ

partium causas efflagitat, quæ se tueantur moderatißimas, calida calidas, frigida frigidas, & reliquæ similiter temperaturis, ex quibus natæ sunt, gradu & ordine respondentes. A' rebus uero præter naturam sumitur indicatio: prima quidem & generalißima, quæ morbum, eius causas, ac symptomata abigenda eße docet. Particulares uerò à particularibus morbis, quo ordine inuenti per diuisionem fuerunt. Quoniam igitur morbus alius intemperantia est simplicium partium, alius instrumentorum incommoderatio, alius unitatis solutio: intemperantia quidem ad temperamentum reduci postulat: incommoderatio ad commoderationem: & continuitatis solutio ad unitatem. Rursus intemperantia alia calida, alia frigida, alia humida, alia sicca est: calida refrigerari, frigida calefieri, humida siccari, & sicca humectari cupit. Ad eundē modū & reliqui particulares morbi, symptomata, et causæ: semper procedēdo ad indicationū inuētionē, quo ordine inuentæ per diuisionem ea fuerunt. Ex quo liquet, diuidendi rationem ad morborum curationem eße pernecesſariam: siquidem diuisio eorum curandorum omnes suggerit indicationes. itaque si quis hanc probe norit, medicando non errabit, quantum per humanas uires licet. uerùm cognitos quidem melius quàm incognitos: quanquam & hos probe curabit. Ad propriæ uero cuiusque naturæ cognitionem prope

accedet,

accedet, quisquis apte distinxerit ætatum & temperaturarum differentias, uires, colorem, calorem, corporis habitudinem, arteriarum pulsum, consuetudinem, uitæ genus, animi mores, sexum, anni tempora, regiones, & alias ambientis nos aëris constitutiones. Hæc enim, qualis cuiusque sit natura, ostendunt. Siquidem aliæ ætates alias habent naturas. pueri enim humidi sunt, adolescentes temperati, iuuenes calidi & sicci, senes frigidi & sicci. Sic temperaturæ aliæ calidæ, aliæ frigidæ, aliæ humidæ, aliæ siccæ, aliæ ex his mixtæ, aliæ uero temperatæ: quarum quæque certis notis deprehenditur: quæ ex Galeni Parua arte discendæ sunt. Vires per se quidem non apparent, sed à suis produntur actionibus: animalis quidem à mouendo, sentiendo, apprehendendo, intelligendo, & memorando: uitalis ab arteriarũ pulsatione: naturalis à concoctione: quam rursus excrementa patefaciunt. Color quoque corporis naturam testatur. Similis enim efflorescit cutis humoribus, ut autor est Galenus. Itaque ater atram bilem, flauus flauam, albus pituitam, rubicundus sanguinem abundare in corpore significat: qui humores cuiusque propriam naturam perspectam reddunt. Calor etiam naturam illustrat: si quidem mitis est, naturam temperatam: si acrior, biliosam esse significat. Quemadmodum corporis habitudo carnosa, calidam & humidam: pinguis, frigidam

& humidam: extenuata aridam, & quadrata temperatam. Arteriarum pulſus differētias, & quam quæq; naturam nuntiet, abūde Galenus in libris de Pulſibus tradidit. Cōſuetudo uerò naturæ proprietatē docet. Nam ex longo otio, uictu humido & largo humidior natura euadit: queadmodū aridior ex labore, uictu ſicco & parco. Vitæ genus, id eſt ars quam quiſque exercet, ſi magni ſit laboris, & calido ſiccóque loco exerceatur, ut ferraria, calidam ſiccámque naturam reddit. Contrà, humidam & frigidam, ſi corpus non fatigat, & loco frigido & humido exerceatur. Animi quoque mores, qualis cuiuſque natura ſit, docent: ira enim & furor teſtes ſunt caliditatis: iræ uerò uacuitas, frigiditatis. Regio, temporis conſtitutio, & ambientis nos aëris conditio, qualis quæq; eſt, talem & reddit, & teſtatur eſſe naturam. Sexus uerò naturæ eſt index: uir quidem, calidæ & ſiccæ: fœmina uerò, frigidæ & humidæ.

NVNC uero omnis noſtra diſputatio de ijs ægrotis erit, quos exacte, antequam morbum contraherent, noueramus: cum quibus tamen & reliquos omnes quorū nobis non erat perſpecta natura, intelligemus. Siquidem difficile non fuerit, ex eo quod perfecte diſtinctum eſt, id etiam quod tale non ſit, inuenire.

Quoniam omnis ars à notioribus ad ignotio

ra

ra procedit, primũ de ijs Galenus disputat ægrotis, quorum naturam ad amussim, dum sani essent, perspectam habueris. Postea de ijs, quorum natura prius, quàm morbus inuasisset, incognita fuit. Facile enim, ut inquit, ex certo, exquisitoq; cognito, quod incognitum est, inuenitur.

IGITVR à febribus, quoniam harum curandarum rationẽ habere cupiebas, auspicemur: primúmque de simplicissimis, quas Hippocrates ephemeras, id est diarias uocat, differamus.

Febrem esse Galenus ait natiuum calorem in igneum uersum. Is autem natiuus duplex est: alter, quem idem autor nunc aëream, nunc sanguineam substantiam, nunc uero spiritum uocari scribit, temperatus, non ubique sui similis: in alijs enim partibus elaboratior, in alijs minus elaboratus (quemadmodum & sanguis) existit: omnium naturæ functionum autor, proinde in nulla corporis parte non continetur, in spatijs quidem inanibus plurimus. Is pro temporum, ætatum, & uictus ratione, modo auctior, modo minutior, & modo acrior, modo mitior existit. Ventres, inquit Hippocrates, hyéme calidiores, id est plus continent calidi innati: quòd eo tempore cutis spiracula, caloris exhalationem prohibeant, frigore astricta. Item eodem tempore mitior, æstate uero parcior, & acrior: pari modo, pueri plus uernaculi caloris,

eiúsque mitioris:iuuenes minus,sed acrioris habent. Sic & qui calido & humido uictu utuntur,maiorem eius portionem, quàm qui sicco & frigido,obtinent. Alterum calorem Galenus uirtutum substantiam, aut primarium ipsarum instrumentum esse scribit:hoc est quatuor elementorum,uel eorum primarum qualitatum contemperamentum. Cum enim elementorum substantiæ miscentur,& eorum qualitates misceri necesse est:nihil ergo refert,an harum,an illorum temperaturas,caloris substantiam esse dixeris:quanquam qualitatum esse, magis probet Galenus. Ex harum igitur symmetria, uires:ex uiribus,proba actio nascitur. Cum autem uaria sint in corpore partiũ cõtẽperamẽta, uariæ erũt natiui hui⁹ caloris differẽtiæ:aliæ enim partes solidæ sunt,aliæ humores,aliæ spiritus:quarũ cuiq; suus inest calor:qui cũ seipso calidior fit,ac uelut ignescit,febrem procreat,in spiritu quidẽ diariã: in humore uero,si quidem putris sit,putrem: sin putredinis expers, synochum:in solidis autem partibus, hecticam. Solidas nunc intelligo, non solum uere solidas, ex semine genitali conditas, sed quæ contra humores distinguuntur, ut Galenus docet:hoc est,quæ crassiores durioresq; sunt: in quo genere continentur, humor insitus, caro, & uere solida substantia: in qua ueluti basi omnium aliarum partium,uirtutis substãtia consistit:id est calor naturalis:quem Galenus natu-

ram

ram solidas partes dispensantem ac moderantem ab Hippocrate uocari scribit. Eiusmodi autem partes corpus nostrum cōstituunt: quæ cum igneam suscipiunt caliditatem, ut diuersæ inter se sunt, sic diuersas febrium differētias efficiunt. Quoniam igitur spiritus corporis simplex est, una tātū erit diariarum species: humor uero quia multiplex, multiplicem differentiā constituit. Cō calfactus enim præter naturam sanguis, synochum: putris uero bilis in uenis quidem, assiduam: in genere uero carnoso tertianam facit. Ad eūdem modum pituita, & bilis atra uarias febrium formas gignunt: ut postea docebimus. Eadem ratione hecticæ tres sunt species. Prima, cum insitum humorem calor præter naturam iam obsedit. Secunda, ubi carnosum genus occupauit, & insitum humorem iam depascit. Tertia, ubi uere solidis partibus inhæsit. Simplicissimas uocat diarias, quia breuissimæ, placidissimæ, mitissimæq; sunt, minimeq; maleficæ cum securitatis indicijs sine malis accidentibus: ut plurimum enim diem integrum non excedunt: ob id quòd materia, in qua subsistunt, nempe spiritus, facilime discutitur: nec mala accidentia has comitantur: siquidem calor in blando uapore mitis ac suauis est.

HAE autem ex lassitudine nascuntur, temulentia, ira, mœrore, excandescentia, furoréue, aliísque uehementibus ani-

mi curis.

Ex uehementi fatigatione in musculis, neruis, copulis, & articulis, laßitudinis sensus oboritur: tẽsiuus, ulcerosus, uel inflammatorius, pro humoris affectionem afferentis conditione. Eiusmodi enim partes primo calefiunt, deinde calorem uicinis partibus distribuunt: qui cum ad cor peruenit, febrem perducit. Quinetiam citra laßitudinis sensum, ex ampliori motu febris accenditur. Temulentia quoque febrem gignit: uinum enim, præsertim calidum, si immodice sumatur, ubi à corpore calorem accepit, feruentem uaporem ad cor transmittit: unde febris nascitur. Eandem uim habent gignendæ febris cibi calidi. Iracundia etiam, cum sit quasi feruor quidam, ac motus uehemens irascentis facultatis. In mœrore autem reuocati ad suam originem spiritus sese accendunt: In animi uero curis ac cogitationibus in cerebrũ feruntur, ubi accensi calorem cordi suggerunt, ac febrim pariunt. At furor, & excandescentia, quæ uehemens ira est, spiritus celeriter intrò reuocatos accendit. de his paulo pòst plura.

IN hoc genere continentur, & quæ à bubone originẽ ducunt: exceptis ijs, quæ sine manifesto fiunt ulcere. Hæ enim suspicione non uacant: minimêque mites sunt.

Bubones fiunt à delitescente intus causa, ut

uiscerum

uiſcerum inflammationibus, humorum uel malignitate, uel plenitudine, ſæpeq́; ex peſtilenti humore. unde certũ eſt ortas ex his febres, mala ſuſpicione non uacare, præcipue peſtilentes: quæ toto genere pernicioſæ ſunt: quemadmodũ & quæ ex uiſcerum inflammationibus naſcuntur. Ex *corporis autem plenitudine, & malo humore, curatu quidem difficiles ſunt: ſed quàm hæ minus periculoſæ.* Ex *euidentibus cauſis orti bubones, febres omnino mites omniq́; periculo uacantes, pariunt.* E*uidentes cauſæ ſunt: ulcus, dolor, ictus, & ſimiles, quæ iuxta magnas uel uenas, uel arterias, exiſtunt: ut cruris quidem, ſi in inguine: manuum uero, ſi in alis: quemadmodum & capitis, ſi ſecundum aures affectus ſit.*

SED & peruigilium ſimplicem febrem ſæpe attulit, quemadmodum & algor, nõnunquam & ardor.

Vigiles ſenſus nũquam otioſi ſunt, ſed ſemper agunt: eliciuntq́; ſpiritus, qui accẽſi febrem generant: frigus cutim claudit: proinde ſolitum effluuium cohibet: quod ſi calidum acreq́; ſit, febrem gignit: ſin benignũ, plenitudinem. S*olis ardor tũ inſpiratu, tum arteriarum attractu, tum cutis contactu, ſpiritus accendit.* N*am ſi cutis hunc diutius patiatur, inareſcit, contrahiturq́;, ita ut effluuium ſupprimatur: atque ex accidenti, non aliter quàm frigus, febrem gignat.*

OMNES hæ febres ſolui facilime poſ

ſunt: ſiquidem ad balneas, aliamq; uſitatã uiuendi rationem, ægrotum ſtatim ducere oportet. Itaq; qui multorum ſermone celebratam illam diatriton, id eſt triduanam inediam, in omnibus iis admittunt, febres reddunt ſæpe acriores: tametſi etiã alioqui delinquunt. quemadmodum ex ipſis uidere eſt non paucos, qui quoties ægrotos inuiſunt, ita aberrant, ut certe manu factas ægritudines inducant.

Ephemeræ, id eſt diariæ, facile, inquit, curantur: quandoquidem ſubiecta earum materia prompte ſoluitur: itaq; balneum illis utiliſſimũ eſt, tum quia conſuetum, tum quia morbi reliquijs, & ex morbo relictis affectibus medetur: ut poſtea dicetur. Poſt lauationem, ad aliam conſuetam uictus rationem, hoc eſt ſolita negotia, exercitationes, cibum, & potum relegat: nimirum à febre iam uindicatos. Igitur perperam mirificam illam diatriton, id eſt triduanã inediam, inſtituunt nonnulli, ex qua febres longe acriores redduntur: præcipue in naturis biliosis, quæ prompte accenduntur. Quòd ſi longior inedia ſit, in hecticas, ac tandem in torridum maraſmum fit tranſitus: aut in ſyncopen, ſi os uentris facile iniurijs patet: ut late docet Galenus libro octauo Methodi medendi. Nec in hac ſolum tranſigenda diatrito, ſed & in alijs quoq; aberrant plurimi medici: adeo ut manu factos morbos

bos inducere uideantur, ſcilicet methodi medendi expertes: ut mox dicetur. ὡς καὶ χειροποίητα ὄντως ἐργάσασθαι νοσήματα, *id eſt manu factas ægritudines inducunt: manu factas uocat Galenus, non quæ ſponte eueniunt, ſed medici opera fiunt.*

HARVM igitur febrium prompta eſt curatio, ſed diligentiam exigit maiorem dignotio: de qua ante nos nullus, quãtum res poſcebat, conſcripſit. Itaq; mirum non eſt multos tantũ curando hallucinari, quãtum à cognitione aberrant. Nonnulli enim caſu quodam in graues ſæpe morbos inciderunt: uelut temulenti, uel ſole exuſti, uel refrigerati, uel labore fatigati, uel uigilias paſsi, uel furore concitati, aut alia quauis occaſione, quæ ex ſe lædere idonea ſit, affecti: deinde omnia ob cauſam quæ anteceſsit, accidere, neq; aliam ſubeſſe affectionem arbitrati, negligentius uictus rationem inſtituentes, non intellexerunt ſeſe in incurabilem, aut ægre quidem ſanabilem morbum, ruere. Ob id igitur adhibenda omnino diligentia eſt, quemadmodum Hippocrates admonet, ut non ſolum futura præſentiamus, ſed & præterita & præſentia cognoſcamus. Etenim quod nunc proponimus, ad eam artis partem attinet: quod & nos, quàm di-

lucide poterimus explicabimus. Neq; par ui refert, an ægrotum iam lauare confide-req;, an sibi cauere, ac se tueri iusseris.

Prompte diarias, si quidem cognitæ sint, posse curari, iam diximus, atq; mox dicemus: uerum haud ita facile dignoscuntur. Quum enim omnes hæ magnam inter se cognationem habeant, signaq́;, quibus depræhenduntur, parum à salubribus differāt, nō facile eas cognoscas: aut si cognoscas, nō facile distinguas an ab hac an illa causa accesserint, nisi diligēter, quæ circa ægrotū sunt, tū præterita, tū præsentia, tum futura perpenderis. Quo fit, ut multi curando has febres hallucinentur. Si quis igitur ex temulētia, uel æstu, uel perfrictione, uel laßitudine, uel uigilijs, uel furore, aut alia euidenti occasione, febrē contraxerit: isq́; cruditate, uel uitio humorum laborans, præterea uel obstructione, uelit omniū curationem ad temulentiam, æstum, aut alias euidētes causas referre: nullā aliā causam subesse, hoc est neq; cruditatem, neque corruptionem humorum, neq; cutis aut uiscerum obstructionem arbitratus, oscitantiusq́; uictus rationem instituat, in quod putas periculum prolabetur? nempe in grauißimum, hoc est morbos incurabiles, uel qui facile curationem non admittant. Recte igitur monuit Hippocrates *diligentißime omnia, quæ circa ægrotum sunt, præsentia, præterita, & futura disquirere, ut recte, quæ agen-*

da sint, institueremus.

ACCEDENTES igitur ad ægrotũ, in primis quæ in ipso sunt præcipua, dein de uero alia contemplari oportet, ne minimum quiddam, si fieri omnino possit, omittentes. Siquidẽ ut indicationi, quæ à maximis sumitur, magis aut minus credamus, ex aliorum accessione efficitur. Maxima uero signa in febricitantibus omnibus, ex pulsibus & urinis petuntur: quibus alia omnia quæ in facie esse docet Hippocrates, & quæ ab accubatione, & respiratione, quæq́ue ab excrementis tum superiorum tum inferiorum partium sumuntur: atq; etiam, si quod appareat accidens in quacunq; corporis parte, aut eius actione (qualia ille sexcenta in sexcentis locis scripsit) addenda sunt: neque ex his ullum oscitanter prætereundum est. Hæc quidem febrium omnium communia sunt. Itaq; in his etiã simplicissimis, de quibus præsens est disputatio, nullum horum relinquendum est.

Præcipua maximaq́; signa sunt, quæ maxime certissimeq́; morbum exprimunt. Obscura uero minusq́; præcipua, ex se quidem parum hunc ostendunt, sed alijs addita reddunt illustriorem: atq; ea ipsa alios affectus produnt. unum enim idemq́; signum, obscurum & illustre

esse potest in diuersis morbis. Siquidem sputum in pleuritide, affectum luculentissime monstrat: in febre uero, obscure: quemadmodum urina febris est certissima nota, pleuritidis uero fallax. igitur febrium (quoniam de his nostra est disputatio) principes notæ ex earum substantia, partis quæ præcipue affligitur actione læsa, & excrementis, sumuntur: quemadmodum, & à qualitatibus, quæ necessario consequuntur. Substantia est in genere caloris, ut acris, mordax, &c. Partes quas febris maxime occupat, sunt cor, arteriæ, & uenæ. Itaq; præcipue in febribus notæ, ex harum partium actione læsa, & excrementis petuntur: hoc est ex pulsibus, & urinis. Aliæ uero notæ quæ non solum, nec semper affectum indicant, tum ex iisdem ducuntur, nempe actionis noxa, & excrementis: tum ex qualitatibus partium, non primo ac præcipue affectarum, sed secundo & comitatu quodam. uerbi gratia, pulmo incalfacto cordi, & arteriis consentiens, naturalem spirationẽ mutat, ita ut seipso crebrius spiret: Et iecori uenisq; affectis stomachus, uenter, & aliæ partes consentiunt: itaque male suo munere fungente iecore, & uenis, uenter & reliquæ corporis partes improbe concoquent: unde fit, ut excrementa quoq; oris, alui, & pulmonis, aliarumq; partium, non aliter atq; urinæ cruda appareant. Quòd si increscat febris, adeo ut partes modo commemoratæ, hoc est cor, & iecur, im-

becilliores reddantur, condolescet cerebrum: actionisq; tum suæ, tum partium à se prodeuntiũ notis, non modo affectum, sed & eius magnitudinem fatebitur. Nam lumen refugere, uisa simulacraq; apparere, peruigilare, delirare, ægre spirare, cubare supinum, manibus & cruribus extentis, delabi ad pedes: hæc inquam omnia, & alia id genus, quæ Hippocrates fusissime tractauit, cerebri & partium ab eo ortarum primario actionem læsam esse significant: ex accidente uero febrem, eiúsque uehementiam. Sic & comites qualitates sensiles affectum produnt: sensiles dico, quæ sensibus percipiuntur, ut uisu rubor, pallor, nigrities tum linguæ, tum faciei, tum cutis uniuersæ: in quo genere continentur & notæ, quas ex facie deprehendi docet idem autor in prognosticis, ad hunc modum, Nares acutæ, oculi concaui, collapsa tẽpora. Olfactu, odor anhelitus, ructus, excrementorum alui, sudorum, uaporum, urinæ, sputi, aliorumq; corporis recrementorum. Gustu, nidor, acor, salsitudo, amaror, & id genus qualitates. Auditu, uox clangosa, tremula, rauca, aurium tinnitus, intestinorum bombi, & alij soni. Tactu, caliditas frigiditas, humiditas siccitas, durities mollities, tensio laxitas, asperitas læuitas linguæ, & cutis aliarumq; corporis partium. His adduntur rigor, horror, pruritus, punctiones, & doloris omnes differentiæ. Adduntur & causæ

exter

externæ, ut uictus ratio, exercitatio tum animi tum corporis, tempus, locus, & præsens aëris conditio, uigiliæ, animi affectus: & corporis ad morbum suscipiendum pronitas, ut ætas, temperatura, habitudo: morbi item paßim graßantes. Nam si hæc diligentius consyderentur, non modo affectus differentiam, sed & magnitudinem, luculenter ostendunt.

PERSPECTIS autem tum ex pulsibus, tum urinis, febris moribus: pulsibus quidem nullam inflammationis notam, nullamq; omnino in uno arteriæ percussu inæqualitatem habentibus, aut si habeant, prorsus exilem: urinis uero, uel eas quæ secundum naturam habent, omnino imitantibus, uel à naturali statu parum deflectentibus, ad alia, quæ antè commemorauimus omnia, ueniendum est. Cumq; omnia, uelut concentu quodam consonãt, iam fidendum est, quærendumq;, si lubet, ab ægroto, num qua causa euidens præcesserit. quod si fateatur æger, expectata prima febris solutione, protinus lauandus est: scilicet eius specie ex solutionis modo certius cognita. Nam tunc arteriarum motus huic omnino, qui in sanis sentitur, respondet. Cum is in nulla alia febre, ad naturalem statum redeat, etiam si temporis spatium inter prioris accesionis

ni finem, & ſequentis initium, longum ſit, uelut in tertianis, & quartanis: in quibus ſemper febris ueſtigium relinquitur. In diarijs uero ceſſante acceſsione, omnia ſimul ſigna abolentur: harum tamen plurimæ in madores ſoluuntur: nonnullæ in lenes ſudores: aut omnino uelut uapor aliquis copioſus ex imo corpore exhalat. Sed & urinę eo tempore, longe quàm per initia, meliores tibi apparebunt. Neque uero ſi quis cum febre caput, aut partem aliam dolor occuparit, is amplius manet. Si uero & æger facile morbum ferat, certiſsimum eſt indicium, quod uelut impreſſum quoddam ſigillum omnium maxime febris manſuetudinem exprimet. Quòd ſi, dum lauantur, inſolitum frigoris horrorem, aliamq́ue moleſtiam non ſentiant: ac deinde poſt lauationem facile tolerent, ac bene ferant, cibus offerendus, uinúmque potui dandum eſt ſine formidine, quantum res præſens efflagitat.

Inflammationis, ut non unum eſt tempus, unaq́; differentia, ac locus unus, ſic nec eundem pulſum perpetuo, nec ubiq; ſeruat. Nam ſi illa magna ſit, aut principem corporis partem occupet, pulſum in toto corpore uariat: ſin parua, ac in parte non inſigni, in ea ſolum mutat, quam

obſe-

obſederit. Itaq; per initia maiorem, uehementiorem, celeriorem, ac frequentiorem reddit. In incremento præter magnitudinem, uehementiã, celeritatem, & frequentiam inauctas, duriorem ac magis uibratum. In uigore autem omnia hæc manifeſtiora habet, ſed minor in alijs temporibus: non tamen languidior, niſi uires à morbo uictæ, imbecilliores reddantur. In declinatione uero, graciliorem, & duriorem, præſertim ſi diuturnior ſit, ac in ſcirrhum mutata inflãmatio. Cæterum inflammationum omnium pulſus ſerrans communis eſt. Inæqualitas uero, quam unus arteriæ occurſus parit, tum in una eius parte fit, tum in pluribus: in una quidem, cum principio celer, in fine tardus, aut contrà, principio tardus, fine uero celer: uel principio moderatus, fine uero uel celer, uel tardus: idq; uel cum motus interceptione, uel ſine hac, aut cum recurrit: recurrit autem, cum ſine manifeſta quiete, bis digitum ferit: unde & dicroti nomen meruit. Cum enim mouendi inſtrumentum impeditum non eſt, & urgenti neceſsitati facultas obſequitur, magnum neceſſario pulſum edit ſine ulla inæqualitate: ſin impeditum eſt, neceſſario hæc ſequitur. Per febres autem putridas urget neceſſitas, & quantum poteſt, obedit facultas: impeditur uero inſtrumentum, uel obſtructione, quæ uias traſpirationi præcludit, uel humorum abundantia, quæ facultatem degrauat: unde ipſa

neceſſi

necessitati impar redditur, proindeq; aut quiete motus intercipitur, aut continuus quidem manet, sed non paris celeritatis pro magnitudine causarum motum impedientium. Quòd si durũ instrumentum sit, ualidamq; facultatem necessitas urgeat, recurret pulsus. Itaque in diarijs, cum neq; humorum sit abundantia, neq; obstructio, saltem tanta, quæ motum remoretur: neq; tanta arteriæ durities, quam ualida uirtus efflagitante usu non nisi magna ui distendat, nullam talem inuenies inæqualitatem. In diuersis uero arteriæ partibus, inæqualitas uel continua est, cum continenter in arteriæ partibus duabus, uel pluribus fit mutatio, à celeritate in tarditatem uel mediocritatem, uel cõtrà: aut interrupta est, ut cum primus & tertius & quartus digitus, aut primus, secundus & quartus, aut primus & quartus pulsum sentiunt, reliqui non sentiunt. Atq; hæc inæqualitatis differentia non necessaria febrem consequitur. Vrinæ secundum naturam, colore quidem subrufæ, & substantiæ mediocres: in quibus quod residet, candidum, leue, ac æquale est. Alia autem signa, quibus febris mores deprehenduntur, ex facie, accubatione, respiratione, & alijs quæ modo exposuimus, ducuntur. Cum igitur pulsus nullam inæqualitatis aut inflammationis notam habet, urinæq; ijs quæ secundum naturam habent similimæ, uel ab his parum deflectunt, aliaq; signa, quæ

prius

prius retulimus consentiunt, ita ut omnia consentu quodam consonent, & ad hanc febrem exprimendam conspirent, præcesseritq; aliqua euidens occasio, uelut iracundia, furor, aut id genus alia, certum est eam diariam, non putridam febrem esse. Proinde post primam accessionis solutionem, ægrotum lauandum esse. Primam diariæ accessionem dixit, non quòd altera futura sit, sed quadam loquēdi proprietate, ueluti cum dicimus, mulierem primo partu interijsse, cum non sit rursus paritura. Finita igitur prima accessione statim lauandum præcipit, magna ex parte propter consuetudinem. Nam paulo antè dixit, Omnes hæ febres facilime curari possunt: siquidem ad balneas, aliamq; uictus rationem perducere oportet. quod perinde est ac si diceret, iam omnino sani sunt, proinde ad consuetam uictus rationem relegandi: in qua lauationem contineri constat. Prodest uero & balneum, quia febris materiam, si qua superest, discutit: corpus humectat, & refrigerat. Solutionis modus febris speciem declarat: si quidem hac soluta pulsus sanorum pulsui similis omnino remaneat, omniaq; alia secundū naturam habeant, ac symptomata, si qua sint, unà cum febre euanescant, soluaturq; hæc in halitum, qui sensum effugiat, aut copiosos uapores, uel madores, uel sudores suaues, certissimum est diariæ accessionem fuisse. nam & pulsus naturalis, & uaporis, mado-

ris, ac

ris, ac sudoris suauitas, omnem abesse putredinem dilucide testantur: ut quæ à materia proba ortum habeat: quæ si pauca sit ac tenuis, & ad cutim subiectamq; carnem paulatim feratur, & calor febrilis nondum in totum sit remissus, insensibiliter exhalat. Sin copiosior & crassior materia sit, & uiolenter acta, calorq; remissior, in speciem uaporis, madoris aut sudoris, pro modo antè dictarum causarum magis minúsue auctarum erumpit. Contrà pulsus præter naturam, & excrementorum acrimonia, putrem ad esse febrem fatentur: in qua neq; sudor, neq; uapor, neq; mador suauitatem ullam habet, sed tetrum odorem, & saporem, mordaxq; calor est. Cæterum nec pulsus in earũ intermissione, quãtumuis longa sit, ut in quartanis & tertianis, ad naturalem statum redit, propter febris reliquias: fieri enim non potest, ut iuste effluuium acre expiret febre ab obstructione magna ortum habente. In diaria autem, omnia quæ præter naturam sunt in declinatione abolẽtur: tum propter materiam facile expirabilem, tum quia nihil eius obstructio remoratur: aut si quid est, id admodum exiguum est: & quod à medico in prima accessione deleri poßit. Vrinæ quoque eo tẽpore meliores, quàm per initia, apparent: quia natura sibi restituta in febris declinatione melius, quàm per initia suo munere fungitur. Ad hæc si æger facile malum hoc ferat, certißime,

maximeq; febris mansuetudo declaratur: facile enim fertur morbus, qui malis careat accidentibus: qualia sunt capitis & stomachi, & aliarum partium, uehemens dolor, cibi fastidium, inquietudo, sitis inexplebilis, & alia id genus symptomata: quibus magis ipsi ægroti minúsue crucientur, pro humorum, & uaporum putredine, & acrimonia: ex qua illa omnia ortum habent. Diariæ *autem (quoniam neq; calor acris, neq; mordax uapor, uel succus infestat) nulla aut blanda accidentia inuehunt: proinde facile feruntur.* Quòd *si dum lauantur, insolitum frigoris horrorē, aliamq; molestiam non sentiunt: sed post lauationem deinceps statim facile tolerant, beneq; ferunt, cibus offerendus, uinumq; intrepide potui dandum est, quantum status præsens eflagitat.* Insolitum *dixit, quia in tertia balnei parte, frigida conspersi inhorrescunt.* Itaq; *si in alijs balnei partibus frigus, horror, uel rigor, uel alia molestia sentiatur, ut sensus inæqualitas, certum est acrem, aut putrem humorem, uel uaporem in corpore esse. liquatus enim à balneo humor, delatusq; per membra sentientia frigus, horrorem, uel rigorem, pro acrimoniæ uehementia, & delationis celeritate, incutit: sensus uero inæqualitatem uapor subcalidus, uel erodens: quem balnei calor suscitauit.* In *diaria uero, utpote eiusmodi acrimoniæ experte, corpus neque friget, neque riget, neque horret.* Si *igitur,*

dum

dum lauantur neq; frigus, neq; horror, neque rigor, neque ulla alia molestia infestet, perseuretq́; corpus facile affectum ferre: cibum offerre, uinumq́; potui dare licebit, pro rei præsentis necessitate, scilicet pristinæ sanitati iam restituto. Nam alij cibum desiderant liberaliorem, uelut qui ex inedia & nimio labore febricitant: alij parciorem, uelut qui ex cutis densitate: ut mox docebitur.

NOS uero, ut nosti, ab ęgroto sciscitari non sustinentes: causam quæ præcesserit, dicere solemus: quod maximum est argumentum, eum non errare, qui talem sit adeptus facultatem.

Causam quæ ephemeram, id est diarium præcessit, tum ægrotus indicare, tum notis quibusdam depræhendere possumus: quam qui inuenire, citra laborantis operam norit, hunc in febris curatione minime hallucinari uerisimile est: quando uti prius dictum est, facilis est eius curatio, difficilis uero cognitio, sed quæ tamen usu, & diligentia haberi posit. In quodam exemplari manu scripto εἰώμεθα legitur pro πειρώμεθα, quod & nos secuti sumus.

SI uero manentibus adhuc animi motibus, ægrotum contempleris, maxime ex pulsibus, ut in libris de pulsibus declaratum est, deinde ex aliis dignotio petenda est. Quòd si hi sedati fuerint, affectum ue

ro reliquerint, ex pulsibus quidem pertur bationum quæ febrem attulerunt, indicium obscurum habebis: sed reliqua sine pulsibus tibi sufficient. in omnibus enim, ut plurimum, urinæ rufæ apparent. His uero, qui ex mœrore laborant, acrimonia potius, quàm caloris abundantia inest: quemadmodum contrà ijs qui ex furore. Sed & corporis macies in his quos mœror, quàm quos cura confecit, manifestior cõspicitur: oculorumq; cauitas & insueta quædam decoloratio: quæ quidem & aliorum, qui quomodocunq; cogitationem exercuerint, communia sunt. Verum ex oculis maxime discernere licet, ex quibus & in sanis quoque animi mores conijcere posʃis. At in ægrotis perspicua magis tibi signa erunt, si accurate conspicere queas. Sic illi quidem ab affectis mœrore distinguendi sunt, qui in disciplinis, & speculationibus mentem exer cuerunt.

Animi motus sunt iracundia, furor siue excandescentia, tristitia, timor, & id genus alij, qui febrem, ut diximus, inferre solent. Quales autem in his sint arteriarum pulsus, quàm breuiter poterimus, ex libris de pulsibus Galeni do cebimus. Iracundiæ (inquit) pulsus est altus, magnus, uehemens, celer, creber. Tristitiæ, paruus,

lang

languidus, tardus, rarus. Timoris recentis quidem, celer, uibratus, & inordinatus, inæqualisq;. Inueteratus uero similem habet tristitiæ. Quod sic ostendimus: Pulsum efficiunt facultas, usus, & instrumentum. urgente enim necessitate, obsequente uero facultate, & instrumento non reluctante, arteriam in omnem dimensionem, tantum distendi, quantum usus efflagitat & facultas potest, necesse est: proindeq; urgente calore, magnum pulsum fieri, si tamen distentionem spatium quod arteriam capit, utpote angustius, quàm pro dilatationis necessitate, non impedit. Eadē ratione & celerem, ac frequentē. Quòd si iustā, ac necessitati facultatiq; debitā, spatij angustia nō admittit, altitudine cōpēsabitur, modo ictui cutis cedat. Contrà languente facultate, usuq; non admodum interpellante, minimeq; instrumento renitente, paruus erit pulsus, lāguidus, & rarus, sine inæqualitate. Si uero necessitati impar sit facultas, aut instrumentum contumax, hoc est durum, compressum, tensum, obstructum, uel humorum copia degrauatum, aut utrunq;, celer & inæqualis, atq; etiam, si auctæ sint causæ, uibratus fit. Igitur cum per iracundiam, & furorem, illatæ iniuriæ species obijciuntur, spiritus intrò tanquam ad arcem tutissimam confugiunt, in qua ab eminente iniuria se tueri uideantur. Postmodum ira ad uindictā nos impellente, spiritus magna ui resum-

ptis uiribus foras resiliunt. Itaq; manente spiritus & sanguinis in corde feruore, aßidue calidos uapores suscitante, qui in corpus diffunduntur, fit ut magna caloris abundantia totum corpus occupet, unà cum pulsus magnitudine, tanta quidem, ut eam ambiens arteriam locus excipere non ualeat: proinde altitudine compensatur, frequentia, ac celeritate. In tristitia uero spiritus quidem intrò feruntur, sed non affatim, ibiq; coarctantur, ac uelut suffocantur: nec rursus ut in iracundia, foras sparguntur: sed sese accendunt, ac consumunt: unde temporis progreßu humiditas absumitur, & uirtus consopitur, obruitur, deses q; redditur: eam ob rem pulsus fiunt parui, languidi, rari: quia neq; neceßitas urget, neq; ualida facultas est. In timore autem recenti, celeriter intrò uelut ad suam scatebram, mouentur sanguis & spiritus, mens quoq; conturbatur. Natura enim cōmota, atq; ut sibi prouideat solicita, modo huc, modo illuc impellit spiritus: qui motu accendūtur: unde fiūt pulsus celeres, scilicet urgente neceßitate. Mens uero concitata, inæquales ac uibratos reddit. In inueterato uero dißipatis spiritibus, uirtuteq; elanguescente, pulsus quales in tristitia esse docuimus, redduntur. Sunt & alia signa, quibus hæc deprehendi poßint: de quibus mox dißeretur. Quòd si animi motus sint compositi, cæterum affectum aliquem in corpore reliquerint, alijs si-

gnis

gnis ſunt dignoſcendi: quando ſic pulſus obſcure illos prodere poteſt, non enim manent cauſæ, pulſus uariantes. Aliis ergo notis diſtinguere oportet, quæ relictum affectum ſequantur: ſumuntur autem hæ ex urinis, caloris differentia, oculorum & corporis habitudine. Siquidem omnibus id genus febribus, ut plurimum urinæ flauæ ſunt, ob bilis admixtionem, quam animi perturbationes pepererunt. ſanguis enim feruore bilioſior redditur: uerum acrior in febre ex mœrore, copioſior & ſuauior ex ira & furore calor eſt. Mœror enim humorem corporis abſumendo, ut dictum eſt, corpus reddit aridius, proinde calorem acriorem, & parciorem ob materiæ quæ hũc defert, penuriã: furor uero, copioſum uaporẽ ex ſanguinis feruore excitatũ (q̃ uehiculum eſt caloris) ad cutẽ trãſmittit: unde calor & uberior, et blãdior ſentitur. Sed et corporis macies in his quos mœror q̃ cura cõficit manifeſtior apparet. Græce ita habetur, ἀλλὰ καὶ ἰσχνότης τοῦ σώματος ἐπιδηλοτέρα τοῖς λυπηθεῖσιν ἢ φροντίσασι. ἤ, Leonicenus, &, uertit: nos uerò, quàm: ut ſit ſenſus: q̃b⁹ mœſtitia febrẽ attulit, magis emaciãtur, quàm quibus cura ac cogitatio: quod & ſequẽs dictio ſubindicat ad hũc modũ: Sicquidẽ ab affectis mœrore diſtinguendi ſunt, qui in diſciplinis & ſpeculationibus mẽtẽ exercuerũt. ex quibus uerbis palã eſt diſcrimen eſſe inter mœſtitiæ & curæ notas. Siquidem ex mœrore naſcitur macies

cies luculentior: ex cura, obscurior. Quoniam in mœrore intrò ad caloris natiui originem reuocantur spiritus: ubi facile ob loci caliditatem accenduntur ac digeruntur, humorq; in uapores dissipatur: unde corpus temporis spatio exiccatur, emaciaturq;: tantum quidem, quantus est affectus. In curis uero ac cogitationibus, ad caput ferúntur: in quo minus ob caloris penuriã, quàm in interno corpore absumuntur: minus enim ob loci frigiditatem inflammantur, & resoluuntur: proinde corporis habitum minus exiccant, ac extenuant. hinc fit, ut oculorum quoq; cauitas utriq; affectui sit communis: sed in curis & cogitationibus, minor, quia spiritus & humores minus, ut ostendimus, absumuntur: in mœrore uero maior, ob loci caliditatem spiritum & humores resoluentem. Insueta quoq; decoloratio quædam hos affectus sequitur, scilicet cute ipsa natiuo calore destituta. Quemadmodum enim solis splendor, quas contingit res, reddit illustriores: ita natiuus calor coloratiorem reddit cutẽ: quo absente uelut demórtua apparet: ut in timore, & longis ægritudinibus. Ex oculis porrò animi mores, non solum in ægrotis, sed & in sanis deprꝍhendi possunt: uerum in his obscure, in illis perspicue magis. siquidem in ægrotis ex animi motu insignis affectus remanet: in sanis uero obscurus, nisi frequenter admodum mens concitetur. Nam sic affectus cum in alijs capitis partibus,

bus, tum maxime in oculis perſpicuus relinquitur. Oculi enim non ſolum cerebro conſentiunt, ſed & alijs duobus principijs: nempe iecori, & cordi per neruos, uenas, & arterias. hæc enim tria, animæ operum ſunt principia. Iecur quidē concupiſcentiæ, hoc eſt ueneris, eſculentorum, & poculentorum deſiderij: Cor animoſæ facultatis, ut iræ, furoris, timoris, triſtitiæ, uictoriæ, imperij, honoris, gloriæ, & ſimilium: Cerebrum uero appræhendendi, intelligendi, & memorandi ui donatum eſt: ueritatis, ſcientiæ diſciplinarum, prudentiæ, aliarumq́; honeſtarum rerum appetentiæ. Cæterum animoſæ facultatis motus fiūt, obiectis rationali potētiæ (quæ in cerebro ſedem obtinet) iræ, triſtitiæ, furoris, & aliorū animi affectuum formis: quæ tantum hanc permouent, quàm magnas grauesq́; eſſe duxerit. Has emotiones indicia quædam cum in corpore uniuerſo, tum maxime in facie produnt, alia alias. Læti, uerbi gratia, frontem, oculos, totamq́; faciem exporrigunt: ſcilicet effuſis in eas partes ſpiritibus, eiusq́; cutem tendētibus. Mœſti eaſdem partes in rugas contrahunt, demittuntq́;: quaſi intrò recurrentes ſpiritus ſequantur. Excandeſcētibus uero tota facies calet, & rubet: oculiq́; prominent, ac ſcintillant: ſpiritus enim & ſanguinis feruor in corde calidos uapores ſuſcitant: qui in corpus uniuerſum, maxime autem in oculos feruntur: cum inſtrumenta ſint, quibus hoſtem per

ſequimur. Ex crebris hiſce emotionibus ſimiles animus mores, horumq́; notas frons, & facies contrahunt: præcipue uero oculi, quòd hi tum uberrimum recipiunt ſpiritum, ut quem in uidendi functiones abſumant, tum duobus principijs, nempe cerebro obiectam emotionis ſpeciem appræhendenti, & cordi emotionem excitanti conſentiunt. Nerui enim per quos fit uiſio, ſpiritus capaciſsimi ſunt: & ad ipſos oculos peruenit nõ exigua arteriarum portio: per quas in animi motibus feratur ſpiritus. Adde quòd in oculis ob cãdorem ſplendoremq́;, notæ conſpectiores reddun tur. Itaq; frons rugoſa, triſtitiæ ac ſeueritatis nota eſt: contrà hilaritatis, manſuetudinis, & clementiæ exporrecta. Iracundiam uero oculorum igneus calor, ac ſcintillans ſplendor fatẽtur. Harum quoq; affectionum notæ natiuas temperaturas ſequuntur: ut ſi, uerbi gratia, oculi tactu calidi ſentiantur, minimeq́; excrementoſi, perſpicue cernant, latasq́; uenas habeant, eaſdemq́; rubras, principia calida ſiccaq́; eſſe teſtantur: proinde qui tali temperamento eas partes præditas habent, facile diſcunt, magna arduaq́; appetunt, audaces ſunt, animoſi, iracundi, furibundi, implacabiles, præcipites.

EOS uero, qui ex peruigilijs febricitant, tum decolorationis differentia ab alijs diſcriminat (ipſis enim ſubtumida facies eſt) tum manifeſtus oculorum motus.

tus. Vix enim palpebras attollũt: hisq; inest humiditas: nam mœrore & cura affectis, inarescunt. Cæterum cauitas commune omnium accidens est, nempe tristitiæ, uigiliarum, & cogitationis, & studij, non tamen furoris, in quo nec oculorum cauitas, nec decoloratio manifesta conspicitur. Calor quoque uberior est, ex altóque corpore celeriter erumpit: nec pulsus magnitudo perit: quemadmodum in uigilijs, mœstitia, & cogitationibus. A' furore itaque euidentissime hæc distinguuntur: illa uero inter se, quemadmodum antè diximus.

Decoloratio uigiliarum comes est, & faciei tumor, grauisq; oculorum motus, & palpebrarum humiditas. Vigiliæ enim, cum concoctionem impediant, humorum & uaporum crudorum copiam pariunt: calorem natiuum imminuunt, corpusq; resoluunt: unde sequitur decoloratio, faciei tumor, palpebrarum humiditas, earumq; mouendarum difficultas. Per uigilias enim cerebrum sensusq; instrumenta assidue exercentur: unde plus facultatis, & spiritus animalis absumunt: quibus tandem resolutis, & in actiones obeundas insumptis, uitales spiritus, antequam integram elaborationem sint experti, assidue alliciunt. In summa, naturam à coquendi munere auocant: quocirca magnam cum in reli

quo

quo corpore, tum in cerebro cruditatem relinquunt. cæterum fatigatis animalis uirtutis instrumentis, caput imbecillius redditur: unde commemorata incommoda sequuntur: nempe cruditas, & caloris naturalis imminutio: ex quibus rursus sequuntur decoloratio, tumor faciei, palpebrarum humiditas, earumq́; motus grauitas: scilicet resoluta facultate, & uaporis humorisq́; copia degrauante. In mœrore & sollicitudine, inarescunt oculi. Nam mœror reuocatos intrò spiritus absumit, atq; processu temporis humorem depascitur: uti iam monstratum est: unde non solum caput & oculi resiccantur, sed & uniuersa corporis habitudo. Curæ uero cerebrū exercent, ac modo antè declarato exiccant, non continuo tamen decolorem ac tumidam faciem reddunt, reliquaq́; uigiliarum accidentia inducunt: quando præcipua horum causa ad cruditatē referenda est, ad uigilias uero cruditas. Quòd autem ex mœstitia & curis crudum relinquitur (nam & cruditatem hæ pariunt) somnus cō coquit: alioqui enim qualia uigiliæ accidentia inferrent. Cauitas oculorum, commune accidens est mœroris, cogitationis, & uigiliarum: quoniā hæc oculorum substantiam resoluunt, ut ostensum est. Hanc uero cauitatem per uigilias, tumor partium oculos ambientium manifestiorem reddit. Sed in furore, neque oculorum cauitas adest, neq; faciei decoloratio: sed magis oculi

pro

prominere uidentur: scilicet delatis illuc spiritibus ipsos distendentibus. Nam cum oculi instrumenta sint, quibus persequi hostem uelimus, ut modo dicebamus, ad eos spiritus feruntur: unde distenti minus considunt oculi, sed potius prominent. Hac ratione facies non decoloratur, sed rubet: ut in quam spiritus, & humor confluat: cum quibus & calor è corpore foras emergens non solum illuc, sed ad totam corporis cutem fertur: unde pulsus magnitudo perseuerat. In uigilijs uero, mœstitia, & cogitatione deperit elanguescente uirtute, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν κίνησις δήλη. *Leonicenus oculorum motus ligati uertit: quem sequuti fuißemus, nisi Galenus lib. xx. de Crisibus, diariæ ex uigilijs notas exprimens, eadem uerba referret, sed multitudinis numero, ad hunc modum,* καὶ αἱ τῶν ὀφταλμῶν κινήσεις δῆλαι. *Cum enim paulo antè cura affectos à mœstis decoloratio distinxerit, nũc eadem nota eos, qui ex uigilijs febrem contraxerunt, à mœrore confectis separat: oculorum item motu, ac humiditate. Nam qui peruigilarunt, tumentem ac decolorem faciem habent: mœsti uero cum decoloratione maciem. Præterea & manifesto oculorum motu distinguitur. in illis enim humiditate degrauatæ palpebræ uix attolluntur: in his uero, cum humidæ non sint, haud ægre mouentur.*

QVIBVS autem lasitudo febrem in

tulit, aridior, quàm in alia quacunq; diaria, cutis redditur. Quod omnium quidẽ ex laſsitudine febricitantium ad acceſsionis uſq; uigorem, eſt commune: à quo tẽpore plurimis qui quidem immoderate non laborarint, humor aut uapor calidus ex intimo corpore erumpit. Quibuſdam uero poſt uigorẽ, ſiccitas perſeuerat: præcipueq́; labore uexatis ſupra modum, aut refrigeratis, aut exuſtis, unà cum defatigatione. Nec etiam modò eodem habent pulſus in utriſq;. Siquidem immodice fatigati paruos, alij uero magnos obtinent.

Diximus febrem ex laſsitudine fieri, calfactis uehementi exercitatione muſculis, neruis, copulis, & articulis: deinde diſtributo cordi calore. Quòd autem ſicciorem immodica exercitatio cutim reddat, hoc ideo fit, quòd ea corpus exiccat, eiusq́; humiditatem exhaurit, eo quidem magis, quo immoderatior extiterit. proinde mediocriter fatigatis, ſolum ad acceſsionis uſq; uigorem ſiccitas durat: ſed ſtatim ab hoc tempore humor, aut uapor calidus, ex alto corpore ad cutem erumpit. Idq́; omnibus accidit, niſi qui, ut antè eſt dictum, immodice laborarint. uehementius enim exercitatis, etiam poſt febris uigorem perſeuerat ſiccitas: nimirum reſoluto uapore, & humore, tum motus uehementia, tum corporis

habitu

habitu calidiore, horum reliquias in halitum sol uente: quod modice exercitatis non contingit. Cæterum, si cum labore solem aut frigus sunt experti, cutis quoq; arida per totam accessionem manet. Nam his frigus sudorem prohibet, illis calor, tum ex sole, tum immodico labore contactus, sudoris materiam dissipat. Eadem ratione, & qui magnis obstructionibus laborant, minus in febrium declinationibus sudant. Pulsus quoq; in his dissimiles sunt. Supra modum enim exercitati paruos habent ob uirium imbecillitatem: & ob urgentem necessitatem celeres: qui autem modicos labores subierunt, & quibus nondum uires collapsæ sunt, efflagitante scilicet usu, magnos obtinent.

FEBRES uero, quæ ex cutis densitate nascuntur (hæc autem densatur, aut frigore, aut qualitate affatim stringente: uelut in eo, qui se aluminosa lauerit aqua) omnium solæ astricta sunt affectio. Has uero tactu depræhendere licet: quemadmodum & squalidas, & quæ ex lassitudine, & solis ardore, contrahuntur. Neq; enim earum densitas, exercitatum tactum fallere potest. Cæterum caloris motus expromitur: quem quidem primo occursu mitem, deinde acriorem, si diutius tangendo immoretur: manus sentiet, urinæ tamen rufæ non apparent: neq; corporis moles cõ

cidit: proinde neque oculi caui ſunt, neque aridi: uerum in quibuſdam humidiores, ac prominentiores, quàm pro naturali conſtitutione, uiſuntur. Sed nec pulſus, ut in mœrore, cura, uigilijs, aut immodicis exercitationibus, minores ſunt.

Cutis denſitas eſt, quæ per totum meatus exiguos obtinet. denſitas autem aut frigore fit, aut qualitate affatim aſtringente: qualis in aluminoſa aqua eſt. Vbi autẽ affatim dixi, uertit Leonicenus, præter conſuetudinem. Nam legiſſe uidetur, ἢ ποιότητος στρυφνῆς ἀΰθους, quo modo & in quodam exemplari Græco manu ſcripto comperimus: in Aldino uero habetur, ἢ ποιότητος στρυφνῆς ἀθρόως, quod nos ſequuti ſumus. Ex hac denſitate enatæ febres omniũ ſolæ aſtrictæ affectionis nomen merentur: etſi denſari alijs modis cutis poteſt, nempe duris frictionibus, & laboribus uehementibus, calore ſolis, & aliarum rerum: propoſiti enim duo modi proprie aſtringunt: alij uero potius ſiccant, durant & contrahunt, corij modo igni admoti. Has autem febres tactu diſcernere licet: in his enim cutis durior, ac compactior ſentitur. Nam, quod ſtrictum eſt, durum ac compactum apparet: quod uero laxũ, molle. Et calor primo quidem contactu ſuauis, deinde ſi diutius admotam manum contineas, acer apparebit. Nam per aſtrictæ cutis exiguos meatus

meatus halitus paucus exhalat, qui foras calorem ferat, proinde mitis sentitur: spatio autem temporis impositam manum magis ac magis calfacit, ita ut tandem hanc mordeat sensim auctus in manu calor. R*ufæ tamen urinæ non apparent, id est* οὐ μὴν οὐδὲ τὰ οὖρα πυῤῥά. *Quid autem* πυῤῥὸν, *id est rufum uocet, in primo ipse de* C*risibus docet ad hunc modum,* ἐγγυτάτω τὴν φύσιν ἐστὶν τὸ πυῤῥὸν χρῶμα τῷ ξανθῷ: διαφέρει δ' ἀλλήλων τῷ, τὸ μὲν λευκότερον εἶναι, τὸ δὲ στιλπνότερον. καὶ γὰρ οὖν καὶ ἡ πικρὰ χολὴ ποτὲ μὲν πυῤῥὰ φαίνεται μᾶλλον, ποτὲ δ' ξανθὴ, πολλάκις δ' ἄν σοι καὶ ὠχρὰ δόξειεν εἶναι, λευκοτέρα μὲν καὶ θολωδεστέρα γινομένη πυῤῥὰ, στίλβουσα δὲ καὶ καθαρωτέρα ξανθή. τὸ γὰρ ὅσον πυρῶδες ἐλλάμπον αὐτῇ ξανθότερον ἀπεργάζεται. ὅσον δ' ἐστὶ τὸ πυῤῥὸν τοῦ ξανθοῦ λευκότερον, τοσοῦτον ἐκείνου τὸ ὠχρόν. ὅσον δ' αὖ πάλιν ἧττον λευκόν ἐστιν τὸ ξανθὸν τοῦ πυῤῥοῦ, τοσοῦτον τοῦ ξανθοῦ τὸ ἐρυθρόν. ὅθεν καὶ ἡ τοῦ αἵματος χρόα ποτὲ μὲν ξανθοτέρα, ποτὲ δὲ ἐρυθροτέρα φαίνεται. διὸ καὶ τοῦτο ποτὲ μὲν ἐρυθρὸν ὀνομάζουσι, ποτὲ δὲ ξανθόν. E*x quibus uerbis cōstat, rufum colorem albiorē esse ac turbulētiorem, flauum uero puriorem ac splendidiorē, & in quo tanquam igneum quiddam resplendeat, & pallidū rufo albiorem: quo rursus liquet rufum medium esse inter flauum & pallidum: flauum uero inter rubrum & rufum: sed propter rerum cognationem nomina confunduntur: ita*

ut rufum pro flauo, & flauum pro rufo sæpe u-
surpetur. Naturalis itaq; urina subrufa, subfla-
uaq; est: utpote quæ ex concocto humore fiat, qui
bilis momentum acceperit. Itaque ubi copiosior
aut syncerior admista fuerit, rufior uel flauior
urina, pro bilis modo ac qualitate, redditur. Cũ
igitur in febre ex cutis densitate, sanguis non fer
ueat, neq; gignatur bilis, quæ urinam coloratio-
rem reddat, quemadmodum in febribus ex ani-
mi affectibus, uti prius monstratum est, urina ne
que flauior, neq; rufior multo apparebit, quàm
in sanitate: sanis enim alijs magis, alijs minus ru
fæ apparẽt. Siquidem biliosi natura, aut ij qui-
bus biliosa recrementa male repurgantur, rufas
emittunt: alij minus rufas. Neq; corporis moles
concidit: propterea quod cutis densitas, uaporis
ac humoris resolutionem impedit: unde fit ut o-
culi neq; caui sint, neq; aridi, sed potius humidio
res ac prominentiores quàm pro naturali habi-
tudine. Sed nec pulsus minores, non paruos sim-
pliciter, sed minores dicit: ut sit sensus, pulsus in fe
bribus ex cutis dẽsitate non sunt minores quam
in sanitate: uerum nisi obruta facultas sit, maio
res: scilicet usu id efflagitante. Siquidem febrilis
calor arteriam distendi, excrementum fuligino
sum astrictione suppressũ cõtrahi cogit: distẽtio
ne enim aër externus intrò attrahitur, cõstrictio
ne uero fuliginosum excremẽtũ foras expellitur:
hisq; modis febris refrigeratur. In mœrore autẽ,
cura,

cura, uigiliis, ac immodicis exercitationibus, minores sunt pulsus, ut prius demonstrauimus.

IN diariis uero, quæ ex bubone contrahuntur, pulsus sunt maximi, celeres, ac crebri, calorq; multus, & à uigore statim humor quidam ex alto corpore ad cutem fertur calidus, sed tamen suauis. Eiusmodi enim febres omnium minime acres, mordacesq; sunt: in his facies omnino rubicunda, ac tumidiuscula, subalbidæq; urinę apparent. Communis autem omnibus his est pulsus æqualitas. In harum enim paucis admodum inæqualitas in uno arteriæ percussu conspicitur: sed nec ipsa quidem omnino euidens, neq; manifesta. Hactenus de diariarum notis.

Bubones uocant, inquit Galenus, glandulas, quæ in inguinibus, alis, collo, & secus aures intumescunt: quæ si in scirrhum aliquando duruerint, strumæ dicuntur. Fiunt autem bubones, ut iã diximus, uel ab euidẽte causa, uelut ulceribus, quæ in pede, manu, digitis, alia uicina parte, prope aliquam magnam uel uenam, uel arteriam nascuntur: item ab ictu, casu, & similibus: uel à causa cæca: quales sunt uiscerum inflammationes, abscessus, humoris uel plenitudo uel malignitas: sæpe etiam ex pestilente materia: atq; hi bubones periculosos morbos nuntiant. Qui igitur ex manifesta causa ortum habent, diarias

*gignunt omni periculo uacantes: quas comitan-
tur pulsus magnitudo, celeritas, ac frequentia,
caloris tum abundantia, tum suauitas. sudor mi
tis, faciei rubor ac tumor, albicantes urinæ, &
pulsus æqualitas. Pulsus, inquit, maximi sunt,
quia urget necessitas, id est febrilis calor, necessi
tatiq; morem gerit facultas. Hac ratione celeres
sunt, & frequentes ob solam necessitatẽ. Quòd
autem inæquales non sint, ne in uno quidem ar-
teriæ motu: ideo fit, quòd mouendi instrumen-
tum impeditum non est, neq; obstructione, neq;
humorum uel uaporum acrium abundantia, ne
que compressu, nisi sit admodum ingens inflam-
matio. Quòd si inæqualitas in uno arteriæ oc-
cursu sit, ea adeo obscura est, ut uix tactu perci-
pi possit. Caloris abundantiæ, ac suauitatis cau
sæ, prius cum de febre ex iracundia disputare-
mus, proditæ sunt. Sudor blandus à materia be
nigna fit. Nihil enim acrimoniæ habent eiusmo
di febres, cum solus bubonis calor, non etiam fu-
mus putris ad cor permeet. Caloris porrò abun-
dantiã sequitur faciei tum rubor, tũ tumor. Et
urinæ albicant, quia materia quæ urinas colo-
ratiores reddere debebat, ad bubonem transla-
ta est: & quia caloris suauitas sanguinem ultra
modum non calefecit, unde nec bilem, quæ uri-
næ calorem addit, generauit.*

OMNES quidem balneo curandæ
sunt. Quòd si ex cutis densitate, aut bubo
nibus

nibus febricitantes in balnei aëre immorari iusseris, haudquaquam lædes. Reliqui uero omnes ab aëre abducendi quàmcitissime sunt. At in aqua diutissime uersari, si uelint, permittendum. Cæterum amplius fricandi cum oleo sunt tepente, ac largo, mollibus manibus, maximeq; qui ex fatigatione: post hos qui ex astricta cute, deinde uero qui ex bubone febricitant. Hi autem quàm fieri posit creberrime lauandi sunt, cibandi uero sæpe qui ex lassitudine laborant: sed non qui ex cutis astrictione, aut bubone: horum autem utrique tenuem efflagitant uictum. Fatigatis uero ea comesse, quæ probe cōficiant, impe rare oportet, euitata sola cruditate. Quinetiam uini tantum bibere, quantum concoquere posint. Horum autem modum, uti & aliorum omnium, ex uiribus, ætate, natura, temperie, & consuetudine ægrotantis, anni tempore, regione, & id genus aliis metiri conuenit. A uino uero, qui ex bubone febrem conceperunt, donec is solutus sit, arcendi sunt. At astricti, uel refrigerati, si quidem affectus lenis sit, ac humorum plenitudo minime adsit, prohiberi à uino non debent. Quòd si uehementius refrigerati sint, aut humorum plenitudine laborent, uini abstinentia confert.

Qui uero ex uigiliis, aut aliquo animi affectu, in febrem inciderunt, ubi se lauerint, humido & boni succi uictu reficiendi sunt. Vinum autem maxime quidem omnibus iis, qui peruigilarint, intrepide dandum est: præterquàm quibus caput dolore afficitur, aut tẽpora pulsant. Quod & in omnibus aliis obseruandum est. Sed & ira, tristitia, & cura affectis uinum adhibendum est: excandescentia uerò febricitantibus non antè quàm ab eo affectu omnino conquieuerint. Nã prius uino uti tuto non possunt. Perpetuo autem infestanti causæ contraria opponenda sunt remedia: labori quidem quies, uigiliis somnus: iræ, tristitiæ, & excandescentiæ, sermones, actiones, spectacula, & rerum narrationes, quæ animo uoluptatem afferãt. Sic & qui cogitatione laborat, ab hac omnino cesset. Et q ex bubone febrẽ cõtraxit, hũc ipsum curet: atq; in primis ulc⁹, ex quo ortũ bubo habuit. Hæc quidẽ de diariarũ tũ signis, tũ remediis abũde dicta sint.

Ostensum prius est uniuersalem medendi rationem constare ex qualitate, quantitateq; remedij cuiusq;, utendi modo, & occasione: qualitatemq; potissimũ ab affectu præscribi, qui perpetuo contrarium efflagitat. Omnis enim excessus, per contrarium excessum sanatur. Cum igitur

tur febris, intemperantia calida sit, per id quod refrigerat, curatur. Sub affectus nomine intelligo, & causas hunc efficientes, & diatheses seu affectus. Itaq; si febris est, & causa eius desiit, solum febri intendimus. Sin utraq; adsit, hoc est febris, & quæ hanc effecit causa: hæc quidem summouenda est, & illa extinguenda. Quòd si affectus quosdam febris, aut eius causa pepererit, nec ipsi negligendi sunt: ut mox dicetur. Ex diarijs igitur cum alia coniunctam secum habeat causam: alia sine hac sit ea: cuius causa iā desiit, solū refrigerari, ac humectari desiderat: qualis est, quam ira peperit. Sed quæ cōiūctā habet causā: cuiusmodi est ex bubone, obstructione et dēsitate cutis, huic primū succurrendū est, deinde febri. Quòd si affectus quosdā reliquerint, uerbi gratia, labor substantiæ corporis dißipationem, & siccitatem, his quoque prouidendum est. Quo fit, ut diariæ febres partim eandem, partim diuersam curādi rationem habeant. Omnes quidem, inquit Galenus, in primæ acceßionis inclinatione, in balneum ducēdi sunt: tum pinguiter fricandi, & uictu boni succi reficiendi. Cur autem omnes lauari debeant, prius diximus. Nō omnes tamē eodem modo, nec eisdem balnei partibus uti debent, nec eadem uictus ratione. Nam qui ex cutis densitate, aut bubonibus febrem cōtraxerunt, utiliter in balnei aëre immorantur: tum quòd cutem rarefaciat, tum uaporem è cor

pore foras eliciat: nec ægrotos siccitate lædit, quē admodum eos quibus ex fatigatione, uigilijs, animi affectibus, & ingentibus curis febris accessit. Nam cum iam ab ijs causis resiccatū corpus sit, ab aëre balnei arcendi sunt, ne noxam augeant. Igitur in calente aqua diutius uersari possunt, ut amissam humiditatem eius madore resarciant: postea uero in largo, ac tepēte oleo, mollibus manibus fricari debent. Hæc enim frictio humectat, laxat, solidas partes emollit: & quæ in corporis meatibus detinentur, in uapores digerit. Quæ cum omnibus diarijs sit communis, maxime ijs, quæ ex lassitudine ortum habent, utilis est: propterea quod non solum partes solidas labore resiccatas ac induratas, sed & totū corpus pariter affectum humectat ac emollit: & quod detentum in meatibus est, discutit. Porrò autem qui ex fatigatione febrem conceperunt, cibi & uini tantum permittitur, quantum concoquere possint, semper enim uitanda cruditas est. Labore enim dissipata corporis substantia, uberiore uictu, & concoctu facili reparāda est. Modum autem cibi sumendi metimur uiribus, ætate, naturali temperie, & consuetudine ægrotātis: præterea anni tempore, regione, & alijs id genus. Nam ualidæ uires plus, imbecillæ minus concoquere possunt: & qui crescunt (quia plurimum habent calidi innati) uberiore alimento egent. Eadem ratione, quia hyeme uentres sunt

calidio

calidiores, ideo per id tempus copiosius alimentum dandum est. Consuetudo quoq;, natiua temperies, regio, & id genus alia, maiorem minorémue modum requirunt. Tenuiter uerò alendi sunt qui ex cutis densitate, & bubone laborãt, ut in quibus substantia corporis deperdita non sit. In febre autem ex bubone, non antea uinum dandum est, quàm is resolutus sit: non tam quòd febri sit inutile, quàm quòd bubonis curationẽ remoretur. Auget enim humorum in affectum locum defluxum, proinde & inflammationem: qua ratione & febrem. Sed nec astricti, nec refrigerati, nisi plenitudine laborant, aut uehementer cutis astricta sit, uino abstinere debent. Nã si leuis affectus est, & nulla adsit plenitudo, nullam adferet noxam aßuetis, si modice bibatur: immo corpus astrictum reserat, & refrigeratũ calfacit. Quos uero uigiliæ, aut animi curæ exercuerunt, lauare primum oportet: deinde humido, & boni succi uictu reficere: ut à siccitate, quæ ab ijs iniurijs illata est, uindicentur: præterea & uires recreent. Maxime uero ijs, qui peruigilarint, uinum dandum est, quibus scilicet magna uis spirituum exhausta sit: quos uinum facillime, ac celerrime reparat. Quibus tamen caput dolet, aut tempora pulsant, siue ij uigilarint, siue alia quauis occasione affecti sint, a uino temperare debent: ut quod facile ad caput feratur, secumq; humores rapiat: unde eiusmodi affectus

augentur. Eodem iure ira, mœrore, & cura afflictis, id ministrari debebit. Sed excandescentia febricitantibus ac furore, omnino denegari: ut in quibus maxime spiritus, & sanguis efferueant. In summa autem infestanti causæ, cōtraria remedia opponendā sunt: uerbi gratia, labori quies, somnus uigilijs, iræ, tristitiæ & excandescentiæ, confabulationes, historiæ, spectacula, rerum narrationes, quæ uoluptatem animo adferant, eiusq; mores componant: timori, quæ securitatem: cogitationibus, remißio, ac ab ijs ceßatio: exustioni, refrigeratio: (refrigeratur autē, si syncipiti rosaceum, aut omphacinum oleum infundatur: his quoq; prodest uictus ratio, quæ refrigeret, & humectet) refrigerationi, quæ calfaciant, ut oleum calidum eodem modo administratum. Item cibus calidus, & boni succi. Et quibus bubo hoc malum peperit, in primis ulcus, quod hunc attulit, curandum est, deinde bubo: qua autem ratione id fiat, ex libris Methodi medendi Galeni petendum est: obstructioni, detersio: cuius abigendæ rationem, quoniam hæc & febres putridas committit, cum de ipsis dißeremus, docebimus. Hæc igitur nunc abunde dicta sint.

ALIAE uero febres, aut ex inflammatione, aut humoribus accendūtur. Et quæ ex inflammatione ortum habent, inflammatarum partium uelut accidentia quædam

dam sunt, morbusq́; ab affecta parte denominationem ferè accipit, ut phrenitis, peripneumonia, pleuritis, & alij id genus: de quibus postea differemus. Quæ uero ex humoribus accenduntur, & eo ipso nomine febres uocantur, & sunt: non autē morborum accidētia, sed ipsæ morbi: quarum alię accidentibus carent, mansuetissimęq; sunt: aliæ uero unà cum accidentibus negotium exhibent. De prioribus quidem, quæ accidentibus carent, nostra erit disputatio: in quibus maxime, si fieri possit, primo statim die febris qualisnam sit cognoscenda est, diuturnáne an acuta, intermittens an continens. Quòd si die primo id assequi non possis, secundo saltē eius speciem inuenire tentabis. at si nec eo quidē die certi quicquam habueris, tertius certe omnino tibi manifestius quidpiam adferet. Nam paucæ admodum febres ad exactam sui cognitionem, quartum diem desiderant. Quibus uero notis febris species depræhendi possit, quàm breuissime fieri poterit tibi explicabo. Nam de his omnibus alibi fusius atq; manifestius disputatum est.

P*utredo fit, cum totius putrescentis corporis substantia, à calido externo ad corruptionē permutatur.* P*ermutat autem alienus calor maxi-*

me cor

me corpora, quæ calida sunt, et humida: hæc quĩ dem, quòd facile caliditas natiua humidum cũ sicco continere non potest (omnia enim resolutis his elementis putrescunt) illa uero, quòd prompte à suo simili afficiantur. Externum calorem *non solum ambientis nos aëris, sed & eum qui in corpore sæpenumero præter naturam accenditur, intelligo, rei cui inest alienum, ac incommodum: natiuum uero qui rem, cui inest, tuetur.* Seruatur autem hic in animantis corpore, per *respirationem quidem, in corde: in reliquo corpore per cordis communicationem, & cutis trãspirationem. Siquidem inspiratione, & arteriarum distentione, attrahitur aër, quo refrigeratur: expiratione uero, arteriarumq́; contractione, calida fumosaq́; recrementa expelluntur, alioquin natiuum calorem dissipatura, & alienum adlatura. Itaq; impedita respiratione, & perspiratione accenditur in corde, & in toto corpore calor, unde & putredo nascitur, quæ est ueluti natiuæ caliditatis consumptio, ut Aristoteles docet, recteq́; eius causam esse idẽ autor ait, natiuam frigiditatem humido coniunctam: hoc est caloris natiui defectum, ac consumptionem. quod enim putrescit, propriæ caliditatis indigentiam sustinet, ac defectum: ut idem scribit.* Vbi *enim calor rei, cui inest, magnitudine non respondet, hanc corrumpi, ac putrescere necesse est: contra, uiuere, sanum esse, ac incolumem, & robore*

uale

ualere, in qua re naturalis caliditas pollet, ut autor est Galenus: solus enim is reliqua elementa uincit, miscet, & mista conseruat: qui si pereat rem in ea, ex quibus constat, resolui necesse est. quod nihil aliud est, quam putrescere, si quidem uiolenta corruptio non sit. Ex quo liquet eundẽ esse apud medicos & philosophos putrefactionis modum. Sed quæ putrescunt, ut uaria inter se sunt, sic eorum putredines diuersæ: semper tamen in omnibus idem putrescendi modus: sed nõ omnem putredinem eadem accidentia sequuntur. Sanguinis enim & aliarum corporis partium humidarum & calidarum putredinis, grauis odor comes est: oßium uero, aliarumq; partium siccarum & frigidarum, nequaquam. Ad eundem modum, lignum, lapidem, ferrum, putrescẽtia, nullus: cadauera uero similesq; res, præsertim calidas & humidas, grauis odor comitatur: omnia tamen, ut dixi, eodem modo putrescunt, nempe dißipando natiuo calore. quocirca male nonnulli fœtore medicam putredinem à philosophorũ putredine diistingunt: eadem enim utraq; est. Itaque in animantis corpore primùm humores, deinde adipes, tandem caro, & reliquæ partes solidæ putrescunt: humores quidem, uel in uasis, uel extra uasa, atq; hic interdum in parte inflammatione obsessa, pariuntq; febrem: quam, quia uelut inflammationis acceßio est, symptoma, non febrem proprie dicimus. Neque uero in-

flam-

flammatio hanc accendit, nisi magna sit, & cũ corde uel uicinitate, uel consensu per arterias putrem fumum communicare poßit: uelut pleuritis, phrenitis, peripneumonia, & iecoris inflammatio: interdũ in genere carnoso, hoc est, in meatibus & uenulis, per totam carnem dispersis: cũ ibi solita corporis recrementa, ob cutis astrictionem detinentur. putrescunt enim, quia non difflantur: pariuntq; febrem intermittentem. Nam resoluto in prima acceßione putri humore, remanet uelut focus quidam: in quo uel postero, uel alio deinceps die sequẽte, rursus putrescit humor. qui partim relictus ex priore acceßione erat, partim ex maioribus uasis in minora confluxerat: scilicet ob cutis stipationem detentus fitq; noua acceßio, serius aut citius, pro humoris conditione: ut mox dicemus. In uasis uero, aut æqualiter omnibus, uel in magnis, cuiusmodi sunt iecoris, uentris, pulmonis, & quæ inter alas & inguina existunt, continuam febrem accendunt. Atq; hæc duo posteriora febris genera, re uera & sunt, & uocantur febres: quarum aliæ solæ existunt, accidentibusq; carent: proindeq; sunt mansuetæ. Aliјs uero alia mala accidunt: quæ aut uirtutem lædunt, aut affectionem augent: ut uigiliæ, dolor, immodica uacuatio, & id genus alia, de quibus alio loco dicetur. Prius uero de ijs sermo habebitur, quæ symptomatis carent. In his autem cognoscenda est febris qualisnam sit,

diut

diuturnáne an acuta, intermittens an continẽs: idq́; uel primo die, uel ſecundo, uel ad ſummum tertio. Cur ita? Vt ratio uictus probe inſtituatur: alia enim acutis, alia diuturnis morbis debetur: quemadmodum intermittentibus alia, alia continuis, ut in ſequentibus docebitur. Quomodo autem hæ febrium differẽtiæ cognoſci poſſint, tum ex ijs quæ declarata iam ſunt, tum ex ijs quæ mox dicentur, palàm fiet.

QVAE igitur cum rigore inuadunt, non ab re ex earum numero eſſe, quæ circuitu quodam repetunt, duxeris. Tertianæ enim atq; quartanæ, omnino cum rigore laceſſunt. Sed tertianæ ſæpe cum uehementi rigore, primo ſtatim impetu incipiunt. Quartanam uero, nunquam cum uehementi rigore incipere uidimus: ſed temporis progreſſu rigori uehementiam accedere. Adde, quòd plerunq; ab initio ſtatim hæc febris non ingruit, ſed aliis antegreſsis, nimirum erraticis & uagis, quas Greci πλανήτας uocant, febribus ſuccedit. Vix autem citra oris uentriculi iniuriam fit quotidiana: quemadmodum nec ſine lienis uitio quartana: nec tertiana abſq; iecoris offenſione. Quinetiam, ſi à uehemẽti rigore febris initium ceperit, tertianam magis, quàm aliquam aliam eſſe iure fatebe ris. Quòd ſi & alia, quæ deinceps dicen-

tur, consentiant: hanc quidem statim primo die tertianam esse certo scies. Sin cũ leui rigore incœperit, tum aliæ notæ potius considerandæ sunt: cum nõ quotidiana solum, aut quartana, sed & semitertiana, aut alia ex continuarum genere aliqua esse possit. Alia uero indicia ex caloris tũ qualitate, tum quantiate, arteriarumq́ue motu, & ex rigoris sensus specie, anni tẽpore, regione, aëris conditione, ægrotantis natura, ac ætate, atq; ex iis quæ præcesserunt ac sequuntur, petenda sunt. Nam calor quidem multus, acrisq́; esse debet: pulsus uero magni & calidi, uehementes, celeres ac frequentes, omnis inæqualitatis præterquam febrilis, expertes. Rigor uero, uelut cum corpus ab aliquo acuto magis quàm frigido pungitur: cum in quartanis & quotidianis, frigidus rigor sentiatur. Anni uero tempus æstiuum sit, quemadmodum & regio calida, & pręsens aëris conditio: laborãtis quoq; natura calidior ac biliosior sit, ætas adolescentia, præcesserit q́; exercitatio magis quàm otium, ęstus quàm refrigeratio, uictus parcus quàm largus. Vigiliæ quoq; & mœrores, & lassitudines, pertinacesq́; curæ, ad id magnum habent momentum. Quòd si eo tempore multos tertianis corripi contigerit, maximum

mum eius febris, unà cum iam declaratis argumentum erit. Hęc autem omnia si adfuerint, aut eorum maxima & accommodatissima, uehemensq́; sitis, uomitus item biliosus, uel sudor, uel utrunque superueniat, iam tum febris perspicue apparebit. Quòd si post hæc à febre conquieuerit æger, hac inquam febre quę ex suo motu omnibus est cognita: relinquatur uero propria febrium in arteriarum motu inæqualitas: æque pro certo hanc esse tertianam pronuntiare posis, ac si tertio iam die accessionem uideas rediisse.

Intermittentes febres succi in carnoso genere putrescẽtes, alij alias generant, dispari interuallo redeuntes: Bilis quidem flaua parit tertianã, id est quæ tertio quoq; die repetit: Pituita quotidianam, hoc est quotidie redeuntem: Et atra bilis quartanam, quæ quarto quoq; die renouat accessionem. Natura enim serius uel tempestiuius, mitius uel uehementius, pro qualitatis quantitatisq́; humoris lacessentis cõditione, mouetur: hæc enim lacessitur, humoris aut quãtitate degrauãte, aut acrimonia mordente, quam putrescendo contrahit. Cum igitur alius humor alio facilius putrescat, uberiorq́; eius in copore modus sit, fit ut accessiones aliæ frequentius, aliæ tardius redeãt. Bilis enim atra, quoniam frigida est & sicca, proinde putredini minus obnoxia, caq́; pau-

ca, solum quarto quoq; die naturam mouet. Pituita quia putredinis causam unam habet, nempe humiditatem, & multa est, quotidie: quemadmodum flaua bilis caliditatem, sed quia paucior quàm pituita est, tantum alternis diebus. Diximus enim calida & humida, obnoxia esse putredini: sicca uero & frigida, huic reluctari: sic & rigor alius alias febres antecedit: tertianam quidem uehemens, qui proprie rigor dicitur: quartanam horror: quotidianam uero solũ frigus. Est autem rigor, ut Galenus finit, motus multus, id est numerosas habens motiones: citus, id est cum impetu: & densus, id est breue habẽs quietis tempus. horror hæc quidem omnia habet, sed remissiora: frigus uero sine ullo motu in cute sentitur. Itaq; in rigore totum corpus ad modum declaratum concutitur, scilicet luctante cum humore uirtute: in horrore cutis, & musculi cum quadam lassitudine, pigritia, & mouẽdi difficultate: in frigore nulla concussio, sed tãtũ, ut dixi, cutis inalgescit. rigorem adferunt sensus præstantia, materia uirtutem proritans, & motionis uehementia. Præstans enim sensus facile noxam sentit: proinde uirtus facile iritatur, ac cogitur ad materiæ excretionẽ. Si igitur uirtus ualida sit, uehementer, quantum ex ipsa est, materiam impellit: quæ si ad motum pigra non sit, suaq; caliditate & acrimonia partes, per quas defertur, mordeat: rigorem (id est motum

ac con

ac cõcußionem totius corporis) multũ, densum, & citum procreat. Si uero eiusmodi causæ remißæ sint, id est sensus hebetior sit, materia minus calida, minusq; acris, & ad motum pigrior, uirtusq; minus robusta, horrorem, id est cutis et musculorum concußionem pariet. Sed si obtusus sensus sit, materia uiscosa, & tarda, uirtusq; imbecilla, neq; horrorem neque rigorem gignit, sed tantum frigus. Quod qua ratione fiat, deinceps dicemus. Febrem igitur tertianam exquisitam antecedit rigor: quia caliditas exactiorem reddit sensum, quemadmodum contrà, frigus consopit. Deinde humor uehementer mordet, utpote biliosus & acer, & uirtus robusta est ob siccitatem, & duritiem mediocrem. Quotidianam uero nec horror, nec rigor antecedit, sed solũ frigus: quia humoris frigiditate sensus obtunditur: humore robur fatiscit: & materia, utpote uiscosa, nec mordet, nec facile mouetur. Quartanas uero & spurias, tũ tertianas, tũ quotidianas quibus bilis admista sit, & semitertianas anteit horror, mediam scilicet naturã sortitus inter frigus & rigorem: quòd & eius causæ neq; ut in tertiana ualidæ sint, neq; ut in quotidiana languidæ: sed in harum medio constitutæ. Cæterũ quartanæ febres uagis febribus ferè succedunt. Nam diuturnitate corporis habitum resiccant, ac humores adurunt: propterea in quibusdam exemplaribus additum in dictione est, διὰ φλέ-

γμα: hoc eſt, propter pituitam. Phlegma enim (ut ipſa uox indicat) non aqueam ſeroſamq; humiditatem, ſed ſiccam ac retorridam craßamq; pituitam ſignificat. Inareſcit enim ac craßeſcit hæc febrium lõgitudine, quales erraticæ uagæq; ſunt. Vagas ac erraticas uocat Galenus, quæ incerto tẽpore, ac non eodẽ modo repetũt. Quod fit ob uict⁹ rationẽ, nõ rite inſtitutã, aut quia uarij in uarijs corporis partibus humores putreſcunt. Nã hos humores partes quædã citius, quædã tardius accẽdũt: ex quibus alij ad putredinẽ proniores, alij minus proni ſunt. Vix autẽ citra uẽtriculi affectũ fit quotidiana, propter pituitã, qua abũdare ſolet: & quartana ſine lienis malo, ob atræ bilis copiã: & ſine iecoris uitio tertiana, quòd in eo uiſcere flaua bilis cumuletur. Cũ igitur à uehemẽti rigore febris initiũ ſumit, ſi & alia, quæ deinceps docebũtur, ſigna conſentiãt, primo ſtatim die eam tertianam eße iudicare poteris. Sin cũ leui rigore incœperit, qui & aliarum quoq; febrium communis eſt, alia ſigna erunt animaduertenda. Leuis enim rigor interdum tertianas antecedit, cum ſcilicet uirtus debilis, & ſenſus hebes eſt. Itẽ quartanas, ſemitertianas, & alias quaſdã ex cõtinuarũ genere: præterea & nothas tum tertianas, tũ quotidianas, quibus ſcilicet admixta bilis ſit. Eſt enim ſemitertiana, ut Hippocrates finit, cõtinua, horrifica: cõtinua quidẽ quotidiana, cui adiũcta tertiana interpellata ſit, cũ

horr

horrore alternis diebus repetẽs. Sed et aliæ quædã ex multis particularibus acceßionibus febres procedũt: ita ut prioris finẽ altera acceßio cum horrore præueniat, uocanturq́; continuæ, sed homonymæ. Aliæ quoq; permultæ cõtinuæ, & quæ unica finiuntur acceßione, à leui rigore, uel frigore incipiunt, ob materiæ uel inæqualitatem, uel malignitatem. Sũt & aliæ febres, quas Hippocrates horrificas appellat, quòd per totam ferè earum acceßionem corpus inhorrescat: idq́; uel reduplicato febris incremento, uel eo ipso citra reduplicationem inæqualiter increscente. In quibus si longioribus interuallis horror remeat, reduplicatio & dicitur, & fit, maxime in semitertianis: sin breuioribus, horrificus, inæqualisq́; motus dicitur, ut autor est Galenus. Cum igitur leuis rigor tertianam febrem antecedit, ad alias notas confugiendum est, nempe caloris qualitatem, ac quantitatem, arteriarum motum, aëris conditionem, ægrotãtis naturam, ac ætatem, & alia quæ affectum, & præceßerunt & sequuntur. Calor quidem acer ac multus eße debet: siquidem bilis natura acris est, ac mordax, facileq́; ob tenuitatem soluitur in uapores, acrimoniam caloris ad cutem deferentes: unde fit ut non solum acer is, sed multus, sentiatur. Pulsus magni, uehementes, celeres, frequentes, omnis inæqualitatis expertes, præterquam febrilis. Exẽplar Græcum typis excusum habet, τοὺς δὲ

σφυγμοὺς μεγάλους, καὶ θερμοὺς, καὶ σφοδρούς. sed qua ratione pulsus θερμοὺς, id est calidos uocet, non uideo, nisi micantis arteriæ caliditatem indicare uelit. Magnitudo igitur pulsus & celeritas, ad robur arteriæ, urgentem necessitatem, & sequax instrumentum referuntur, frequentia ad necessitatem, & uehementia ad robur. Nam cum hæc febris maxime omnium intermittentium refrigerari desideret, hoc melius per naturam assequi non potuit, quàm pulsus magnitudine. Magna enim distentio multum aëris ambientis haurit, & magna constrictio plurimum recrementi fuliginosi expellit. Celeritas & frequentia, pari modo plurimum refrigerant. Vehemẽtia instrumẽti robur indicat: hinc fit ut nulla sit præterquàm in una pulsatione inæqualitas, quæ necessarie putridas febres consequitur, uti prius ostẽsum est. Rigor corpus uelut res quædam acuta magis quàm frigida ob bilis acrimoniam, in hac febre pungit: in quartana uero & quotidiana, sentitur frigidus, non pungens. Anni tempus æstiuum, & regio, præsensq; aëris constitutio calida, tum inspirato & attracto per arterias aëre calido, tum contactu corpus calfaciũt, proindeq; bilem in corpore gignunt. ubi hæc ergo præcesserunt, licebit potius tertianam, quàm aliam febrem indicare. Laborantis natura, & ætas calidior, fatentur tertianam: exercitatio, æstus, paucus cibus, uigiliæ, mœrores, lassitudines,

nes, & uehementes curæ uim habent augendæ bilis: eam ob rem, si præceßerint, magnam tertianæ coniecturam adferunt. Quòd si eodem tempore in complures alios eiusmodi febres graßentur, certior erit nota. Quãdo graßari similes affectus, ubi præceßerint similes causæ, solent: aut quòd eodem uictu omnes usi fuerint, aut idem cœlum paßi. Sequuntur tertianam sitis, sudor, uomitus. Sitis fit aut solo caliditatis exceßu, citra humoris consumptionem, ut in hydrope, aut solo humiditatis defectu, citra caloris incrementum, ut in hydrophobia, aut utroq;, ut in febre ardente, & tertiana. In quibus cor primum incaluit, deinde sua uicinitate cum ore uentris & cum pulmone calorem, & pulmo cum uentriculo, eiusq́; ore, ac tandem cum lingua communicat: unde ea ariditatem sæpe contrahit, ac asperitatem. Solet tamen plerunq; stomachus, & à bile ex corpore in ipsum refusa incalescere, sitiq́; urgeri, & biliosa per uomitum reÿcere. Quòd si ad cutem bilis feratur, sudores mouet: si ad intestina, alui fluorem. Ad hæc si à febre conquieuerit æger, hac inquam, quæ se omnibus, ex suo motu prodat: relinquaturq́; propria febrium in arteriarum motu inæqualitas: ita pro certo hãc tertianam eße pronuntiare poteris, ac si tertio iam die acceßio redÿßet. Propriam inæqualitatem pulsus, uocat eam quæ in una arteriæ pulsatione fit: de qua, cum abunde supra disputatum

ſit, nihil nunc diſſerendum eſt.

QVARTANA uero (nam & huius notas tibi commemorare oportet) euidẽtiſsimum quidem ſui indiciũ præbet, initio ſtatim acceſsionis, quando ipſi adhuc ægroti rigent. Pulſus enim admodum raros, ac tardos obtinet: ſed neceſſario dum ad uigorem peruenit, uel adhuc etiam increſcit, celeres ac crebros: ſeruatur tamen & tunc natiua eorum tarditas ac raritas, ſi celeritatem & frequentiam adiectam acceſsioni conſideres. Etenim ſi quartanæ uigorem cum tertianæ uigore compares, multo celerius ac frequentius in hac arteriæ tibi micare uidebuntur: atq; unius motus in quartana inæqualitas, eius ſpeciem commõſtrat: quæ cum omnium communis ſit, in hac tamen euidentiſsime deprehenditur: multo enim concitatius principium motus & finem, quàm medium inuenies. Quod in tertianis non ita habet: in his enim celeritatis exceſſus, maximeq́; in uigore, breuis eſt. Quinetiam caliditatis notis hæ febres diſtinguntur. Tertianarum enim calorem & ardorem ac tanquam feruorem in quartanis haudquaquam reperies.

Quartana à bile fit atra, cuius originem poſteriore commentario dicemus. Hæc febris per

initia

initia deprehendi poteſt, etiam dum laborantes rigent: rigorem non uehementem illam totius corporis concußionem intelligit, ſed horrorem, & leuem rigorem, quem quartanæ cum multis alijs febribus habent communem, uti ſuprà declaratum eſt. Per hunc igitur rigorem ſtatim ab initio quartana cognoſci poteſt. Pulſus uero habet admodum raros, ac tardos, niſi dum uel increſcit, uel in uigore eſt: neceßario enim tunc efflagitante uſu, celeriores, ac crebriores fiunt: ſed ita, ut eorum natiua tarditas, ac raritas, ſemper maneat. Rari pulſus dicuntur, cum interpoſitis longis interuallis arteria pulſat: Tardi cum longo tempore paruum ſpatium percurrit. In omni enim locali motu, cauſa quædam agens certo tẽpore aliquid per ſpatium mouet, à meta ad metam contrariam: quòd ſi reflectatur, quietem intercipi neceße eſt, ut docet Ariſtoteles: igitur in pulſu, agens cauſa uirtus eſt quæ arteriam per ſpatium mouet, ab eius medio ad circunferentiam, dum diſtenditur, & eandẽ reflectit à circunferentia ad medium, interpoſita quiete dum cõtrahitur, idq́; certo tempore: ex quibus omnes pulſus differentiæ ſumũtur, ut ex Galeni de Pulſuum differentijs opere diſcere licet. Cum igitur uirtutem urget neceßitas, & ſpatium eſt liberum, arteriæq́; corpus, quod mouetur, uirtuti agenti paret, pulſum fieri magnum, celerem, ac frequentem neceße eſt. Contrà uero accidit, ſi uſus

nõ urget, ſpatium impeditum ſit, reluctetur uirtuti arteria. Igitur initio quartanæ, pulſus admodum rari ſunt, ac tardi: quòd neq; uſus, celere refrigerium ac frequens deſyderet, neq; ſpatium omnino liberum ſit, ſed humorum uaporumq; copia præpeditum. Nam acceſsionis principio atra bilis ob frigiditatem non facile accenditur: unde nulla refrigerandi eſt neceſsitas, quẽ admodũ nec in quotidianis, ut mox docebitur. Quum uero accenditur, aut iam accenſa eſt, hoc eſt dum increſcit aut iam uiget febris, ut celeriter ac frequenter corpus refrigerari neceſsitas poſtulat, ſic pulſus celeres ac crebros efficit: ſed ſeruata genuina eorum tarditate ac raritate: rariores enim ac tardiores ſunt, quàm in tertiana: quia neceſsitas minus urget. Cæterum inæqualitas, quæ in uno pulſu fit, in quartana lucu-lentior quàm alijs febribus apparet. Cum enim hæc, uti iam monſtratum eſt, fiat urgente neceſſitate, & obſequente facultate, ſed motum interrumpente uel remorante materiæ copia, uel craſſitudine, aut inſtrumenti affectu, hoc eſt obſtructione uel conſtrictione uel compreſsione, motus æqualis eſse non poteſt: neq; in tertiana, neque quartana. Cum enim in utraq; ualeat, obſequaturq; facultas per totum morbum, principio quidem nondum ſentiens onus, motum ſuum pro urgente neceſsitate accelerat: In medio uero, dum id ſentit, ea uel omnino ſubſiſtit, & quaſi reſpi-

rat,

rat intercipitq; motum, uel nititur quidem, sed onere preßa motum retardat: tandem uero ad finem magna contentione, eorum more qui residuum operis uelut collectis uiribus absoluere nituntur, properat. Itaq; principio & fine celerior est, medio uero tardior pulsus. Sed hæc inæqualitas in quartanis quàm tertianis apertius depræhenditur: nõ quòd celerius in illis quàm his principium aut finis sit, sed quòd maior celeritatis et tarditatis inter principium & medium, interq; finem & medium in quartanis quàm tertianis differentia sit: adde quòd in tertianis tota pulsatio celerrima est, proinde breuißimo tempore absoluitur: ergo eius principium, medium, & finis breuißimo tempore fient: quæ autem talia sunt, facile depræhendi non poßunt: facile uero, quæ contra. Itaq; breuem celeritatis exceßum, id est breuißimo tempore durantem, non paruum eße dixit. quando tertianarum pulsus omnium intermittentium celerrimi sunt: ut prius ostensum est. Vt hæc melius intelligantur, fingamus follem utranq; uiam, nempe accipiendi & reddendi spiritus, angustam habere: sitq; spiritus is craßior, proinde ægrius tum attrahatur, tum emittatur. Vrgeat uero res, ut celeris fiat perflatio, & qui follem moderatur, ita uiribus polleat, ut probe, quantum ex se est, distẽdere & comprimere hũc poßit. Cum igitur ex hypothesi urgeat neceßitas, ut celeriter follis flatum accipiat, reddatq;,

impe

impediatur autem per uiarum eius angustiam (neq; enim per has tantum aëris, præcipue crassi, attrahi ac educi potest, quantum usus efflagitat) necessitati debita celeritas impedietur: etiã si uehemẽter contendat, qui munus mouendi follis suscepit. mouebit igitur tardius quàm res efflagitat, præsertim in medio, ubi onus maxime sentitur: in principio autem, quòd minus id grauet, celerius: in fine uero, uelut resumptis uiribus, maiore contentione ad opus cœptum pergẽs motum accelerat: quòd si manente reliqua hypothesi, uterq; spiritus, tum qui intromittitur, tum qui redditur, aut paucus, aut tenuis sit, minore negotio distendetur, comprimeturq; follis. Ad eũdem modum in arterijs fit: distenduntur enim, ac comprimuntur pro rei impellentis necessitate. Si quidem calor urgeat, & fuliginosi effluuij copia adsit, has distendi comprimiq; celeriter oportet: nisi quid impediat. in febribus autem, de quibus nostra est disputatio, calor præter naturam urget, facultas quantum potest, obsequitur: sed motum tum humores deprauantes, aut alio quouis modo impedientes, nimirum uel ob crassitiem uel multitudinem liberum exitum nõ habentes, tum arteriæ affectus remorantur. Affectum hic maxime intelligo obstructionem, quæ reddendi emittendiq; spiritus debitam necessitati celeritatem impedit. Præterea humores & uapores facultatem impediunt, quo minus ad a-

ctionem expedita sit: mirum itaq; non est, si in ipsius motionis medio tardior pulsus sit, aut etiã interdum prorsus intercipiatur: siq; in quartanis tarditas maior, & inæqualitas, quæ in una fit pulsatione, maior inueniatur. Rursus caliditatis notis, hæ febres distinguntur. Feruet enim ac deurit in tertianis calor, quòd bilis flaua prompte ignescit: in quartanis, quia atra bilis frigida siccaq; est, paulatimq; accenditur, ut testa uel lapis, paucumq; fumum emittit, minor calor sentitur.

HAEC quidem maxima signa sunt: reliqua uero externa, neque hæc sunt omittenda. Quin ægrotantis natura consideranda est, num ad atram bilem magis declinet, & an tẽpus anni autumnus sit, præsensq; aëris constitutio inæqualis. Sic uero & loci, & morborum tum ingruẽtium natura inspicienda: & num lien intumuerit, febresq; inordinatæ præcesserint, & ætas uigorem excesserit, febrisq; in sudores desierit: in hac enim uomitus bilis expectandus non est: quemadmodum neq; in quotidianis, cum id tertianarum proprium sit.

Signa, uti iam dictum est, alia maxima, præcipuaq;: alia minus præcipua. illa rem certißime ostendunt: sumuntur autem à febris substantia, quæ est in genere caloris, cuius differentias prius

expo

exposuimus: Ab actione læsa, ut est pulsus inæqualitas, celeritas, tarditas, raritas: Ab excrementis, uelut urinis: & à qualitatibus, quæ necessario sequuntur. Alia signa minus præcipua, quæ affectum obscure explicãt, sumũtur tum ab ijs quæ in corpore sunt, ut ætate, temperamento, habitudine, & qualitatibus temperaturam consequentibus: tum ab ijs quæ forinsecus incidũt, ut uictus ratione, consuetudine, uitæ instituto, exercitatione tum animi, tum corporis, uigilijs, anni tempore, regione, & præsenti aëris constitutione, morbis item popularibus, atq; hæc externa uocat Galen. Itaq; quartanæ præcipua signa sunt pulsus raritas, tarditas, & luculenta inæqualitas in una pulsatione: calor nec copiosus, nec deurens, qualis in tertianis est, ut paulo antè monstrauimus: urinæ uariæ quidem, sed tamen crudæ, ut mox dicetur, hanc febrem testãtur. Eius febris signa minus præcipua, inclinans ætas: quæ atram bilem plurimam gignit, temperatura melancholica, quæ hac abundat: quemadmodum & consuetudo, habitudo corporis extenuata, cutis nigra & hirta, naturam arguunt melancholicam: uictus ratio parca & quæ atrã bilẽ gignere idonea sit: uitæ genus, id est ars quam quisq; exercet, si magni sit laboris, & calido siccoq́; loco exerceatur, ut ferraria, atram bilem gignit: quemadmodum labor ingens, & longus, et curæ, mærores, & uigiliæ diuturnæ, autumnus,

&

& aëris constitutio inæqualis, quæ modo calida, modo frigida sit cum siccitate. Hæc enim omnia atram bilem augent. Quòd si & quæ uulgo grassantur febres, quartanæ sint, magnam tibi fidē facient: quemadmodum & lien si intumuerit, magnam uim atræ bilis in corpore congestam esse testatur. Febres quoque inordinatæ, id est, ut prius uocauit, uagæ si præceßerint, quartanam eße fatentur, ut quæ diuturnitate humores aduerant, ut suprà dictum est. Hæc quoq; febris, si in sudores desierit, quartanæ indicium adfert: etsi tertianæ quoq; sudor communis sit, sed in hac copiosior, in illa parcior propter materiæ paucitatem: quæ nihil semiustum post acceßionem relinquit, sed uacuatur per sudores: quod in quotidianis minime fit propter materiæ uiscositatem. Neq; uomitus biliosus in hac, quemadmodum nec in quotidianis, expectandus est: cum sit tertianarum proprium. Nam hæ à bile flaua fiunt, quæ ad stomachum sæpe refunditur: quartana ab atra bile: quotidiana à pituita.

QVO'D si pacata febre eius signum adhuc permaneat, & pulsus naturali sit rarior ac tardior, palam est ipsam quartanam esse.

Signa quæ remanent sedata febre, quæ hanc adfuiße testantur, sunt oris & sputi sapor uel acidus, uel insipidus, & gustu ingratus, pulsus inæqualitas. Tametsi eiusmodi febris purā exquisi

quiſitamq́; intermiſsionem habere uidetur, ut Galenus autor eſt lib. II. *de Differētijs febrium, eò quòd in ea omne id humoris melācholici quod eſt exuſtum, euacuatur, atq; diſcutitur. Sed reuera pura non eſt: nam paulo antè dixit, in nulla febre præterquàm diaria pulſum ad naturalē habitum redire, etiam ſi inter duas acceſsiones longū intercedat ſpatium, ut in tertianis & quartanis. Porrò quartanæ pulſus poſt inclinationē rariores ſunt, ac tardiores q̄ naturales: quia eius febris materia natura frigida eſt, ſed febris calore incalfacta, pulſus crebriores & celeriores efficit: abacta uero febre redit ad naturam, corpusq́; refrigerat, & pulſus rariores ac tardiores efficit.*

QVOTIDIANAM autem his maxime notis depræhendes: Calor neceſſario humentior eſt, cum quadam acrimonia: quā nō protinus admota manus, ſed permanens ſentit. Caliditatem enim quādam fumoſam cum largo uapore commiſtam exire putabis: ſcilicet igni in multa humiditate potius ſuffocato, quàm ipſo materiam euincente. Sed & harum pulſus minores ſunt quartanarum pulſibus, quàm quartanarum pulſus ſint tertianarū. Rurſus quotidianarum pulſus tanto ſunt tertianarum pulſibus rariores, quanto harū ſunt quartanarum pulſus. At in utriſq; eadem eſt tarditas. Verum hæc febris minorem

rem

rem adfert ſitim: hanc itaq; quartana tantum excedit, quantum quartanam tertiana. Atque in tertianis quidem lingua, totumq́; corpus aridiſsimum eſt, in his uero humidiſsimum: uomitionesq́; pituitoſæ, & quicquid per uentrem excernitur, frigidius, humidius, crudius, aquoſius, & pituitoſius eſt. Et in hiſce febribus, uniuerſum corpus crudis humoribus ſcatet. Siquidē hæ ætatibus, naturis, anni temporibus, & temperaturis humidioribus accidunt. Nūquam enim adoleſcentem biliosum, ac natura ſiccū, hac febre correptum uidimus. Pueri uero, præſertim natu minores, & ex grandioribus, qui pituitoſi magis, ac corporis habitudine craſſa ſunt, uitamq́; agūt otioſam, gulæ indulgentes, & ebrietati deditι, crebro balneis, maximeq́; à cibo utentes, quotidianis facile corrumpuntur: ſed & locus humidior, & tempus hybernum, aërisq́; conſtitutio humidior, hanc maxime febrem inuehunt: quę ſi tunc etiā graſſetur, præter antè dicta, maximam adferet cognitionem. Verum harum febrium declinationes, uti tertianarum, & quartanarum ſudoribus non finiuntur: unde neq; ad manifeſtam febris remiſsionem, paucis quibuſdam exceptis, perueniunt. Vrinæ autem procedente febre totius morbi

tēpora docēt:initio uero eius speciē ostē dunt. In quotidianis enim aut albæ, uel te nues, uel crassæ, & turbulētę, aut rubræ ap parēt: In tertianis rufę uel subrufę: In quar tanis uero uariæ, sed crudæ omnes. Atq; hæ quidē sunt febriū intermittentiū notę.

Quotidianæ calor humidior est ob materiæ ex qua gignitur humiditatem, hoc est pituitæ, cum acrimonia quadam, quam putris fumus pa rit: hāc quidem acrimoniam protinus manus nō sentit admota, scilicet copioso uapore obrutam: sed quam manu diutius manente, facile perci= pias. Pulsus quotidianarum sunt omnium inter mittentium minimi. Quotidianarum enim pul= sus, quartanarum minores sunt, minores inquā, quàm quartanarum pulsus sunt, tertianarum. Tertianarū enim maximi, celerrimi, ac creber= rimi sunt. Quartanarum rarissimi. Cæterū quo tidianarum rariores quàm tertianarum, & fre quentiores quàm quartanarum. Ex æquo uero tardi sunt in quotidianis & quartanis. Nam ca lor in tertianis maxime urget, facultas obsequi tur, & instrumentum non reluctatur: in quoti= dianis necessitas non admodum impellit, facul= tas consopita est, & instrumentū humoris copia impeditum: unde multum uel dilatari, uel cōtra hi non potest. In quartana uero calor quidem non multum urget, quemadmodum nec in quoti= diana: facultas uero manet, & minus instru-

ment

mentum impeditur: propterea quòd parcior uapor & humor, quàm in quotidiana, infestet. Ad hæc quotidiana minorem sitim adfert: tertiana uehementem: quartana mediocrem. Nam tertiana corpus calidissimum, & aridissimum reddit: quotidiana frigidũ & humidissimũ: quartana uero siccum quidem, sed minus quàm tertiana calidum. Quemadmodum igitur in tertiana tum per aluum, tum uomitione biliosa uacuãtur: ita in quotidiana, frigida, humida, cruda, aquosa, & pituitosa. In ea enim corpus crudis humoribus redundat, ut quæ ætatibus, temperaturis, aëris constitutionibus humidioribus, & alijs id genus accidat, quæ pituitã generare solẽt: in tertiana biliosus exuperat humor, à causis calidioribus & siccioribus genitus. Cæterum quotidiana non desinit in sudores, præsertim ubi pituita cutis & subiectæ carnis meatibus inhæret. Qua ratione in manifestam quietem minime desinit. Vrinæ autem in intermittentibus febribus humores, qui extra uasa putrescunt, raro indicant: quoniam hi ut plurimum per sudores, uel insensiles transpirationes uacuantur. Qui uero in uasis continentur, uitiosi quidem ac putrescere parati, nondum tamen putres, quales quidẽ sint urinæ produnt, tum initio febris, tum toto eius decursu. Initio enim morbi speciem, toto uero morbi processu eius tempora docent. Alia enim tempora aliæ urinæ ostendunt: initia quidem &

dem & incrementa crudiores, statum uero & inclinatonem coctiores. Itaque albæ, tenues, uel crassæ, aut etiam rubræ, ut in quibusdam exemplaribus typis excusis legitur, quotidianarum sunt notæ: Albæ quidē ac tenues ob pituitæ cruditatem, & ingentem uiarum obstructionem apparent: Turbulentæ ac crassæ, cum iam natura concoctionem auspicata est, aut crassa pituita excernitur: Rubræ uero, ubi per imbecillitatem iecoris ac uenarum serum ac rubra sanies unà cum urina emittitur: qualis in hydrope excerni solet. In tertianis autem rufæ aut subrufæ apparent, ob admistam flauam bilem: In quartanis nunc subrufæ, nunc albæ, sed semper tenues ac crudæ. Nam ut bilis atra à diuersis fit humoribus, sic & febres quæ ab hac nascuntur, diuersas esse oportet. quæ enim à flaua bile retorrida fit, cum rigore incipit uehementiore, & flauiores habet urinas, quàm quæ à crasso sanguine deusto.

FEBRES autem assiduas ex eo quidem maxime cognosces, quòd nullum ex ijs signum habeat, quę debere inesse intermittentibus docuimus: & si intra quatuor & uiginti horas non desinant, quæ si inæquale habuerint incrementum, præter alias notas maiorem temporis diuturnitatem prænuntiant: atq; adeo si & quod proprium est febrium, euidens in pulsibus signum

gnum obtineant. At si neq; ordinem, neque æqualitatem, neq; numeros seruent, argumentum erit tum earum magnitudinis, tum quòd ex genere intermittentium non sint. Quòd si tales permaneant, & tertio die accessio maior, aluiq; excrementa, & urinæ omnino crudæ appareât, non possunt septimo eiusmodi febres iudicari. Si uero dies quartus tertio similis uideatur, & febris uelut langueat, nec facies nec uniuersa corporis habitudo concidat, in longum tempus hoc febris genus protrahi solet. Atque hæ quidem sunt febrium differentiæ, quæ accidentibus carent.

Signa alia alijs febribus intermittentibus insunt: tertianis quidem rigor & sudor, quotidianis frigus, quartanis horror & sudor: quæ si in aliqua febre putri non appareant, hanc continuam esse certum est. quòd si inæquale habuerit incrementum, non modo assiduam esse, sed & fore longam, iudicare poteris. Inæquale incremẽtum apparet, cum corpus modo calidius, modo frigidius sentitur: quod fit stomacho, uel alia sensili parte affecta. Nam externæ partes urgente dolore, caloremq; intrò reuocante, frigent: qui dum mitigatur, foras calor resilit, calfacitq; externas partes: atq; sic alternatim corpus calescit ac malgescit. Accidit & ex humorum uarie

tate in uenis putrescentium, in quibusdam non intermittentibus febribus, non simplicibus, sed spurijs, testaturq; earum diuturnitatem: tum quia ex crudis humoribus, unà cum alijs permistis ortum eiusmodi febres habeant, tum quia natura paruo tempore multos, uariosq; affectus euincere non possit, ut Galenus ait. Quòd si cum hac incrementi inæqualitate pulsus euidens sit inæqualitas, longitudo febris significatur: ut in qua multitudo, ac contumacia humorum naturam premat. At uero, si neq; ordinem, neq; æqualitatem, neque numeros pulsus seruet: non solum continuam, sed magnam iudicare licebit. Nam tunc uel facultatem oneratam, uel instrumentũ impeditum, uel uehementer intemperatum esse, necesse est: proindeq; febrem magnam. Si autem ad tertium usq; diem tales permaneant, in quo & accessio maior fiat, urinæq; omnino crudæ ac alui excrementa appareant, septimo die iudicari eiusmodi febres non poterunt. Nam ex hypothesi cum duos dies eadem mansit febris, tertio increuit manẽtibus magnæ cruditatis signis, septimo die integra concoctio apparere non poterit: ut inde iudicium eius finiendæ sumi possit. At si quartus dies similis tertio uideatur, & febris uelut sepulta languidaq; appareat, neq; facies, neq; uniuersa corporis habitudo concidat, protrahi in longum tempus eiusmodi febris solet. Cum enim corpus non cõcidat, & febris quasi ui

ſi uicta marceſcat, indicium eſt materiam reſolutioni eſſe contumacem, & cauſam reſoluentẽ, nempe calorem, imbecillam: unde non ſine ratione febris erit diuturna.

DEINCEPS uero ſingularum curatio tradetur: ac primum quidem intermittentium, deinde cõtinentium, ut uocant, febrium. Ex intermittentibus quidem breuiſsima ſimul & manſuetiſsima, tertiana eſt: longiſsima uero, ſed tuta, quantum in ſe eſt, quartana. Quotidiana uero longa eſt, & periculo non uacat. Itaq; uictus rationem ſtatim ab initio inſtituemus, uniuerſum morbi tempus conſiderantes. Nã in acutis, & qui ad ſtatum celeriter perueniunt, ſi tenuiter omnino cibare uelis, haud magnopere lædes. In longioribus uero, niſi per initia liberalius cibaueris, aut unà cum morbo hominem necabis, aut intempeſtiue uictus ratio mutanda erit: neq; enim accedente ſtatu uberior uictus quàm prius, ſed contrà, omnium qui per morbum exhiberi debeant tenuiſsimus in id tempus reſeruãdus eſt: hoc quidem omnium commune eſt.

Iure ad febrium curationem procedit, ubi earum non ſolum ſpeciem, ſed & magnitudinem, & longitudinem docuit. Primum igitur ab intermittentium curatione tanquam faciliore, au

spicatur. Quarum, cum aliæ longæ, aliæ breues, aliæ tutæ ac sine periculo, aliæ non sine periculo sint, aliis alia uiuendi ratio instituenda est. Tertianis enim, quæ & breuissimæ & minime periculosæ sunt, tenuior uictus adhibetur: quia uires ad finem usq; durare possũt. Quartanis & quotidianis liberalior, idq; per initia, quando natura cum morbo minus pugnat, & uires adhuc robustæ copiosiorem cibum concoquere possunt. Sed ut ad statum morbus proxime accedit, ita cibum maxime circuncidere oportet: eò quidem magis, quò propius ad hunc acceditur: id quod omnibus febribus est commune. Quoniam autẽ cum celerius ad statum peruenitur, principium incrementumq; breuiora sunt, idcirco statim ab initio parcius alendi sunt, scilicet natura iam cũ morbo multum colluctante, quem breui superatura est. Contrà ubi longum principium & incrementum est, liberalius alere oportet: cum uires, nisi subueniatur, in tantum tempus durare non possint. Tertianas porrò esse acutissimas, & celeriter ad statum peruenire dicit: quia bilis, quæ has procreat, facilime accenditur, ac alteratur. Easdem mitissimas uocat, non quòd grauiter non infestent (urgent enim & caloris uehementia, & siti, & id genus aliis symptomatis) sed quia omnino uacant periculo, minimeq; malignæ sunt. Quotidianas autem non sine periculo esse scribit, tum quòd longæ sint, tum quòd

accessio

accesʃiones longas habeant, easq́; quotidianas: tum quòd habitum corporis refrigerent, ac calorem natiuum extinguant, gignantq́; magnum recrementorum in corpore prouentum. Cum enim longas accesʃiones habeant, easq́; omnium minime in integritatem deʃinentes, naturæ breuisʃimum tempus relinquunt, in quo concoctioni cõtumacium humorum, ac corpori alendo, reʃarciendisq́; uiribus, uacet. Quartanæ uero, etʃi longisʃimæ ʃunt, quia accesʃiones breuiores, puriores & longiore interuallo repetentes habent, minus quàm quotidianæ, periculum adferunt. Minus dixi, quia nonnunquam morbos alios hæ temporis diuturnitate pariunt, parentibus deteriores: ut lienis tumores, hydropas, & alia id genus mala.

AD hæc uero, quæ intermittentibus propria ſint, conſiderare oportet: uelut ſtatim in tertianis (neq; enim male ab his auſpicabimur) diſtinguendum in primis eſt, num exquiſita, ac, ut ita dicam, generoſa: an minime exquiſita, ſed uelut ſpuria ſit. Tertiana enim exquiſita, ſeptem cum tardiſsime circuitibus iudicatur, minimeq́; periculoſa eſt. Alteram autem non exquiſitam, aliquãdo uidi autumno incipere, & uere deſinere: poſtea, ut par erat, tanto tẽpore, tum quòd ægrotus imperanti medico non magnopere pareret, nonnihil etiã

delinqueret, tum uero hyemis iniuria male afficeretur, maxime lien intumuit: & hypochondria flatu distenta sunt: tumor quidem decolor cum in facie, tum maxime in cruribus apparuit, adeo ut adolescenti timuerimus, & maioribus uti remediis necessum fuerit. itaq; hæc febris nihil exquisitæ tertianæ simile habet: quare ab initio distingui oportere dico. Nam quantum natura inter se differunt, tantum uictus rationem uariari æquum est. ut autem has optime distinguas, satis mihi fuerit ea recensere, quæ adolescenti acciderunt: quæ exemplum documentáque tibi futura sint febrium non exquisite tertianarum.

Non solum quæ communia sunt intermittentium, sed & singularum propria consyderanda esse docet: quando non omnes tertianæ, aut quartanæ, aut quotidianæ eiusdem naturæ sunt. Aliæ enim ex syncero simpliciq; humore fiunt, ac exquisitæ uocantur: aliæ non ex simplici, sed misto, nothæq; ac spuriæ dicuntur. Itaq; exquisita simplexq; tertiana est, quæ ex syncera bile ortũ habet, septenos circuitus non excedens: inuadens cum rigore, & in sudores desinens, interdum & cum uomitionibus, aut alui deiectionibus biliosis, alternis diebus repetens. Fit autem æstate secundum naturam habente, hoc est calida & sicca, statu temporis & regione huic similibus, &

uictus

uictus ratione biliosa, ac pauca, uigilijs, laboribus, mœroribus, temperatura biliosa, & id genus alijs, quæ bilem generare solent. Quòd autē septem circuitus non excedant, iusta ratio est, quando nec humor, ex quo consistunt, crassus est, aut lentus & tenax, ut in quotidianis, & quartanis, imò nec admodum copiosus: proinde facile & cito discutitur. Natura enim maiorem aliorum humorum molem sustinet, ut qui minus iritent: bilis uero, quia acris est, minorem modum patitur, quiq; septem ad summū circuitibus educi è corpore poßit. Nam interdum tribus, interdum quatuor, aut quinq; acceßionibus, pro qualitate quantitatéque sua, educitur.

MEDIVM erat anni tēpus inter uergiliarum occasum, & quod hunc antecesserat æquinoctium: in quo adolescentem circa ferè ipsam auroram febris cum horrore corripuerat: quæ neq; in calore, neque in pulsibus, tertianæ similis esse uidebatur. imò nec uomitus biliosus sequutus est, nec multus sudor: postridie uero ad horam circiter tertiam paucus exijt mador, cum quo & febris euanuit: sed adeo sensim, ut circa uesperā uix febris expers æger uideretur: nimirum relicto tunc in pulsibus euidēte admodum febris signo. Verum reliqua circa idem tempus, ac per

totam

totam noctem, facile omnino æger ferebat. Rursus uero circa tertij diei auroram, secunda accesſio priori in omnibus, præterquam tempore ſimilis rediit: ſequente enim nocte paulo ante lucem, exhalato uapore febris deceſsit: circa quarti diei auroram, & reliquo toto autumno, ac hyeme, quo tempore ægrotauit, tum reliqua omnia, tum acceſsionis & ſolutionis febris tempus, eadem permanſerunt. Adoleſcens autem annos plus minus octodecim natus erat, aſpectu albus, ac pinguis, uitæ deditus otioſiori, priusq; crebris tum crapulis, tum lauationibus uſus, ac ſatietatibus: proinde cibos improbe concoquebat. Acceſsit uero & huic pulſus durities, mediocris quidem in primo & ſecundo die, in tertio uero & quarto, & ſequentibus uſq; ad ſeptimum, ad tantam peruenit duritiem, ut ſi quis ſoli pulſui crediſſet, multorum eſſe menſium ęgritudinem putaſſet: ac talis permanſit uſq; ad uernum æquinoctium: in quo primum molleſcere cœpit. Poſtea rurſus quadrageſimo die ab hac tertiana prorſus liberatus eſt, paulatim pulſu emolleſcente, & acceſsione decreſcente, urinisq́ue probum quod deſidet habentibus, quæ prius uehementer crudæ omnes erant. hæc quidem certe max

te maxime cõtraria est exquisitæ tertianę.

Vergiliæ septem stellæ sunt in Tauri dorso positæ: quæ medio uere cum sole oriuntur, Græci Pleiadas dicunt: eædem medio autumno, cum sol est in Scorpio, occidunt: hoc est ab æquinoctio autumnali diebus ferè quinquaginta, ut Galenus docet in commẽtario primo περὶ ἐπιδημιῶν: *est enim Scorpius Tauro, in quo ipsæ sunt, exaduerso locatus. Proclus tantum sex esse putauit, quòd septima uix conspici possit. Cum igitur sol cum Scorpio oritur, oppositus Taurus occidit cũ Pleiadibus. Aequinoctium uero, quod antecedit hunc occasum, est cum sol in primo Libræ gradu existit: quo tempore ex æstate antecedente, relicta in ægroto bilis erat. Præterea ægrotus, adolescens erat, quæ ætas gignendis id genus febribus idonea est: reliquæ uero causæ de quibus mox dißeretur, ad procreandam pituitam erant efficaciores. Cœperat igitur adolescens cũ horrore, nõ rigore febricitare. Nam rigor ex syncera flaua bile, ut dictum est, fit: horror ex atra aut flaua impura. Itaq; horror hic exquisitæ tertianæ non est index, sed spuriæ, quæ ex admistione pituitæ nascitur. Porrò calor exquisitæ tertianæ, maximus acerrimusq; est. Pulsus uero maximi, celerrimi & creberrimi, quales in hac spuria uisi non fuerunt, in qua nec uomitus biliosus secutus est, nec sudor multus: quæ exquisitæ tertianæ peculiaria sunt. Verùm postridie hora circiter*

citer tertia paucus exhalauit uapor, cum quo et febris discußa est: sed ita remiße, ut circa uesperam uix à febre liberatus eße uideretur: quo ab exquisita tertiana maxime differt, in qua sudor copiosus ad integritatem perducit. In spuria materiæ lentor non affatim, sed paulatim resoluitur: adeo ut sensum effugiat. Cæterum reliquiæ quædam remanserunt: quæ integre febrem decedere non permiserũt. Itaq; mirum non est, si post uaporem à febre liberatus integre æger eße non est uisus: cum adhuc in pulsibus febris euidẽs nota, nempe pulsus inæqualitas, ob materiæ reliquias, remanserit. Reliqua autem febris incommoda facile æger eodem tempore, & per totam noctem, ferebat: scilicet unà cum febre remißa. Rursus uero circa tertij diei aurorã redijt acceßio, priori omnino, præterquam tempore, similis: sequente enim nocte paulo ante lucem discußus est uapor: febrisq; deceßit circa quarti diei auroram. Quòd secunda acceßio similis omnino priori eßet, id est cum similibus calore, horrore, & pulsibus, hoc ideo erat, quòd similis omnino materia utramq; acceßionem pepererat: uerum diuturnior fuit secunda, quòd maior materiæ copia quæ hanc genuit, computruerat. ferè enim fit, ut prima acceßio breuior sit, ut in qua cruda materia ægrius accendatur. In reliquis uero materia ad incendiũ à prioribus præparatur, atq; ita augeri solent acceßiones usq; ad statũ. Prima enim

acceßio

accesßio circa auroram incœpit: hoc est secũdum nostram supputationem, circa horam sextam matutinam. (Est autem aurora tempus ante solis ortum, quo cœlum splendescere incipit) Et desiit sequẽtis diei hora circiter tertia. Itaq; ea accesßio fuit horarũ fere unius & uiginti: secunda accesßio uiginti quatuor, ut quæ circa diei aurorã incœperit, & eadẽ quarti diei aurora desierit. Adolescens natus erat annos circiter octodecim. Dicebamus modo tempus & ætatem, bilẽ in proposito ægroto generasse: pituitam uero omnes propemodum alias causas: nempe temperaturam, habitudinem corporis, uictus rationem antecedentem. Cum igitur causæ quæ pituitam genuerunt, & plures numero, & efficaciores fuerint, mirum non est, si longißima hæc febris fuerit, longißimasq; habuerit accesßiones: ut quæ ex copia crudorum humorum ortum habuerit: quod & pulsus durities planè indicabat, quam plenitudo attulit. Quemadmodum enim uesica flatu plena, & uter liquore, prementi digito non cedunt, duraq́; apparent: sic arteria plena, aut humore, aut flatu, aut uapore, durum efficit pulsum. Mediocris igitur primo & secundo die durities apparuit: quia nondum ex humore uapor, ac flatus multus excitatus fuerat: à tertio uero usq; ad septimum adeo hæc aucta est, ut uideretur morbus multorũ mẽsium: id est ut uiderentur arteriæ, ob morbi longitudinem resiccatæ,

ac in

ac induratæ. Perſeuerauit autem hæc durities uſq; ad æquinoctium uernum: ſcilicet materia quæ arterias implebat, non decreſcente. A' uerno autem æquinoctio uſque ad quadrageſimum diem ſequentem, in quo febris ſoluta eſt, emollitus eſt pulſus, nimirum materia decreſcente: unde & acceßiones breuiores factæ ſunt, & concoctiores urinæ: quæ prius crudæ admodum apparuerant, ob materiæ & copiam & cruditatẽ.

RELIQVAS uero omnes intermedias quæ permultæ ſunt, ex definitis extremis haud difficile inuenies. Si enim, quæ initio commentationis ſcripſimus, tertianarum ſigna omnia adfuerint, exquiſitam tertianam eſſe teſtabuntur: cuius acceſsionis tempus, breuiſsimum quidem omnino quatuor, aut quinq;, aut ſex horarum eſt: longiſsimum uero, undecim aut duodecim. Atq; etiam harum urinæ tertio aut omnino quarto die, concoctionis indiciũ oſtendunt. His igitur notis abſoluta tertiana & ſpuria dignoſcuntur. Ad hunc uero modum, quartana & quotidiana diſtinguũtur. Cui enim omnia inſunt ſigna, quę prius in febribus quartanis ſcripſimus, germana exactaq; quartana eſt. Sin minus, ſpuria minimeq; exquiſita. Et ex quotidianis legitima quidem eſt, cui omnia, quæ diximus, inſunt: quæ ſi non adſint, exquiſita non

non eſt. Itaq; febres ſpuriæ non tam longæ ſunt, quàm quartana & quotidiana. Sed quemadmodum tertiana prçceps eſt, ſic quartana & quotidiana diuturnæ. Hæc quidem in his quæ circuitu repetunt, conſideranda ſunt.

Duo tertianæ febris extrema cōſtituta ſunt: nempe exquiſita, & ſumme ſpuria. Exquiſita quidem breuiſsima eſt, breuiſsimasq́; habet acceſsiones. Notha uero huic maxime oppoſita, longiſsima eſt, longiſsimasq́; habet acceſsiones: ut ex antè dictis liquere poteſt. Inter hæc febrium extrema innumerabiles penè notæ tertianæ poſitæ ſunt, ſola maioris & minoris ratione diſcrepantes: quarum quæ ad exquiſitam magis deflectunt, breuiores ſunt, breuioresq́; habent acceſſiones. Contrà uero, quæ ad maxime nothā propius accedunt, longiores ſunt, ac longioribus conſtant acceſsionibus. Facile itaque conſtitutis his terminis, ſingularū quæ in medio collocatæ ſunt, naturæ cognoſci poterunt. Porrò autem extrema hæc definiuntur: tertiana quidem exquiſita, dicta iam breuitate, & paucitate acceſsionum: item caloris acrimonia, & magnitudine, rigore, uomitu bilioſo, & ſudoribus. Summe uero ſpuria lōgitudine & multitudine acceſsionum, cruditate, & cæteris quæ modo declarata ſunt. Ad eundem modum quartana & quotidiana, tum generoſæ, tum ſpuriæ ſuis notis diſtinctæ ſunt, ut

ex antè dictis uidere est. At quartana & quotidiana suis spurijs sunt longiores: quòd quartana ex crasso, quotidiana ex uiscoso humore, utroq; syncero, & qui ægre discutiatur, constat. Vtraq; uero spuria admistam habet bilem, quæ quo copiosior est, eo breuiorem reddit febrem, breuioresq́; eius accessiones. Contrarium uero tertianis accidit: nam exquisita breuissima est: nothæ uero eius, eo quidem longiores sunt, quo ab exquisita magis recedunt. Cum igitur proposita tertiana summe notha ex pauca bile, magna uero pituitæ ui fiat, longissima est, longissimasq́; habet accessiones: ita ut exquisitas quotidianas ferè lõgitudine æquet. Sed quemadmodũ tertiana acuta est, ita quartana & quotidiana longæ. Tertiana enim exquisita ex humore tenuissimo, & qui facile discutitur, ortum habet. Quartana uero & quotidiana, ut iam diximus, ex crasso & uiscoso humore.

IN alijs uero febribus urinas, alui excrementa, & uniuersam corporis habitudinem, inspicere oportet: calorem quoque, & arteriarum motũ. Ad hæc alia quæcunque Hippocrates longaq; experientia contemplanda esse iubent, nempe regiones, anni tempora, aëris cõstitutiones, ętates, & temperaturas corporum, consuetudines, & antecedentes causas, quæq́; unà cum morbis inuadunt, quæq́; medio tempore

pore apparent.

Distincta sunt ac determinata febrium intermittentium extrema, longitudine, breuitate, & numero accessionum, rigore, uomitione, & sudoribus: quæ quia assiduis febribus non insunt, aliæ notæ quærendæ sunt, quibus exquisitas à spurijs distinguamus: eas autem nobis ostendunt urinæ, alui excrementa, corporis habitudo, calor, pulsus, regio, anni tempus, aëris constitutio, ægrotantis natura, ætas, consuetudo, & causæ, quæ febrem attulerunt: ut exercitatio, otium, uictus ratio, uigiliæ, somnus, curæ, animi securitas, & id genus alia, quæ uim habent gignendæ febris alia aliam. Ea quoq; *quæ unà cum morbo nascuntur, aut in medio apparent: cuiusmodi sunt dolor, uigiliæ, inquietudo, sitis, cibi fastidium, nausea, uomitus, delirium, & alia permulta.* Vrinæ, *uerbi gratia, & alui excrementa flaua, temperatura biliosa, habitudo corporis extenuata & hirta, ætatis uigor, caloris acrimonia, pulsus maximi, uelocissimi, creberrimi, regio & aëris constitutio calida & sicca, anni tempus, æstas, consuetudo, uitæ genus, quæ bilem gignere idonea sint, cibus item paucus ac biliosus, uigiliæ, curæ pertinaces, delirium & similia febrem assiduam, exquisiteq; biliosam esse & quæ accuratæ tertianæ proportione respondeat, indicãt.* Horum uero *contraria contrariam febrem, nempe exquisite pituitosam fatentur.* Eodem modo iu-

ſtam quartanam aßiduam oſtendunt excremen ta nigra, natura corporis melancholica, habitu do ſupra modum extenuata, nigra, hirta, calor paucus & acriuſculus, pulſus rarus, & tardus, regio, & aëris conſtitutio inæqualis, autumnus, inclinans ætas, & alia id genus, quæ in quartana declarauimus. Igitur ſumme ſpuriæ aßiduæ ſunt, quæ maxime à legitimis ſui generis recedunt: uelut ſpuria biliosa ab exquiſita maxime diſtat. Inter hæc duo extrema multæ bilioſæ ſpuriæ conſtitutæ ſunt: quemadmodum de tertianis diximus.

OMNIA quidem, ut cuipiam uideri poſſet, monita ſunt, ſed reuera haud ita res habet, quando quod maximum horum omnium eſt, dictu autem breuiſsimum, nõdũ explicatũ eſt. Quid uero hoc eſt? Morbi, & uirium quantitas: res quidẽ, quæ uerbo uno explicari poſsit, ad uſum maxima eſt. Neq; enim bene prænoſcere poteris, niſi horum cuiuſq; quantitate diligenter explorata. Non enim an morbus letalis ſit nécne, nec quando uel mori, uel à morbo uindicari potius homo debeat, niſi omnium, quæ diximus, quantitatem diligẽtius contemplatus, in duo redegeris capita, nimirum in morbum ipſum, & laborãtis uires, præſcire recte poteris. Nam, ſi uires adeo ualidæ ſint, ut morbum euincãt,

necessario sanitati homo restituetur. Sin contrà, omnino morietur. Non igitur solum cuiúsnam sit generis morbus, sed & quantus ipse sit, inspiciendum est. Hoc autem non parua eget meditatione atq; peritia, cum propter alia, tum quòd nec scribi, nec uerbis explicari ullo modo eorum cuiusq; quantitas potest. Si quid igitur nostrum est, id non tam ex alia re ulla, quàm ex crebra conijciendæ quantitatis exercitatione percipitur, quod ex operibus & discere & docere posis. Quæ uero qualitate distinguntur, diligenter simul ac dilucide, quàm breuissime fieri poterit, scribemus.

Quantitatis morbi appellatione, tum eius lõgitudinem, tum magnitudinem ac uehementiã, & uirium nomine tum laborantis ipsius robur, tum in debellandum morbum durationem, intelligere uidetur, ut ex eius uerbis constat. Nam cũ inquit, non enim an morbus letalis sit, nec ne &c. morbi magnitudinem, & uehementiam, & laborantis robur subindicat. Cum uerò ait, nec quando uel mori, uel à morbo uindicari debeat, morbi longitudinem, & uirium durationem eum dicere perspicuum est. Longitudinem autem morbi uestigare oportet, urinæ & aliorum excrementorum cruditate & coctione, febris motu, pulsus & incrementi æqualitate, ac

inæqualitate. Nam si primis statim diebus excrementa cocta appareant, febris celeriter moueatur, pulsus inæqualitas magna non sit, nec inæquale incrementum, febris longa esse non poterit. Sin cruda sint excrementa, febris uelut langueat, tardeq; moueatur, lenta in ore sit pituita, corpus non concidat, pulsus & incrementi magna sit inæqualitas, morbus longus erit. Magnitudinem uero ac uehementiam eius ostendunt, febris mores & symptomatum magnitudo, ac multitudo: qualia sunt, sitis, linguæ asperitas, dolor, uigiliæ, inquietudo, cibi fastidium, animi deliquium, nausea, & id genus alia: quæ si uel omnia uel præcipua adsint, magnam uehemẽtẽq; esse febrem planè testãtur. Circa hæc igitur diu uersari homo debet, si recte morbi quantitatem cognoscere uelit. Robur uero facultatis suis functionibus metiemur: animalis quidem motu, sensu & cogitatione. Nam si æger in latus uel dextrum uel sinistrum cubet, manus, ceruicem, & crura paulum reducat, atq;, ut semel dicam, ritu sanorum iaceat, respiret, ac dormiat, sentiat ac sapiat, ut per sanitatem solebat, animalẽ uirtutem constare certum est. Sin supinus iaceat manibus, cruribusq; extentis, delabatur ad pedes, peruigilet, lumen refugiat, simulacra uideat, desipiat, imbecillam eandem uim esse constat. Sic pulsus magnus, uehemens, altus, robur uitalis facultatis nuntiat: contrà paruus, languidus,

dus, inordinatus, uermicularis, formicans, imbecillam. Eodem modo naturalem uim ualere testatur proba cibi cōcoctio, & superflui excretio: imbecillam uero eße, cruditas, corruptio ac putredo, tum cibi, tum humorum, immodica excretio aut retentio: in his igitur aßidue, diligentérque exerceri debet, quisquis certam quantitatis morbi, & uirium coniecturam aßequi cupit.

EXQVISITAM autem tertianam, ut in qua concitata bilis flaua dominetur, quoad fieri maxime potest, humectare ac refrigerare oportet. Nam contrariorum contraria sunt remedia: quæ quod superat, reprimant: quod autem deest, sarciāt. Flauæ autem bilis humor omnium qui in corpore sunt humorum, calidissimus ac siccissimus est: itaq; exinaniendus est: uomitu quidem, si ad uentrem repit: pari modo per aluum, si deorsum fertur. quod & sponte iustis tertianis accidit. Per urinas quoque & sudores exigere oportet: sed cōmode per inferna repurgatur. At mollibus clysteribus uenter subducendus est: urinæ uero, potionibus ijs, in quibus maduerit apium & anethum, prouocandæ. Et si coctionis notæ apparuerint, iam cum fiducia absinthium dabis: quod alioqui stomacho quem erodens bilis infestat, sum-

mum remedium eſt:præſertim, ſi eius comæ, quantum uſus efflagitat, in aqua mulſa maceraris. Sed & balnea calida ex aqua potabili proſunt: tum quòd bilis aliquid educunt, tum quòd ſua qualitate mirifice iuuant: ea enim huiuſmodi omnia humectant, & facultate refrigerant. Marina uero, ſalſa, nitroſa & ſulphuroſa plus quidem bilis exigunt, uerum minus quàm ex aqua dulci utilia ſunt: præſtat uero nec ea utilia dicere, quando plus ſua qualitate lædunt, quàm uacuando proſunt. Equidem noui quendam, qui falſo adductus iudicio hiſce balneis uſus eſt, ac deinde reſiccato corporis habitu, eò uenit exitij, ut tabe interierit. Reliqua autem uictus ratio illi bilis uacuationẽ adaugebat. At contraria qualitas qualitati præter naturam excedenti, perpetuo obiicienda eſt: tanquam id longe cõmodius ſit, quàm quouis modo uacuare: uerum ipſe nec hoc nouerat, neq; ex aliis didicerat. In balneis igitur hoc præcipue cõſideretur, ut corpus abluatur ac humeſcat, proinde neq; nitrum, neq; ſal, neque ſinapis inſpargenda ſunt: id quod factitare plurimos uidere licet, ægrotos enecantes. Vbi autem calente oleo plurimum perfuderis, in aquam ducere ac proluere oportet: & ſi in ea natare uelint, ijs

quan

quantum possunt permittendum est. Qui uero balneis delectantur, neq; si bis die lauare uelis, peccabis: sed pręcipue in memoria habeto, ut id opportune fiat. Nam si coctionis morbi signis apparentibus frequẽtius laueris, non erraueris. A' uino uerò, antequam morbus concoquatur, prorsus arcendi sunt: ubi autem coctionis initium habuerit, paucum, tenue & dilutum, initio dandum est: liberalius uero, ubi in propinquo morbi solutio est. Cibus autem frigidus & humidus omnis iustis tertianis confert. Tantus autem dari debet, quantus optime concoqui posit. Ex oleribus quidẽ atriplex, blitum, rumex, malua, lactuca, & cucurbita. Ex aliis autem cremor ptisanæ, sorbitio ex alica. Ex piscibus uero saxatiles. Ex auibus, quæ molli sunt carne: & ex minime talibus alæ: gallorum quoque testiculi, & suum pedes, & cerebella danda sunt: iuniorumq; porcellorum si illiquefactas coctura carnes præbueris, nihil offendes. Sed & oua sorbilia permittuntur, & maxime eorum lutea: ut quæ quàm album facilius coquantur. Ex fructuum autem genere ij gustari conceduntur, qui omnino coctu difficiles non sint. melle uero, sinapi, salsamentis, & omnibus acribus prohibere oportet: & uinis admodum

uetustis, naturaq; calidis. Hæc quidem uictus ratio esto multorum, ad cõiecturam tibi tradita, & exposita. Qui uero molliter non educantur, ijs uictus instituendus est, qualem me aliquando in exquisita tertiana ex Hippocratis sententia dare uidisti: nempe ptisanæ cremorem, usque ad febris iudicium. hæc quidẽ in exquisitis tertianis seruanda sunt.

Exquisita febris tertiana, ut quæ ex syncera bile cõstat, calidißima ac siccißima est: ideo per illud primum principium, Contrariorum contraria sunt remedia, maxime refrigerari ac humectari desiderat: ut quod infestat, arceatur: quod autem deficit, sarciatur: hoc est, ut superuacaneus calor, & siccitas abigatur: deficiens humiditas, & frigiditas inducatur. Refrigerari autem ac humectari potest, tũ per se, immißis qualitatibus contrarijs, tum ex accidente: summota quæ calfacit causa. Frigiditatem & humiditatem suggerunt, tum quæ foris admouentur, tum quæ intro sumuntur. Foris admouentur balneæ dulcis aquæ, & medicamenta frigida & humida: quale est ceratum Galeni: intrò sumuntur, cibus, potus & aër inspiratus. Itaq; in exquisitis tertianis utiliter adhibentur atriplex, blitum, lactuca, rumex, malua, & id genus olera, quæ etsi malum generant succum, quia tamen refrigerant, & humectant, exquisitis tertianis conueniunt:

ueniũt:quemadmodum & fructus mollioris corticis: quos Græci oporas, Latini poma appellant, modo facilè concoquantur, qualia sunt cerasa, pruna, mora. Inter olera tamen lactuca succum minus malum gignit: post hanc malua: post quam atriplex, blitum & rumex. Cucurbita autem ex fructibus quos Græci ὡραίους uocant, damnanda, inquit Galenus, non est: sed si cruda estur, insuauis est, & stomacho perniciosa. Refrigerat item & humectat ptisanæ cremor, sorbitio ex alica. Saxatiles pisces præter id quod refrigerant & humectant, boni sunt succi, ac facile concoquuntur: aues uero mollioris carnis, quales sunt gallinacei, perdices, columbæ, & passeres iuniores, phasiani, & similes facile concoquuntur, & bonum succum gignũt, minimeq́; febrem augent. Quòd si tales non inueniantur, aliarum alæ, quæ ob exercitationem excrementis uacant. Et gallorum gallinaceorum testiculi: qui soli, inquit Galenus, commendantur: aliorum ferè omnium testes uitiosum succum generant, & ægre concoquuntur. Pedes suilli excrementis uacant, quia exercitati. Cerebrum uero si rite coquatur, probe alit: alioqui crassum succum ac superuacuum gignit, maleq́; à stomacho cõficitur. Quemadmodum porcellorum carnes, nisi coctura distabuerint, confici à stomacho facile nõ possunt, præterea succum glutinosum, muccosumq́; generant. Oua gallinarum recentia, sorbilia, id

est quæ

est quæ tantummodo incalescunt, facilime concoquuntur, præsertim eorum lutea: ea enim mediocriter refrigerant, ut testis est Galenus & Paulus. A melle uerò, ut quod in bilem facile uertatur, sinapi, salsamentis, & omnibus succum acrē gignentibus, abstinēdum est: & à uinis uetustis naturaq; calidis: quia febrē augēt. Hæc quidem uictus ratio multorum est, non quidem omnium. Nam qui duram uitam agunt, robustiq; sunt, solo ptisanæ cremore ad morbi usq; iudiciū contenti sunt: cum ad id usq; tempus uires sufficere ualeant, & hi tenuem uictum ferre possint. In potu uero aqua frigida dāda est: quæ etsi perpetuo conuenit tertianæ, non tamen perpetuo adhibenda est: sed tantum ubi signa coctionis apparent. Aër frigidus & humidus, si fieri potest, omnino inspiretur: rectà enim ad pulmonem, à quo statim ad cor, ubi potißimum calor urget, fertur: corq; tum qualitate, tum substantia refrigerat, ac humectat sine ullo corporis incommodo: neq; enim cutis meatus claudit: proinde nec perspirationem impedit. Aeger igitur in domibus collocandus est frigidis, ac perflatis, uersisq; ad arctum: quales si nancisci non poßimus, aër arte refrigerandus est, aqua pergelida de uasis in uasa transfusa, uel aßidue domo aspersa, rosisq; uel uitium pampinis, uel stirpibus uim refrigerādi habentibus, humi fusis. Talis enim aër si inspiretur ut dixi, cor commodißime refrigerabit.

Si uero

Si uero extrinsecus corpori accedit, lædit cutem dēsando, ac stringendo: sed minor est noxa, quàm ex inspiratu utilitas: præsertim cum, ut Galenus ait, cutem operimentis calfacere poßis. Arcenda quoq; turba à domo est, ut quæ halitu calfaciat. Poßūt uero, ubi calor uehemēter urget, refrigerātia medicamenta, quale est ceratum Galeni, & herbarum succi, aliaq; id genus medicamenta, foris admoueri, ei presertim parti, quæ plurimū incaluerit: ut per has febres solet os uentris, pectus & hypochondria. Balnea autem dulcis aquæ calida duplici nomine prosunt: tum quòd foris materiam febris euocent, tum quòd sua qualitate corpus humectēt, & refrigerent: quod maxime tertiana exquisita exposcit. Refrigerāt quidē potentia, scilicet immißo intrò madore calido, deinde spatio temporis ad natiuam frigiditatem redacto. Summouetur autem causa quæ febrem attulit, uacuationibus: uomitione quidē si ad stomachum bilis confluat: per aluum, si deorsum uergat. Quò enim natura uergit, eò ducere oportet. Vomitiones uero eliciuntur maxime acceßionis initio, ut autor est Galenus libro cui titulus est, Quósnam purgare oportet, quibus medicamentis & quando. Nam eo tempore natura illuc bilem protrudere solet: quemadmodū in remißione ad infernas partes, aut ad cutem. Igitur per id tempus indendi sunt clysteres molles, tum quòd facile bilis educatur, tum quòd eius acri

ius acrimonia, quæ intestina mordet, clysteris le nitate frangatur. Molles *enim uocat* Galenus, *qui ab acribus distinguntur, non ut uulgus putat remollientes.* Per *urinas, quoq;, & sudores bi lis exigenda est: præsertim si illuc natura feratur: quod probe fiet medicamentis, quæ urinam cient, non omnibus, sed quæ citra exiccationem id præstare poßint: ut est, anethum & apium. Quare absinthium non tutò ante concoctionis signa exhibendum est, ut quod nimis siccet, & astringat.* Bilem *uero ex uentre per aluum purgat, ex uenis uero per urinas: uim enim etiam detergēdi obtinet.* Eadem *ratione balnea ex aquis marinis, salsis, nitrosis, & sulphurosis, uitanda sunt: quòd exiccando plus obsint, quàm uacuando prosint.* Contraria *uero qualitas qualitati, quæ præter naturam excedit, perpetuo obijcienda est: tanquam id longe commodius sit, quàm quouis modo uacuare.* Ex *quibus uerbis liquet parum* Galeno *placere uacuationes: maximeq; eam, quæ sanguinis mißione fit, & quæ uehemēter purgante medicamento: cum id genus purgātia omnia sint facultate calida.* Hæc *autem febris calidißima omnium est: ideo potius refrigerari ac humectari desyderat, quàm uehementer purgari.* Alias *autem uacuationes magis permittere uidetur: præsertim ubi humorem natura expellere tentat, aut ad uentrem, aut infernas partes, aut per urinas, aut sudores.* Iuuanda

enim

enim natura eſt,ubi ex ſe ſola opus perficere non poteſt: idq́; quoad fieri poterit, lenibus medicamẽtis,qualia ſunt quæ prius expoſuimus. Quòd autem ſanguinis mißio ac uehemens purgatio neceßaria non ſit,uel ex eo conſtat, quòd qui exquiſita tertiana laborat,pauci ſanguinis, eiusq́; bilioſi eſt: ideo potius refrigerari & humectari, quàm uacuari debet. Adde quòd æger calidus & ſiccus eſt:labores, & aliæ cauſæ calfaciẽtes,ſiccantesq́; præceßerunt, uti prius monſtratum eſt. Commode autem uacuatur bilis inſenſili tranſpiratione,uel uomitione, uel ſudoribus & urinis, quò ſcilicet natura hanc impulerit: quod cum per ſe perficere non poteſt,tunc medicamentis eam iuuamus,uti prius dictum eſt. Cõmodißima autem ea uacuatio eſt, quæ per aluum fit, quòd minori tum moleſtia,tum periculo per eam partem educitur. Vomitus enim moleſtus eſt,& ſudores non ſine obſtructionis periculo ante coctionis ſigna euocari poßunt: quemadmodum nec urinæ eÿci: molles uero clyſteres neq; periculum augendæ febris, neq; moleſtiam ægroto adferunt.

MAXIME uero in his,quæ exquiſitæ non ſunt,tertianis,quoad fieri poteſt,proſpiciendum eſt ne morbus increſcat,deijcianturq́ue uires,quas conflictare diutius oportet : utrũq; enim tenere difficile eſt: quòd inedia, quantum ad morbi coctio-

nem

nem prodeſt,tantum uel plus etiam uires offendit:cibi uero,quantum ad ægrotantis uires cōferunt,tantum coctionem impediunt.Sed & hic noſcendum eſt,ad quā magnitudinem morbus peruenturus ſit, & quantum laborātis uires ſint duraturæ: ut ea perſpiciendo, quæ maiori auxilio egent,cibi abſtinentia quidem , ubi ualentiores ſunt uires , & morbus coctu difficilis , confidentius utaris: ubi uero imbecillior uirtus,& morbus non omnino coctioni cōtumax eſt,largiori cibo.hæc quidem & in omnibus alijs morbis conſideranda ſunt. Neq; uero ſtatim per initia in ſpuriis lauare ſalubre eſt: ſed ubi primum coctionis ſigna apparuerint. Neq; quotidie cibare oportet:ſed alternis diebus abunde fuerit. Quies autem,& præcordiorum fotus iuuat,& ſorbitiones, quæ facilem admittant coctionem.Clyſteres quoque non admodum molles aluo indātur. Quòd ſi ſanguinis miſsione opus ſit,neq; ea omittenda eſt,ſed initio ſtatim, diſtinctis iis,quas noſti,rebus,tantum detrahes, quantum ſatis eſſe in præſentia uideatur. Tota uero ratio uictus ſit, non quæ ut in exquiſita tertiana,refrigeret,& humectet: ſed quæ uim aliquam incidendi , & calfaciendi aſſumat. His igitur maxime prodeſt

deſt ptiſanæ ſuccus, cui iniectum piper ſit: aut nonnunquam etiam hyſſopum, & origanum, & nardi ſpicam in aquam mulſam iniecta, & ſimul cocta potui dato, aliaque quæ ciendæ urinæ uim habent, niſi ea uehementer calfaciant, exiccentq;: Frequentiſsime uero abſinthij coma, maxime poſt ſeptimum diem danda eſt. mulſum acetū etiam multis in potu profuit: & aliquod ex ijs quæ blandè purgant, quibus nos ſepe uti uidiſti. Vomitus autem poſt cibum adeo ſanè utilis eſt illis quibus hæc febris inueterauerit, ut multos norím ſtatim poſt uomitiones à febre prorſus eſſe liberatos.

Vt morbi & uirium quantitatem difficile eſt inuenire, ſic maximum ad curationem habet momentum: niſi enim hanc nouerimus, neq; uictus rationem præſcribere, neque conuenientia medicamenta inſtituere poterimus. Aliam enim longus morbus, aliam breuis, tum uiuendi, tum medendi rationem, deſiderat: quemadmodum uirtutis robur aliam, aliam eius imbecillitas. Itaq; quantitas horum cognoſcenda eſt, ut recte tum medicamenta, tum uictus inſtitui poßit. In qua re ſi delinquimus, morbum augemus, & uires demolimur. Niſi enim oportune medicamentum adhibeatur, naturam reddit imbecilliorē. Quemadmodum incommode imperata inedia

uiribus obest: quia substantiam corporis demolitur. Verum concoquendæ morbi materiæ prodest. Cibus uero robur quidem auget: sed morbi concoctionem remoratur. Augentur enim uires, aut quia naturæ substantia reparatur, aut quia ad suam temperiem reducitur: reparatur autē, spiritus quidem aëre, humor potu, & solida substantia cibo. Igitur in febre, cum præcipue spiritus & humor resoluantur, hos resarcire oportet: spiritum quidem aëris inspiratu, humorem uictu humido, qui febribus omnibus perpetuo confert, tum substantiæ, tum qualitatis ratione. Itaq; sorbitiones coctu faciles, quales sunt ex alica, & ptisana, utiles sunt. Reducitur natura ad suam tēperiem per contrarias qualitates. Vbi igitur uires robustæ sunt, & morbus coctioni contumax est, audacter inedia imperāda est: quoniam uirium demolitio non timetur, & materia morbi contumacia maxime concoquitur. Vbi uero imbecilliores sunt, affectus uero non admodum coctioni reluctatur, liberalius æger est cibandus, quando uires resarciri postulant: Resarciuntur autem, ut dixi, cibo: Et morbus cū facile concoqui poßit, haud ita inediam requirit. Quomodo autem uirium & morbi quantitas inueniri poßit, suprà expositum est: quemadmodum & spuriarum tertianarum discrimina. Nā quasdam maxime eße tales diximus, quasdam minus: sed ad exquisitam tertianam alias aliis magis

magis accedere, & à maxime spuria recedere. Igitur uictus ratio alijs alia instituenda est. Sũme enim spuriæ, quæq; ad has magis accedunt, minus humectari & refrigerari uolunt: sed quæ exquisitis uiciniores sunt, magis, sed non tantum ut ueræ tertianæ: uerum quò propius ad has accedunt, eò plus refrigerari ac humectari uolunt. Itaq; calfaciendi modus ex horum extremorum distantia sumendus est. Igitur ptisanæ cremor, cui adiectum piper sit, & mulsa in qua concoctum sit hyssopum, origanum, aut nardi spica, in potu danda est. Tantum autem horum admisceri debet, quantum febris ad summe spuriam accedit. Ad eundem modum medicamenta, quæ urinæ ciendæ uim habent, modo ne uehementer calfaciant & exiccent, utiliter adhibentur: & quidem absinthium, sed post septimum diem, ubi lentam febris materiam commemoratis medicamentis, aut aceto mulso incideris: nam multos iuuat acetum mulsum, incidendi humoris glutinosi ui, ac delendæ obstructionis. Absinthium autem ante septimum diem adhibitum pituitam infarcit, augetq; obstructionem. Balnea uerò ante concoctionis signa salutaria non sunt: quia ad cutem crudos humores euocant, intus coquẽdos, obstructionemq; augent. Neq; salubre est quotidie cibare, nisi uiriũ imbecillitas, aut aliud quippiam id suadeat: sed tantum alternis diebus. Cũ enim harum febrium accessiones longæ sint, &

natura circa has occupetur, ea à suo munere auocanda non est. Sed nec, ubi materia concoctioni contumax est, & uires ualent, liberaliter est alendum, ut modo dicebamus. hac ratione corpus exercendum non est, quando motus naturã foras euocat, quæ intus crudam materiam concoquere debet: sed potius fotu iuuanda, præsertim circa hypochondria, in quibus maxime abũdat cruditas: clysteribus uero nõ admodum mollibus, sed acrioribus, ut inertem materiam euocent, uacuatio molienda est, Sanguinis quoq; per initia tantum detrahi debet, quantum præsens status efflagitat. Statum præsentem intelligo, tum ægri, tum morbi. Aeger enim si ualet, sanguinis missionem admittit: sin minus, respuit. Si morbus ex magna humorum copia constat, missionem sanguinis exposcit, non quidem mediocrem, sed pro eius copia. Verum quando diu duraturus est morbus ob cruditatem, mediocriter ducendus est, ut in finem morbi uires seruentur. Nam si quantum affectus desiderat, detraheretur, uires longo morbo profligando uix sufficerent. Itaq; Galenus ait, ἀλλ᾽ εὐθὺς κατ᾽ ἀρχὰς, διορισάμενος ἐξ ὧν οἶσθα, ἀποχεῖν αἵματος ὅσον τοῖς παροῦσιν μέτριον. *hoc est, initio statim (distinctis his, quas nosti, rebus) tantum sanguinis detrahes, quantum in præsentia commodum uidebitur. Initio enim mittendus est, antequam uires labantur, ac adhibendæ distinctiones, nempe*

ætatis,

ætatis, temporis, regionis, & aliorum id genus, quæ ſanguinis miſsionem, uel hortantur uel dehortantur. Atq; tantum ſanguinis detrahendũ, quantum commodum eſse uidebitur, & præſentes uires permittunt, hoc eſt mediocriter, & non quantum affectus expoſcit, propter cauſas prius declaratas: purgare quoq; licet, ſed blandis medicamentis, & quæ ſolum uentrem, inteſtina, & primas uenas, ſine uehementia expurgent, nõ autem è toto corpore trahant: quando humoris cruditas purganti medicamento, uel forti non cedit. Itaq; ante concoctionem uehementer purgãtia danda non ſunt, ut recte monet Hippocrates. Concocta, inquiens, medicari & mouere, nõ cruda, niſi materia turgeat. Cæterũ blande purgant, abſinthium, rheum barbaricum, caſsiæ atramentum, aloë, & id genus alia, quibus aſsidue huius ætatis medici utuntur. Vomitus autem poſt cibum adeo utilis eſt inueteratis febribus, ut multi ſtatim poſt uomitiones à febre liberati fuerint: febris enim diuturnitas multa in ſtomacho & hypochondrijs pituitoſa excrementa parit, quibus uomitione reiectis à febre uindicãtur. Aldinum exemplar habet ἐδὲ ἐπὶ τοῖς ἀσιτίοις ἐμέτος. exemplar manu ſcriptum, Paulus & Aëtius legunt, ἐδὲ ἐπὶ τοῖς σιτίοις: quod etiam ratio exigit: cõmodius enim à cibo, quàm inani ſtomacho uomitur, ſcilicet humectatis cibo & potu ſtomachi fibris. Siccæ enim rumpendi pericu-

lo magis sunt obnoxiæ.

DEINCEPS autem de quartanis disseremus, quas per initia moderate, leniterq; tractare oportet: nullum uehemens medicamentum aut uacuationem adhibentes, nisi sanguis admodum exuperare uideatur. Et si secta uena sanguis niger ac crassus, qualis maxime in lienosis conspicitur, profluat, audacter mittendus est: sin flauus ac tenuis, statim supprimendus. Secanda uero uel interna uel media sinistri cubiti uena est, & uictus deinceps, qui flatus sit expers, probumq;, succum generet, adhibeatur: uenterq; si fieri potest, consuetis emolliatur. quæ si non profecerint, clysteribus per initia quidem mollibus, postea uero acrioribus sollicitãdus est. A' suilla autem carne cibisq; omnibus glutinosis & lentis, quiq; refrigerant & qui exiccant, arcendi sunt ægroti: uino uero albo, tenui, & mediocriter calido utantur. Ex auibus autem quæ boni succi sint, ac nõ palustres: ex piscibus qui facile coquantur, & molli minimeq; glutinosa sint carne, dare oportet. Saliamentis uero ac sinapi utendum est, & certis diebus interpositis medicamentum, quod quia ex triplici conficitur pipere, *διὰ τριῶν πεπέρεων*, dicitur, est sumendum, aut diospoliticon: solumq; piper

per cum aqua, recte quotidie præbebis. A' frictionibus uero, ambulationibus, balneis, aliisq; consuetis, penitus arcendi nõ sunt. Verum, si à balneis omnino abstinere possent, solis contenti frictionibus, plurimum iuuarentur. Et, si breuis quartana sit, minimeq; uiolenta, non male per accessionum intermisiones ægroti ad solitas exercitationes sese conferent. Hæc quidẽ per initia usq; ad uigorem peragẽda sunt. Quòd si in morbi uigore constitutus æger iam esse uideatur, tunc tenuiori, quàm antè uel pòst, uictus ratione uti debet: statimq; longa quies imperanda est: ac uisceribus prouidendum fotu ac litu, quibus emolliendi laxandiq; uis insit. Deinde medicamentis, quæ diuretica uocant, urinas euocare oportet: & si coctionis notæ apparuerint, tunc medicamentis, quæ atram bilem educunt, non semel, sed subinde sæpius purgare, si res ita exigere uideatur. A' cibo uero ægrotum uomere oportet: tunc autem si nihil uetet, album ueratrum sæpe dandum est, primum radicibus mistis: quod si nihil profuerit, ipsum etiam ueratrum. His uero qui uomere nequeũt, uehementius per inferiora purgatis medicamentum, quod ex uiperis est temperatum, dandum est, & alia, quæ aduersus has

 febres

febres commendantur: in quibus omniũ probatiſsimum habetur, quod ex liquore cyrenaico cõficitur, nobis uſitatum. Qui autem per initia aliquod ex his medicamentis dederũt, aut omnino ante morbi ſtatum ex ſimplici quartana duplicem ſæpe, aut ſine dubio maiorem ac difficiliorem: ex duplici uero triplicem, aut omnino duas ipſas difficiliores ac maiores reddiderunt. Noui enim medicum quẽdam, qui tribus quartanis laboranti medicamẽtum ex uiperis, ante morbi uigorem dare ſit auſus: deinde omnibus ut par erat adauctis aſsidua febris ſucceſsit, quæ hominem iugulauit.

Blande, leniterq; tractari quartana debet: ob id, quòd humor, qui hanc efficit, tractui ſit contumax: ægre enim per initia, & antè quàm concoctionem ſit expertus, trahens medicamentum ſequitur, tum propter craßitiem ac frigiditatẽ, tũ quòd uias anguſtas, per quas trãſit, obſtruit, tum quòd qui in carnoſo genere reſidet, infarctus meatibus ſit: igitur expectanda eſt cõcoctio. Nam ſi prius uehementi medicamento trahere moliaris, humore non ſequente ſanguis & carnes eliquantur, natura iritatur, obſtructio & febris augetur, & alia id genus incommoda fiunt, quæ Galenus libro, cui titulus eſt, Quóſnam purgare oportet, quibus medicamentis, &

quan

quando, fuse docet. Itaq; neq; forti medicamento, neq; alijs uehementibus remedijs solicitandus æger est: neq; balneis uti debet, nisi ijs sit assuetus. Imò ab ijs tutius abstinebit: nam quatenus refrigerant obsunt, quatenus autem foras euocant, obstructionis periculum afferunt: maximeq; si corpus redundat excrementis crudis. A frictionibus uero, ambulationibus, alijsq; consuetis, in totum arcendi non sunt: hoc est, permittenda quidem hæc sunt, sed minus quàm per sanitatem: neq; tam crebro, tamq; uehementer fricare, ambulare, aliterq; corpus exercere licet, quàm per sanitatem: alioqui ut dictum est, subesset obstructionis periculum. Sed si moderata hæc adhibeantur, idq; inter accessiones, & longe ab his, excrementa uacuabunt: & alia corpori commoda adferent, ut ex secundo de Sanitate tuenda Galeni libro uidere est. Neq; uero sanguis mittendus est. Nam uacuatio hæc corporis iam refrigerati ac resiccati, peneq; sanguine destituti incommodum auget. At ubi sanguis uehementer abundat, uenam secare licet sinistri cubiti internam, uel mediam. Nam ea uena ex liene maxime, qui in febre quartana affici solet, ut prius ostensum est, uacuat humorem melancholicum. Vbi igitur talis apparuerit, hoc est niger & crassus, large uacuãdus est, nimirum à quo febri materia suggeritur. huius igitur si copiam magnam extraxeris, natura reliquo humori concoquendo

superior euadet, febremq; breuiorem reddet. Si uero tenuis ac flauus appareat, statim est supprimendus: quando eiusmodi succus inutilis nō est, sed crassum ac frigidum humorem, tum sua substantia, tum qualitate emendat. Victus flatuosus non sit, bonumq; gignat succum: uires enim, quæ diu durare debent, seruat & auget: & crassum sanguinem sua substantia corrigit. hac ratione aues boni succi prosunt, palustres insalubres sunt, quòd & excrementis scatēt, & crassū humorem gignunt, ægreq; concoquuntur. Pisces quoq; saxatiles boni succi sunt. Palustres uero, lacustres, & qui in immundis ac turbidis aquis uiuunt, excrementosi, ac mali succi. Flatuosus uero cibus, uentrem ac uiscera flatu distendit, eorumq; functiones impedit. Venter, si omnino fieri potest, consuetis alimentis, uel puris uel medicamentosis emolliendus est, aut clysteribus primū mollioribus, deinde acrioribus: sensim enim augenda est eorum uis, prout sensim febris materia coquitur. Nam per initia, ut dictum est, leniter has febres tractare oportet. A' suilla carne, glutinosis, lentis, & frigidis siccisq; cibis omnibus, arcendi sunt: ut qui & coctu difficiles sunt, & succum crassum lentumq; gignant. In exemplaribus Græcis typis excusis & in Paulo Aegineta legitur, καὶ τῶν ψυχόντων καὶ ὑγραινόντων. Leonicenus uero legisse uidetur, ψυχόντων καὶ ξηραινόντων: quæ lectio magis mihi applaudit. Constat

ſtat enim humida hiſce febribus commoda eſſe, ſicca uero incommoda. Vino albo, tenui, mediocriter calido, utantur. Eiuſmodi uinum ſua tenuitate, craſsitudinem humoris melancholici extenuat: caloris mediocritate, corpus modiocriter calfacit humore melancholico refrigeratum, coctionem iuuat & urinas prouocat. Craſſum uero & calidum, humiditatem reſoluit, craſſum humorem gignit, ac ægre concoquitur. Salſamentis uero ac ſinapi in hiſce febribus utendum eſt, quatenus extenuãt craſſos ac glutinoſos ſuccos, ſuperuacuamq; humiditatem depaſcuntur. Constãt autem ſalſamenta ex piſcium carne & ſale. Solent enim piſces, præcipue qui excrementis ſcatent, ſale macerari, ac in uſum reponi: quorũ qui mollioris ſunt carnis, facilius coquuntur, ſuccumq; minus craſſum ac glutinoſum pariũt: qui uero dura carne ſunt præditi, quales cetacei sũt, humorem gignũt craſſum: proinde minus ex his quàm illis ſalſamenta quartanis conueniũt. Eadem ratione nec bubulæ, nec ſuillæ ſale conditæ, ſalubres ſunt: præſertim ubi per ætatem duræ euaſerunt. Interpoſitis quibuſdam diebus medicamentum quod διὰ τριῶν πεπέρεων dicitur, & dioſpoliticon, adhibendum eſt. Solum uero piper cum aqua quotidie. Piper cum triplex ſit, optimum eſt longum, deinde album & nigrum: calfacit enim, & flatuoſi ſpiritus craſſitudinem ſoluit, & quæ in præcordijs congeſta cruda ſunt, extenuat.

extenuat. Cum aqua uero humectat, mediocriterq; calfacit: ideo quotidie uti licet: diospoliticon uero & διὰ τριῶν πεπέρεων, candem uim ferè obtinent: sed quia uehementer calfaciunt, non est quotidianus usus salutaris, sed si interpositis quibusdam diebus, idq; inter accessiones, adhibeatur. Horum componendorum ratio, & utilitas ex Galeni de Sanitate tuenda libro IIII. petenda est. In uigore, tenuiori uictu quàm antè uel pòst utendum est, quiescendumq;, ne natura circa morbi materiam omnino occupata, à suo munere auocetur. Deinde prouidendum uisceribus, quæ distendi solent tum uiscosi, tum crassi humoris ac spiritus etiam flatulenti abundantia, quibus resolutis ac uacuatis emollescunt ac laxantur. Quæ nam emolliant ac laxent, abunde in libris de Facultatibus simplicium medicinarum tradit Galenus. Postea diureticis euocandæ urinæ sunt. Quoniam diuretica calida sunt, ideo nõ antè sunt adhibenda, quàm uiscera ab obstructione sint libera: ne secum humores rapiant, obstructionemq; augeant. Et si coctionis notæ apparuerint, subinde sunt purgandi his medicamẽtis, quæ atram bilem educant: semel enim ea educi non potest, quando tam uehemens medicamentum, quod totum hunc humorem tractui contumacem semel purget, corpus sustinere non potest. À cibo uero uomitus est ciendus ueratro albo, primum cum raphanite, deinde per se: cuius utendi mo

di modum docet Paulus *lib.* VII. *A leuioribus enim molienda curatio eſt. Qui uero uomere nequeunt, uehementius per inferiora purgandi ſunt. Cum enim atra bilis & ad cutem tendat & ſtomachum, in uenísque ac uiſceribus, præſertim liene, abundet, diuerſos idcirco purgandi modos ac partes, quibus repurgari poſſit, docet: nempe cutem frictionibus, ſtomachum uomitionibus, uenas per urinas, purgationibus per aluum.* Neque *enim facile cum pigra ad motum bilis ſit, è longinquo ad uẽtrem trahi poteſt: quemadmodum bilioſus & ſeroſus humor, qui facile trahenti medicamento paret.* Verum *cum non omnes ad uomitum ſint idonei, quales qui preſſo anguſtoq; ſunt pectore, quiq; uomere non conſueuerunt, ſupplendum per inferiorem uentrem eſt, quod per uomitiones eſt negatum.* Ideo *uehementi medicamẽto eſt opus, quod humorem deorſum ducat: idq; maxime apparentibus coctionis ſignis: imò uero, ut uere dicam, atra bilis, ut* Galenus *docet, ſemper deorſum eſt educenda: niſi, ut dictum eſt, aliò feratur.* Nam *quò natura uergit, eò deducere oportet.* Poſt *uehementem purgationem, medicamentũ, quod ex uiperis conſtat (theriacen uocant) adhibendum eſt.* Huius *antidoti uires & compoſitionem habes libro* Galeni *de* Antidotis *primo.* Alia *id genus medicamenta, quale eſt, quod ex liquore cyrenaico conſtat, adhiberi poſſunt, ſed*

ubi

ubi coctionis signa apparent: alioqui enim sua caliditate febrem augerent. Medicamentum, quod ex liquore cyrenaico conficitur, capit succi cyrenaici, myrrhæ troglodyticæ, piperis, æquales portiones: seorsum trita rutæ succo colliguntur, in pilulasq́; finguntur, dantur oboli pondere.

IN curanda autẽ quotidiana primis diebus tum aceto mulso, tũ his quę probe urinam cieant, est utendum: ac in summa uictus ratio incidendi ui prædita esse debet. Circa statum uero de uentre, maximeq́ue eius ore solicitum esse oportet: posteaq́; iubere, ut à raphanide, & cibis assumptis, æger uomat: hisq́; utatur medicamentis, quæ pituitam eliciant. Reliquam uero uictus rationem ex communibus scopis facile inuenies.

Μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, id est, ut Leonicenus uertit, post primos dies: quod quid significet, ingenue me ignorare fateor. neq; enim an duos, tres, pluresúe dies, an totũ morbi principiũ intelligere uelit, satis constat: neq; si aut hoc aut illud dicere uelit, certum sit. non uideo cur hisce diebus acetum mulsum adhiberi non possit, cum tunc lenta uiscosaq́; pituita corpus scateat. Propterea Paulum Aeginetam secuti lib. II. cap. XXIIII. legendum putamus, θεραπεύοντες δὲ ἀμφημερινὸν ὀξυμέλιτι χρώμεθα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας. erroreq́;

roreq; fortè ſcriptoris, aut alterius deprauatam fuiſſe lectionem. Primos itaq; dies, totum id tempus eſſe putamus, quo cruditatis ſigna apparēt. Huic ſententiæ Auicenna (ſi qua eſt eius apud doctos autoritas) aſtipulatur lib. IIII. Fen prima, tractatu ſecundo, de cura phlegmaticæ, his uerbis: Et omnes eius ſpecies (pituitoſæ febris ſpecies intelligit) in hora principij in tribus diebus communicant. In neceſſitate lenificationis æqualis aut uomitus, & in neceſſitate adminiſtrationis ſubtiliātium, & incidentium & diureticorum &c. Cum enim hæc febris non admodū calida ſit, uti exquiſita tertiana, ad eius cauſas, non ad ipſam febrem conſilium dirigit. Cauſæ ſunt, pituita lenta putreſcēs, quæ febrim procreat, & obſtructio, quæ putredinem parit. Igitur per initia, pituita incidenda eſt, & meatus obſtructi detergendi. Quocirca incidens uictus prodeſt, & acetum mulſum, quod ſtrenue detergit, glutinoſa incidit, & meatus ab obſtructione liberat. deinde diſſecta materia, & liberatis ab obſtructione meatibus, urina cienda eſt: ut pituita per expeditos meatus purgetur: quam antè purgare non licebat, tum quòd pigra ad motum eſſet, tum quòd obſtructionem auxiſſet. Circa ſtatum uero, de uentre maximeq; eius ore habenda eſt ſolicitudo, tum quòd aceti mulſi uſu iniuram aliquam accepit, tum quòd in quotidiana pituita ſtomacho obhærere ſolet: itaq; illi
proni

prouidendum est his, quæ foris admota robur inferant: cuiusmodi sunt, mastiche, nardus, absinthium, & alia id genus. Postea uero confirmato uentre, uomitus imperandus est: primo sumptu raphanide, deinde cibis: præsumpta enim hæc cibum subleuat, proindeq; uomitionem reddit faciliorem. Post quam medicamentis quæ pituitã eliciant, utendum est: tunc enim opportune pituita purgatur, scilicet concoctionem experta, reliquam uero uictus rationem ex communibus scopis inuenies. Communes scopi ex uiribus, morbi temporibus, causis, & symptomatis, petuntur. Quotidianam autem, quemadmodum & alias longas febres, sequuntur hypochondriorum & stomachi cruditas, inflatio, ac tensio. Vires igitur, & morbi tẽpora, cibi quantitatem: causæ uero ac symptomata, qualitatem præscribunt. Nã si ualida uirtus sit, ad morbum, eius causas, & symptomata attendendum est. Sin imbecilla, huius potius, quàm illorum habenda ratio est, quẽadmodum per initia uberior, in statu uero parcior cibus adhibendus est. Et ubi materia cruda est, & obstructio ingens, uisceraq; distenta, incidentibus cibis est utendum.

IN febribus autem continuis, quibus morbi uigor non longius septimo futurus est, & uires ualidæ sunt, ætasq; consentit, exquisitus omnino, & tenuis uictus instituendus est. In quibus uero longius septimo

ptimo totius morbi ſtatus erit, aut uirtus imbecilla eſt, per initia quidem liberalius, inſtante uerò ſtatu parcius, uigēte autem morbo tenuiſsime cibare oportet. Poſtea rurſus ſemper uberius, eodem modo cibum augendo, quo ante ſtatum minuebatur. Sanguis uerò, & ob morbi magnitudinem, & quibus rubor maior quàm naturæ conueniat ineſt, & uniuerſum corpus plus ſolito tumet, aut uenæ eminentes ac diſtētæ ſunt, mittendus eſt: niſi uires, ætas, & alia, quæ initio commemorata ſunt, prohibeant. Quòd uerò humidus uictus acutis omnibus febribus conferat, olim recte dictum eſt. Cremor igitur ptiſanæ, in quibus non aceſcit, adhibendus eſt: & mulſa quibus in bilem non uertitur, ſorbitionesq; ex alica, & panis ex aqua, aliaq; quæ aut eandem, aut huic proximam facultatem obtineant. Quòd ſi uehementer calidæ ſint, deurantq; febres, ubi primum coctionis notæ apparuerint, cum fiducia dāda in potu frigida eſt: cuius modum ex tēpore, regione, ætate, natura, & conſuetudine metimur. Hæc quidem in ſumma eſt curandarum febrium, quæ accidentibus carent, ratio.

Exquiſitum, tenuemq; uictum dixit, ut ſimul doceret iuſtam cibi tum qualitatem, tum quan-

titatem, morbo uiribusq; conuenientem. Humidus enim & frigidus, excrementorumq; expers, & tenuis, febribus acutis prodest. Tenuis uires comminuit, eatenus tamen, ut non exoluantur, sed ad morbi finem durare possint: qualis est ptisanæ cremor, mulsa & sorbitio ex alica. Plenus, qui nõ solũ eas conseruat: sed & plerunq; auget. Mediocris, qui tantum conseruat, aut multum labi non sinit. Itaq; uictus, quo morbus acutior est, celeriusq; ad uigorem properat, eo tenuior esse debet: liberalior uero, quo tardior. Nam ubi morbus peracutus est, celeriter consistit, statim extremos habet labores, id est accessiones, uel symptomata: proinde tenuissimo uictu utendum est: permittenda enim natura est uacare circa morbi concoctionem: non autem ad cibos conficiendos auocãda, modo id liceat per uires, & ætatem ægrotantis. Vires enim, si ualidæ sunt, cibi abstinentiam uel tenuissimum uictum permittunt: ætas autem, si consistit, eiusmodi uictus rationem sustinet. Sin puerilis, largiorem efflagitat: quoniam ob corporis mollitudinem, substantia uirium resoluitur: ideoq; magis refici debet. Eadem ratione, & qui rara sunt textura, minus ferunt extremam uictus rationem. At si morbus minus sit acutus, seriusq; ad uigorem peruenturus, tanto liberalior cibus adhibendus est, quanto tardius uigorem morbus est adepturus. Igitur ubi morbus longus est, & uires imbecillæ, ætasq;

tasq; incommoda, uberiori cibo uti oportet. Ad eundem modum morborum tempora, uictus rationem uariãt. In principio enim largior uictus adhiberi debet: instante statu parcior: in ipso autem uigore tenuissimus: atq; ut semel dicam, quo propius ad statum acceditur, eo tenuior esse debet. Nam in principio minores sunt labores, minusq; occupata natura est: eam ob rem minori incommodo à coquendo morbo, ad cibum conficiendum auocari potest. Contrà accidit in uigore, ubi accidentia maxime urgent. Post uigorem autem, natura circa morbi concoctionem nõ amplius uersante, pleniori cibo semper utẽdũ est: ut uires non solum conseruentur, sed & augeãtur, eo modo, quo ante statum minuebatur. nam sensim lapsas uires, non affatim reficere oportet: tãtum enim tunc alimenti cõcoqui non potest, quãto corpus indiget. Itaq; paulatim cibus augendus, ut paulatim uires resarciantur: refici autem debent ad morbi materiæ expulsionem.

Sanguis uero & ob morbi magnitudinem, & in quibus est rubor præter naturam, uniuersumq; corpus plus solito tumet, aut uenæ eminentes distentæq; apparent, mittendus est: nisi uires, ætas, & id genus alia prohibeant: magnitudinẽ morbi, uehementiam uocat: quæ ex propria eius constitutione, specieq;, & symptomatis depræhẽditur. Symptomata autem duplicia sunt: quædam enim actionis læsiones sunt, de quibus mox

dißeretur. Alia solùm affectiones, quæ morbum consequuntur, ut sitis, inquietudo, & alia id genus, quæ si multa, diuturna, ualida ac magna sunt, uehementem eße febrem testantur: si uero pauca, breuia, imbecilla, ac simplicia, mitiorem. Rubor & tumor corporis præter naturam, uenarumq; distentio, sanguinis abundantiam indicant. Magnitudo uero morbi ac uehementia, malam qualitatē. Itaq; prodest uenæ sectio, ut quæ tum multitudinem, tū prauitatem humoris uacuat. Vacuatio autem uiribus respōdere debet. Imbecillitas enim uirtutis, quemadmodum & ætas puerilis, habitudo corporis nimis aut extenuata aut obesa, profluuium sanguinis per quācunq; corporis partem, alia uacuatio insignis, humorum cruditas, tum in stomacho, tum reliquo corpore, aliaq; id genus uacuationem dißuadēt. Quòd autem uictus humidus acutis omnibus febribus cōferat, pridem recte dictum est. Victus, inquit Hippocrates, humidus omnibus febricitantibus prodest: quoniam eiusmodi affectus calidus & siccus est. At non ob id solum, quòd humectat, confert: sed quia facilime concoquitur, ut in libro de Optima secta scribit Galenus. Nā si, quod concoquitur, primum liquari, deinde distribui in corpus debet: ægrotus uero cibum facilimæ concoctionis desiderat: (facilime autem liquatur ac distribuitur, quod humidum est) eiusmodi uictus omnibus febricitātibus utilis est. Igi

tur cremorem ptiſanæ, quibus nō aceſcit, & mulſam, quibus in bilem non uertitur, dare oportet, & ſorbitiones ex alica, & panis ex aqua, ut ex quo ſal & fermentum elutum ſit, & id genus alia, quæ humectandi uim habent. Quòd ſi uehementer calidæ ſint, durantq́; febres, ubi primū coctionis notæ apparuerint, cum fiducia danda in potu frigida eſt, quantum ætas, tempus, regio, natura, & conſuetudo, permittunt. Perpetuo enim febri, quà febris eſt, conuenit: quia refrigerat, & humectat, uti prius dictum eſt.

QVAE uero cum ſymptomatis ſunt febres, haud ita ſimpliciter curantur: ſed, quoad fieri poteſt, expendere oportet, quanta febris ſit, quantumq́ue ſymptoma quod periculum adferat, ac horum uehementiori, moleſtioriq́; inſiſtendum: non neglecto tamen omnino altero. Age igitur febricitet quiſpiam citra humorū plenitudinem, ſed cum recenti cruditate os uentris mordente, prementeq́;, reiecerit uomitione humorem aliquem uitioſum, qui in tranſitu ita uehementer ægrotum læſerit, ut moleſte anxieq́; ferat. Solámne multitudinem ad febrem tum reſpicientes uacuare tentabimus, quod citra moleſtiam alioqui faceremus? An prius ori uentris proſpiciemus, ac poſtea ubi recte id habuerit, uniuerſum corpus, quantum res

ipsa exposcit, uacuabimus? Mihi sanè ita ui-
detur. Tales igitur non paucos sæpe uidi-
mus, alios quidem interiisse, alios uero in
summum periculum fuisse adactos: cum
eos uacuare, uentris ore nondum confir-
mato, medici tentassent.

Symptoma aliud, affectio quædam est, morbum sequens, ut modo dicebatur: Aliud uires lædit, & morbum auget. Prius medendi rationem non immutat: estq; affectus curandi nota, ut pulsus inæqualitas, calor præter naturam, sitis, inquietudo, & id genus alia quæ affectum produnt. Posterius uero, quia rationem causæ obtinet, si quidem graue est, curationem interpellat. Vires enim demolitur, ac morbum auget: qualis est uentriculi affectus, excretiones immodicæ, et alia quæ in sequentibus tractabuntur. Igitur uidendum est, quanta sit febris, & quantum est symptoma, quod periculum adferat, & urgentiori succurrendum. Finge igitur aliquem febricitare citra plethoram, id est humorum plenitudinem, sed tamen cum recenti cruditate os uentris mordente, uomatq; humorem aliquem, qui in transitu grauem ægroto adferat molestiam. Dico prius uentri, quàm humoris febrem procreantis, multitudini succurrendum esse: quam si uacuare tentes, siue purgante medicamēto, siue sanguinis detractione, affectum stomachi augebis, inhabilemq; reddes ad cibi concoctionē: quæ ad

uires

uires tuẽdas necesſaria eſt: detracto enim ſangui ne, naturali calore uenter deſtituetur, proindeq; nec cibum conſiciet, nec quem continet humorẽ crudum, probe concoquet. Quòd ſi purgare corpus tentes, & humoris in ſtomacho multitudinem augebis, & uirtutem proſternes: ita ut pro noxæ magnitudine, alij intereant, alij in graue aliquod periculum labantur. Igitur ſtomacho prius conſulendum eſt, quàm febris materia uacuanda.

SED nec, ſi cum alui profluuio febris acceſſerit, alia uacuatione eſt opus. Verũ ipſum per ſe ſufficit, etiam ſi non ſit pro multitudinis ratione. Quicũq; enim ab ijs, tanquam maiori inanitione egentibus, uel ſanguinem ducere, uel uentrem mouere auſi ſunt, in grauia pericula præcipitarunt.

Si uentris profluuium, id eſt diarrhœa, febricitantem occupet, alia uacuatione opus non eſt: quòd id omnem corporis redundantiam uacuare ſolet. Itaq; ipſum ex ſe ſufficit, etiam ſi minus ſit quàm pro multitudinis ratione. Timendum enim eſt, ne ſi iam incitatum uentrem medicamentis moueas, naturam ita prorites, ut poſtea eius impetum cohibere, aut uix, aut nullo modo poſsis: unde & ſyncope, & mors ſequutura ſit: aut ſi uenam ſeces, uires fluxu aut iam quadam tenus labefactatæ, aut propè ut labefactentur,

in totum pereant.

NEQVE uero, si quis conuulsus sit, simulq; sanguinis missione egeat, huic semel omnino tantum detrahes, quantum affectus exigit: sed & aliquid symptomati est relinquendum, quod plerunq; sudores mouet, uigilias adfert, & robur deijcit ægrotantis.

Conuulsio fit, reductis ad suam originem neruis uel musculis: quod accidit aut inanitione aut siccitate, aut repletione. De postrema autem, nostra nunc est disputatio: quæ in corpore & eius partibus fit. ut cum uultus peruertitur, singultu stomachus infestatur, interdum crus, interdum altera corporis pars, interdū corpus ipsum. Hæc enim conuulsio, multitudinē humorum indicat: quæ uacuatione eget. Sed quoniam cerebrum affectus communicatione læditur, sudores mouet, uigilias adfert, roburq; ægrotantis deijcit, unde uitæ periculum sæpe imminet: ideo non semel tantum uacuandum est, quantum febris exigit: sed ad uirium tutelam aliquid reponendum est: quod postea remisso accidente, tutò auferri poterit.

AD eundem autem modum si uehemens uigilia, dolorq; grauis ægrotum infestet, subitas ac multas uacuationes uitare oportet.

Vehementes tum uigiliæ, tum dolor, uires demoliuntur: transmißis ad doloris locum, & per uigilias ad cerebrum, ſpiritibus: ubi reſoluũtur, uti prius oſtẽſum eſt, & mox fuſius dicetur. Vnde his infeſtantibus, ab integra uacuatione eſt temperandum.

AERIS uero ambientis temperies, cum omnino calida & ſicca eſt (qualis inter Canis & Arcturi exortum) ſymptomatis loco habenda eſt. Quocirca omnes, quibus medici neglecta temporum ratione uenam ſecare auſi ſunt, perierunt. Ad eundem modum, ſi uehementer admodum frigida ſit. nam tum quoq; à ſanguinis miſsione eſt temperandum: quando in talibus non parua ſequi pericula uidemus. Etenim in calidis uehementer aëris conſtitutionibus, improbe uacuati, ſyncope, ut uocant, ac reſolutione intereunt. At in frigidis, per acceſsionum initia uehemẽter refrigerati nõ amplius releuãtur. Igitur neq; in calidis, neq; in frigidis, ſupra modum regionibus, ſanguinem mittere audemus. Quòd ſi regioni temporis conditio reſpondet, omnino abſtinemus: at ſi non conſentit, uacuamus quidem, ſed longe minus, quàm ſi neutrum uetaret. Quin etiam uelut ſymptoma quoddam ad ſuſcipiendam affectionem procliuitas conſi-

derãdaeſt. Multi enim nũquã euacuati fuerunt, neq; ullam pleniorem uacuationẽ, neq; longiorem inediam ferunt: ut quæ aliis omnes corporis uires facile deiiciãt, aliis ſtatim os uentris adeo male afficiãt, ut à cibis abhorreant: & ſi aſſumere cogantur, aut non contineant, aut improbe coquant. In hac dignotionis parte, expendẽda eſt ægri temperies. Natura enim calidi & ſicci omnes ab integra uacuatione prõpte læduntur. Conſuetudo quoq; non parum habet momenti, cum ad alia omnia, tum maxime ad uacuationis indicationẽ. Alij enim nunquam ſunt uacuationem antè experti: neq; integram pertulerunt: largoq́; cibo uſi ſunt. Alij contrà, amplo cibo nec utuntur, & uacuationibus ſunt aſſueti. Hos igitur intrepide uacuare oportet, modo reliqua conſentiant. Alios uero, nempe inſolitos, non item: etiamſi reliqua omnia ſuadeant.

Aëris conditio, ægri temperies, & habitudo, conſuetudo & ætas, uice ſymptomatum habentur: non quòd morbos ſequantur, ſed quia curationem, curationisq; modum immutant. Aëris enim conditio & regio uehementer calidæ ſiccæq;, plenam uacuationem non admittunt, alioqui ſyncopen ac uirium reſolutionem inducunt. Calor enim aëris ambientis, è corpore foras euocatum

catum spiritum digerit, resiccatq; corporis habitum, ac imbecilliorem reddit: ubi igitur temporis conditio & regio consentiunt, omnino à sanguinis mißione abstinendum est. Vbi uero altera tantum adest, detrahere quidem licet: sed longe minus quàm si neutra uetaret. Vehementer uerò frigida uel regio, uel temporis conditio, uel utraque, corpus refrigerat: proinde sanguinis mißionem impedit. Cum enim sit refrigeratus corporis habitus, rursusq; per acceßionis initia refrigeretur: nunquam postea pristinæ ualetudini restituitur: scilicet natiuo calore à frigoris ui deuicto. Ad hũc modum si æger prompte ex mißo sanguine afficiatur, id est aut imbecillior reddatur, aut eius stomachus deterius habeat: hanc uacuationem respuit, sicuti & longam inediam. Prompte autem afficiũtur ab utraq;, qui dilutioris sunt sanguinis, spiritus habent tenues, calidi & sicci sunt, quiq; amara bile abundant. Ad hæc, si non sit æger huic uacuationi aßuetus, largoq; cibo uti solitus, is neq; inediam citra noxam, neq; sanguinis mißionem feret. Cum enim consuetudo procliuitas quædam ac facilitas sit eodem modo semper agendi aut patiendi in rebus naturæ tã amicis quàm aduersis usu comparata: si quid ægro insolitum obijciatur, iniucũdum, quòdq; extimescat, id sine magno incommodo, sæpe etiam sine graui periculo subire non poterit. In quo genere

nere cum ſit ſanguinis miſsio, ſine metu ac plerunq; animi deliquio (ſi meticuloſus ſit & uacuationem nunquam antea expertus, ſed liberali cibo ſemper uſus) hanc uacuationem longăq; inediam non ſuſtinebit. Contrà qui uacuationibus ſunt aſſueti, & parco cibo utuntur intrepide, & ſine ullo periculo, tum inediam, tum uacuationem ferent.

AD eundem uero modum & corporis habitudines cōtemplandæ ſunt. Nam qui denſa ſolidaq; ſunt carne, haud facile ijs iniuriis patent. Itaque uerendum non eſt eos ſemel uacuare, ſi & alia hortētur. Qui uero mollem, & algæ modo teneram prōpteq; diffluentem hanc habent, in grauem noxam facile ruunt. Quare ab his, etiam ſi omnia alia ſuadeant, ſanguinem ducere non audemus, uerum aliis uacuationibus quàm moderatiſsime promptiſsimeq; fieri poteſt, utimur. Similiter autē & his, qui habitu ſunt immodice uel obeſo uel graciIi, uenam ſecare, & alio quouis modo affatim uacuare timendum eſt.

Qui denſa duraq; ſunt carne, non facile reſoluuntur: ideo largam uacuationem ſuſtinent. qui uero mollem, raram, laxam, prompteq; diffluentem carnem habent, cum ex ſe reſolutioni ſint idonei, hanc uacuationem non ferunt: quēadmodum nec immodice graciles aut natura

obeſi

obesi (hi enim exiguas habent uenas) ob sanguinis inopiam & uirium imbecillitatem. Aliis igitur uacuationibus mediocribus, de quibus mox dißeretur, utendum est.

HIS uero ætas tanquam symptoma quoddam, quod affatim uacuare prohibeat, annumerari potest: neq; enim pueri neq; senes sine molestia hanc uacuationẽ sustinere possunt. Hos igitur commemoratos omnes, efflagitante uacuationem affectu, non semel, nec affatim, sed paulatim uacuare oportet: mediocribus inediis, frictionibus, mollibus clysteribus, fotibus, cataplasmatis, & balneis. Quorum omnium rursus indicationes ab iis, quæ antè memorata sunt, desumere oportet.

Pueritia etsi uiribus naturalibus ualet, integram uacuationem dißuadet, ob materiæ tenellæ, & mollis fluorem: facile enim hæc resoluitur. Senectus uero, neq; hanc sustinet: ut in quibus iniuria, quæ ex immodica uacuatione accidit, non facile reparetur.

AD eundem uero modum, si quando duo symptomata contraria sequantur: utrum eorum sit uehementius, considerandum est. Pari ratione, si duo morbi in eodem homine pugnantes habeant indicationes: tunc enim urgenti est insistẽdum:

sed

ſed altero nequaquam neglecto.

Nonnunquam in eodem ægrotante, duo ſymptomata, aut duos morbos, diuerſas habere indicationes comperimus. Primumq; ei occurrimus, quod magis urget, id eſt quod aliud incommodum alioqui ſit adlaturum, niſi ipſi ſuccurratur: aut ſine quo alterum curari non poſsit. Pari modo, ſi duo morbi copulentur, contrarias habentes indicationes: ei primum conſulimus, qui maiorem offenſionem adlaturus ſit: aut ſine quo alter curari non poteſt, aut qui magis urget. uti ſuprà oſtendimus.

QVAE autem à ſymptomatis, & morbis ſumuntur indicationes, non ſimpliciter, ſed pro cauſa quæ unumquodq; attulit, conſiderandæ ſunt, uelut animi defectio, ac exolutio. Sunt enim pro una eademq; re ambo hæc nomina à medicis uſitata: ipſa quidem res una eſt, ſed eius cauſæ multæ. Anima enim deficit ex cholera, alui profluuio, inteſtinorum tum difficultate tum leuitate, fluxu muliebri, uulneribus, mariſcis quas hæmorrhoidas nominant, ſanguinis tum ex ore, tum è naribus profuſione, immodicisq; ex partu purgationibus. Nonnunquam uero animæ defectum attulit magna cruditas: præſertim cum aluum immodice ſubduxit. Et ingẽs fames, quæ bulimos dicitur, nihil aliud eſt

quàm

quàm animi deliquium. Omnem etiam uteri ſtrangulatum idem affectus antecedit: quemadmodum eius tum aſcenſum, tum deflexum in latus, tum inflammationes ſæpe ſequitur. Sed & apoplexiam, comitialem morbum, ſi quidem malignus eſt, reſolutionem, ſyncopen & marcorem anteit. Nonnunquam cum febrium acceſſionibus non paucis accedit: maxime, ſi corpus ſumme aridum ſit, ac ſqualidum, aut immodice plenum. Cum febre quoq; ardenti, ac maligna: aliquando & quibus per febriũ acceſsiões extrema uehemẽter refrigerata ſunt, quiq; ob imflammationis uel iecoris, uel ſtomachi magnitudinem febricitant, ijs per acceſsionũ initia anima deficit: præſertim ubi crudorũ, minimeq; coctorum humorum multitudo, aut inſignis alicuius partis obſtructio infeſtat. Item & quibus os uentris aut imbecillum eſt, aut à uitioſis ſuccis mordetur, aut craſſis uel glutinoſis uel humidis uel frigidis ingraueſcit. Quin & nonnulli affectuum animi uehementia deficiunt: præcipue ſenes, quiq; ex aliis imbecillitate aliqua laborant. Etenim ipſorum non paucis mœror, lætitia, ac excandeſcentia, hoc incommodum intulerunt. Nonnunquam uero & intempeſtiue erumpentes uapores hoc

modo

modo affectis, animi deliquium induxerunt. Quemadmodum & robustioribus, immodici sudores. Pręterea abscessus eruptio uires uehementer lædit: maximeq; si in uentrem, stomachum aut thoracem affatim confluit. Et si nos aliquando secto abscessu pus affatim uacuemus, necessario deficit anima: quemadmodum si uberius purgemus, uel inaniamus, seu clysteribus, seu alio quouis modo, idem malum adferemus. neq; uero in hydrope humor etsi superfluat, & pręter naturam sit, semel totus citra noxam uacuari potest: alioqui hominem deficere animo necesse est. Sed & doloris uehementia uires prosternit, nimirum si repēte uel morsus incidat, uel intestina circa umbilicum torqueantur (στρόφους hunc affectum Græci uocant) uel ileos, uel aliud malum oboriatur. Porrò uulneratus neruus, & musculi caput, animæ deliquium induxerunt: & maligna articulorum ulcera, & gangrænosa, & depascentia omnia, ac immoderata quædam frigiditas, aut caliditas, & uitalis roboris solutio. Hæ quidem sunt animæ deficientis causæ.

Indicationes nō simpliciter à morbis & symptomatis, sed a causis petuntur: ut, uerbi gratia, si quis exanimetur, non solum animæ deliquio, sed

sed eius etiam causæ, nempe uel choleræ, uel fluxioni alui, uel intestinorum leuitati aut difficultati, uel aliis id genus causis remedia præscribimus: ut in sequentibus docebimus. Animi defectus & syncope, ut magnam inter se habent cognationem, sic inter se differunt: quòd ille sit spirituum, præsertim animalium, uehemẽs subitusq; motus: cum enim relicta sede ad locum aliquem confluunt aut pereunt, animalis facultas tantisper consternatur ac excidit, sensusq; omnes intercipiuntur, dum ad suam originem spiritus redierint, aut noui procreati sint. Mouentur enim interdum spiritus citra iacturam, aut saltem magnam, ut in dolore, & animi tum affectibus tum actionibus. Cuiusmodi sunt timor, pauor, admiratio, tristitia, ira, uigiliæ, curæ, anxietates, & similia: quorum uires antè præscripsimus. Aliquando uero unà cum motu pereunt, ut in uacuationibus: de quibus postea dicemus. Syncope autem, est uniuersarum uirium præceps, subitaq; ruina, hoc est, κατάπτωσις ὀξεῖα καὶ ἀθρόα δυνάμεως, quæ contingit, & interceptis sensibus, & liberis. Hanc autem animi defectus sæpe antecedit, aliquando comitatur, aliquando uero solus affligit. Cor enim affectũ, facile in sympathian alia duo principia iecur & cerebrum trahit: unde non solum syncope, sed & animi deliquium nascitur. Quòd si cerebro patienti, alia duo principia non consentiant, ani

ma quidẽ citra syncopẽ deficiet. Sin cõdolescãt, antecedet syncopẽ animi deliquium. Vires sunt, animalis, uitalis, & naturalis: quæ corpus nostrũ gubernant. Animalis quidem, in cerebro: Vitalis autẽ, in corde: Naturalis uero in iecore collocata est. Harũ substãtia ex cõmoderata qualitate & quãtitate spiritus, & solidæ substantiæ consistit: quibus probe contemperatis commoderatisq́;, uires ualere neceße est. Contrà collabi, ubi uel alterantur, uel corrumpuntur. Alterantur autem à qualitatibus, uel nudis, uel in uitioso succo receptis. Corrumpuntur uero solida quidem, hoc est caro, & quæ ex genitura cõdita est, alimenti penuria: ut in bulimo, id est, ingenti ac insatiabili fame: aut digerente absumenteq́; calore, ut in ardentibus, colliquantibus, & hecticis febribus. Spiritus uero perit suffocatione, admistione alienæ materiæ, tota substantia cõtrariæ, nutrimenti defectu, uacuatione immodica, impedita respiratione, & resolutione, id est digestione per halitum. Suffocatur autem spiritus obstructione ac repletione, non solum partium principum, sed & uniuersi corporis. Oppletis enim uenis aut obstructis, uel principiorum uel totius corporis natiua caliditas supprimitur, ac suffocatur. Admiscetur autem aliena substantia, inspiratione aëris pestilentis, aut uaporis alicuius tetri odoris, qualis ex stagnis, paludibus, & cadaueribus non crematis exhalare solet: aut puro

quidem

quidē ex ſe aëre, ſed dū inſpiratur, uitiū in ſpirā
di inſtrumētis cōtrahēte, aut genitalis ſeminis,
aut mēſtrui, uel grumi ſanguinis uel alterius cor
ruptæ ſubſtātiæ uapore ad cor permeante. Vitia
tur autē aër attractus, pulmonis & partium pe
ctoris ulceribus. Nā uti uēter cibū iecori, ut fiat
ſanguis, præparat: ita pulmo cordi aërē, ut uitalis
ſpiritus generetur. Nutritur enim is ſpiritus tū
ex inſpirādo, tū ex ſanguine: quemadmodū ani-
malis & ex inſpirando, & eo quod ſuggerit re-
ticularis plexus: ut autor eſt Galenus libro duo-
decimo Methodi medendi. Si igitur pulmo at-
tractum aërem ulceris putrilagine uitiet, in ſpi-
ritus uitalis ſubſtantiam mutari non poterit:
quemadmodum nec ſi uenter cibum omnino cor
rumpat, in ſanguinem iecur eum conuertet. Nu-
trimentum uero deficit, imbecillitate nō ſolum
principiorum, ſed & totius corporis, ſpiritum ge
nerare nequeunte. Vacuatio uero fit alui proflu-
uio, & alijs cauſis ab ipſo Galeno hic enumera-
tis. Prohibetur reſpiratio, cordis, pulmonis, gut-
turis & faucium obſtructione: aut impeditis re-
ſolutíſue ſpirandi inſtrumentis. Reſoluitur au-
tem ſpiritus, ingenti dolore, animi affectibus, cre
bris motibus, quales ſunt uigiliæ, & labores: ſua
itē tenuitate, & corporis raritate, & expultri
ce ui immoderatius per uniuerſum corpus conci
tata. Itaq; uteri & alui profluuium, uulnera,
mariſcæ, ſanguinis per uomitum reiectio, & èna

ribus profusio, purgatio ex partu immodica, nõ solũ animi deliquium, sed & syncopen adferũt, tum quia spiritus substantiam uacuant, tum quia alimoniam corpori subtrahunt. Cholera uero, & intestinorum difficultas, tum doloris, tũ uacuationis magnitudine, spiritus substantiam demoliũtur. Cruditas autem, quia uires premit multitudine, & exiguos animalis meatus obstruit crassitudine, & acrimonia pungit. Bulimos, id est ingens fames, utriq; substantiæ alimẽtum negat. Vteri uero suffocationem omnem, antecedit animi deliquium. Suffocatur autem uterus uel genitali semine, uel menstruo sanguine, uniuersum corpus potenter refrigerante (ut autor est Galenus) ita ut spiratio sensu depræhendi non possit: atq; hac ratione uterus suffocari dicitur. Hunc autem affectum animi deliquium antecedit: scilicet corrupti uel seminis, uel menstrui uapore substantiæ spiritus permisto, nondum uniuerso corpore ualenter refrigerato. Nã tunc non solum deliquium est, sed & strangulatio ab utero. Porrò animæ defectus antecedit apoplexiam, & comitialem morbum obstructione suffocato spiritu. Antecedit & resolutionem, ac syncopen, & tabem, eodem resoluto ac digesto: idq; aliquando per febriũ καταβολὰς, id est, accessiones, & impetus: præsertim ubi corpus laborantis extreme siccũ est, aut squalidũ, aut immodice plenũ. Spiritus enim penuria squalidis in illo

accessio

accessionis impetu absumitur, in plenis uero uirtus grauatur humorũ & uaporum plenitudine, sæpe etiam suffocatur. In febre autem ardenti, ac maligna linquit animus: tum quòd substantiam spiritus resoluat, tum quòd fuliginosus uapor, spiritus substantiæ misceatur. Quibus uero extremæ partes, per initia accessionum uehemẽter refrigeratæ sunt, anima deficit. Nam ab immoderata intemperie hunc affectum nasci antè dictum est: quanquam & in tanta perfrictione, spiritus affatim intrò remeat: qui multitudine suffocatus, animæ defectũ adfert. Eadem ratione, & in magnis iecoris, uentris, uel stomachi, uel aliarum internarum partium inflammationibus, per accessionis febris initia deficit animus: maximeq; si crudorum succorum copia, aut insignis partis alicuius obstructio infestet: nã & tũc suffocatur spiritus, & uirtus grauatur. Item, & quibus os uentris imbecillum est, & à prauis succis mordetur, consentientibus principijs: quemadmodum si & à craßis, glutinosis, humidis, aut frigidis degrauatur: sic uehementibus animi motibus nonnulli deficiunt, præcipueq; senes, ac ex alijs imbecilles, quando hi affectus digerendæ in his animulæ facultatem habent. Nonnunquã uero & intempestiue è corpore erumpentibus uaporibus, tales deficiunt: quemadmodum robusti immodicis sudoribus. Præterea absceßus eruptio uires uehementer lædit. Nam unà cum pure

ſpiritus exhalat, & ſi in uentrem aut thoracem affatim confluit, uires degrauat. Ad eundem modum ſi ſecto abſceſſu pus affatim effluat, neceſſario anima deficiet: quemadmodum ſi quis immodice purgetur, aut uacuetur, ſeu clyſteribus ſeu alio quouis modo: idem periculum ſubibit, quando unà cum materia copioſus ſpiritus exhalat: quo fit, ut in hydrope non ſemel, ſed paulatim noxium humorem uacuare oporteat. Sed & doloris uehementia hunc affectum parit: quia ſpiritum reſoluit. Eadem ratione & ſectus neruus, & muſculi caput, & maligna articulorum ulcera, & gangrænoſa & depaſcentia: quia dolore ſpiritus conſumitur: immoderata uero caliditate digeritur, & frigiditate extinguitur. Et uitalis roboris reſolutio, ſpiritum ſufficientem ad obeundas animæ functiones non ſuggerit.

SINGVLAE uero earum propriam deſiderant curationem, ſed nunc de omnibus ſcribendi locus nõ eſt. Nam quæ affectibus inſunt, ſine his curari nõ poſſũt. De his igitur in hac diſputatione eatenus diſſeram, quatenus diſcat aliquis, quomodo repente incidentibus acceſſionibus occurrere poſſit. Frigida, exempli gratia, ijs ſpargenda eſt, qui ex cholera, alui profluuio, ac aliis multis, ſubitiſque uacuationibus, exoluuntur. Nares quoq; comprimẽdæ ſunt, & os uentris perfricandum, uomituſq;

mitusq; imperandus, aut ſtomachus inſertis in os uel digitis uel plumis laceſſendus. Sed & manus, & pedes uinciendi ſunt: manus quidem pluribus & uehementibus uinculis, cum infernæ partes uacuantur, ut in mariſcarum profuſione, alui fluxione, & uteri uacuatione. Nam tunc crura uehementer reuincta deorſum ſæpe aliquid attrahunt. Contrà uerò, in ſanguinis è naribus eruptione, & in uomitionibus, crura & pluribus & ualentioribus ligaturis ſtringẽda ſunt. Quinetiam quibus ſanguinem uulnera profundũt, ſi quidem id in ſuperioribus partibus accidat, infernæ: ſin infernis, ſupernæ uinculis aſtringendæ ſunt. Inueniendus enim parti ſitus eſt qui ſurſum uergat, non tamen ſupra modum. nam ſi adeo tendatur ut dolorẽ ſentiat, non minus quàm ſi deorſum uergeret, fluxio iritabitur. In ſumma autem ad ea reuellere oportet, uel quæ communitatem cum affectis partibus habent, uel à quibus humor decurrit. proinde uehemẽtes uteri fluxiones admotæ mammis cucurbitulæ celerrime compeſcunt. Sanguinis uero è naribus eruptionem, eædem iecori & lieni pro nare ſanguinem fundente, aut ambobus uiſceribus, ſi cruor ex utraq; nare affatim abundeq; profluat, affi-

xæ cohibent. Vinum quoq; aqua gelida dilutum animi defectiones ex immodicis uacuationibus sanat: maxime si ad uētriculum fluxio repat. Considerandum autem est, nū id adhiberi aliquid prohibeat: qualis est uisceris alicuius imflammatio, aut uehemens capitis dolor, aut deliratio, aut ardens febris cum morbo crudo. magnæ enim ac propemodum incurabiles ex uini potu noxæ sequūtur. Quòd si nihil prohibeat, deinceps ægrotantis natura, consuetudo, ætas, & ambientis aëris tēperies consideranda est: quibus perspectis aut calidum, aut frigidum potum dabis. Nam qui frigidum bibere non consueuerunt, aut eo manifeste læduntur, quíque natura frigidiores sunt ac extreme senes, & in regione naturaliter frigida degunt, hybernoq; tempore, à frigido arcendi sunt. Qui uero aliter habent, potare intrepide possunt. Quòd si uentriculus fluxione tentetur, uinum calidum ac tenue, quale Lesbiū est, detur. Crassum uero ac nigrum, acerbumq;, in sanguinis eruptione. Locis autem ipsis uentri quidem, & utero, stomacho & thoraci, quæ robur parti inferere idonea sint, admouere oportet. Capiti uero & fronti tum hæc tum quæ refrigerent. Et si qua in summa cute aut naribus rupta

uena

uena eſt, aliquod ex ijs, quæ ſanguinem ſi ſtunt, medicamentum imponendum eſt. Balnea autem commodiſsima ſunt, ſi defluxionis iniuriam uenter patiatur: ſed ſanguinis eruptionem uehementer iritant. Atque ijs etiam aduerſiſsima ſunt, quibus ex ſudoris copia deficit anima, quãdo his cutis laxanda non eſt, ſed ſpiſſanda ac refrigeranda. Vinum quoq; frigidum maxime eſt adhibendum: nihil uerò quod calidum ſit omnino dandum eſt. Sed nec mẽbra ligare, nec cogere ad uomitum, nec ullo modo mouere oportet. Domus porrò aditus refrigeranti auræ expoſitus ſit, aërq; in frigidam denſantemq; qualitatem mutetur, myrti frondibus, uitium capreolis, ac roſis ſolo ſparſis. nihil horum fluxionibus, quæ in uentrem feruntur cõfert: has enim tantum augent, quantum cutem denſant. His igitur qui ex uacuationibus exoluuntur, ſic in præſens eſt ſuccurrendum.

Oſtenſum nuper eſt, non ſimpliciter à ſymptomatis deſumendas eſſe curationis indicationes, ſed & ab earum cauſis: quæ cum uariæ ſint, uarias habent curandi rationes. Cum igitur animi deliquium ex multis occaſionibus originem habeat, nempe cholera, diarrhœa, id eſt alui proflu uio, & alijs paulo antè memoratis, uarij ſunt e-

ius curationis modi. Nam quod ex cholera fit, diarrhœa, & alijs magnis uacuationibus, gelidam aquam inspergendam esse, nares compræhendendas, os uentris perfricandum, uomendum, iritandum stomachum, & uincienda extrema, indicat. Frigida enim sua qualitate, cõtinenti facultati robur restituit, unde profluuium sistitur: & consopitas uires excitat. Idem præstat nariũ & aurium compræhensio. uomitus uero, stomachi proritatio, & frictio, præter antè dicta commoda, naturam à suo motu reuocant. Ideo maxime conueniunt in alui, uteri, & infimarum partium magnis fluxionibus. Vincula extremarum partium eadem facultate sunt prædita: ad se enim humores reuocant. ideo brachia liganda sunt, ubi deorsum humoris impetus fertur: crura uero, ubi sursum. Itaq; in mariscarum perfusione, alui fluxione, & uteri uacuatione, manus & brachia stringenda sunt: in sanguinis uerò è naribus eruptione, & in uomitionibus, crura. Ad eundem modum si partes supernæ uulnus acceperint sanguinem profundẽs, infernæ partes uinciendæ sunt: si uero infernæ, supernas stringere oportebit. Vulneratas quoq; partes subrigere oportet, non tamen ita uehementer, ut dolore afficiantur: alioqui fluxionem iritares, non minus quàm si deorsum uergerent. Ad hunc igitur modum collocandæ partes uulneratæ sunt, ut sanguis qui suo pondere deorsum fertur, minus ob

indi.

indigentiam causæ trahenti pareat: quòd si hæc tam uehementer arrigendo tendantur, ut dolorem sentiant, attrahẽtem causam geminaueris: unde non minus fluet sanguis, quàm si deorsum uulnus uergeret. Modis igitur omnibus fluentes humores in aduersam partem reuocare oportet, quæ scilicet communitatem cum affecto loco habeat, uel à qua fluxio proficiscatur: ut libro eius operis secundo fusius docebitur. Hac ratione in magnis uteri defluxionibus, admoueri mammis cucurbitulæ debent: quòd communitatem hæ partes cum utero habeant. Cæterum cum defluxio uehemens ex hypothesi sit, uehementer reuocari desiderat: quod cucurbitulæ possunt. Eadem ratione si naris dextra sanguinem fundit, hypochondrio dextro: si sinistra, sinistro: si utraq;, utriq; parti affigenda cucurbitula est. Frictione uero os uentris demulcentes, naturam ab impetu auocamus: quæ semper ad iucunda sese explicare solet. Vinum quoq; frigida aqua temperatum animi defectiones ex immodicis uacuationibus sanat: & maxime si ad uẽtriculum feratur fluxio. Nam & symptomati & eius causæ remedio est: frigiditate enim fluxionem arcet, substantia uero uires reparat: quatenus autem celeriter in uniuersum corpus fertur, secumq; humores rapit, fluxionem auertit. Sed eius usum prohibet iecoris, aliorumq; uiscerum inflammatio: quam auget secum humores ad affectum lo-

cum

cum deducendo. In uehementi quoq; capitis dolore, & delirio, à uino abstinendum est, ut quod facile caput feriat, secumq; rapiat humores & uapores: unde affectus augetur. Ardens etiam febris, cum cruditate, temperandum ab hoc esse suadet: tum quia suo calore febrem auget, tum quòd crudos humores liquat, ac in nobiles partes, aut habitum corporis secum defert: quæ noxæ sæpe sunt incurabiles. Si uero nihil prohibeat, quo minus uinum bibi posit, ægrotãtis natura, consuetudo, ætas, & ambientis aëris temperies consyderanda est: quibus perspectis, uinũ aut calidum aut frigidum dabis: calidum quidẽ, si frigidum bibere ægroti non consueuerint, aut ab eius potu lædantur, aut si natura frigidi sint, aut extreme senes, aut in locis frigidis degant, aut sit hybernum tempus. Senes enim, & natura frigidi, facile à simili offenduntur: & qui non consueuerunt, ob mutatam consuetudinem: de qua prius abunde disputatum est. Qui uero à loco & tempore iam refrigerati sunt, minus sustinere frigidam uini qualitatem possunt, ut à qua facile iniuriam suscipiant. In uentriculi uero fluxionibus quæ Græcis ῥεύματα dicuntur, id est destillationes, uinum calidum ac tenue, quale Lesbium est, adhibeatur: celerrime enim nutrit, uiresq; reficit, fluxionem reuellit, cum humores in corpus secum rapiat, præsertim cum fluxionis impetus uehemens non est, sed uelut destillatio

qua

quædam. Vbi uero copiosus sanguis in uentriculum decumbit, reprimentibus est opus. Igitur in hæmorrhagia, id est copiosi sanguinis defluxione, uinum austerum, craßum ac nigrum cõfert. Admouenda autem locis sunt, uentri quidem, utero, stomacho, & thoraci, quæ robur inserere idonea sint. Cum enim fluxio omnis fiat partis mittentis humorem robore, & recipientis imbecillitate: hanc, ne prompte recipiat, cõfirmare oportet medicamentis quidem, quæ modicè stringant, & partis intemperiem ad mediocritatem reducant. Capiti uero & fronti, tum hæc imponenda sunt, tum refrigerãtia: quando non solum pars roboranda est, sed & humoris, qui ad eas partes repit, impetus reprimi debet: quod refrigerantibus fit foris admotis. Et si qua in corporis superficie, aut naribus rupta uena est, aliquid ex his quæ sanguinem sistunt, imponendum est. Sanguinem sistunt quæ obstruunt, emplastica dicuntur, qualia sunt, quæ ex resina & farinæ triticeæ tenuißimo polline, & gypso, similibusq; constant. Balnea uero uentri fluxionibus tentato, maxime idonea sunt: si quidem magnæ non sint: alioquin enim concitatam iam naturam ad maiorem fluxionem prouocarent: quemadmodum & in hæmorrhagia, id est, sanguinis profusione. In paruis autẽ quas Græci ῥεύματα, id est, destillationes uocant, quatenus ad cutem retrahunt, conferunt: præsertim si absit periculum augendæ

gendæ fluxionis. Sed & aduersissima sunt, quibus ex sudoris copia anima deficit: augent enim affectum, cutem laxando, ac aperiẽdo, sudoresq; foras euocando. his igitur cutis densari, ac refrigerari debet: quod fiet ægrotis ad auram refrigerantem conuersis, aut cubiculi aëre in frigidam stringentemq; qualitatem mutato. Mutatur autem fusis humi myrti frondibus, uitium capreolis, alijsq; similem uim habentibus. Ineptissima uero sunt, ubi uenter defluxione tentatur: cutem refrigerant ac densant: sponteq; currentem intrò humorem pellũt. Cæterum frigidum uinum in sudoribus commode datur, quod & substantia uires resarciat, & qualitate refrigeret habitum: unde & sudores reprimit, calidũ uero mouet: in hoc igitur affectu dandum nõ est. Sed nec artus uinciendi sunt, nec ad uomitum cogendi, nec ullo modo mouendi. Ligaturæ hic non solum non reuellunt (nullam enim habent cum parte, à qua proficiscuntur sudores, communitatem) sed potius eos euocant: uomitus quidem suo motu calfaciendo corpus, ligaturæ uero dolore.

QVI uerò humorum multitudine animo deficiunt, haud ita curantur: uerum illorum artus plurimum fricandi sunt, calfaciendi, ac ligandi. Cæterum à uino & cibis temperare debent, atq; etiã à balneis, si febris adsit: contenti mulsæ potu, in qua thymum, origanum, pulegium, uel hysso-

pum

pum concoctum sit. Confert autem & ace tum mulsum.

Cum uacuari qui crudorum humorum multitudine laborant, desyderent, ijq; nec sanguinis missionem, nec purgans medicamentum ob pericula, quæ his succedunt, ferant (nam trahenti medicamento non paret humoris cruditas, unde syncope, exolutiones, & alia id genus incommoda succedunt. Ex sanguinis autem missione augetur cruditas) alia uacuatione est opus, nempe ea quæ frictione, calfactione, & ligatione partium extremarum paratur. Fricare enim linteis eos oportet, à cruribus incipiendo, superne deorsum, deinde ab humeris pari modo: quod tantisper faciendum est, dum abunde caleant, & humor digeri per eas partes possit: mediocres uero tum uigiliæ, tum somnus esse debent, ut mutuo iuuent: nam, quod somnus concoquit, uigiliæ digerunt. Ad hæc liganda extrema sunt, ut foras humorem euocent. À uino quoq;, & cibis temperare debent, atq; etiã balneis, si febris adsit. Galenus duodecimo Methodi medendi, curandæ cruditatis rationem ample tractat. Solam mulsam, atq; eam quidem paucam, per primos dies sufficere ait: nec alium cibum aut sorbitionem dandam esse: quando qui cruditate laborant, longã sustinent mediam, cum corpus ex concoquendis crudis succis alatur. Verum cum mulsa uarie ap paretur, magis enim minúsue coquitur: & per

se, &

ſe, & cum thymo, hyſſopo, origano, pulegio, ac ſimilibus: cruda quidem aluum magis ſubducit, & minus alit: cocta uero magis nutrit, & uentrem minus mouet: quemadmodum ea, in quæ commemoratæ herbæ incoquuntur, uim habet incidendi: ſimplex uero hac dote caret. A balneis uero, ſi febris adſit, abſtinendum, ut quæ eam augeant. Confert autem & acetum mulſum aſsidue etiam adhibitum, niſi id aut ſtomachum lædat, aut æger faſtidiat. Nam ſic inuicem mulſa, & aceto mulſo utendum eſset. habet enim acetum mulſum uim incidendi humoris & detergendi.

QVAE porrò ex uteri affectibus mulieres animo deſtituuntur, eodem modo curantur, excepto aceto mulſo. His etiam crura potius, quàm brachia deligãda ſunt, atque perfricanda: & quemadmodum in larga fluxione mammis cucurbitulas admouemus, ſic quibus ſurſum reuulſus retractusq; in latus eſt uterus, inguinibus & femoribus. Naribus quoq; obiiciẽdi ſunt grauiſsimi odores, uterò uerò ſuaues. Adhibenda item ſunt relaxantia ac calfacientia medicamina.

Animo deſtituuntur mulieres, quibus uel ſurſum uel ad latus retrahitur uterus, & quibus large menſes fluunt. In priore affectu crura deliganda ſunt ac perfricanda, ut humoris copia

quæ

quæ hos affectus parit, foras euocetur. Communitatem enim uterus per uenas per quas poßit is humor deriuari, cum cruribus habet. hac ratione inguinibus & coxis admouendæ cucurbitulæ sunt, quibus potenter trahendi facultas ineſt. Naribus quoq; obijcienda ſunt, quæ grauiter oleant: utero uero, quæ ſuauem ſpirent odorẽ. Natura enim ad id quod obijcitur, ſi iucundũ familiareq; eſt, mouetur: ſin triſte alienumq;, auerſatur. Oculus, uerbi gratia, tenebras horret, & uehementem tum ſplendorem tum colorem refugit: utrunq; uero mediocrem amplexatur. Auris uiolentos, tremulos, ſtridulos, & clangularios ſonos reſpuit, harmonias uero, concentusq;, iucundißime audit. Ad eundem modum dulcis ſapor linguæ gratißimus eſt: amarus, auſterus, & acer omnino ingratus. Tetrum odorem nares reijciunt: ſuauem autẽ blandißime recipiũt. Tãgẽdi quoq; organo uehemẽter calida, frigida, aſpera, pungentia, incidentia, contundentia, diuellẽtia, & id genus alia, quæ dolorem inuehũt, inimica ſunt: Mediocriter uero calida, frigida blandeq; palpantia, & quæ uoluptatẽ inferunt, amica. In ſumma commoderatis omnibus natura adblanditur: contrà immoderata auerſatur. Eadem quoq; ſentiendi organa non ſolum ſe mutuo ad amplexãdas fugiendáſue huiuſmodi res, ſed & alias ad hoc partes inuitant, tantus eſt partium corporis conſenſus. Nam ſtomachus inſpecto in-

m grato

grato cibo nauſeare ſolet, & dentes auribus con ſentiunt, ſi aſperum ſonum, qualis limando ferro eliditur, audiant. Contrà ſi ſonus mirificè delectet, totam naturam huc conuerſam uidebis. Mirum itaq; nõ eſt, ſi ad ſuauem odorem, utpote naturæ familiarẽ uterus ſeſe conuertat, tetrum uero refugiat. Præterea medicamẽta quæ laxandi calfaciẽdiq; facultate ſint prædita, adhibenda ſunt, ut materia quæ hũc affectũ procreat, reſoluatur. In uteri uero largo profluuio mammis cucurbitulæ figendæ ſunt, ut poſtea docebimus.

SI uero ex ſtomachi imbecillitate animi deliquium ſequatur, imponere quæ roborandi uim obtineant emplaſtra, qualia ſunt, quæ ex palmulis conficiuntur, uino, polentis, croco, aloë, & maſtiche: perfundere uerò oleo abſinthino, melino, maſtichino, nardino, ænanthino, & uino oportet. Aeſtuante autem ſtomacho, aliquid quod refrigeret miſcendum eſt: qualis eſt cucurbitæ, lactucæ, portulacę, ſolani, ſeris, & uuæ acerbæ ſuccus. Hæc enim non ſolum refrigerat, ſed & aſtringit. & aqua frigida ardenti ſtomacho plerunq; confert, opportune data, alioqui magnopere lædit. Imbecillo autem ſtomacho uinum calidum potius dandum eſt, modo nihil aliud prohibeat: eiuſmodi autem ſtomachi, frictionibus extremarum partium mirifice

rifice iuuantur. Quòd si ex his nihilo melius habeant, exæstuantes quidem celerrime ad balnea ducendi sunt. His uero qui alicuius frigoris sensu afficiuntur, medicamentum quod triplici pipere constat, διὰ τριῶν πεπέρεων uocant: solumq; piper, & absinthium in potu dandum est. Qui uero ex uitiosis humoribus os uentris mordentibus exanimantur, epota uel aqua calida, uel hydrelæo uomere iubeantur. At si non facile uomant, prius partes stomacho adiacentes, & manus, & pedes, calfaciendi sunt. Quòd si ne sic quidem uomere pòssint, immissis in os uel pennis uel digitis, stomachus iritandus est: Sin neq; sic uomant, rursus oleum calidum quàm optimum adhibendum est. Id autem sæpe non solum uomitum prouocare, sed & uentrem mollire solet: id quod non parũ ad rem de qua agitur facit. Quocirca nisi spõte accidat, arte procurare oportet: maxime uero appositis remedijs, ex quibus, si facilius uomat, absinthij coma aqua mulsa incocta, in potu danda est, deinde uinũ: modisq; omnibus roborandę partes sunt, tum medicamentis forinsecus impositis, tum absinthij potu. At non per initia quidem, sed pòst, repurgato iam uentre, id faciendum esse suadeo: quando si succos cõ

tineat, astringendus non est, sed calfaciendus, ut prius dictum est. Si uero frigida pituita in ore uentriculi collecta sit, plurimum fouere oportet oleo, in quo absinthium decoctum sit: deinde mulsam dare, in qua uel hyssopũ, uel id genus aliud maduerit, & acetum mulsum, & piper, quódque ex triplici pipere constat medicamentum, διὰ τριῶν πεπέρεων dicitur, & diospoliticum. Victus autem ratio omnino incidendi facultate sit prædita.

Imbecillitas est, quæ potentiã à suo scopo aberrare facit: quod accidit sua ipsius substantia læsa, aut instrumentali morbo parte obsessa, aut unitatis solutione. Potentiæ substantia offenditur intemperie, interdum quidem nuda, interdum uero cum humore. Intemperiem autem sequitur substantiæ resolutio, maior aut minor, pro affectionis magnitudine: quæ si leuis sit, solam imbecillitatem: si uero magna, non hanc solum, sed & morbum affert. Tota igitur ratio eò spectat, ut naturalis temperies seruetur, substantia quæ periit, instauretur: & si affectus magnitudine potentiæ substantia resoluta sit, hanc firmare oportebit. Cum igitur non solum stomachi, sed & aliarum partium octo sint intemperantiæ, calidam refrigerare, frigidam calfacere, humidam exiccare, & siccam humectare conueniet. Contrariorum enim contraria sunt remedia:

media: & si pereat substantia, eam cibo uel potu reficere oportebit. Quòd si tantus sit earum qualitatum exceßus, ut etiam potentiæ substantia diffluat, astringentia quæ ipsam firment adhibenda sunt, cum in aliarum partium, tum in stomachi, uentris, & iocinoris affectibus: quorum perpetuo robur seruandum est. Quoniam rursus stomachus magis ex humorum abundantia, quàm nuda intemperie, laborat, ut autor est Galenus, ideo exiccantia medicamenta desiderat. Itaq; in stomachi imbecillitate medicamenta ex palmulis, polentis, & alijs, ab autore enumeratis, conueniunt: ut quæ & exiccent, & imbecillum stomachum roborent. Quod si stomachus uratur, refrigerantia adhibenda sunt, qualis est cucurbitæ succus, lactucæ, portulacæ, seris, & uuæ acerbæ: quæ præter id quòd refrigerat, etiam exiccat. Nam ubi aliqua qualitas inualuit, per contrariam illi qualitatem est succurrēdum. Itaq; frigidæ potio æstuanti stomacho opportune adhibita, prodest. Aestuat autem stomachus nonnunquam ex nuda caliditate, interdū adiuncto humore seu putredinem seu inflammationem procreante: is enim cum digeri debeat, frigidam non exposcit. At si sola caliditas adsit, frigida intrepide danda in potu est, præsertim si ea uti æger consueuit. Vinum quoq; stomachi imbecillitati prodest: tum quòd natiuum calorem auget, tum quòd labentem animum releuet. Ca-

lidum autem adhibetur, quoniam frigiditatem imbecillitas non sustinet. Quòd si inflammatio, uel id genus aliud internum malum, occuparet, à uino eßet temperandum: ut quod affectum augeret. Frictiones quoq; extremarum partiũ hoc modo affecto stomacho prosunt, foras calorem aut humorem euocando. Quæ si parum profecerint, exusti quidem ad balnea ducendi sunt, scilicet madore in corpus immißo humectantia, & potentia refrigerantia, ut prius est dictum. Si uero frigus sentiant, uti medicamento debẽt, quod dia trion pipereon uocant, soloq; pipere: calfaciendi enim uim obtinent. Nam pro eo quod exuperat, eo usq; contrarium inducendum est, quoad pars ad symmetriam & naturalem habitum reducta sit. Hac ratione absinthium adhibendum est. Qui uero ex biliosis succis os uentris mordentibus exoluuntur, uel aqua epota, uel hydrelæo uomere iubeantur. Nam hic humor suapte natura ad superiora tendit. uomitio autem commode fit, uel aqua epota calida, uel hydrelæo: stomachum enim humectant, laxant, emolliunt, & ad motum aptiorem reddunt, unde minori molestia uomunt: præterea humoris acrimoniam obtundunt. his, si facile non uomant, manus & pedes prius calfaciendi sunt, ut relaxatis his partibus minore periculo stomachus, quocum per neruos eiusmodi partes communicant, moueatur. Quòd si nec sic quidem uomere

mere poßint, immißis in os uel pennis uel digitis iritandus est. Vbi enim stomachus hebetioris sensus est, non nisi à magna causa mouetur. Igitur non solum immittendi in os digiti uel pennæ sunt, sed & oleum quàm optimum calidum est adhibendum, quod non solum uomitum ciet, sed uentrem fluidum reddit. Quocirca nisi sponte uomitus fiat, iuuandus est apposit u, fotuq; calido stomachi partibus admoto. Ex quibus si facilius uomat, absinthij coma in mulsa decocta, in potu danda est: firmat enim, ut modò dicebatur, stomachum humoribus & uomitionibus resolutum. Deinde uero uinum dandum est, ut labefactatæ uires instaurentur, celerrime enim reficit. Postea modis omnibus roborare stomachum oportet, uniuerso corpori alendo neceßarium: roboratur autem tum impositis foris medicamẽtis, secũdum methodum prius declaratam, tum absinthij potu, quod astringẽdo robur restituit. Ideo dari antequam uenter purgatus sit, non debet, ne humores stomacho figat, & ad excretionem contumaciores reddat. Si uero frigida pituita in ore uentriculi collecta sit, plurimum fouere oportet oleo, in quo absinthium decoctum sit: deinde mulsam dare, in qua uel hyßopum, uel aliud id genus maduerit. Et acetum mulsum, & piper, & medicamentum, quod quia ex tribus piperibus constat, διὰ τριῶν πεπέρεων, uocant: & diospoliticum. Foris quidem admoueri

debet absinthium, ut robur parti inseratur, & pituita non cogatur. Intrò uero sumenda, quæ eam pituitam incidant ac detergant. Incidit autem acetum mulsum, dia trion pipereon, & diospoliticum. Detergit uero mulsa. Incidi enim pituita ob lentorem desiderat. ideo uictus ratio hac facultate prædita eße debet.

EX uehementi autem refrigeratione defectiones non aliter, atque bulimum, id est ingentem famem curamus: nimirum calfacientes modis omnibus. itaque uinum in potu dandum est calda temperatum, cibíque calfacere idonei. Fricare quoque eiusmodi ægrotos oportet, ad ignemq; calfacere.

Refrigerati, & qui bulimo, id est insatiabili fame laborant, eadem methodo, nēpe calfaciendi, curantur. Bulimos enim ab externo frigore, quale contingere solet in longo itinere, per gelu & niuem ortum habet. Hunc affectum sequitur membrorum inanitio, spirituum defectio, & uirium lapsus. Itaq; omni ratione calfacere oportet: hoc est cibo, potu, medicamentis, odoribus, frictionibus, & alijs id genus, quæ corpus calfacere idonea sunt.

QVAE uero ex superuacuo calore ortum habent, refrigerantia ac roborātia desiderāt. His enim maxime accidūt, qui diutius in aëre æstuoso, & balneis uersati sunt.

fiunt. In præsens igitur robur his restitues, si frigidam inspergas, ac uentiles, & auræ exponas, osq́; uētris frices ac irites: postea uino & cibo reficias.

Superuacuus calor intrò quidem inspiratus & per arterias tractus natiuam principiorum temperiem immutat ac spiritus substantiam, quam & extenuat & dissipat, suo uero contactu cutem laxat & aperit: unde facile spiritus exhalat. itaq; refrigerare oportet aëre frigido, tum inspirato, & per arterias attracto, tū corpori admoto. sic enim principia ad natiuam temperiem reduces, & spiritus dissolutionem impedies. non ab re igitur ad auram frigidam conuertere ægrotum oportet, frigidam inspergere & uentilare. Os uero uentris perfricare ac iritare, ut uis consopita excitetur. His uero peractis uino ac cibo reficere oportet. Nam sic uires firmabis. cum enim & alteratione, & corruptione suæ substantiæ labent, reparari debent, oppositam qualitatem inducendo, & substantiam perditæ similem reparando. In hoc autem quo de agitur affectu, spiritus substantia maxime perit, ideo quod hanc celerrime resarciat, adhibendum est: cuiusmodi uinum est, & cibi facilimæ coctionis.

AT quibus ob inflammationis magnitudinem, aut uehementis febris malignitatem, in accessionibus animus deficit,

quiq; refrigerantur, eorum artus fricare, ac calfacere, cruraq;, ac manus ligare: uigilias imperare, cibum potumq; in totũ circuncidere oportet. Optimum porrò in his quid futurum sit prænosse, & ea ante febris accesionem efficere.

Viscerum & internarum partium inflammationes, & malignæ pestilentesq; febres augentur per accesionum initia, interdumq; refrigerantur externæ partes intrò reuocato calore & sanguine, unde anima plerunq; deficit. Quod cũ accidit, fricandæ, calfaciendæ, ac uinculis stringendæ extremæ partes sunt, ut foras resiliant spiritus & humores. hac ratione uigiliæ imperandæ sunt, ut quæ foras calorem & sanguinem appellent, proindeq; febrem ac inflammationem augeri prohibeant. Cibus & potus in totum demuntur, ne pars eorum intrò delata materiam augendæ inflammationis suggerat. Quòd si futurum hoc incommodum præuideamus, ante accesionem commemorata iam remedia adhibemus.

QVI'QVE ex siccitate per accesionum initia in syncopen labuntur. Nam si duabus tribúsue horis ante accesionem cibaueris, & pedes & manus contineri iusseris, seruari poterit. Cibus autem coctu facilis sit, & stomacho accommodatus. Quòd si uehemens fore periculum suspiceris,

ceris, uinum maxime alicæ elixæ superfusum dare anticipabis. Loco autem alicę panis eadem utilitate adhiberi potest. Si uero mediocris syncope expectetur, uino opus non est: sed tunc abunde feceris, si mala punica, uel pyra, uel mala, uel pomũ aliud quodpiam, stringendi facultate donatum, cum cibis miscueris. Post hæc uero si moderate accessionem ferant, cum iterum cibantur, pomorum usus necessarius non est. Hæc quidem agenda sunt, si quod futurum est pręsenseris. Si qui uero inopinatò in hoc discrimen inciderint, uini calidi, panis & alicæ cum eo calidæ momentum dare debebis. Nam si largiorem, aut coctu difficiliorem hoc modo affectis cibum dederis, non solum in syncopen perducentur, sed omnino suffocabuntur.

Vt non est unus siccitatis modus, sic nec unum omnibus periculum accidit. Quandoq; enim primarum ac similarium, ut sic dicam, partium substãtia solida exiccatur, interdum caro & adeps liquantur, nonnunquam autem propria humiditas rori similis qua corpus alitur, absumitur. Aliquando uerò exiles uenæ & arteriæ cuiuscũq; partis maniuntur. Primum siccitatis genus curationem non admittit: secundum & tertium difficilem: quartum uero omnium facilimam.

Febris

Febris autem uehemens primum humores absumit, ac spiritus dißipat: deinde sensim, si perseueret, alias siccitates inducit. Has autem omnes sequitur aliquando syncope: periculosior quidem, priores tres: leuior autem posteriorem, nisi admodum ingens sit. Nam si magnam sanguinis & spirituum penuriam uehemens febris accessio inuenerit, periculosam adfert syncopen: ut quæ spiritus reliquias dißipet. Itaq; optimum est hoc incommodum præsentire, ne expectata sine remediјs acceßione, in id incidamus: quod ubi præuiderimus, occurrere poterimus, cibantes ægrotum duabus tribúsue horis ante acceßionē, iubentesq́;, ut pedes & manus, sine agitatione contineat. Cum enim corpus spirituum penuria laboret, nec melius reparari, quàm cibo & potu poßint, hi duabus tribúsue horis ante acceßionem adhibendi sunt, facilis quidem coctionis & stomacho grati, ne naturæ negotium facessant, sed potius roborent. Quoniam autem spiritus qui ex sumpto cibo conficitur, durare in finē acceßionis debet, ideo in lecto ægrum sine pedum manuumq́; agitatione continere oportet, quò & concoctio melius fiat, & minus spiritus dispergatur, ac dißipetur. Quòd si uehemens periculum timeatur ob magnam spiritus inopiā, dandum est quod abundantiam huius suggerat ægre dißipabilem, quale uinum est & alica, uel panis (eandem enim alicæ uim obtinet) uinum

quidem

quidem copiosum spiritum, alica autem crassũ & qui non facile digeratur parit. Quòd si medi ocris syncope expectetur, uinum dandum nõ est, quando & febri obest, & multo spiritu opus nõ est. Satis enim facient mala granata, cotonea, pyra, aliiq́; stringentes fructus cibis permisti: non quòd uelimus corporis substantiam stringere (omni enim siccitati inimica astringentia sunt) sed cibum tardius digeri, & spiritum minus dissipari, ut in accessionis finem durare possit. Igitur si accessionem facile ferant, astringentium usu opus non erit: quando nullum periculum timetur. Hæc quidẽ ante accessionem, ubi syncope imminet, agenda sunt. In quam si inopinato æger inciderit (sæpe enim nobis non aduertentibus hæc accidere solet) uini calidi, panis, & alicæ cum eo calidæ momentum adhibendum est, ut celeriter & sine magno naturæ negotio spiritus reparetur. Nam si largum cibum uel coctu difficilem dederis, non solum syncopen induces, sed & omnino suffocabis ægrotum. Sicuti enim flãmulam largum oleum superfusum extinguit, ita exiguum calorem natiuum maior cibi copia obruit ac suffocat.

QVIBVS autem animus ex insignis partis obstructione deficit, acetum mulsum dandum est, potioq; ex hyssopo, origano, pulegio, & melle: & cibi ex eorum qui ualenter incidunt genere. Crassi enim

nim ac glutinosi magnopere in hoc affe-ctu lædunt. Nihil uero obfuerit artus perfricare ac ligare. Sed & utiliter potiones, quæ ciendæ urinæ facultatem habent, adhibentur: quales ex anetho, fœniculo, apio, petroselino, ami, dauco, & spica nardi sunt, quæ ubi iam manifeste iuuerint, uino albo ac tenui non admodum uetere utendum est. Noscuntur autem huiusmodi obstructiones, cū ex alijs pulsuum inæqualitatibus, tum maxime ex his quæ in magnitudine & paruitate, uehementia & debilitate inueniuntur, modo adiuncta syndrome, id est concursu, quam pletoricam uocant, non sit. Ea enim communes cum obstructione inæqualitates obtinet. In eiusmodi autem affectibus, si quidem magni sunt, pulsus intermittunt. Verum hæc fusius in libris de Pulsibus sunt explicata.

Insignes partes, & principes opportunæ uniuerso corpori, sunt cerebrum, cor, iecur, stomachus, pulmo, & principes arteriæ, quæ si obstructæ sunt, animi deliquium adferunt, scilicet spiritu suffocato, & uirtute degrauata, uti prius dictum est. Igitur acetum mulsum in huiusmodi affectibus utiliter datur, quod craßitudinem obstruentis humoris incidat, ac detergat: eadem ui prædita est potio, quæ ex hyßopo, origano, pulegio &

gio & melle cõficitur: qualem perpetuo affectus is desyderat. Igitur uniuersa uictus ratio incidere debet. Crassa enim ac glutinosa aduersissima est, ut quæ obstructionem augeat, quam delere modis omnibus oportet. Itaq; prosunt frictiones, & ligaturæ extremarum partium: quæ scilicet foras humores euocando obstructiones minuũt. Eadem ratione potionibus utendum est, ex anetho, fœniculo, ami, dauco, & spica nardi: quæ & humores tenuant, & urinas prouocant. Deinde uero uinũ album tenue & non admodum uetus dandum est: sed non antè, quàm illa manifestissimè iuuerint, quando augendæ obstructionis periculum adferret. Celeriter enim ad urinæ uias permeat, secumq; humores, si qui in corpore sint, rapit. Noscuntur autem eiusmodi obstructiones cum ex alijs pulsuum inæqualitatibus, tum maxime ex his quæ in magnitudine & paruitate, uehementia & debilitate fiunt, modo adiuncta syndrome, quam plethoricam uocant, non sit: quæ & communes cum obstructione inæqualitates habet. Ostẽsum est duplicem esse pulsuum inæqualitatem: alterã quæ in una pulsatione fit, alteram quæ in pluribus, quam systematicam appellant. Hæc autem obstructiones sequitur, humorum redundantiam, compressionem & duritiem instrumentorum, & cordis inæqualem intemperiem. Quæ causæ si magnæ sunt, non solum inæqualem, sed intermittentem

pulsum

pulsum reddunt. Inæqualem dico, qui non perpetuo eandem seruat magnitudinem, paruitatem, celeritatem, tarditatem, uehementiam & debilitatem, & pulsus reliquas differentias. Maxime autem inæqualitatem in magnitudine & paruitate, uehementia & debilitate deprehendit tactus. Intermittens enim pulsus ex inæqualitate raritatis & paruitatis constat. Raritatis quidem, cum quies est lõgißima: paruitatis uero, cum minimum distenditur arteria. Cum igitur syndrome plethorica, id est concursio signorum plenitudinis humorum nõ apparet, nec ulla est suspicio compreßionis aut duritiæ instrumenti, cordisq; intemperiei, certum est hanc pulsus inæqualitatem, aut interceptionem ab obstructione profectam esse.

NVNC uero ad reliquarum animi defectionum disputationem transeamus: cuiusmodi est, quæ ex abscessus uel ruptione uel sectione, & immodica in his qui aqua intercute laborant, uacuatione fit. Satis enim ad præsens fuerit rebus odoris hos reficere, pauló pòst autem sorbitiones coctu faciles adhibere.

Abſceßus uel ruptionem uel sectionem immodicamq; in hydropicis uacuationem sequitur spiritus dißipatio: hanc autem animi deliquium. igitur odores obijciendi sunt ad præsentem uirium reparationem. Odora enim spiritus substant

ſtantiarum cognatione reparant. Deinde ſorbitiones, quæ coctionem facile admittant, dandæ ſunt: ut non ſolum ſpiritus, ſed & humor reſarciatur.

AT ſi ob triſtitiam, lætitiam, timorem, excandeſcentiam, aut pauorem animo cõſternantur, odoramentis & narium compræhenſionibus refocillati ad uomitum cogendi ſunt.

In triſtitia, timore & pauore intrò ad originem reuocatus ſpiritus abſumitur. In lætitia uerò foras ſpargitur ac diſsipatur. In excandeſcentia primum intrò fertur, deinde foras reſilit. Vnde animi defectum cum affatim ſpiritus perit, ſequi neceſſe eſt. Primum igitur is refici debet, uti modo declaratum eſt, nempe rebus odoriferis naribus obiectis: deinde excitanda uirtus narium prænſationibus & uomitionibus.

AD eundem modum, ſi qui ex uulneribus, purgationibus, doloribusq; articulorum, neruorum, & chordarum muſculorum animo deficiant, in primis reficere, poſtea uero idoneum affectui remedium præſtare oportet.

Eadem cum antè dictis ratione animi defectus ex uulneribus, purgationibus, & doloribus articulorum, neruorum & tendonum curãtur: nempe primum reparatis uiribus, deinde primario affectui idoneis remedijs adhibitis. Quoniã

igitur uulnera, purgationes, & dolores spiritus substantiam dißipant, primum hanc reficere oportet, ad modum prius declaratum, hoc est odoribus & sorbitionibus. Postea uerò affectum primarium curare, nimirum uulnera, si simplicia sunt, glutinando, sin cum cauitate, primum carnem generando, deinde glutinando, ut fusißime docet Galenus lib. XXX. Methodi medendi: immodicas uacuationes sistendo: dolores, si urgeãt, anodynis: si non urgeant, causas, quæ eos generant, abigendo.

SI uero colicos affectus, aut iliosos, aut eorum aliquem qui uehementer affligunt, animi deliquium sequatur: affectarum partium fomentis calidis, & extremarum frictionibus animus restituitur.

Dicebamus modo primum eße symptomati, hoc est deliquio animi intendendum, deinde affectui symptoma inferenti: deliquium autem abigimus ægrũ reficiẽtes, affectus uero idoneis remedijs, alios alijs. Quoniam igitur dolor, animi defectum adfert, dolorem uero alia causa: primum defectui succurremus, deinde dolori, si quidem uehemens sit: sin minus, causis hunc adferentibus. Dolorem adferunt alteratio uiolenta confertim facta, & unitatis solutio, & partis quæ afficitur, sensus. uehementer autem & confertim alterant calor, & frigus, proindeq; dolorem uehementem mouent: humiditas uero non tan-

tum

tum ut excitare dolorem poßit, ſiccitas autem ut leuem. Continuitatem autem ſoluunt rumpentia, contundentia, erodentia & ſecantia. Rũpunt etiam quæ diſtendunt. Hæc rurſus à forinſecus incidentibus fiunt, aut ab aliqua interna ſubſtantia, quæ multitudine ſua corpus ſe continens diſtendit, cuiuſmodi ſunt humores, flatus & uapores. Immodica quoq; ſiccitas diſtendit. Contundunt dura, uel magna, uel grauia, foris incidentia. Erodunt autem humores, uel uapores mordaces, aut aliud quidpiam forinſecus adueniens, cui mordendi ac exedendi uis inſit. Cũ igitur per doloris leuitatem cauſis prouidere liceat, uidendum eſt quæ'nam dolorem attulerit, atq; ea abigenda eſt. Verbi gratia, frigus calfacientibus, & calor refrigerantibus. Diſtendentia & erodentia uacuantibus. In colicis igitur, & ilioſis, aliisq; affectibus uehementem dolorẽ inferentibus, ſi humoris copia adſit, is uacuandus eſt: ſin flatus, calidis fouendus, ut materia flatulenta digeratur, dolorq; calore quaſi anodyno remedio demulceatur. At ſi acrimonia laboret ἐπικεραστικὰ, id eſt, quæ immiſta acrimoniã ſua ſubſtantia temperant ac obtundunt, ex uſu ſunt, cuiuſmodi eſt lac. Proſunt & frictiones extremarum partium: ſcilicet infeſta item materiam ab affecto loco euocantes. Si quis exactius cupiat hanc curandi rationem noſſe, legat Galeni Methodi medendi librum duodecimum.

QVAE uero ob propriam uirtutum corpus noſtrum moderantium imbecillitatē, animi defectiones fiunt, ab intemperantia earum partium unde uires proficiſcuntur, cōtractam, contraria intēperantia curari debent: nempe frigidam calfaciendo, calidam refrigerando, atq; in alijs eadem ratione. Vitalis quidem uirtus, quam è corde prodire docuimus, ex pulſuum debilitate depræhenditur. Quæ autē ex iecore oritur, hanc altricem uocant, ex cruentis alui deiectionibus initio quidem aquoſis, & tenuibus, deinde uero amurcæ in modum craſsis. Quæ uero ex cerebro originem ducit, animalem, nonnulli peculiari nomine uocant, arbitrarij motus imbecillitate dignoſcitur. In alio autem opere de eiuſmodi affectibus, ex quibus multa ſunt à medicis prætermiſſa ſeorſum tibi conſcribemus.

Res hæc notior eſt quàm quæ demonſtrari debeat. Contraria enim contrariorum perpetuo ſunt remedia. Si igitur uirium imbecillitas ex principum partium alicuius intemperantia fiat, cōtrario exceſſu reſarciēda eſt, calida quidē frigidis, frigida calidis, humida ſiccis, et ſicca humidis. Imbecillitatem autem hanc cognoſcemus, uitalis quidem uirtutis ex pulſus imbecillitate. Nam ſi is ex ſe languidus ſit, neceſſario infirma

facultas

facultas est. Per se autem languidum esse depræhendimus, cum perpetuo talis manet: cum uero nunc languidus, nunc uehemens est, facultas non ex se imbecilla est, sed humorum abundantia degrauatur. Altricis uero imbecillitatem cruenta alui excrementa, primum aquosa & tenuia: deinde, ut par est, amurcæ modo crassa. Nam quod liquidius est, primum fluit, deinde crassius, præsertim cum fluxio non à ui excretrice, sed contentricis imbecillitate fit. Cum autem cruentorum excrementorum quatuor sint species: duæ iam commemoratæ, nempe aquosorum & crassorum, tertia ubi sanguis paulatim fluit, quarta ubi paulatim, & breuibus interuallis distillat: primæ duæ imbecillitatem iecoris indicant: tertia membrum aliquod mutilatum, uel retentionem solitæ excretionis: quarta uero, ulcus intestinorum. Duæ igitur primæ ob iecoris imbecillam alteratricem, & contentricem facultatem fiunt. Hanc humiditas superuacua: illam frigiditas seu sola, seu cum siccitate aut humiditate coniuncta infirmam reddit. Animalis facultas triplex est: motrix, sensilis, & princeps. Rursus sensilis, altera propria, ut uidendi, audiendi, odorandi, & tangendi: altera communis, ut uigilandi, dormiendi. Princeps autẽ triplex: imaginandi seu appræhẽdẽdi, cogitandi, ac memorandi: harum omnium actiones cerebri affectum te ari possũt: maxime motricis actio, ut in quam

obeundam magna uis à cerebro distribuatur. Siue enim abolitus, siue deprauatus, siue diminutus & languidus corporis motus sit, semper cerebri affectus declaratur. Pari modo si aliarum uirtutum actiones aut omnino perierint, aut deprauatæ aut diminutæ sint, suæ originis affectum fatebuntur.

QVONIAM autem hactenus symptomata disputando prosecuti sumus, rursus ad ea, quæ initio proposita sunt, redeamus: unum omnium communem scopũ habentes: nempe causæ, à qua hæc omnia fiant, contemplationem: ipsa enim conueniens remedium tibi ostendet: uelut in capitis dolore, si quis cibum fastidiat, & stomachi rosionem sentiat, uomere iussus, uel bilem, uel pituitam, uel utrunq; uomitione eijciet. Nulla uero nota uentris affectum testante, considerandum, num repletio, uel obstructio, uel inflammatio, aliquam capitis partem obsideat: quod inueniemus, primum quidem interrogantes, num dolor in uniuersum caput sparsus sit, an in parte quapiam uehementius insideat. Postea uero, an cum grauitate, distẽsione, morsu uel pulsu affligat. Si enim cũ grauitate urget, multitudinem: cum morsu autem, acrimoniam uel uaporis uel humoris: cum pulsu, inflammationem: cum

diſtentione autem, citra grauitatem quidem, ac pulſum, crudi ac flatulenti ſpiritus copiam: cum pulſu uero, membranaceæ ſubſtantiæ inflammationem: cum grauitate uero, retentam in membranis multitudinem indicat. His igitur omnibus diſtinctis, cauſa, unde ſingula proficiſcũtur, eſt conſideranda. Siquidem illa curandi rationem tibi commonſtrabit, ut cum uel uaporis uel humoris copia cõtineatur, cõſiderandum eſt, an ob febris magnitudinem fuſi ac uelut feruefacti humores caput ſubierint, an propter partis imbecillitatem, an totius corporis plenitudinem: hanc etenim facile curaueris, nimirũ corporis uniuerſi uacuatione. Eam uero quæ ob partis fit imbecillitatem, partim quidem reuocando in totum corpus, partim uero affecto loco remedia adhibendo. Reuocamus quidem acribus clyſteribus, & uinculis, ac multis infernarum partium frictionibus, ſanguinis etiam nonnihil, ſi ita neceſsitas urget, detrahendo. Parti autem medemur, interim dum in corpus totũ retrahimus, ea capiti inſpergentes quæ repellendi uim obtinent: deinde uacuantes: poſtea uerò roborantes. Repellit quidem oleum omphacinum aut aliquod aliud ſimile: quale eſt oxyrrhodinum, &

ipſum roſaceũ per ſe: & quæ ex papaueris calycibus, ac teneris oleæ termitibus, hederæ corymbis, uiridi mẽta, & ſiſymbrio, temperantur: quibus in crudiore quidem & frigidiore plenitudine tepidis uti licet, frigidis uerò in calidiore, ac bilioſiore. Vacuat autem ac digerit oleum calidum ſolum, præſertim ſi uel uetus, uel ſicyonium ſit, aut ſi anethum in ipſo fuerit con coctum: hæc enim abunde uacuant humo rum plenitudinem, non quidem omnino craſſorum ac lentorum: ſed & ſi uel ſpondylium uel ſerpillum, oleo incoxeris, uel pulegij comam, uel calaminthæ, aut mentæ, & ſiſymbrij, craſsiorem etiam humorem uacuabis. Eadem quoq; robur quoddam partibus inſerunt, ac debiles confirmant. His itaq; continenter uſq; ad integram curationem eſt utendum. Et ſi res poſtulat, etiam per nares & palatum purgabis, ſternutamentaq́; ciebis. Quòd ſi ad balnea hominem deduxeris, caput ſiccis linteis perfricabis, ſalemq́; & nitrum ac ſinapim ſine oleo inſperges. Hęc quidem ſunt dolorum capitis, ex eius partis imbe cillitate remedia. Cum uero ex febris magnitudine dolor accidit, remediaq́; efflagitat, frigidæ tum qualitates tum uirtutes, & quæ ex hydrelæo, oxyrrhodino, & pa-

paue

paueris calycibus fiunt perfusiones, auxiliantur.

Doloris differentiæ ac qualitates sumuntur à causis, quæ hunc adferunt, & à partium, quibus inest, natura. Afficiuntur autem dolore partes, aut primario, aut partium consensu: uelut si stomachus, aut uenter, aut iecur, aut uniuersum corpus laborat, caput affectus particeps efficitur: quod fit transmißis illuc prauis uel humoribus, uel uaporibus. Generãtur autem in stomacho uapores ob caliditatis natiuæ penuriam, ac partis imbecillitatem, quæ ex cibo & potu uaporosum ac flatulentum spiritum parit: internamq; capacitatem implet, ac distendit: distenta uero dolore premitur. Nonnunquam humor uel ibidem genitus, uel aliunde accitus, interdũ & cibus illic corruptus dolorem hunc procreat: eodem modo iecur, uenæ, & uniuersum corpus, cum capite affectum communicant. Ipsum uero caput primario afficitur, ab intemperantia, uel simplici & sine humoris consortio, uel cum humoribus & uaporibus: ijsq; uel calidis, uel frigidis. Interdum uero à sola plenitudine: nonnunquam etiam ab obstructione, quæ uaporem expirari prohibet. Ab imbecillitate etiam partis fit, quæ facile humores, uel uapores ab alijs partibus transmißos recipit, uel in se parit. Sæpe uero ab aliqua euidente causa, ut frigore, æstu, casu, plaga, & temulentia. Doloris etiam quali-

tas deprębenditur, ut dixi, tum ex causa, quę hunc attulit: tum ex partis, quę afficitur, natura: si quidem distendit sine ulla uel grauitate, uel pulsatione, à copia sit flatus crudi. Si uero cũ distentione adsit grauitas, humor abundare significatur. Si cum distentione pulset, inflammatione membrana tentatur. Si rodere uideatur, acrem mordacemq; hunc humorem eße constat. Si pulset dolor, inflammatio locum occupat arteriosum. His ita explicatis, consyderanda causa est, quę affectum attulit. Hęc enim curandi uiam commonstrat. Interdum enim humor uel acer, uel pituitosus stomachum infestans, cum capite dolorem communicat: pręsertim si caput hos prompte recipiat, & stomachus, uel uenter, uel iecur aut generet, aut aliunde recipiat: uel ob sentiendi pręstantiam, aut debilitatem facile iniuriam hanc admittat. Ad hunc modum si uniuersum corpus prauis humoribus abundat, caput, pręsertim imbecillum, hos prõpte recipit. Cum igitur stomachus, aut uenter humorum uitio ita uexatur, uomitus ciẽdus est, epota quidẽ aqua calida, si facile uomant: sin ęgre, immittendi in os uel digiti, uel plumę sunt. Quòd si ne sic quidem iuuẽtur, cibus boni succi stomachoq; utilis, & quo uti ęger consueuerit, adhibendus est, ut eo humoris acrimonia mitescat, si quidem in uentris capacitate humor contineatur. Si uero in stomachi tunicis infartus sit, hiera pi

ra picra eſt purgãdus. qui ſi ob uiſcoſitatem aut
craſsitudinem contumax ſit expulſioni, eum a-
moliemur extenuando quæ craſsa ſunt, & inci-
dendo glutinoſa, ac reſerando uias quibus hæc
exeant. Itaq; aceti mulſi potus, hyſsopum, origa
num, aliaq; incidentia medicamenta dãda ſunt.
Deinde uomitus raphanide ciendus eſt, perfuſio
nibusq; calidioribus, ac cataplaſmatis fouẽdus.
Si uero uel flatuoſum ſpiritum generarit, uel ci-
bum corruperit caloris penuria, ac partis imbe-
cillitas, hãc roborare oportebit, contrarijs cauſæ
quæ imbecillitatem attulit adhibitis remedijs.
Nam ſi calor eam peperit, frigida: ſi frigus, cali-
da adhibenda ſunt. Atq; ita de reliquis parti-
bus, quæ affectum cum capite communicant,
cenſendum eſt. Pari modo ſi corpus uniuerſum
in conſenſum caput trahat, intemperantiam cor
rigemus, aut ſuperantem materiã uacuabimus,
purgante quidem medicamento, ſi qualitate pec
cet, ſi uero ſola plenitudine, ſanguinis detractio
ne: quemadmodum & ſi cum febre unà acceſse
rit dolor, præſertim ſi bono habitu ſit ægrotus,
& ſanguis abundet, aut etiam febris magnitu-
do urgeat. Capiti quoq; admouenda remedia
ſunt, quæ uapores ſurſum ferri prohibeant, &
caput refrigerent, quale hydrelæum eſt, oxyrrho
dinum, & decoctum capitum papaueris. Cum
uero ex ſola intemperantia dolor acceſsit, ei con
traria qualitate eſt ſuccurrendum, ſi quidem ex

æstu

æstu contractus sit, primùm refrigerantia ac repellentia adhibenda sunt: ut & intemperantia ad naturalem habitum reuocetur, & uapor qui ui caloris sursum trahitur, arceri poßit. Itaq; utiliter caput melino primum oleo, & rosaceo perfunditur, uel lana aut fascia eo imbuta oleo fronti & temporibus admouetur. Postea uero digerentia paulatim miscenda sunt, ut receptus in caput uapor discutiatur. Si uero frigus iniuriam hanc attulerit, eodem modo oleo laurino, irino, aliisq; id genus uti licebit, ut Galenus libro secundo de Compositione medicamentorũ κατὰ τόπους docet. At si uel humorum uel vaporum plenitudo dolorem peperit, considerandum est, num hi in capite geniti sint, an aliunde accisi. Qualesq; hi sint, calidíne an frigidi. Nam si aliunde acceßerint, hoc est uel ex stomacho uel iecore uel uniuerso corpore, curatio qualem modo explicabamus, adhibenda est. Sin ab imbecillitate in capite ipso generentur, curare oportet partim retrahendo in totum corpus, partim hoc uacuando, partim uero capiti remedia adhibendo, quæ quemadmodum fieri debeant, satis explicant ipsius autoris uerba.

DOLORIS autem capitis decretoriam uel sanguinis eruptionem uel uomitionem nuntiantis, curatio ueſtiganda nõ eſt: utpote qui non ſymptoma, ſed ſalubre ſignum potius ſit exiſtimandus: quẽadmo

admodum & alia non pauca, quæ multos quidem antè crisim terrent, salutem uero promittunt. Optimum autem est posse dignoscere corpus à natura perturbari, tum alias excretiones, tum maxime uomitum, ac sanguinis eruptionem moliente: quorum inseparabilis nota est capitis dolor. De omnibus autem in alio opere fusius tractatur. Quantum uero ad præsentem cognitionem attinet, primum seruantes institutum, de ipsis aliquid breuiter dicemus.

Morbi mutantur & in melius, & in deteriu: idq; uel paulatim, uel subito. Paulatim quidem in melius, sensim decrescendo: in deterius uero, morbo paulatim in deterius crescendo: Subito uero, uel cum absceßu, uel transitu in alium mitiorem morbum, uel cum insigni excretione. Vbi enim morbus magnus est, & uires imbecillæ, natura aut omnino non pugnat: aut si ad pugnam paululum surgat, statim succumbit. ubi uero ea superior est, morbi materiam uel paulatim concoquit, paulatimq; expellit: uel totam cõcoquit, ac simul excernere tentat. Atq; hãc morbi mutationem crisin appellare solent: quæ morbum finit uomitu, alui fluxione, sudoribus, urinis, sanguinis è naribus profusione, hæmorrhoidibus, muliebri profluuio, parotidibus, & aliis absceßibus: quæ in quibus accidere soleãt, mox

docebi

docebitur. Has *autem excretiones præcedit magna corporis perturbatio, nempe delirium, ſpirandi difficultas, caligo oculorum, ſplendores ob oculos uerſantes, lacrymæ inuoluntariæ, temporum grauitas, ceruicis & capitis dolor, anticipatio, longitudo, & uehemẽtia acceßionis, ſomnus grauis, ſtomachi dolor, tremor, ac contractio inferioris labri, æſtus uehemens, appetentia frigidæ, & alia id genus: quæ ſi ſuo tempore accidant, ſanitatem pollicentur: ſi intempeſtiue, periculum minantur: atq; eò quidem maius, quò longius à ſtatu acciderint, quoq́; maiora cruditatis ſigna apparuerint.* Fiunt *autem, aut natura paratum humorem ad excretionem propellente, aut humore nondum ad excretionem parato, ſua uel mole uel mala qualitate naturam iritante.* Itaq; *in hac corporis perturbatione optimum eſt dignoſcere, an natura excretionem moliatur concocti iam humoris, an humor ipſe naturam iritet.*

PRIMVM igitur conſiderandum febrium genus eſt: an calidæ ſint, ac ardentes. Solent enim hæ excretione iudicari: quemadmodum mitiores & uelut languẽtes diutius durant, ac in abſceſſum plerunque finiuntur. Deinde uero an morbus ſalutaris ſit: nam quis bonam criſin in pernicioſo morbo ſperauerit? Adhæc, uniuerſi morbi tempus notare oportet. Nam ſi

prin

principij uel incrementi, nondum uero ſtatus, aut coctionis notę apparuerint, per urinas aut ſputum aut abſceſſum bona criſis fieri non poteſt. Hæc quidem ſunt, ex quibus morbum per excretionem iudicatum iri ſperare poſsis. Iam uero eius, quod adeſt, nec iam futurum eſt, hæ ſunt notæ. In tolerando difficultas uniuerſam criſin antecedit: noctu quidem, ſi interdiu morbus iudicari debet: interdiu uero, ſi noctu.

Primum igitur conſyderanda febrium differentia eſt, calidæ ne ſint ac urentes, an molles & languidæ. Hæ enim tardæ ſunt, & in abſceſſũ finiri ſolent: illæ breues ac excretione iudicari. Deinde an morbus ſalutaris ſit, an letalis, quod ex eius ſpecie, magnitudine, motu, moribus, anni tẽpore, ægrotantis natura, & uiribus, dignoſcere licet. Morbi ſpecies ex proprijs notis habetur. Magnitudo ex propriorum accidentium multitudine, ac uehementia: motus ex acceſsionis, ac totius morbi partibus. Mores ex ſuperuenientibus accidentibus, quæ uel cum criſi inuadunt, uel hanc paululum antecedunt. Nonnullæ enim febres toto genere ſalubres ſunt, ut tertianæ: aliæ pernicioſæ, ut peſtilentes: quædam uero ambiguæ, ut continuæ. quarum quæ ſalubres ſint, quæq; inſalubres, cum ex alijs, tum maxime ex ſignis coctionis & cruditatis deprehendes. Co-

ctio

ctio enim semper salutem promittit, cruditas uero uel morbi longitudinem uel perniciem. Quòd si præter signa coctionis, æger fortem habeat animum, bene se gerat ad ea quæ offeruntur, facile spiret, faciem sanis similem habeat, decēter accubet, æqualiter toto corpore calidus sit, & pulsus boni sint, manifestum est morbum esse salubrem. Contrà uero, insalubrem, si cum cruditate cōtraria his signa apparuerint. Coctionis & cruditatis signa in urinis, alui excrementis, & sputis deprehenduntur. Reliqua salutis & mortis signa, & in toto corpore apparent, & cum excrementis alui, sputis & urinis excernuntur: de quibus abunde Hippocrates in Prognosticis. Morbi magnitudo (quam ex accidentium multitudine, & uehementia metimur) & eius longitudo, cum ægrotantis uiribus conferenda sunt. Nam nisi quantus morbus sit, quandiu duraturus, & quantæ uires sint, noueris, morbi exitus, qualis futurus sit, præsentiri non poterit. Quemadmodum nec sciri, an ad portandum onus quis sufficiat, nisi perspectum sit, quàm graue illud sit, quanta uia ad quam ferri debet, & quantæ uires portantis. Nam respondent ægri uires, portanti onus: morbus, oneri: morbi tempus, uiæ longitudini. Igitur si morbus uehemens non sit, nec longus, ægerq; uirium robore polleat, salutem expectare oportet. Sin uehemens, & longus is sit, ægrotantisq; uires imbecillæ, mortem. Si au

tem

tem morbi acceßio omnia ſua tempora, hoc eſt principium, incrementum, ſtatum, & declinationem, celeriter percurrat, ſalutem: ſin tarde, mortem potius indicat. Mores *morbi ſuperuenientia oſtendunt accidentia. Quæ ſi tempeſtiue ueniant, bona: ſin intempeſtiue, mala ſunt.* Tempe*ſtiue ueniunt in ſtatu & apparentibus concoctionis notis, intempeſtiue in principio & incremento.* Atq; *ut ſemel dicam, quò longius à ſtatu & ſignis concoctionis apparuerint, eò pernicioſiora ſunt, & deteriorem criſin faciunt: quando à praua humoris qualitate, aut copia naturam ſtimulante fiunt.* V*bi uero natura malum humorem à bono ſecernit, & ad excretionẽ parat, corpus uehementer perturbatur, quod paulo ante criſin fit.* Itaq; *mirum non eſt, ſi noctu, dum interdiu: & interdiu, dum noctu morbus iudicari debet, maxime corpus perturbetur.*

IGITVR ſi quid eiuſmodi conſpexeris, uidendum eſt, quotus ęgritudinis dies ſit. Nam ſunt qui uel paruo naturæ impulſu decernere idonei ſunt. Sed multi ne in uehementibus quidem commotionibus dignoſcere omnino poſſunt, an perturbationis magnitudo pro diei natura ſit. Septimus enim uel exiguo naturæ inſtructu criſin per uacuationem mouet. Sextus uero magno naturæ conatu ęget, atque raro quidem decernit. Quòd ſi decernat,

id cum periculo & sine fide fit. Ad eundem modum aliorum etiam dierum singulis propria quędam natura inest: quam in libris de diebus decretorijs explicauimus.

Experientia comprobatum est, non omnibus diebus eodem modo morbos iudicari. Sunt enim qui uel exiguo naturæ apparatu decernere queant, qualis est septimus: alij contrà, magno naturæ conatu ad iudicandum egeant: in quo genere est sextus: idq́; uel cœlo, uel naturæ, uel morbi motui acceptum ferendum est. Constat enim solis & lunæ beneficio annum constitui: eundemq́; in menses, & hos in septimanas digeri, planetasq́; omnes alijs temporibus cũ alijs zodiaci partibus ferri: proindeq́; uarias aëris constitutiones accidere: unde fit ut res aliæ alijs tẽporibus nascantur, augeantur, & uigeant: ut post docebimus. Experientia quoq; probatum est, aliam esse aëris cõditionẽ hyeme, quàm æstate autũno, quàm uere: sub Cane & ante Canẽ, quàm Vergiliarum & aliorum syderum ortu & occasu. Nec id aliunde quidem, quàm à cœlo proficisci ab omnibus iam receptum est. Hac enim ratione mundus hic inferior cœlestibus orbibus, ut Aristoteles libro Meteorologicorum primo docet, continuatur, & iunctus est, quo uim ab eo excipiat. Cum enim sine quatuor elementorum, quæ orbis hic complectitur, mixtione nihil gigni pos

gni poſsit, ea autem ſuapte natura miſceri non poſsint, ut quæ ſibi maxime ſint contraria, opus fuit aliena ope, ad hanc miſturam. Cæterum cum perpetuò fiăt generationes, id quod miſcet, æternum eſſe debuit, atq; infatigabile. nihil autem tale hoc in orbe inueniri poteſt. igitur à cœleſtibus corporibus, quæ æterna ſunt atq; infatigabilia, confundi elementa temperariq; neceſſe eſt, ex quibus omnia generantur. Miſcentur autem hæc orbium cœleſtium motu, acceſſu ad nos & receſſu planetarum, eorumq;, & aliorum ſyderum calore, & ſplendore, radiorumq; ſtrepitu. Cœlum enim non ſolum ignem ſuo rotatu, uerumetiam aërem mouet, quod teſtantur cometæ, qui per aërē feruntur. Hæc autē elementa ſic agitata, ob ſubſtātiæ ſuæ raritatē ac tenuitatē commiſceri, ea maxime parte, qua ſe contingūt, ueriſimile eſt. Solares autem radij aërem commouent, autore Ariſtotele problemate trigeſimotertio ſectiōis undecimæ. quod & ſenſu depræhendere licet, cum ſol per corpora pellucida radios ſuos in locum umbroſum omninoq; tranquillum eiaculatur. In his enim radijs conſpiciuntur minuta corpuſcula uelut atoma, ſurſum ac deorſum, dextrorſum ac læuorſum diſcurſantia. Quod certe non fieret, niſi agitato à radijs aëre. Aër porrò & ignis commiſti, in terram emiſsorum radiorum & ſplendoris ui feruntur. Radij enim ob ſubtilitatem corpora etiam denſa ac

ſa ac compacta penetrant, ac ſecum aërem, & ignem rapiunt. Aqua uero cum terra facile ob uicinitatem miſcetur: ſed cum non ſit hæc ubiq; mari, fluminibus, & alijs aquis uicina, aliunde habet humorem, eumq; cœleſti etiam beneficio. Solis enim, & aliorum aſtrorum calor, uaporem ex humidioribus locis in ſublime trahit: qui in uarijs aëris locis in uarias concreſcit formas: nempe in rorem, imbres, niuem, ac grandinem: quæ tandem ſua mole in terram relabuntur, quam & irrigant. Conſtat igitur cœleſti motu, radiorum ſtrepitu, calore ac ſplendore, elementa commiſceri: quæ commiſta, tellus uelut ſubſtratum recipit, non ſecus, ac panis uinum, aut alium liquorem, unde omnia, ut modo dicebamus, generantur. Quod poëtico figmento Virgilius in ſecundo Georgicon ad hunc modum expreßit: Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Aether Coniugis in gremium lætæ deſcendit, & omnes Magnus alit magno commiſtus corpore fœtus. Aether, ignis & aër eſt, ut Seruius interpretatur, is cum imbribus deſcendit in gremium coniugis, nempe terræ, in qua multiplices uarijq; fœtus gignuntur, & aluntur. Cæterũ cum ſola elementorum mixtio, ad generationem non ſufficiat (miſcere enim unuſquiſq; poteſt, ſed non generare, rebusq; uitam infundere) cœleſtis calor tanquam naturæ diuinæ primarium inſtrumentum, res uarias pro uarijs elementorum

mixturis generat. Quemadmodum enim cor, per spiritum uitalem omnibus corporis partibus calorem suggerit: sic sol, & alia astra, per radios feruorem rebus immittunt. Atq; quemadmodum natiuus calor, diuersis membris diuersas naturas, atq; facultates inserit, dum in utero fœtus formatur: sic cœlestis calor, alias formas rebus aliis [illegible] uaria elementorum crasi in generat. ut igitur diuersis membris propriam tẽperaturam ex elementorum mistione sortitis natiuus, sic rebus hoc in orbe contentis cœlestis calor communis est. Qui cùm omnibus insit, tum maxime soli & lunæ: illi tanquam regi, ut Galenus ait, huic tãquam solis uicariæ. Cum igitur Sol omnis luminis fons sit, ab eo non solum luna, uerumetiam reliqua astra lumen mutuantur, proindeq; uariis luminum & calorum mistionibus uarie afficimur. Quemadmodum enim partes diuersæ à corde calorem mutuatæ suã quæq; habent agendi facultatem: iecur, exempli gratia, sanguinis, uenter succi efficiendi: sic uaria cœli sydera lumen à sole mutuata uarie hunc inferiorem orbem immutant. atq; ut semel dicam, planetæ, ac alia sydera se mutuo afficiunt, cum coëunt, uel se certis interuallis contuentur. Vnde hunc orbem uarie mutant: quod munus maxime Lunæ, ut Solis uicariæ, delegatum est. Nã cum ea sit planetarum omnium infima, terræq; finitima, eorumq; omnium, radiis subiecta, ce-

+ pro.

lerrimeq; orbem suum percurrat, breui tempore cum multis syderibus coit, eorumq; uires recipit, quas nobis refundit. Quare nō immerito his inferioribus regendis destinata est. Vt igitur uenter & iecur, aliæq; corporis partes, quo plus natiui caloris habent, eo melius naturæ munus obeunt: sic Luna quo plenior fuerit lumine, eo potētius hunc orbem immutat. Ipsa enim suapte natura opaca est, sed suo ad Solem accessu ac ab eo recessu, nunc tota lucet, nunc dimidiata, nunc corniculata, nunc uero tumentior ac uelut incurua apparet. Sol igitur & Luna, (nam de his præcipua est nostra disputatio) cum uarijs astris uarios habent affectus. mores enim planetarū, & stellarum, cum quibus congrediuntur, patiūtur. Nihil igitur mirum est, si uarijs temporibus res uariæ generentur. Dum enim Sol in Ariete est, pullulant, uirescunt, ac florent herbæ: eædem arescunt, dum Sol in Libram remeat. Ad uitæ autem tutelam cor tanquam rex uniuerso corpori præficitur: cui subseruiunt uenter, iecur, & aliæ id genus partes. Quarum ut non idem est officium, sic neq; Solis, Lunæ, & aliorum astrorum. Solaris enim feruor rebus difficilioris trāsmutationis præest. Luna uero, ob splendoris caloris q; exiguitatem, res facilioris mutationis moderatur. Sol uero exiccat, ac absumit humorem. Quomodo calor qui præter naturam est, natiuū corrumpit, natiuamq; corporis humiditatem absumit.

ſumit. Exiguus uero excitat in corpore flatus, naturalis uero ac temperatus maturat & concoquit. Luna igitur, ut cui exigua inſit calfaciendi uirtus, corporis humores excitat, non quidem omnes, ſed qui ſua natura facile moueantur. Igitur in acutis morbis imperium potius obtinet, quòd ſcilicet leui occaſione moueantur, idq; intuitu uel aduerſo ei loco, in quo ægrotare æger cœpit, uel utriq; quadrangulo dextro uel ſiniſtro, uel quadranguli medio. Cum enim Luna ſignum in quo ipſa incipiente morbo erat, ex aduerſo contuetur, tum radijs, tum qualitatibus pugnat: radijs quidem ualidius, qualitatibus impotentius: magno enim radiorum agmine certat, qualitatibus uero ferè ſemper patiẽtibus. Eadem in quadrangulis lucta fit, ſed qualitatũ uehementior: aut enim utraq;, aut agentium oppoſitione in hoc ſchematiſmo pugnatur: radiorũ uero diſcordia minor eſt, ut qui minori copia quàm in oppoſito aſpectu, in ſignum quo morbus cœpit, ferantur. Hac ratione languidiſsime quadrangulorum media luctantur: quoniam pauciſsimis radijs in ſeſe illidunt: maximeq; duo propinquiora utrinq;, altera pluribus, ſed tamẽ paucioribus quàm in oppoſito aſpectu: utraq; uero una tantum oppoſitione, eaq; ut plurimum patientium qualitate. Simile quidpiam accidit cum Luna Solem intuetur. Nam ex diametro oppoſita plena eſt, ex tetragono ſemiplena, ex te

tragonorum primorum mediys corniculata, ex aliorum mediys incurua est. Ex his liquet, quadrangulis, quantum ex se est, maximam uim inesse: præsertim cum utraq; qualitatum oppositione pugnant. Sed horum primo, qui septimo die à morbi principio fit, maxime: deinde secundo, qui decimoquarto: postea uero tertio, qui uicesimo, morbi mutationem accipiunt: idq; non tam eorum quàm morbi proprietate, & uirium corporis robore. Nam morbi qui primo quadrãgulo finiuntur, quàm qui secundo, & tertio, celerius mouentur, & natura ualentior est. Quadrangulorum media, quæ septimanæ medio, hoc est, quarto eius die fiunt, immutandi quidem uim, sed longe quàm quadrãgulorum, minorem possident. Non enim iudicare morbum possunt, nisi cum acutissimus est, aut morbus coctus, & facilime mouetur: sed tamen prænuntiant. Itaq; septimus dies omnium fortissimus est, quẽ quartus prænuntiat. Deinde quartusdecimus, cuius undecimus est index. Postea uero uicesimus, quẽ indicat decimusseptimus. Primam enim septimanam quartus dies in duo æqua partitur: Secũdam undecimus: Tertiam decimusseptimus: & reliqui pari modo. Porrò autem uicesimus, quàm primus & uicesimus potius decernit: quod qui ad hunc diem perueniunt morbi, diuturnorum naturam sortiuntur: qui paribus diebus iudicari solent. Præterea septimana non inte-

gros

gros septẽ dies cõplectitur. Luna enim totũ percurrit zodiacũ diebus uiceniſeptenis & triẽte. At quoniã non ſemper nobis æquali dierum numero Luna conſpicua eſt (ſæpe enim triduo, aliquando minori ſpatio cum ſole deliteſcit) neq; ſemper ex æquali dierum numero menſis illuminationis conſtabit: ſed magna ex parte XXVII. uel XXVI. cum ſemiſſe pro Lunæ mora cum Sole & celeriore uel tardiore eius ad Solem reditu. Aliquando enim diebus XXX. aliquando XXIX. cum ſemiſſe ad eum remeat. Si igitur occultationis tempus, quod ferè eſt trium dierum, ex tricenis dempſeris, dies ſeptem & uiginti: ſi ex uiceniſnouenis cum ſemiſſe, dies ſex & uiginti cũ ſemiſſe remanent: quod tempus menſem illuminationis uocant: quòd ſcilicet Luna tunc manifeſte nobis illuceſcat. Vterq; menſis ſuas uires obtinet: illuminationis quidem communes. Aërem enim nos ambientem immutat, proinde omnibus hominibus, tã ſanis quàm ægris, eũdem effectum, ut Galenus ait, ex æquo præbet: ſed maiorem quidem, cum Luna plena eſt: minorem, cũ bipartita & cũ tumet incuruaq; eſt: Obſcuriſſimũ, dũ corniculata eſt, falcisq; habet imaginẽ. Plena enim celerrime mouet, ac uehementiſſime: propter luminis multitudinem, ut modo dicebamus. Verum breuis eſt mutatio, quia celerrime Luna decreſcit. Cum uero deliteſcit cum Sole, diuturnas habet mutationes, quia id tempus

longum est. Cæterum primum illuminationis tẽpus occultationi est simile, ob id quòd Lunæ apparentis portio exigua fit, & lumen obscurum, & breui tempore super terram feratur. Mouet enim tunc non splendoris ui, sed accidente quodam dum coit cum Sole, non aliter quàm Sol ipse dum deliquium patitur. Simile enim quidpiam corpori nostro accidit, dum uis animalis è cerebro in ipsum ferri corpus prohibetur: ut in apoplexia. Cum uero Luna bipartita est, obscure quidem immutat, sed minus quàm cum falcis habet imaginem. In illa enim plus est luminis: in hac minus. In utraq; eadem mutationis celeritas. Alter mensis, quem reuolutionis uocant, septenariys maxime, deinde quaternariys mouet, hoc est cũ Luna ex opposito, quadrangulo uel quadranguli medio locum inspicit: à quo, cũ morbus cœpit, egressa est. Itaq; duplici nomine Luna in morbis, præcipue acutis, imperium habet: nempe lumine, & configurationibus. Sed quoniam secundum horum mensium neutrum, dies decretoriy supputari possunt, alius mensis designandus est. Mensis enim reuolutionis ex septem & uiginti diebus trienteq; constat. Ideo singulæ eius septimanæ senos dies & horas uicenas complectuntur: duæ uero, dies tredecim cum bisse: tres, uiginti cum semisse, qui numerus nõ magis ad uicesimum quàm uicesimumprimum referri potest. Mensis uero illuminationis fere septem

ptem & uiginti dies cõtinet, aut, ut dictum est, sex, & uiginti cum semiße: itaq; singulæ eius septimanæ secundum priorem positionem senos dies, horas uero denas senas habẽt. Duæ autem septimanæ, dies tredecim cum semiße. Tres uero continent dies uiginti & sextantem. Secundum uero aliam positionem mensis hic sex & uiginti dies cum semiße: singulæ septimanæ senos dies, horas uero denas quinas: duæ septimanæ dies tredecim cum quadrante. Tres, diebus nouendecim, & horis quindecim perficiuntur. Itaq; quemadmodum prioris mensis tres septimanæ dies plus uiginti poßident: sic huius, duæ septimanæ quatuordecim dies non integre continent. Quare, ut modo dicebamus, neuter horũ mensium criticis septimanis designari potest. Si igitur (ut Galeno placet tertio de diebus criticis) hi duo menses copulentur, deinde in duo æqua diuidantur, nascetur mensis quem & medium & criticum uocant: utriusq; parentis, nẽpe illuminationis, & reuolutionis mensis facultates sortitus, nimirum illustrationis & configurationis. Coniuncti igitur hi duo menses secũdum posteriorem mensis illuminationis positionem, dies pariunt tres & quinquaginta cum uiginti horis, quem numerum si in duo partiaris, mensem medium constitues ex sex & uiginti diebus cum horis duabus & uiginti. Ex quo mense fiũt quatuor septimanæ: singulæ senum dierum cum

alte

alterius diei media parte sexta uicesima quarta, & quadragesima octaua, hoc est singulæ senos dies continent cum horis septemdecim & semisse. Quæ cum ita se habeant, duæ septimanæ dies tredecim cum horis undecim continent: tres uero, uiginti dies cum alterius diei sexta sexagesima ducētesima quadragesimia parte, quæ quatuor horas & semissem complectuntur. Secundum uero priorem mensis illuminationis positionem, supra commemorati menses coniuncti, pariunt dies quatuor & quinquaginta, cũ triente. diuisi in duo æqua mensem medium constituunt dierum septem & uiginti, & horarũ nouem. Siue igitur secundum priorem, siue posteriorem mensis illustrationis positionem constituatur mensis medius, uicesimus dies decretorius habendus est, ut ex antè dictis constat. Atq; hæc quidem medico de cœlesti potētia satis sint. si quis autem exactius nosse cupiat, ex Astrologia petat. De naturæ autē motu superest, ut disseramus. Ea autem ex se ordinata est: definitos enim, ut Galenus ait, & certos motus habet, proportionesq; ac circuitus, ut in bene integreq; ualentibus uidere est, in quibus ea certis temporibus assuetum cibum concoquit, & excrementa expellit. Pari modo in morbis salubribus certo tempore materiam delinquentem concoquit, & excernit. Cum igitur natura ualet, & morbi materia contumax non est, certis diebus morbũ

iudicare solet, nũc tẽpestiuius, nũc serius, pro humoris cõditione. acutos enim morbos citius, diuturnos tardius iudicat: atq; hos paribus, illos imparibus diebus. Alij enim humores alios motus habẽt. si qdẽ biliosus est, alternis diebus, sin pituitosus, quotidie. Si uero melãcholicus est, quarto quoq; die naturam lacessit, ut prius ostensum est. Quòd si natura à morbo superetur, certos motus ac circuitus non habet. Sed ea aut inuadenti morbo nõ resistit: aut si resistit, postea succumbit, incerto quidẽ tẽpore, unde fit ut mori cõtingat in morbi principio, incremento, & statu. tantum uero in statu aut paulo ante statum salubris crisis fit. Victrix enim natura ita materiam moderatur, ut non nisi statis temporibus expellat. Itaq; morbos acutos natura iudicare tentat tertio, quinto, septimo, & alijs diebus imparibus, prout materia ad expulsionem parata est, nisi aliunde impulsa sit (quarto enim & decimo quarto die à cœli ui mota iudicare solet.) Nam si bene instituta est, & morbo superior, nõ antè excretionem molitur, quàm materia concocta sit. Quòd si uis cœli unà concurrat, & coctionis notæ appareant, expectanda est crisis saluberrima. Contrà, si neq; natura ex se, neq; ui cœli mouente, neq; coctionis signis apparentibus ad iudicium morbus incitatur, nõ sine periculo iudicabitur. unde decernentium dierum potentissimus est septimus, ut in quo tum natura, tum

cœlum

cœlum morbum moueat. Contrà periculoſiſſimus ſextus, ut in quo horum neutrum adſit. Decimus quartus ſeptimi naturam proxime imitatur, quia cœlum potenter mouet, ut prius oſtendimus. Luna enim ex aduerſo locum, in quo cœpit morbus, intuetur. Vndecimus & uiceſimus ſeptimum ſequuntur: hic, quòd tertiæ ſeptimanæ finis ſit: ille, quòd & impar ſit, & ſecundi ſeptenarij medius. Inter periculoſos autem ſextus primas obtinet, deinde octauus, decimus & decimus ſextus. neq; enim naturæ, neque morbi motum experiuntur, neq; cœli potentiam. Ex his quidem reliquos dies, quales ſint, facile iudicabis.

AGEDVM perturbationis magnitudini dies reſpondeat: poſtea conſiderato, qualis futura criſis ſit. de alijs quidem nūc diſputare neceſſe non eſt. An uero uomitus futurus ſit, uel ſanguis per nares fluxurus (in eiuſmodi enim criſibus ſignum unum eſſe dicebamus, nempe capitis dolorem) ex ijs maxime deprændere licet: in primis quidem, ſi ab initio ſtatim nō inuaſit dolor, tanquam morbi ſymptoma quoddam, ſed in perturbatione criſin præcedente. Deinde, ſi condoleſcat collum, & hypochondrium retrahatur, ſpirandiq; difficultas quædam repentina uelut preſſo thorace ſuboriatur. Si enim omnibus

his in

his incidentibus repẽte pulsus turgescãt, nec in paruitatem recidant, nec debiles fiant, iamiam crisis est expectanda. Si uero præterquàm quòd non concidunt, etiã in altum atollantur, uehementioresq; red dantur, iam inspicienda ægrotantis facies est, in qua si pars aliqua palpitet, aut temporum uenæ micent, aut mala, aut naris, aut oculus rubicũdior appareat, crisis habẽdæ maior spes est. Quòd si inuiti illacryment, aut splendores se cernere sibi uideãtur, ac manus uelut scabentes naribus admoueant, tunc iam non adfore, sed adesse sanguinis fluxionem conspicies. Statim enim semel ac iterum scabentibus sanguis erumpit. In his uero ne perterrearis, etiã si delirare ac subsilire hominem uideas. Hæc enim sunt humorum sursum tendentium indicia. Quemadmodum & spirandi difficultas, & hypochondria retracta, collumq; unà cum capite degrauatum. sed & cum his delirium signum quoddã sit. Atque hæc quidem signa sufficiant. Sæpe uero & cum his accedit ægrotantis ætas, & natura quæ spem confirmat, præterea anni tempus, & præsens aëris constitutio. Nam si æger adolescens est, aut alioqui calidæ naturæ, aut copiosi sanguinis, maior spes fuerit. Quòd si prius eidem aut ægro

tanti aut ſano ſæpe ſanguis per nares effluxerit, uel hoc ſolum ſatis fuerit ad ſanguinis profuſionis ſpem habendam. At ſi anni tempus æſtas eſt, aut ſi æſtas non eſt, ſed aëris præſens conſtitutio calida, nónne ex his indiciũ aliquod deſumes? Iã uero ſi & multi eo tẽpore per ſanguinis profuſionem criſin habuerint, prætereà ſanguine corpus redundet, & ſolitę excretiones ſupprimantur, hæc quoq; ſpem tibi auxerint. Mihi quidem neq; omnino difficile uidetur, futuram ſanguinis eruptionem poſſe prę́ſciri, ubi tot ac talia ſigna habeas. Abſurda uero res eſt ac magna imperitia, id non prænoſſe. Sed ſunt qui medicorũ huius tempeſtatis culpa ac incuria, ea demirentur, quæ admiratione digna non ſunt. Siue enim ex læua, ſiue dextra nare ſanguis fluxurus ſit, ex iam dictis haud difficulter præſenties. Verum medicorum non pauci non ſolum id difficile eſſe, ſed omnino ſciri non poſſe arbitrantur: tametſi tum hæ, tum aliæ omnes excretiones præuideri poſsint, ſi duo hæc conſideraueris, nempe unde naturæ impetus fiat, & in quam partem uergat. Quæ ſi noris, defectum ſupplebis, & immoderatum motum inhibebis, uelut exempli gratia, Magna cucurbita ſiniſtro hypochondrio admota

mota ex liene: dextro uero, ex iecore profluentem sanguinem facile retrahet. eadẽ quoq; in alijs partibus habenda est ratio. Nam ex uno de omnibus idem colligere licet, si uniuersale contempleris. Quocirca hoc loco præsenti libro finem imponã. Deinceps uero de febribus, quas phlegmonæ, id est inflammationes accendunt, atq; de alijs affectibus, qui in singulis corporis partibus cõsistunt, differam. Phlegmone autem quasi phlogoses à ueteribus dicebantur. A' recentioribus uero non omnes. Neq; enim herpes, neq; erysipelas, neq; id genus aliud inflammationibus annumerantur: sed ex calidis affectibus uni tantum, cuius durus tumor & dolor pulsatilis comes est, hoc nomen tribuunt: tãetsi non talem solum, sed simpliciter omnes calidos, ac uelut feruidos affectus, febres, ac dolores sequi uidemus. De his igitur atq; alijs id genus morbis deinceps differemus.

Crisis cum excretione uel sine ea, sed cũ abscessu fit. Excretio uero per uomitum, alui fluxionem, sudores, aut alias uacuationes, ut paulo antè docuimus, quarum alias aliæ antecedunt perturbationes. Vomitum enim cordis morsus, & stomachi fastidium, quæ biliosus & mordax humor in uentrem collectus adfert, capitis dolor

mordax, uertigo, hallucinatio, tenebræ oculis ob ortæ, & alia id genus, quæ perlatis sursum uapo ribus fiunt, uomitum hunc præcedunt: pari ratione si inferius labrum palpitat, & tenue sputum defluit. Fluxurum è naribus sanguinem ostendunt, præcordiorum distentio sine dolore, spirandi difficultas, & capitis dolor grauis, distendens & calidus. hæ enim sunt sanguinis sursum per thoracem ascendentis notæ. Sudores præcedit rigor cum suppreßione alui & urinarũ. Hæmorrhoides uero fluunt, si solitæ sint euenire, nec aliarum uacuationum notæ appareant. Menses uero prænuntiant lumborum grauitas, distentio & dolor. Alui excrementa expectantur, si cũ criticis signis non adsint uomitus, fluxio sanguinis, & sudorum signa. Quemadmodum urinæ si aluus astricta sit, nec appareant uomitus, profluuium sanguinis, & sudoris notæ. Absceßus uero per longas febres, in articulis fiunt: in pulmonis morbis, si quidem male per sputum, aut aluum repurgentur, circa aures. hos autem grauis somnus, surditas repentina, & dolor capitis antecedunt. Hæc autem omnia præuidere poteris, si unde naturæ impetus fiat, & in quam partem uergat, consyderaueris. Semper enim à morbi loco per directum natura mouere debet: hoc est, eodem modo, quo se uenarum & arteriarum stamina, ac uniuersum corpus habent. Itaq; rite in febribus ardentibus excretio fit per fluxionem sangui

sangui

sanguinis è naribus, sudores, uomitum, alui deiectionem, & urinas. In tertiana per uomitum, sudores, & alui excrementa biliosa: quemadmodum per pituitosa in quotidiana. In phrenitide manat sanguis è naribus, sudor è capite ac toto interdum corpore erumpit. In lienis inflammatione profluit sanguis è nare sinistra: in iecoris, ex dextra, & in reliquis partibus similiter per directum, ut dictum est. Exemplaria typis excusa habent, μετ᾽ ὀδυνήματος καὶ ὀδύνης φλεγματώδους, *legendum est* σφυγματώδους.

*

FINIS PRIMI LIBRI.

*

CL. GALENI

DE RATIONE CVRANDI AD * GLAVCONEM LIBER SECVNDVS.

*

E ſingularum autem corporis partium affectibus Glauco deinceps diſſeremus, ab inflammatione exorſi: ut quæ & frequentiſsime incidat, & plurimas habeat differentias. Quibus omnibus febres accedere ſolent. Itaque omnium communis eſt immoderatus calor, ac uelut phlogoſis, id eſt inflammatio. Vnde & ipſis phlegmones nomen ueteres indidere. Harum autem cuiq; ſua ineſt differētia, ex qua eius tum ſpecies cognoſcitur, tum idoneum remedium ſuppeditatur. Aliam enim herpetes, aliam eryſipelata, aliam phygethla, & aliam aliæ inflāmationum ſpecies curationem efflagitant.

Quocir

Quocirca hic quoq; dignoſcendorum recte affectuum facultas rurſus antecedit. Atq; hoc primum tibi ſcribere conabor, ubi omnium inflammationum differentias ab initio diſtincte conſtituero.

CORPORIS *partes aliæ eiuſdē rationis ſunt,* ὁμοιομερεῖς *Græci uocāt, nos ſimilares dicamus: aliæ inſtrumentales ſunt. illarum affectus in intemperantijs, harum uero in figura, numero, quantitate, & poſitu uitiatis conſiſtunt: utrarumq; communis eſt unitatis ſolutio.* De cu*ius & aliorum omnium differentijs in libro de* Differentijs *morborum abunde* Gale. *diſputat. nonnunquam uero ex his plures, nonnunquam omnes eiuſmodi affectuum differentiæ eandem partem occupant.* In *inflammatione, uerbi gratia, intemperies eſt calida, & figura magnitudoq; uitiata: in abſceſſu cum inflammatione, intemperantia, figura uitiata, & ſolutio unitatis.* Hi *quidem affectus parti inſunt, ut inſtrumento.* Intemperantia *uero, ut ſimilari.* Horum *igitur morborum præcipue quidem ex humoribus uel flatibus originem ducentium, curationem ſuſcipit* Galenus: *qui omnibus corporis partibus ſunt communes: quales ſunt tumores, abſceſſus, ſcirrhi, & quæ inflammationes ſequuntur gangrænæ.* E*iuſmodi enim uitia alia ex alio humore contrahuntur.* S*iquidem boni ſanguinis, & mediocris defluctio, eam inflammationis ſpeciē*

parit, quæ totius generis nomen adoptans, inflã-matio dicitur: feruidi substantiaq́; tenuißimi erysipelas: craßi ac calidi carbonem. Bilis uero flauæ herpeta: tenuis pituitæ œdema. Eadem in reliquis ratio, de quibus mox dißeretur, ac primum de inflammatione, ut quæ & frequenter incidat, ob humoris copiam: & plures habeat quàm alij tumores, differentias: nempe inflammationem speciatim usurpatam, erysipelas, herpetem, & carbunculum, quas omnes inflammationes, si quidem magnæ sint, uel locum principem, uel cordi uicinum occuparint, febris comitatur: & alia grauißima symptomata: paruæ enim, & quæ longe à corde distant, solum eam quam obsident, partem accendunt, nec calorem cum corde communicant. Cæternm ut inflammationes aliæ alijs sunt uehementiores, sic quæ ab his nascuntur febres, aliæ alijs sunt periculosiores. Carbo enim periculosam, inflammatiô mitem, sed tamen magnam, erysipelas & herpes uehementem quidem, sed minus quàm carbo periculosam febrem gignit. Sua autem cuiq; harum ineſt differentia, ex qua & eius species cognoscitur, & idoneum remedium suppeditatur, cuius initiũ ex affectus natura sumitur. Siquidem absurdum sit, ut Galenus ait, aliud eße quod curandi rationem præscribat, aliud quod curetur: etenim indicare de se quicquam magis poteſt quàm de alio. Cum igitur inter se eiusmo

di in

di inflammationes differant, earum curandarum non eadem erit ratio: sed aliam herpetes, aliam erisypelata, aliam phygethla, aliam aliæ inflammationum differentiæ efflagitant, ut in sequentibus docebitur. Hinc fit ut dignoscendorum recte affectuum facultas, curandi rationẽ antecedat. Quî enim fieri potest, ut ignorato affectu, recte quis remedia instituat? Post constitutas igitur inflammationum differẽtias, antequam curationem moliatur Galenus, rationem dignoscendorum affectuum conscribit.

PRIMA itaq; inflammationis differẽtia est, qua in humidam & siccam distinguitur. Humidam quidem quæ ex calida defluxione partem obsidente fit: Siccam uero, in qua citra ullum defluuium natiuus calor accẽditur. Hoc autem quadamtenus uelut febris partis ipsius est: quæ cũ ad immoderatam iam caliditatem & siccitatem peruênit, extinguitur omnino ac emoritur. Quocirca neq; in plura potest diuidi, quemadmodum altera differentia: quæ, uti dicebamus, ex humorum defluxu in partem aliquam fit. Eius enim multæ sunt species: una ex sanguinis, altera ex bilis, tertia ex utriusq; simul defluxione. Atque etiam in harum singulis, aut iam computruit quod defluit, aut putrescit in parte infartum: idq; uel substãtia crassum est,

uel tenue, uel suaue, uel acre.

Inflammatio in duo primum diuiditur: nempe in siccam & humidam. Hæc ex defluxu fit humoris: qui ut multiplex est, sic multiplices, ut diximus, parit inflammationis differentias. aliquando enim sanguis, aliquando bilis, aliquando uero uterq; humor in aliquam corporis partem decumbit. Rursus sanguis aut suauis & substantia mediocris est, aut acer, aut tenuis ac calidus, aut craßus ac feruens. Bilis uero aut exquisita est, aut paulo dilutior. Adhæc eiusmodi humores uel in æqua portione, uel altera alterã superante miscentur. Ex quorum defluxione omnes inflammationum species generantur. In harum porrò singulis aut iam computruit, quod defluit, aut putrescit infartum in ipsa parte: unde remedia uariari neceße est, ut in sequentibus docebitur. Sicca uero inflammatio citra humoris commercium fit, efferuescente præter naturã genuino calore, atq; in ea quam obsederit parte febrem accendente: ut stomacho, iocinore, ac etiã corde, unde hectica febris nascitur. Hunc autem calorem natiuum duplicem eße in superiore cõmentario ostendimus: alterum uaporosum ex aërea aqueaq; substantia constantem: alterum uero, uel substantiam uirtutum eße, uel harum primum instrumentum; id est uel quatuor elementorum, uel eorum qualitatum contemperamentum. Sic enim putat Galenus. per harum enim qua

nim qualitatum moderationem probe suo munere fungitur uirtus, quæ ex debita eorundem commistione nascitur. Siue igitur calorem hũc dixeris uirtutum substantiam esse, siue primum earum instrumentum, id est qualitatum contemperamentum, nihil refert. Hæc quidem similaribus partibus primum inest, proinde uirtutum actiones primum illis feruntur acceptæ. Igitur si eiusmodi partes ad certum quendam modum caloris excesserint, fit sicca, de qua nunc agimus, inflammatio, quam & phlogosin Græci, & phlegmonen uocant, quæ loco primario similaribus partibus inest: ex accidenti uero, instrumentis. Quòd si immodice exiccentur ac incalescant, non solum febris aderit, sed iam partis tabes & mors, scilicet resoluto natiuo calore. Is enim elementa miscet, & mista conseruat quandiu ualet, ut prius ostensum est.

SI igitur sanguis bonus, ac crassitudine mediocris, uniuersim in aliquam partem fluxerit, atq; ob multitudinem constipetur, dolor uehemens, nisi pars omnino hebetem sensum habeat, hominem corripit: pulsusq; in profundo infestat, & distẽdi partem ipsam usquequaq;, ac contundi æger putat, tantumque sentit calorem, ut deuri uideatur, ac refrigerari cupiat, rubor quoq; qualis ex balneis accedit, aut ad ignem, uel alio quouis modo calfactis

in cute apparet. Affectus hic totius generis appellationem accepit, uocaturq; inflãmatio: quemadmodum & aliæ multæ species sui generis nomen adoptarunt. Oriturq; frequenter ex omni ferè occasione: nimirum uulneribus, conuulsionibus, cõtusionibus, rupturis, lassitudine, quam exercitatio attulit, luxationibus, fracturis, & sponte natis ulceribus: preter hæc omnia, cum uenæ immodice plenæ in eam partem, quæ tunc recipere maxime sit idonea, superuacuum humorem fundunt: ea autem pars ceteris est aut imbecillior, aut rarior, & solutior, aut ad attrahendum promptior, aut immobilior, quacunq; de causa ad has affectiones perducta fuerit. De hoc enim disceptare nunc non statuimus.

Ex sanguinis fluxu copiosioris, quàm parti sit ex usu, fit ea inflammationis species, quæ peculiariter inflammatio dicitur, à suo genere nomen mutuata: fluit autem sanguis parte quæ affligitur, hunc uel recipiente, uel attrahente, & aliaaliisue trasmittentibus. Attrahit autem uel morboso calore, uel dolore obsessa. Calor ex immodica fit exercitatione, admotu rerum calidarum, & alijs id genus causis calidis: dolor uero tum ex calore, alijsq; intemperantijs, tum soluta unitate: soluitur hæc uulneribus, conuulsionibus,

bus, rupturis, luxationibus, fracturis, & sponte natis ulceribus. Transmittit uero pars, uel partes, cum uenæ uel immodicum, uel acrem humorem uim excretoriam impellentem, continent: quem facile pars recipit uel imbecillior, uel rarior & solutior, uel immobilior. Itaq; glandulæ facilimè omnium partium fluxiones recipiunt, propter raritatem, laxitatem, uirium naturalium imbecillitatē, & quia minus moueri ad fluxum repellendum idoneæ sunt. Inflammationē uehemens dolor comitatur, si qui defluxit sanguis, in parte afflicta impactus sit. Cum enim is, ut Galenus docet, aliquò decumbit, primum eius maiores uenas opplet ac distēdit: deinde minores, atq; ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum: in quibus ubi ualenter impacta fluxio est, nec adhuc sistitur, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas uelut colatum foras transmittitur. tum uero spatia ipsa uacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore omni ex parte incalescunt, & perfunduntur. Ea sunt, nerui, ligamēta, mēbranæ, caro ipsa, & in primis arteriæ & uenæ: quæ scilicet & prima & præter cætera dolore afficiuntur. Quippe quæ interius à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur ac diuelluntur: exterius non modo excalfiunt, sed etiam premuntur ac degrauantur. Reliquæ particulæ aliæ comprimendo solum, uel incalescendo, aliæ

utroq;

utroq; genere laborant. Hæc quidem Galenus. Itaq; ex hac plenitudine oritur tumor, ex tumore cutis distẽtio, ex qua & renixus: sanguis porrò is cum minime difflĕtur propter obstructionem, necessario putrescit. omnino enim calida & humida in calidum locum collecta, si non euacuantur ac refrigerantur, putrescunt. Ex putredine uero augetur calor præter naturam: qui primum quidem ac maxime, ut idem autor ait, arteriarum & uenarum tunicas calfacit: mox uero omnia, quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Cum igitur dolorem uel intemperantia uel unitatis solutio generet, utraq; autem inflammationem sequatur: mirum non est, si uehementer pars inflammata doleat, nisi sensu admodum sit hebeti: atq; eò magis, quò maior calor ac distensio est: eò quoq; magis affecta pars renititur, quò ea magis tenditur. Ea autem magis tenditur, quò maior fuerit defluxio. atq; hac ratione pulsus magis in profundo infestat & dolorem parit, scilicet arteria uicinas partes dum micat percutiente. unde & distendi locum, & uelut contundi æger ipse sentit. Quòd si inflammata iam sit arteria, percutiens simul & percussa dolorem auget: rubor quoq; inflammationis nota est: similis enim in cute color humori apparet. In quibusdam exemplaribus legitur, ἢ παρὰ τῷ περὶ θαλφθεῖσιν, ἢ τριφθεῖσιν, ἢ πῶς ἄλλως θερμανθεῖσιν. Itaq; legere qui uo

let po

let poterit:rubor quoq; qualis ex balneis, aut ex ercitatione, aut ad ignem, aut alio quouis modo calfactis, &c.

FLAVA bilis, quando ſuam ſeruans naturam, per uniuerſum corpus cum ſanguine fertur, arquatum morbum parit. Herpeta uero, cum ſola à ſanguine ſecreta eſt, ac in parte aliqua cõſiſtit: quæ ſi craſſa ſit, totam cutem, uſq; ad ſubiectam carnem, exulcerat. Atque hunc Hippocrates ἐσθιόμενον, id eſt exedentem uocat. Sin tenuior bilis ſit, ſolam ſuperficiẽ quaſi deurit: atq; hæc ſpecies generis nomen accepit, ſimpliciterq́; & ſine adiectione herpes nominatur. Aliarum enim duarum formarum, altera modo commemorata, herpes ἐσθιόμενος, id eſt exedens: altera uero miliaris dicitur, quòd puſtulæ paruæ ac multæ in ſumma cute excitantur milio ſimiles. Fit autem eiuſmodi herpes etiam ab ipſa bile, ſed minus quàm priores, acri & calida.

Flaua bilis ſuam ſeruat naturam, quæ non nimia coctione ut atra, craßeſcit, aut cui alius humor non ſit permiſtus. hæc igitur ſi craßior ſit, hæreatq́; in parte aliqua, totam eius cutem exulcerans, herpetis ſpeciem gignit, qui ἐσθιόμενος, id eſt exedens dicitur. Quòd ſi dilutior ſit, altera ſpecies naſcitur, quæ quia puſtulas paruas mi

lio ſi

lio similes habet, miliaris appellatur. Dilutior enim partes omnes usque ad summam cuticulam transit, in qua paruas pustulas suscitat: quæ si diutius morantur, in ulcus abeunt. Craßior uero totam cutem usq; ad subiectam carnẽ exulcerat. Quò enim humor craßior fuerit, eò minus ad cutem peruenit: magisq; exulcerat eam, in qua moratur, partem, quo acrior fuerit. Ad eundem modum altius uersus cutis superficiem ascendit, quò tenuior fuerit. Ex quo constat alia ulcera alijs magis minúsue profunda eße, pro humoris tenuitate ac craßitudine. Herpes enim miliaris ex dilutiore, exedens craßiore fit bile: cancer ulceratus, phagedæna, omniaq; cacoëthe ulcera, ex craßo, feruidoq; humore.

QVO'D si ex sãguine & flaua bile iusto calidioribus fluxio mista fuerit, aut ex sanguine quidem, sed feruido ac substantia tenuissimo, affectus erysipelas uocatur, multo inflammatione calidior, aspectuq; flauior. Et si tetigeris, sanguis facile suffugit, rursusq; affluit, exquisite tenuis, & ui[illegible] ruber, non tamen æque cruciat erysipelas, atq; inflammatio. Neq; secundum ullam inflammationis speciem, aut pulsat, aut premit, aut distendit. Verum aliquando moderate omnino infestat, & maxime cum in solam cutem sparsum est, minimeq;

meq; ſubiectam carnem lædit, atque magna ex parte tale ſit, exquiſitumq; eryſipelas eſt. Quemadmodum id quod ſubiectã carnem inuadit, minimeq; ex planè tenui fluxione ſit: ſolum eryſipelas non eſt, ſed iam miſtus ex eryſipelate & inflãmatione affectus, in quo cum propria eryſipelatis ſymptomata præualent, à recentioribus medicis eryſipelas phlegmonodes: cum uero inflammationis, eryſipelatodes inflammatio dicitur. Quòd ſi neutrius luculenter uincãt, ſed paria cernantur, inflammatio & eryſipelas miſta eſſe dicuntur. Itaq; exquiſitum eryſipelas ſolius cutis eſt uitium. At inflammatio non ſolum ſubiectarum cuti partium, quanquam maxime quidem harum, ſed & cutis aliquando affectus eſt. Atq; hęc quidem non minorem alioqui quàm illa dolorem inuehit, ſed pulſatione caret.

Eryſipelas, ut & herpes, duplex eſt. Exquiſitum & minime tale: illud ex bilis & ſanguinis calidorum miſtura ortum habet, aut ſanguine quidem ſolo, ſed feruido ſubſtantiaq; tenuiſſimo, atq; in cutim uſq; externam ſpargitur, cuius ſolius eſt uitium: calidius eryſipelas eſt & aſpectu flauius, ſcilicet materia, ex qua ſit, tum calidiore, tum colore flauiore. Hoc *uero ex fluxione minus tenui, atq; id ad ſubiectam carnem*

perue

peruenit: quod proprie eryſipelas non eſt, ſed ex eryſipelate & inflammatione affectus, qui nũc eryſipelas phlegmonodes, nunc inflammatio eryſipelatodes, dicitur. Ab eo enim, quod in miſtura pollet, nomen ſortitur. Quòd ſi neutrum uincit, uitium inflammatione atq; eryſipelate miſtum appellatur. Eiuſmodi igitur humor, ex quo eryſipelas exquiſitum gignitur, mediocri quidem ſanguine dilutior & calidior eſt: exquiſita uero bile craßior ac minus acer. Quocirca partem magis in tumorem attollit, quàm exulceret: ut Galenus lib. de Tumoribus qui ſunt præter naturã, docet: quanquam tamen & exulcerat ſummã cutem, & temporis ſpatio ſubiectam partem, ſi producens eum affectum humor craßior ſit, & acrior. Hinc rurſus fit, ut prior eryſipelatis ſpecies duplex ſit. Altera, quæ cum ulceratione: altera, quæ ſine ea fit. Hanc ſi digito preßeris, ſanguis utpote tenuis, facile fugit, reditq; quàm antè rubicundior. Nam antè preßum bilioſior eius ac flauior portio ſummam cutem occupabat (tenuior enim qui flauus eſt ad eam partem magis fertur, craßior uero ac ruber minus) digiti autẽ preßu, qui ſub cute latebat, ſanguis, effugit, reditq; ad compreßum locum cum flauo mixtus, cum premere deſinis. unde rubicundior apparet, ſed tamen minus quàm in inflammatione: minoriq; quàm hæc dolore eryſipelas afficit. Nã neq; cutem contendit, neque premit, neq; pulſationis

ſenſum

sensum infert. Cæterũ quæ cutẽ obsidet inflãmatio non minorẽ dolorẽ inuehit, quàm quæ subiectam carnem. Vtraq; enim communes habet doloris causas: nempe partis caliditatem immodicam, & distentionem: uerum quæ in carne consistit, maiorem: quæ in cute, minorem sentit pulsationem. Nam in illa magis, in hac minus premitur arteria.

CVM uero sanguis admodum calidus ac crassus est, in quamcunq; partem confertim fluxerit, hanc exurit, ulcusq́; cum crusta efficit. quicquid uero circunstat, in inflammationem attollit, feruentem, ac dolore graui conflictantem. Vocatur autẽ huiusmodi affectus, carbũculus. Quòd si influens sanguis niger sit, crassus, fæculentus, ac feruidus, qualis est prior, admixtamq́; saniem quandam tenuem habeat, pustulæ in cutis superficie oriũtur his quę ex igni fiunt, similes: sub quibus ruptis crustosum ulcus inuenitur. Est & hic affectus etiam carbũculus. Tot igitur sunt inflammationis species secundum affectus naturam diuisæ.

Quemadmodum sanguis tenuis & feruidus erysipelas gignit, ita uehemẽter calidus & crassus carbunculum, qui quamcunq; occupauerit partem, deurit, ulcusq́; cum crusta efficit, & cingentem partem in inflammationem attollit feruent

uentem, ac graui dolore affligentem. ualenter enim ob materiæ craßitudinem urit, ulcerat, ac crustam inducit, non aliter atq; candens ferrũ, quod flamma potentius urit. Alterum carbunculi genus parit sanguis niger, craßus, fæculentus, ac, ut prior, feruidus, cui admista sanies quædam tenuis sit, quæ gignendis in summa cute pustulis, ijs quæ ex igni fiunt, similibus, materiã suggerit: serosa enim hæc humiditas, ut quæ tenuis sit, facile in cutem, ut diximus, erumpere potest. Inter quam & subiectam carnem conclusa pustulas parit, sub quibus ruptis crustosum ulcus inuenitur. Quæ autem huiusmodi affectibus febris superuenit, uitæ sæpe periculum minatur. Quod ut melius intelligatur, scire licet craßsum hunc humorem multiplicem eße: primum fæci uini proportione respondentem, qui in animali, dum naturaliter se habet, quotidie gignitur. is diutius in loco calido moratus, adustione in alteram bilis atræ speciem, eò deteriorẽ, quò magis incaluerit, transit. Tertium uero ex flaua bile, supra modum retorrida: prima quidem species mitis est: secunda maligna: quemadmodum & tertia. Atq; harum singularum magna est latitudo, in maioris & minoris ratione. Qui enim uini fæci humor proportione respondet, magis minúsue tum niger, tum craßus est, quemadmodum reliqui duo magis uel minus usti. unde constat ex atra bile uarios differentesq; affectus ori-

ri, ex

ri, ex primo genere cancros sine ulcere, quos & latentes appellant: cum ulcere, si acrimoniam quandam humor adustione contraxerit. Ex secundo & tertio, si quidem uehementer adustus sit, carbũculi. Sæpe uero eò malitiæ humoris peruenit, ut carbonem pestilentem generet.

MVLTAS uero species quispiam fortè putauerit esse prætermissas, nominum multitudine hallucinatus: cuiusmodi sunt bubones, phymata, phygethla, ophthalmiæ, peripneumoniæ, pleuritides, & alia multa similiter nuncupata. Omnia enim hæc inflammationes quædam sunt, in antè dictis formis compræhensæ. quarum queq; diuersam sortita est appellationem. Quoniam qui primi hæc nomina indiderunt, compositam intelligentiam, tum ipsius affectus, tum partis hunc continentis, uerbo uno explicare uoluerunt. Sunt enim bubo, phyma & phygethlon, glandularum affectus. Bubo quidem inflammatio: Phyma uero affectus est, qui & celeriter augetur, & ad suppurationem festinat. Phygethlon uerò phlegmonodes, ut uocant, erysipelas est, aut inflammatio erysipelatodes. Ad eundem modum Ophthalmia, inflammatio est eius membranę, quę corneæ adhæret: Pleuritis eius, quę costas succingit: Angina faucium: Peripneumo-

nia uero pulmonis. eadem quoq; in reliquis est ratio.

Morborum differentiæ maxime ab eſſentia rei ſumuntur. Nomina uero primi autoris arbitrio ſunt indita: aliquando quidem, ut docet Galenus, à læſa particula ſumpta nuncupatione, ut pleuritis: aliquando à ſymptomate aliquo, ut teneſmus: aliquando ab utroq;, ut cephalalgia: nonnunquam uero à cauſa tam uera, quàm putata, ut melancholia, cholera: quandoq; à ſimilitudine ad aliquid extrà poſitum, ut elephantiaſis: aliquando à quadam affectus proprietate, ut phyma: interdum uero ab eo qui primus affectũ eſt expertus, ut telephium: interdum ab eo qui primus curauit, ut chironium: aliquando uero ab alia re. itaq; horum non una eſt notio. Phyma, gratia exempli, non ſimpliciter ac abſolute inflammationem ſignificat, ſed glandularum: atq; eam quidem quæ celeriter augetur, & ad ſuppurationem feſtinat. Si igitur inflammationem differentias ab eſſentia rei ductas, nempe humoribus conſyderes, nihil prætermiſſum eſſe depræhendes, ſi quæ prius declarata ſunt, memineris. Sin nominũ multitudine, ut plura ſunt inflãmationũ nomina, ſic plures quàm quæ declaratæ ſunt, ſpecies eſſe putabis, ſed falſo. Vnus enim idemq; ſpecie morbus plures partes occupare poteſt, à quibus uaria nomina accipit: inflammatio, uerbi gratia, ſpeciatim uſurpata, ſi ocu-

lum

lum obſidet, ophthalmia: ſi latus, pleuritis: ſi pulmones, peripneumonia dicitur.

QVAE igitur in conſpicuis corporis partibus inflammationes exiſtunt, prompte cognoſci poſſunt, quæ uero in abditis latent, atq; omnino febres adferunt, non æquè. ſed mihi quidem uidetur eiuſmodi dignotio acri iudicio egere, peritiaq; naturæ partium: quam ex anatome, id eſt diſſectione ſimul & exquiſita ſcientia tum actionum, tum utilitatum, nobis comparamus: de quibus in alijs operibus diſputatum eſt. Nunc uero de his quidem retexere ſermonem non uacat, quando te derepente peregre proficiſci neceſsitas urget. Qua ratione autem inflammationes, quæ in ſumma cute exoriuntur, optime quis curare poſsit, tibi primum explicabo, ab eo affectu auſpicatus, qui quòd plurimum incidat, totius generis appellationem meretur. In quo id in primis, quod & in omnibus alijs maximam uim obtinet, conſiderare oportet: nempe ut morbi cauſa inueniatur.

Inflammationes omnes, quæ quidem in ſuperficie exiſtunt, euidentibus ac ſenſui conſpicuis notis depræhenduntur: quæ uero in corpore latent, ingenium ſolers efflagitant, naturæq; partium experientiam, earundem tum actionum,

tum utilitatum exquisitam scientiam: sine quibus omnino morbus non cognoscitur. Nulla enim in corpore pars est, quæ non in usum aliquē condita sit. Siquidem natura nihil temere; sed omnia alicuius boni gratia facit. Magna igitur diligentia partium naturæ, ac proprietates, disquirendæ sunt: ut ex quibus actiones, & utilitates inueniantur. Hac ratione earundem figura, magnitudo, situs, numerus, est uestigandus. Nā sine horum cognitione neq; actio, neq; usus, neq; affectus, cognosci poterit. Hæc autem omnia ex anatome, id est corporum resectione, habentur: ex hac enim discemus, partes alias esse simplices, ac, ut uocant, similares, id est eiusdem rationis: alias ex simplicibus compositas, quas instrumentales appellant. Consyderandum igitur est, qua substātia sint: neruosæ'ne an osseæ, aut carnosæ. Deinde quam habeant magnitudinem, cū quibus societatem, quam conformationem, quot sint numero, & quo ordine collocatæ: postea uero quomodo inter se connexæ ac compositæ. Nā ex his actio & usus cognoscitur. Constat enim naturam, ut modo dicebamus, nihil sine ratione condere. Igitur unaquæq; pars propriam habet substantiam, ac temperaturam, ab alia differentē. Vnde alia ab alijs partibus actio & utilitas proficiscitur. Nam pro sua cuiusq; substantiæ specie, propriam functionem edi necesse est. Ad usum enim aliquem suam cuiq; figuram, magni-

tudi

tudinem, & situm tribuit natura: præterea & certum earum partium numerum. Primũ itaq; uidendũ est, cur hac aut illa substantia prædita sit, id est cur neruosa, carnosa, osßea, aut alterius substantiæ. Deinde cur rotunda, uel plana, uel excauata, longa, breuis, angusta. Postea cur tot sint numero, & quamobrem sic collocatæ: quibus diligenter perspectis, actionem ac utilitatem cuiusq; facile inuenies. Nam semper in omni instrumento pars aliqua inuenitur, quæ primario loco actionem edit: aliæ omnes huic obsequuntur, ut sine quibus scilicet primaria actio non fieret, uel gratia quarum melius fit, uel per quas omnia hæc conseruantur. Progreßio, gratia exempli, actio est quam primũ edit musculus: reliquæ autem omnes cruris partes huic famulantur. oßa enim motum firmant, ligamenta suis locis oßa continent, nerui sentiẽdi & mouendi uim in crus ferunt, arteriæ calorem natiuum suggerunt, & actionem conseruant, uenæ alimentum distribuunt. Hæc omnia ad commodam progreßionem, eiusq; tutelam data sunt. Cum igitur proba actio editur, antè dicta necesßario secundum naturam habere necesße est. Cum uero aut uitiata est aut ablata, uitium uel in simplicibus uel earum structura eße constat. Itaq; partium cognitio actionem ac utilitatem commonstat: hæc uero, si quidẽ uitiata est, morbum: sed nondum morbi genus ac speciem osten-

 dit.

dit. Quocirca alia symptomata uestigare oportet, quibus hanc depræhendamus. Hæc autem sunt excrementa & accidentia (ex his enim tribus nempe functionis noxa, excrementis & corporis accidentibus non solum morbi species, sed & mores & magnitudo depræhenditur.) Accidentia uero quædam neceßario affectum sequuntur: atq; hæc firma signa sunt: quædam non neceßario, sed aut ut plurimum, aut raro, aut æque accidere ac non accidere poßunt. atque hæc aut morbi differentiam, aut mores, aut magnitudinem fatentur. Quorum omnium exemplo uno uires patefacit Galenus lib. de Constitutione artis medicæ ad hunc modum: Subijciamus, inquit, membranam costas succingentem inflãmatione tentari, affectio quidem hæc, inflammatio est, quam neceßario hæc accidentia sequuntur, tumor præter naturam, rubor, & dolor. quorum duo nunc sub sensum non ueniunt. Solus igitur dolor supereſt, qui in costis fixus punctionem inuehit. Dolet igitur homo: quia inflammatione tentatur. Doloris autem species pungens est, quòd affectæ particulæ substantia membranosa sit: costis uero hæret, quòd illic sit locus affectus. Quinetiam dolor ipse late diffunditur, propterea quòd succingens membrana plurimum extensa sit. Febris porrò ex neceßitate sequitur, tum ob affectum ipsum, tum positum affectæ particulæ: quorum absente altero, non neceßario se

rio febris consequetur. Neq; enim si digitus inflammationem patitur, febris omnino aderit, quando longe à corde affectus distat. Quemadmodum neq; si membrana uestiens costas afficiatur quidem, sed affectus scirrhus aut œdema sit, uerum spirandi difficultas necessario ex patiente particula nascetur: utpote quæ portio sit spiritalis alicuius instrumenti. Difficilis autem spirationis species non à particula, sed affectu ipso procedit. Dolor enim spirandi instrumenta plurimum dilatari prohibet, proindeq; illorum actionem intercipit nondum completa utilitate, quare nouam celeriter iterare cogũtur, minoremq; quietem, quàm pro naturali constitutione efficere: atq; sic quidem spiritus fit & paruus, & frequens. Sed & pulsus mutatio necessario ex succingentis membranæ inflammatione fit, tum ea quæ febribus inseparabiliter inest, tum quæ patientis particulæ occasione gignitur. Arteriarum enim pulsus illis, quatenus febricitãt, maiores, celeriores, & crebriores insunt: quatenus autem pars inflammata neruosa est, ijdem cum distensione simul & duritie fiunt. Hæc igitur symptomata necessario succingentis membranæ inflammationem sequuntur. Cæterum & ex his, quæ necessario sequuntur, unum quoddam est, nempe dolor minor cum in latus uel affectum, uel huic oppositum, uel æqualiter in utrunq; æger decumbit. Nam cum membrana,

quæ costas ambit, duplex sit, si quidem pars exterior circa oßa uehementius inflammetur, facilius in aduersam partem decumbunt. Nam qui in affectam partem iacent, premuntur. Sin interior laboret, quod frequentius accidit, in oppositum latus decumbentes grauiore dolore urgentur: utpote quibus suspensa sit pars inflammata. Quòd si in patientem locum cubent, minus dolent. Neq; enim ab oßibus premitur, neq; suspensa est inflammatio: sed horum utroq; est libera. Cæterum parti quæ pati idonea non est, adhæret. Quòd si utraq; succingentis membranæ pars sit affecta, in utrunq; latus æque decumbitur. Quòd uero alijs dolor ad hypochondrium, alijs ad iugulum perueniat, id ob patientis particulæ naturam & inflammationis accidens fit, nimirum doloris extensionem. quoniam autem usq; ad iugulum membrana cingens costas peruenit, descenditq; ad totum septum transuersum, si superiores eius partes inflammentur, conuelli iugulum uidebitur: sin inferiores, dolor ad hypochondrium descendet. Si igitur admodum exigua sit in medio costarum inflammatio, in neutram partem: sin magna, in utramq; dolor necessario perueniet. Quòd si sanies quædam ex inflammata parte tenuis manet, exudetq;, id tum morbi, tum partis occasione fiet. quod & in omnibus oris partibus inflammatis contingit, & oculis. Nam ex humoris influxu cõsistit inflãmatio, &

tio, & pars rara eſt, nec uti cutis conſtipata ac denſa. Cum igitur multus ſimul, ac tenuis humor in inflammatione continetur, parsq́; rara eſt; copioſam foras ſaniem profundit. Contrà, ſi pauca & craſſa defluxio ſit, corpusq́; denſum, parum admodum tuſsis irritabit: nihil uero expuetur. quemadmodũ ſi fluxio maxima ſit, maxima tum tuſsis tũ excreatio fiet: atq; tuſsis quidem huic affectui inſeparabiliter ineſt. Tuſsim uero excreatio non ſemper comitatur, quanquam id plurimum contingit. Si quid tamẽ ſpuitur, ſaliua neceſſario colorata erit, ſed nõ ſemper colorẽ habebit eũdẽ: quãdo in inflãmata particula nõ ſemper excremẽtũ eſt eiuſdẽ naturæ. Cũ igitur uel cruentum uel billioſum id fuerit (talis enim omnino eſt in pleuritide fluxio, quæ inflammationem parit) ſaliua humoris in affecta parte contenti colorem refert: rubrum quidem, ſi quod in cingentem coſtas membranã defluit, cruentum ſit: flauum uero, ſi bilioſum. Quòd ſi pituitoſus humor primum impactus ac putris, deſluctioni quæ inflammationem peperit, occaſionem dederit, ſpumoſa excreantur: interdum uero & nigra, ſi ex retorrido ſucco, ſeu is cruentus ſeu bilioſus ſit. Igitur id genus omnia ſimul cum affectæ partis ac morbi ipſius dignotione fluxionis differentiam oſtendunt. Hæc quidem Galenus. Ex quibus uerbis facile eſt depræhendere, quæ ſigna neceſſario, & quæ non neceſſario pleu-

rio pleu

rio pleuritidem comitentur. Nam lateris dolor, febris, difficilis spiratio, pulsus distentio ac duritiès, tussis, & sputi, si quod reijciatur, alienus color, inseparabiles pleuritidis notæ sunt. Sputi reiectio & hypochondrij iuguliq; dolor non semper affectum hunc sequuntur. In nõnullis enim dolor ad hypochondrium, alijs ad iugulum peruenit. In quibusdam uero in neutram partem uergit, alijs in utramq;. Rursus doloris species affectam partem, eius affectũ, ac magnitudinẽ ostendit. pungens enim, membranam pati: magnus autem & late sparsus, magnitudinem affectionis significat. Sic sputi color affectus differentiam & mores fatetur: si quidẽ rubrũ est, ex sanguinis: si flauũ, ex flauæ bilis: si nigrum, ex retorridi humoris defluxione inflãmationem fieri indicat. Sic nigrũ, maligniorẽ: rubrum, mitiorẽ: flauũ, mediũ inter hos affectũ esse testatur. Hæc quidem ad internarũ inflammationũ dignotionem pleniorẽ, mihi explicanda esse uidebantur.

IGITVR inflammationum, quæ in conspicuo sunt, causa quædam est non admodum occulta, quæ fluxio appellatur: nisi aliquando cum his copulentur, quæ ab alia euidente causa fieri uidentur. Quando enim nulla harum præcedente, pars repẽte inflammatione est obsessa, causa quę affectum attulit ῥεῦμα, id est fluxio, morbus uero affectio rheumatica dicitur. Atque

quę in his præcipue inflammationibus,optima per initia curatio adhiberi debet. Nam qui in ipſis error committitur, aut curatu difficiles, aut omnino immedicabiles reddit affectiones. Hæc autem duo maxima ſunt uitia: nullam totius corporis rationem habere, & locum calfacere ac humectare. Nam in his duobus medici maxime delinquunt. Nonnulli enim ex methodica ſecta perſuaſi & inflammationes omnes,affectiones aſtrictas eſſe arbitrati,relaxandas eſſe ſibi putauerunt. Sunt uero, qui temere & inconſiderate illos imitantur,unum mali agendi habentes patrocinium, nimirum ſe cum multis errare. Sed neq; ex dogmaticis medicis, neq; empiricis quiſpiam ita ſenſit.uerum quod & ratio & experiẽtia ſuadet, corporis uniuerſi congruas uacuationes moliri iubẽt: partem uero inflammatam perfundere ac illinire his quæ influentis humoris repellendi uim habeant: & qui in affecto loco continetur,inanire, roburq́; ac uirtutem affectis iam partibus inſerere. Quæ autem uacuando obſeruari debeant, antea diximus, ac nunc quoq; paucis explicabimus,ut deinceps ſeruata memoria,iam te per ſingulos affectus uacuationis indicationes edoceri neceſſe non ſit. Aetatem

igitur,

igitur, tempus, regionem, præſentem aeris conſtitutionem, robur ægrotantis, habitudinem, conſuetudinem, atque ipſam morbi ſpeciem, animaduertendam eſſe diximus. Hæc enim, quando uacuandum, aut minime uacuãdum ſit, & unde & quo modo, docent, uelut in ſubiecto affectu: Confluat in genu humor, atq; repente uehementer intumeſcat. Vbi uero uniuerſum corpus ſanguine plenum eſſe uideatur, ualideq; ægrotantis uires ſint, anni tẽpus uer, & regio modice temperata, adoleſcensq; uel iuuenis ſit æger, huic ſanguinem ex ſupernis partibus mittere oportet, ſecta cubiti uena uel interna, uel media. Quòd ſi ſuperna pars affecta ſit, ex inferna ducẽdus eſt ſanguis. Nunquã enim incommodè fluxionis impetus in contrarium retrahitur. Cataplaſma uero ex ſemperuiuo & malicorio in uino decoctis, rhu, polentaq; imponendum eſt: ut quod in his optimum ſit, omniaq; quibus nobis opus eſt, præſtare poſsit. Retrahit enim quod influit, & quod iam continetur exiccat, & circunſtantes partes confirmat. Alia autem ſexcenta medicamenta eodem modo miſcere potes. quorum componendorum rationem ex libris de medicamentis didiciſti. Vnde in ſingulis unum aliquod

tibi

tibi ſubſcribam, futurum monumentum ſimul & exemplum eius, quæ in alijs eſt, facultatis. Eiuſmodi uero remedijs utēdum eſt, ubi dolor uehemens non eſt.

Oſtenſum nuper eſt inflammationem ex ſanguinis influxu fieri: fluxionis autē cauſam eſſe, aut externam, ut contuſionem, uulnus, conuulſionem, dolorem, & alia id genus: aut internam, uti ſanguinis abundantiam, & partis recipientis imbecillitatem. Fluctio autem eiuſmodi fit aliqua parte tranſmittente: Altera facile hunc recipiente, uel interdum accerſente. Tranſmittit pars, cum uenæ plenæ immodicè ſunt, ſanguine uim excernendi interpellante. Recipit autem pars imbecilla, aut rara, ut prius diximus. Accerſit uero morboſo calore, uel dolore affecta. Cum igitur fluxio partim fit, partim facta eſt, geminus erit curationis ſcopus: nempe uacuandi quod influxit, & prohibendi quod influit. Fluxionem impedimus, humorem fluentem retrahendo ac repellendo, roborandoq́; partem affectam, & ſi quid fluxionem accerſit, ſummouendo. Repellimus ſectione uenæ, ſi quidem uires ualent: ſin minus, admotis cucurbitulis, uel ligaturis, uel frictionibus, uel calfactis partibus, directe affecto loco reſpondentibus. Repellimus admotis medicamentis, quæ hanc uim habeant. Accerſentes defluctionem cauſas ſummouemus, partem confirmantes, ſi imbecilla ſit: ſtringentes, ſi laxa:

si laxa: refrigerantes, si calida: dolorem demulcentes, si hoc ægrotus affligatur: de quibus omnibus mox dicetur. Itaq; curando errant, qui nullam per initia totius corporis rationem habent. Frustra enim curationem moliris, nisi corpus, si sanguine abundat, prius uacuaris: sed his quæ in hac uacuatione seruari debent prius consyderatis: nempe ætate, tempore, regione, præsenti aëris constitutione, ægrotantis robore, & habitudine. Aetas enim infantilis & senilis, hyems, æstatis ardor, regio & præsens aëris constitutio, iusto calidiores atq; frigidiores, uirium imbecillitas, habitudo corporis uehementer gracilis aut obesa, uacuationem minus admittunt. Contrà uer, aëris conditio modice temperata, robur uirium, corporis habitudo mediocris, adolescentia aut iuuentus hanc suadent. Ex qua autem uena sanguis mitti debeat, postea docebitur. Itaq; per initia sanguis mittendus est. Nam is secta tempestiue ac commode uena, ab inflammata parte in uenas remeat, antequam malam qualitatem cõtraxerit: uulneratus enim locus attrahit, inflammatio uero expellit, ut in sequentibus docebimus, antequam affigatur sanguis infarciaturq́;: unde facile & pellitur & attrahitur, cum & uenæ, per quas transit humor, adhuc pateant, scilicet nondum obstructæ. Præterea robur partis conseruatur. Quòd si tardes uacuare, humor infarcietur, corrumpeturq́; in malam qualitatem,

tem,

tem, robur partis resoluetur, atq; affectus ægrius curabitur. Cæterum delinquunt, qui affectum locum calfaciunt, humectantq;. Hac enim ratione robur soluunt, relaxando iritant, recipiendæq; fluxioni proniorem partem reddunt. Ea igitur imponenda sunt, quæ uacuent ac reprimant, & affectam particulam roborent. Cataplasma igitur ex semperuiuo, & malicorio in uino decoctis, rhu & polēta utiliter imponitur. Repellit enim quod confluit stringendo: quod cōtinetur, uacuat exiccando, affectasq; partes utroq; genere confirmat.

VBI uero grauiore cum dolore defluxio affligit, neq; aqua calida, neq; oleum, neq; cataplasmata ex triticea farina adhibenda sunt. Hæc enim omnia affectibus ex humorum influxu contractis aduersantur, tametsi leuamentum quoddam statim adferre uideantur. Satis enim fuerit doloris uehementiam mitigare aliquo ex his quæ ex passo, & rosaceo, ac paucula cera cum his ambobus liquata, conficiuntur. Hæc autem lana succida, quæ œsypi plurimum habeat, excipienda sunt: ac æstate quidem, frigida: hyeme uero, tepida admouenda.

Quoniam dolor, ut diximus, accersit defluxionem, hunc mitigare oportet: sed ita ut affectui non incommodemus. Quocirca neq; aqua

calida neq; oleum neque triticea farina ex usu eße poßunt. Nam calfaciendo ac humectando relaxant ac robur resoluunt: unde pars imbecillior redditur & ad recipiendam fluxionem pronior. Adde quòd triticea farina suo lentore meatus, quibus digeri humor debet, obstruit, proinde calorem auget & dolorem. Imponenda ergo medicamenta sunt, quæ doloris uehemẽtiam citra ullam noxam leuẽt. Quale est quod ex passo, oleo rosaceo, & paucula cera cõficitur succida lana, quæ plurimum habeat œsypi, exceptum; æstate quidem frigidum: hyeme uero, tepidum impositum. Nam rarefacit, extenuat, digerit, euacuat, æquabilem reddit humorem acrem, lentũ, craßum, aut multum partibus dolentibus hærentem: uaporemq; craßum uel frigidum, exitum commodum non habentem, discutit, atq; sic dolorem mulcet: nullum uero sua caliditate infert incommodum. Rosaceum enim calorem infrenat.

AD hunc modum cataplasmata ex arnoglosso, lenticula, pane, & rosaceo adhibenda sunt. Paulo uero supra affectum locum admouenda est spongia uino acerbo imbuta, aut aqua frigida: momentum autem aceti satius fuerit huic immiscere. Quòd si ex his utilitas aliqua memoratu digna accesserit, & nusquam pus appareat, mollibus quæ aduersus fluxiones tempe-

rantur

rantur emplastris, utendum est: ex quibus optima sunt, quæ exiccare simul, ac repellere fluentem sanguinem citra dolorem, possint. Quocirca quæ cutem uehementer tendunt proindeq; dolorem adferũt, hęc plus lædunt, quàm exiccando prosint. Tale igitur esse debet medicamentum, quale nobis in usu crebro est, quod ex chalcite constat, rosaceo temperatum. Si uero lanam mundam uino acerbo madẽtem extrinsecus superposueris, maiorem utilitatem attuleris. At ubi in parte ipsa pus apparuerit, semel aut iterum cataplasma ex necessitate imponi debet. Ad præsens uerò quod ex polẽta constat, utilius admouetur. Similiter autẽ his aceti quippiam, aut uini admiscendum est. Postmodum uero secta parte, ac pure uacuato, ab oleo & aqua abstinẽdum est. Quòd si uulnus forte abluere cõueniat, mulsa, uel posca, uino & mulso utendum est. Si uero partem adhuc inflammatio occupet, cataplasma ex lenticula imponendum est. Sin ab hac sit libera, aliquod ex alijs quæ emplasta dicuntur, & quibus in eiusmodi sectionibus utimur, eoq; potissimum quod ex chalcite constat. Quibus extrinsecus spongia, aut lana uino acerbo imbuta, superponenda est. At si acerbi uini copia nõ

ſit, aqua cui tantum aceti admiſtum ſit, ut bibi poſsit, perfundenda ſpongia eſt. Ad hoc autem faciunt etiam uina marina. Tu uero ſi occaſio efflagitet, uinum arte cõficere poteris, ſale uino quod in promptu habueris, admiſto. Vulneri autẽ nullum pingue medicamentum admouendũ eſt: quale eſt macedonicum, & quod tetrapharmacum uocant: diligenter enim exiccandum eſt. Ad hunc quidem modum inflammatio, quæ ex defluxione eſt, curari debet.

Eadem utilitate ad inflammationes facit cataplaſma ex arnogloſſo, lenticula, quæ edendo eſt, pane & roſaceo, qua paulo antè commemoratum ex ſemperuiuo, & malicorio, rhu & polenta: nimirum repellendo quod influit, & uacuando quod iam affectam partem obſidet. Vacuant enim arnogloſſum & lenticula, exiccando: panis detergendo, ac digerendo: repellunt uero roſaceum, arnogloſſum, & lenticula, ſtringendo citra dolorem. Nam quæ uehementer ſtringunt, cutem contrahendo dolorem excitant, proindeq; fluxionem augent, & inflammationem. Quoniam autem compeſci defluxio mediocriter aſtringentibus non ſemper poteſt, paulo ſupra affectum locum admouenda ſpongia eſt, acerbo uino, aut poſca imbuta: ut fluenti humori uia precludatur. Hæc enim pars utpote minus afflicta,

afflicta, ualentius remedium admittit, & dolori minus est obnoxia. Quòd si hæc profecerint, emplastris quæ ad defluxiones temperãtur, mollibus utendum est, ex quibus optima sunt, quæ exiccare, & fluentem sanguinem repellere citra dolorem poßint. Quale est, quod ex chalcite constat, rosaceo resolutum. repellit enim ac exiccat mixtum cum rosaceo. Id continet adipis ueteris pondo duo, olei ueteris pondo tria, lithargyri tãtundem, chalcitis trientem. huius autem medicamenti temperandi rationem ac utilitatem docet Galenus libro de Compositione medicamentorum κατὰ γένη. remollitur autem rosaceo, tum ut stringendi uim augeat, tum ut sua duritie minus lædat. Ad eum quem suprà declarauimus usum, lana pura ex uino acerbo madens superponitur. Vbi uero pus in parte ipsa apparuerit, semel aut iterũ cataplasma, ex neceßitate imponi debet. Ad præsens autem, quòd ex hordei farina constat, utilius admouetur: moliri enim prius digestionẽ oportet medicamentis ad id ualẽtibus, quale antè dictum cataplasma est, quàm inflammationem incidere. abunde enim exiccat, minimeq; fluxionem aut dolorem excitat. Quòd si uini acerbi aut aceti momentum adieceris, simul fluxionem impedies. imponi semel aut iterum debet, ut obseruemus, an sperare exhalationem poßimus, nécne. Si enim exiguum est, quod in pus est uersum, idemq; tenue,

& cutis rara, primo aut altero emplastro multum profeceris, ac digestionem speraueris. At si puris, eiusq; crassi copia medicamenta superet, nulla exhalationis spes haberi poterit: quocirca, ut Galenus ait, exitum ei quod digestioni nõ cessit, eo potissimum loco facere oportet, quo est editissimum. quippe tenuissimam illic inuenies cutem. Post incisionem & puris uacuationem ab oleo omnino, & aqua est temperandum: uulnus enim exiccari, ac detergi postulat: aqua autem humectat, & oleum sordem parit. Itaq; ad hanc rem utrunq; est inutile. Cum igitur ablue re ac detergere oportet, mulsa, posca, uino, & mulso utendum est. Posca enim sordis crassitudinem tenuat ac resoluit, reliqua detergunt, idq; citra dolorem. Quòd si post sectionem dolor urgeat, is primum fomentis, deinde cataplasmate, mox humectante aliquo medicamento, aut non siccante, singulis scilicet extrinsecus superpositis mitigandum est, ut docet Galenus. Si uero pars adhuc inflammata sit, cataplasma ex lenticula imponendum est. Vacuat enim & repellit, ut modo dicebamus. Sin ab inflammatione sit libera, aliquod ex emplastis, ac etiam ex ipsis emplastris, quibus in eiusmodi sectionibus utimur, maximeq; quod ex chalcite constat, adhibendum est, tum ut sanguinis profusio, tum ut inflammationis generatio impediatur: atque hac ratione spongia aut lana uino acerbo imbuta superponenda

nendæ est. Et si eiusmodi uinum in promptu non sit, aqua cui tantum aceti admixtum sit, ut bibi poßit, perfundenda spōgia est. Vbi uero nulla iam inflammationis aut defluxionis erit suspicio, desiccare ulcus ac detergere oportebit. Itaq; commodißime uinum marinum, aut aliud quodcunq; salsum adhibetur. Contrà ineptißima sunt pinguia omnia medicamenta, quale tetrapharmacum est: ulcus enim sordidum reddit. Constat ex ceræ, resinæ, colophoniæ picis, seui taurini, singulorum pari portione.

QVAE uero ab alijs causis fiunt, humectare ac calfacere nihil uetat. Et si ad suppurationem has ducere uelis, cataplasma ex triticea farina, in oleo & aqua decocta inducendum est. Neq; timenda scarificatio est, si quando ea opus sit. Quæ uero ex humorum influxu fiunt inflammationes, non sine magno malo scarificantur, maxime per initia. Veterascentibus autē quæ post totius corporis uacuationem, aliamq; idoneam curationem, duritiem quandam ac nigrorem in partibus reliquerunt, auferre sanguinem non est incommodum. quando inflammationes amplius existimandæ non sunt. Quemadmodum neq; erysipelas, si iam liuorem contraxit.

Aliæ, quæ inflammationem excitant, causæ,

sunt uulnus, ulcus sponte ortum, contusio, cōuulsio, fractura, ruptura, luxatio, laßitudo ex immodica exercitatione, quæ quatenus dolorem in laborante particula efficiunt, fluxionem accersunt. Curationis scopus erit per initia quidem, etiam si plenitudo non adsit, uenam secare, ut Galenus ait libro de Curādi ratione per sanguinis mißionē. Citra plenitudinē, inquit, inflāmationis initio quæ aut propter ictū aut propter dolorē, aut partium debilitatē prouenit, prodest uenæ sectio. Nam dolor sanguinem ad se trahit, & sæpe partium debilitas inflammationem, citra corporis plenitudinem procreat. Infirma enim pars prompte grauatur, si paulo plus excrementi in ea aceruetur. Eadem ratione in ijs agendū est, quibus pars aliqua corporis grauiter icta est, aut utrunq; aliter incipientem habet inflammationem: quam si fore magnam suspicamur, ab inanitione curationem auspicamur, aut purgante medicamine adhibito, aut uena incisa, prout alterum altero magis conuenire iudicamus, quo pacto dolorem summouemus: deinde qui iā partem occupat humorem uacuamus. Nam simul atq; conquieuerit dolor, fluxio sistetur, nisi simul plenitudo sanguinis adsit: cuius curandæ rationem prius prodidimus. Si autem distenta ad modum pars sit, quam inflammatio premit, totum corpus uacuare oportet, etiam si plenitudine non laboret: postea affectum ipsum. neq;, si

res effla

res efflagitat, timenda ſcarificatio eſt. Cum igitur neq; morbi magnitudo, neq; humorum redundantia uacuationem expoſcit, dolor mitigãdus eſt: & qui affectam partem occupat humor uacuandus. Itaq; nihil uetat humectare ac calfacere. Nam ſic quod defluxit, uacuamus, & dolorem lenimus. Vbi uero digerendæ defluxionis ſpes non eſt, molienda eius concoctio eſt cataplaſmate ex triticea farina, in oleo & aqua decocta. hoc enim ſuo calore medioeri concoctionem iuuat, & lentore meatus obſtruendo, partis calorem natiuum digeri prohibet. augeri enim eius ſubſtantia, non autem qualitas intendi debet, ut celerius pus gignatur. Quòd ſi materia craſſa eſt, & reſolutioni aut concoctioni contumax, impactaq; carnis meatibus (qualis eſſe ſolet in diuturnis inflammationibus, & eryſipelatibus male curatis: ſcilicet reſoluta tenuiori humoris parte, craſſioreq; in meatibus relicta) & ſi in uulnerum inflammationibus aquoſa ſanies effluxerit, ſanguisq; craſſior in ambiente loco remanſerit, ſcarificatio timenda nõ eſt, præſertim ubi durities, liuor, aut nigror apparuerit. Locus enim hic durus eſt, ob impactam craſſitudinem: liuidus ac niger, ob caloris abſentiam, qui per arterias in affectum locum propter obſtructionem peruenire non poteſt. Itaq; in eiuſmodi affectibus ſine periculo ſcarificandus locus eſt, præſertim ſi, ut modo dicebamus, neque

morbi magnitudo, neq; corporis plenitudo dehortetur. Secus autem fit in inflammationibus ex humorum defluxu: non enim sine incommodo scarificari poßunt, præsertim per initia. Humorem enim alioqui ad fluxionem pronum, transmittentibus scilicet partibus, eius abundantia iritatis, scarificatio proritat. In aliis inflammationibus totus semel ob ictum, uel contusionem, uel alias causas euidentes, humor defluere solet, accersente hunc dolore. Qui ubi sedatus fuerit, & fluxio conquieuerit, nullum proritandæ defluxionis erit periculum, nisi ingens rursus ex scarificatione dolor excitetur.

HOC enim per initia refrigerari desiderat, ac potissimum cum sine manifesta fit occasione. Quando uero iam feruor abest, cōfert scarificare, & cataplasma ex hordeacea farina calidum imponere, & ceratum, aliudq; medicamentum, quod digerendi uim obtineat. Non tamen ex uena sanguis in hisce necessario mittitur: sed uentrem per inferiora purgare sufficit, adhibito medicamento quod flauam bilem ducat. Quòd si exigua sit affectio, ne hoc quidem necessarium est, sed abunde erit acri uti clystere. Quæ uero ex ulceribus fiunt erysipelata, quæq; similiter manifestas habent causas, neq; si statim cataplasma ex hordeacea farina, præsertim loco

antea ſcarificato impoſueris, lædes.

Vt in inflãmatione humor quantitate, ſic in eryſipelate qualitate magis delinquit. Itaq; in hoc neceßaria ſanguinis mißio non eſt. Sed uentrem per inferiora purgare ſufficiet, medicamẽto, quod bilem exigat, ſi affectus magnus ſit, & corpus bile abundare uideatur: uel acri clyſtere, ſi exiguus morbus ſit, & corpus bile uacuum. Sãguinis enim mißio corpus uniuerſum uacuat: quod in eryſipelate neceßarium non eſt, ſed ſolũ, ut dixi, delinquentẽ ſuccum purgare oportet. Poſt corporis purgationem (nam ante hanc tutum non eſt fluxionem ex ignobili parte intrò repellere, timendum enim eſt, ne in princeps membrum feratur) affecta pars refrigeranda eſt, eò quidem magis, quò bilis ſanguine uehemẽtius inflammatur. Semper enim æquali medicamentorum exceßu contrarius naturæ exceßus abigendus eſt, ut in priore commentario docuimus. Refrigerant autem ſolanum, ſemperuiuum, portulaca, umbilicus ueneris, pſyllium, altercum, lenticula paluſtris, intybum, ceratum ex aqua admodum gelida. quibus tantiſper utendum eſt, dum eryſipelatis color ſit mutatus. tunc enim à refrigerantibus eſt abſtinendum. Ad contraria uero eſt tranſeundum, hoc eſt ad digerentia & exiccantia. Humor enim hunc morbum generans uacuari debet. ubi igitur feruor ſubſederit, cataplaſma ex hordeacea farina calidum impo

nend

nendum est, & alia medicamenta, quæ digerendi exiccandiq; uim habeant. Quod si forte liuor iam locum occuparit, incisa antè cute cataplasma superponendum est, perfundendusq; locus, plurimum quidem aqua calida, (digerit enim ac plagas abluit) deinde si materia crassior sit, marina aqua aut muria. Nam crassitudinē incîdit, ac detergit. Simili modo & quæ ex ulceribus alijsq; euidentibus causis fiunt, erysipelata primum scarificari debent: deinde cataplasma imponi. Nam effusa per uulnus aut ulcus sanie aquosa, resolutaq; tenuiore humoris parte, crassa substantia meatibus infarta relinquitur, quæ cum neq; digeritur neq; concoquitur, scarificationem requirit, scarificatioq; exiccationem.

INFLAMMATIONI uero erysipelatodæ & erysipelati phlegmonodi mista, quoad fieri potest, curatio est adhibenda, atq; ei quod magis uincit, semper repugnandum.

Inflammationem erysipelatodem & erysipelas phlegmonode mistos affectus esse ex inflammatione & erysipelate, prius ostensum est, nominaq; sortita à uincente affectu. In *quo enim erysipelas præpollet, erysipelas phlegmonode: in quo uero inflammatio, erysipelatodes inflammatio: in quo neuter affectus uincit, inflammatio & erysipelas dicitur. Quibus omnibus facile curatio*

rationem adhibebis, si quæ de inflammatione & erysipelate prodita sunt, memoria tenueris. Quoniam autem uterq; affectus calidus est, & ex humorum defluxione fit, uterq; & refrigerari & uacuari desiderat: atq; id ipsis est cõmune. Verum quoniam inflammatio quantitate, erysipelas qualitate magis premit, hoc magis refrigerari, & minus uacuari: illa contrà, magis uacuari, & minus refrigerari debet. Erysipelas enim sanguinis missionem, & quæ ualide repellãt, medicamenta respuit: refrigerantia uero maxime requirit. Cõtrà, inflammatio totius corporis uacuationem, quæ per missionem sanguinis fit, & quæ uehementer reprimant, medicamenta efflagitat. Cum igitur in hac mistione affectus alter alterum superat, remedia quæ præpollenti conuenire prius ostendimus, tantum augenda sunt, quantum uicerit. Cum uero neuter superat, æquali modo mista adhibenda sunt.

BVBO uero, & phyma, & phygethlon eadem ratione, qua & aliarum partium similes affectus, curari debent: præterquam in partibus, quæ ijsdem affectibus laborãtes acriora medicamenta ferre possunt. Cuiusmodi sunt glandulæ.

Bubo, phyma, & phygethlon, glandularum affectus sunt, ut prius declaratũ est. Fiunt autem quemadmodum aliæ inflammationes, aliquãdo quidẽ ex sola defluxione, aliquando uero ab eui

dente

dēte causa. desfluxionē plenitudo, uel cacochymia parit. Nōnūquā cū plenitudine uel succi malignitate euidens causa. Interdū uero uiscerū inflammationes. Cum igitur sola desfluxione bubo excitatur, si quidem hanc plenitudo mouit, detrahēdus sanguis est, modo nihil prohibeat. Si uero sanguinis mißionem uel formidet, uel ferre non possit æger, quæ læsa non sunt membra scarificanda sunt, ut docet Galenus. Manu enim, inquit, laborante, scarificabis crura. Altero uero crurū male habente, reliquū: post corporis uacuationē, nō antè, tuto repellentia adhiberi poßunt: quemadmodū nec ante purgationē, si ex cacochymia defluxio oriatur: imò si pestilēs, ut sæpe fit, uel alioqui maligna sit, à repellentibus est omnino abstinendū. Quòd si à uiscerū inflāmationibus excitatus bubo sit, cōmodißime sanguis ducetur ex uena affectui è directo respondente. Si uero ab ulcere uel alia euidēti causa, sitq; corpus omnino sanum, id est, non laboret uel plenitudine, uel cacochymia, facile affectus curabitur: nimirū imposito toti mēbro medicamēto, quod modice calfaciat ac humectet, ut dolor laxata cute mitigetur. quale tetrapharmacū est oleo uel aliquo laxante liquatū. Neq; enim quemadmodū in alijs, quæ ex desfluctione fiunt, inflāmationibus restringentia adhibenda sunt: totū uerò mēbrū hapso lanæ ex oleo calente imbuto circūdandū est. Ipsi uero ulceri imponi debet remediū, quod dolorē mitiget:

tiget: super quod et calidũ cataplasma ex farina, uel hordeacea uel triticea, uel ambabus, cum aqua & pauco oleo mistis, extrinsecus dãdũ est. Inflãmatæ quoq; glandulæ lana ex calido oleo primo die sine sale admouẽda est, dolorẽ enim demulcet. Postea uero remisso tumore et dolore sedato sal addi poterit, quo ipsa desiccetur. Si uerò unà plethoricũ corp⁹ sit, uel malo succo redũdet, à calidis omnino tẽperabim⁹: ut quæ fluxionẽ magis iritent. In primis igitur uacuãda plenitudo erit, si nihil, ut modo diximus, impediat: & malus succus purgandus. Postea si quæ inflãmationis reliquiæ supersint, eisdẽ præsidijs, quæ buboni dũ corpus sanũ erat, adhibuimus, utendũ, nẽpe modice calfacientibus, ac humectantibus: deinde mitigato dolore, digerẽtibus. Quòd si de digestione desperes, maturãtibus & reliquis auxilijs, quæ aliarũ partium inflammationibus cõuenire prius docuimus, uteris. Phyma autẽ, quoniã ferè citra ulceris occasionẽ fit, sanguinis missionẽ efflagitat. Cũ uero in tantã magnitudinẽ attollitur, ut glandulas uehementer distendat, post uacuationẽ scarificari debet: deinde alia remedia adhibenda, quæ post sectiones conuenire prius docuimus. In phygethlo uero, quoniam mistus affectus est ex inflãmatione & erysipelate, alterutrius remedia augẽda, uel minuenda erũt, pro superantis in mixtura ratione, uti modo diximus.

HERPETES autẽ, quatenus ad uniuersi

corpo

corporis uacuationẽ attinet, ut erysipelata, curari debent: quatenus uero ad affectã particulam, non eadẽ omnibus cura adhibẽda est. Exedentes enim refrigerari uolũt, quẽadmodũ & alij herpetes, & erysipelata: nõ tamen medicamenta ferunt, quæ præterquã quòd refrigerant, etiam humectare idonea sunt: sed solũ refrigerãtia admittunt, præsertim quæ exiccare possint. Quocirca neq; lactuca, neq; polygonum, neq; lenticula, quæ in paludibus nascitur, neq; palustris lotus, aut anthylliõ, aut psyllion, aut portulaca, aut seris, aut semperuiuũ, aut aliud id genus quod refrigerare ac humectare possit, est adhibendũ: quæ quidẽ erysipelatibus sunt familiaria. Sed nec spongiæ frigida imbutæ, aliquãdo, nec solano fidendum est, tametsi refrigerare ac exiccare possint, sed modice. Herpetes uero uehementiorẽ quàm solani siccitatẽ expetũt. Igitur per initia imponendi uitiũ capreoli sunt, ac rubi, & canini rubi germina, & arnoglossum. Deinde lenticula admiscenda est: nõnunquã & mel, & polẽta, & quod prius descripsimus ad inflammationes ex defluxione cataplasma, si ab eo semperuiuũ detraxeris. Exulcerata autẽ loca medicamẽtis, quæ ad herpetas in libris Pharmaceuticis, id est, de cõpositione medica:

dicamẽtorũ deſcripta ſunt, inungere oportet. Eiuſmodi enim multa paſsim habẽtur in orbiculos digeſta, qui, dum uſus efflagitat, paſſo diluuntur. Quòd ſi in promptu paſſum non ſit, uino tenui, & albo & leniter aſtringente utendũ eſt, quale Falernũ eſt, Maſsilienſe, Sabinum, Adriaticum, & Arſynium: quæ nondum guſtus acrimoniam uetuſtate contraxerint. Et ſi in horũ uicem interdum poſca aquoſa utaris, nihil minus conſequêris. Iam uero inueteratis ulceribus neq; paſſo diluẽdi paſtilli ſunt, neq; amplius aquoſa poſca eſſe debet. At uina quæ aſtringendi uim poſsident, plurimum iuuant: maxime quidem nigra, aut ſi ea deſideremus, alba. Ex medicamentis uero quæ hoc tempore accommoda ſunt, optimum eſt, quod Polyidæ aſcribitur, Paſioni, Muſæ, Androni, & alia his ſimilia. Herpetes uero qui tantum ſummam cutẽ exulcerant, niſi ueterauerint, nullo horũ inungere oportet: Vehementia enim ſunt ac ualide exiccant, ſed eiuſmodi herpetibus ſufficiunt, quę glaucij uim habent, maxime aqua reſoluta. Quòd ſi hæc nihil profecerint, acetum miſcendũ eſt: utilius autem ſuccus ſolani, & arnogloſsi additur. Hoc porrò in ſumma in omni ulcere cognoſcendũ eſt, ſiue id ſponte, ſiue ex caſu,

ſiue ex uulnere acciderit, nimirum quod ſemper exiccari deſiderat, medicamento, ut inquit Hippocrates, non moleſto, hoc eſt neq; mordente neq; iritante uehemẽter, niſi malignum, ac putre ſit. Nam id genus ulcera acerrima medicamenta efflagitant, & quę igni uires proximas habeãt. Quale eſt miſy, chalcitis, arſenicum, calx, & ſandarache. ignis enim modo deurunt: quæ ſi malo cedunt, ipſo igni utendum eſt.

Bilis craßa exedentem, tenuis miliarem herpetem gignit. In hoc puſtulæ paruæ excitantur, in illo tota cutis uſq; ad ſubiectam carnem exulceratur. Igitur quatenus ex bile flaua uterque conſtat, communem cum eryſipelate habet curationem, nempe bilis purgationem. Quatenus uero ad affectus ipſos attinet, partim communem, partim diuerſam. Omnes enim refrigerari uolunt, ſed non omnes exiccari. Nam eryſipelas frigidis & humidis, minime autem ſiccis remedijs gaudet, ut modo dicebamus. Herpetes uero refrigerari ac exiccari, minime autem humectari uolunt. Quoniam rurſus herpetem tenuis humor creat, abunde fuerit, uel aluum leuiter ſoluere, uel urinas prouocare. atque in miliari quidem, blandiori medicamẽto, quo dilutior bilis eſt, & attrahi pronior. In eryſipelate uerò, quia craßior humor, ideo uehementiore medicamento eſt opus.

opus. Quatenus igitur ad affectus attinet, herpetem exiccare oportet: exedentem quidem magis, quoniam cum profundiore ulcere, & humore tum uberiore, tum craßiore est. Miliaris uero solam cuticulam exulcerat, ut in quo succus tenuior sit: ideo minus exiccari debet. Per initia igitur uacuato corpore, exedenti herpeti imponenda sunt, quæ influentem humorẽ reprimant: quodq́; iam fluxit, uacuent: quales sunt uitium capreoli, & rubi, & canini rubi cacumina, & arnogloßum: deinde uero intendenda medicamenti uis est, admistis lenticula quæ edendo est, melle, & polenta. Eadem utilitate dari poterit cataplasma, quod suprà ad inflammationes descriptum est, si ab eo semperuiuum detraxeris: omnia hæc potenter exiccant, & quantũ ex usu est, fluentem humorem regerunt. Postea uero ubi exulceratus herpes est, proderit (ut scribit Paulus) plumbi recrementum ex contusæ rutæ succo, uel myrtino cerato exceptum. Item & quod habet lanæ ueteris illotæ, ad tedam crematæ, pondo denarium duodecim & semißem, plũbi recrementi pondo denarium undecim: seui caprilli curati, & aqua loti, põdo denarium uiginti quinq;: olei myrtini pondo quincuncem. Sunt & alia permulta huic uitio accommoda, qualia ex alga & sandyce: de quibus Galenus in Methodo medẽdi meminit. Pastilli item apud eũdẽ autorem libro de Cõpositione medicamentorum

quinto, & apud Paulum libro ſeptimo: præſertim ubi iam affectus inueterauerit, quorum optimus eſt, qui Polyidæ aſcribitur, Paſioni, Muſæ & Androni. Polyidæ paſtillus habet aluminis ſciſsilis pondo denarium trium, thuris pondo denarium quatuor, myrrhæ tantundem, atramenti ſutorij, chalcanthi, pondo denarium duũ, citinorum pondo denarium duodecim, fellis taurini pondo denarium ſex, aloës pondo denarium octo, uino auſtero excipiuntur. Eiuſmodi autoris alius paſtillus, quæ Sphragis dicitur, ualens ad idem, habet malicorij denarium pondo ſex, myrrhæ denarium pondo octo, aluminis ſciſsilis pondo denarium quinq;, thuris pondo denariũ quatuor, atramẽti ſutory pondo denarium triũ, fellis taurini denarium pondo ſex, uino dulci excipiuntur. Paſionis, ſquammæ æris pondo denarium duodecim, æris uſti, aloës, aluminis rotundi, æruginis raſæ, thuris, ſingulorum pondo denarium octo, uini quod ſatis eſſe uidebitur. Muſæ, aluminis, aloës, myrrhæ, chalcanthi, atramenti ſutorij, ſingulæ ſeſcunciæ: croci, crocomagmatis, ſingulorum pondo denarium ſex, uino excipiuntur. Andronis, Citinorum pondo denarium decem, gallæ pondo denarium octo, myrrhæ pondo denarium quatuor, ariſtolochiæ pondo denarium quatuor, atramenti ſutorij pondo denarium duum, aluminis ſciſsilis tantundem, myſeos cyprij pondo denarium duum paſſo excipiun-

cipiuntur. Celsus libro quinto ad eundem autorem pastillum huic similem refert, capit gallæ, atramenti sutorij, myrrhæ, singulorum pondo denarij unius, aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorum pondo denarium duum, capitulorum punici mali pondo denarium quindecim, ex passo coactorum: hi enim pastilli exedentibus herpetibus maximeq; inueteratis conueniunt. Minime uero miliaribus, & qui tantum summam cutim exulcerant. Vehementes enim sunt, ac ualenter exiccant. Exemplaria Græca typis excusa legunt, καίει γὰρ ἰσχυρῶς καὶ ξηραίνει σφοδρῶς. Aliud manu scriptum habet, ἔστι γὰρ ἰσχυρὰ καὶ ξηραίνει σφοδρῶς, quod nos sequuti sumus. Eiusmodi enim pastilli non exedunt, tantum abest ut uehementer urant. His enim Galenus utitur in partibus carbunculo uicinis, quas ulcerare non oportet, ut mox docebitur: uehementiores tamen sunt, ac potentius exiccant quàm quos miliares herpetes ferãt, scilicet leuiter desiccare uolentes. Initio tamen reprimentia desiderant, modo, ut dictũ est, corpus malo humore non abundet. ubi uero iam fluxus restitit, desiccare magis conuenit, sed medicamento blando: quale est apud Paulum libro septimo: quod recipit, cerussæ, amyli, glaucij, aluminis æquales portiones, cum uino aut loti palustris succo teruntur: quòd si nihil profecerit acetum, solani uel arnoglossi succus adijciẽdus est. Omne enim ulcus quæcũq;

occasione natum sit, siue sponte siue manifest. causa, exiccari debet medicamento blando minimeq; mordente, hoc est, ut Hippocrates *ait,* μ. περισπεῦ.λεῖ, *ne fluxio proritetur. Cum enim sanies quædam aquosa ulcus humidum reddat, curationemq; remoretur, exiccantia requirit. At ubi cacoëthes putridumq; est, acerrima medicamenta, & quæ igni uim proximam habeant, desyderat. Cacoëthe ulcera, id est maligna, sūt quæ rite decenterq; omnibus administratis nō sanantur, ut* Galenus *docet. Quod fit uel ob ulceratæ partis intemperantiam, uel cōfluentem humorē. Intemperantia aut sola est, aut cum alio affectu coniuncta. Aliquando enim ulceris labra, aut tumida sunt, aut putria, aut dura, aut callosa, idq; uel cum liuore, uel nigrore, uel rubore, uel etiam decoloratū ulcus est, significatq; ingentem natiui in parte ulcerata caloris perniciē. Aliquando uero adeo increuit affectus, ut & mēbranæ & ossa subiecta corrupta sint. Confluēs humor deliquit, aut quātitate, aut qualitate. Hunc autē effundit uarie supra affectā particulā, uel liē inauctus, uel iecur, uel alia corporis insignis pars, uel corpus ipsum male affectū, ut in* Hispanica *scabie laborātibus uidere est. Sicca igitur intemperantia fotu aquæ tēperatæ corrigitur: tātisper autē foueri debet, dū rubescat attollaturq; partis moles. Humida uero uino, posca, aut herbæ austeræ decocto emendatur. Ad eundem modū*

calida

calida refrigerari, frigida calefieri oportet. Tumoris autẽ curatio partim tradita est, partim in sequentibus docebitur. Quòd si ulceris labra ac etiã ambiẽs locus, dura, callosa, aut putria sint, ea uel scalpello excidenda, uel ferro adurenda, aut medicamento excedenda sunt. Sin solum liuida, nigra, aut rubra appareant, primum scarificare, ac sanguinẽ educere oportet: deinde spongiam admouere siccam: postea sicca remedia adhibere: quæ ad perfectam usq; curationem iteranda sunt. Si uero influens succus nec copiosior nec deterior iusto sit, admotis supra ulceratam partem astringentibus ac refrigerantibus medicamẽtis repelli debet, sumpto deligandi initio à laborante parte uersus sanam, ut in oßium fracturis: ipsi uero ulceri medicamentum adhibendum est, quod uehementius siccet, quàm quod simplici ulceri. Quòd si fluxus his auxilijs compesci nequeat, huius causam inuestigare oportet, ac adimere. Nam si partis imbecillitas occasionem attulerit, imbecillitatem uero intemperantia, hanc contraria qualitate, ut modo diximus, summouere oportet. Sin sanguinis copia in toto corpore parit defluxionem, uacuare aperta uena oportebit: si uero cacochymia, purgare. Quòd si pars aliqua hunc humorem in affectum fundit, uidendum an per imbecillitatem, an plenitudinem id fiat. Nam si uarix supra ulceratum locum, succum transmittat, ea

prius excidenda est: sin lien inauctus, hunc inanire expedit. Si rursus eiusmodi partes ob affectum aliquem hoc malũ cõtraxerint, huic quoq; consulendum est. Hæc autem omnia fusissime Galenus libro Methodi medẽdi quarto tractat.

QVOCIRCA & carbunculis, ut uocant, super ipsam crustam, ubi pars maxime putrescit, commode hoc medicamentorum genus adhibebis, intactis tamen uicinis partibus, ne imprudens sine ulla necessitate exulceres. Sed pastillis antè commemoratis utendum est: qualis est Andronius. Quòd si rubor aliquando locum occupet, aut ingens ardor, medicamentum passo diluendũ est, uel arnoglossi succo. Sin tumor magnus sit, primum uino acerbo, deinde adiecto aceto dissoluitur. Cataplasma autem ex eruina farina, & mulso aceto imponendum est: atq; in primis initio statim tantum sanguinis, quantum satis esse uidebitur (nisi quid uetet) detrahendum est.

Carbunculus ex humore crasso feruidoq́; gignitur, cui si pituitosa sanies mista sit, cum pustulis: sin syncerus ac purus, sine his: quam occuparit partem, exurit, exulcerat, ac ei crustam inducit, magis minúsue, pro humoris conditione. Nam ubi crassus sanguis uritur, minus: ubi flaua bilis supra modum torretur, magis periculosum

sum

ſum carbunculum creat. Interdum uero uitioſam peſtilentemq́; putredinem contrahit, isq́; enecare protinus ſolet. Quò igitur uitioſior is humor eſt, eò maiore cum periculo in corpus repellitur. Refrigerari tamen affecta particula magis cupit, humorq; uacuari. Verum is propter ſuam craßitudinem facile reprimi nõ poteſt frigidis ac ſiccis medicamentis: nec ſi poteſt, tutò (ſi quidem is malignus ſit) intrò repellitur. Sed nec in affectam particulam affatim fluere ſinendus eſt, ne grauißimum dolorem excitet, ac febrẽ, & eius quam occuparit partis, natiuum calorem dißipet, nonnunquam etiam cum uitæ periculo. Quænã igitur curandi ratio eſt adhibenda? Galenus certe primum à ſanguinis mißione incipit, ac ea quidem, quæ animi deliquium adferat. Hæc enim totum corporis habitum refrigerat, & febrem acutißimam, quæ hunc affectum ſequitur, extinguit. Deinde affectæ particulæ medicamẽta admouet, quæ modice reprimẽdo etiã digerere poßint citra manifeſtam caliditatem. quale eſt cataplaſma ex arnogloßo, lente diſcocta, panis mica, neq; planè furfuracei, neq; à furfure omnino puri, in furno cocti. Poſt ſanguinis mißionem, & mitigatum dolorem, tumorem ſcarificandum eße cenſet, inciſionibus paulo ſuper mediocres altioribus, propter humoris craßitudinem, ubi ſcilicet defluxio iam reſtiterit. Quòd ſi ſub cruſta pars putreſcit, exedentia

medicamenta acerrimaq́;, qualia Galenus enumerat, adhibenda: sed à uicinis partibus abstinere oportet, ut quæ eiusmodi adurentibus remedijs non egeant. Satis enim facient Andronis, & alij commemorati pastilli, uino dulci, aut sapa resoluti: uel si inflammatio ruborq́; ingens uideatur, arnoglossi succo, aut uino acerbo: deinde aceto adiecto, si tumor magnus sit. Cataplasma etiam ex eruina farina & aceto mulso imponendum est. Nam & repellit & digerit modice.

HAEC quidem generatim sunt eiusmodi affectuum remedia: quæ pro affectorum instrumentorum natura mutãtur. Quatuor autem ab his sumuntur indicationes, nempe ex eorum temperatura, cõformatione, positu, & facultate. Temperatura quidem, siquidem ex ijs quędam sunt natura sicciora, quædam humidiora, alia autem frigidiora, alia uero calidiora: & ex copulatis simplicibus aut humidiora, & calidiora, aut humidiora & frigidiora, aut sicciora & calidiora, aut sicciora & frigidiora, aut omnino temperata. Sitq́; tibi in curando scopus, partis natura. Hæc enim docet, quatenus sit refrigerandum, aut exiccandum. Carnosæ enim partes inflammatione obsessæ, leuiter sunt exiccandæ: & uenosæ quidem, licet sint carnosis sicciores

ciores, non tamen multum sunt exiccandæ. Arteriosæ uero, magis quàm uenosæ, atque his magis neruosæ, multo uero amplius cartilaginosæ, & osseæ. Non enim antè, quàm ad propriam naturam pars reducta sit, finem curationi impositum esse existimandum est. Ad sicciorem autem tẽperaturam reducunt medicamenta natura sicciora: ad frigidiorem uero, frigidiora. Ad eundem quoq; modum in reliquis duabus qualitatibus. Ad mediocritatem uero, quæ qualitatum omnium sunt media.

Quæ generatim omni inflammationi curatio adhibenda est, hactenus proditum est. Quomodo uero pro laborantis particulæ conditione ea sit mutanda, definiendum est. Neque enim *partes omnes simili morbo affectæ eadem admittunt remedia. Oculus, uerbi gratia, non nisi blandissima recipit. Ossa uero acerrima sustinent. Ab his igitur quatuor, sumuntur indicationes: nẽpe à temperamento, formatione, positu, & facultate. Quoniã autẽ uirtus est, qua uiuimus, ualemus, probas actiones edimus, quæq; morbo tanquã aduersatrix opponitur, hanc omni ratione in omni ualetudine tã prospera, q̃ aduersa seruare debemus. Seruamus autem, si quod de eius substãtia periit, resarciamus: aut quod alteratũ est corrigamus, prohibeamusq; ne quid ex ea deteratur,*

teratur, aut in alienam qualitatem mutetur. Eius uero substantia in spiritus, carnis & uere solidarum partium contemperamento consistit. quandiu enim omnes integræ contemperatæq; manent, uiuimus, ualemus, probas actiones edimus. Contrà ægrotamus, improbas actiones edimus, corruptis his ac alteratis substãtijs. Rursus eas resarcimus, ac custodimus, spiritalẽ quidem, inspirabili, transpirabili, ac uaporoso alimento: Carnosam autem & solidam, cibo & potu. Intemperiem uero corrigimus opposita intẽperie, tanta quidẽ, quantus est excessus, ut prius ostendimus: calidam quidem, frigidis: frigidam, calidis: humidam, siccis: & siccam, humidis. Tẽperiẽ uero similibus tuemur: calidam calidis, frigidã frigidis, humidã humidis, siccã siccis, & tẽperatam temperatis. Tantum porrò refrigerare, uel calfacere, uel exiccare, uel humectare oportet, quantum totius naturæ mediocritatem temperamentum excessit. Itaq; si inflammatio glandulosam partem obsederit, parum admodum exiccanda erit: si carnosam, parum quidem, sed magis quàm glandulosa: deinde uenosa & arteriosa: neruosa uero & membranosa, amplius: musculosa, inter carnosam & neruosam. Cartilaginosa uero magis, ossea autem maxime exiccanda est.

CONFORMATIONES uero ad hunc modum: Partes quædã intra se, quędam

dam extra, quædam autẽ utraq;, quædam neutra parte habent ſpatia: ut ex ſimplicibus arteriæ, uenæ, & nerui: illę in artubus quidem, intra ſe: in peritonæo uero, utraque parte. Nerui autem in artubus, neutra: in peritonæo uero, altera parte. Ferè autẽ uiſcera omnia tam intra ſe quàm extra lata ſpatia obtinent. Ad hæc caro ipſa, pulmonis quidẽ rara: contrà uerò renum, denſiſsima eſt: poſt hãc, iecoris. Lienis uerò ſubſtantia tanto denſior eſt quàm pulmonis, quanto quàm iecoris eſt rarior. Itaque in omnibus his quæcunq; neutra ex parte caua habent, quæ fluxionem ſuperuacuam excipiant, fortiter ſunt ſiccandæ, tametſi natura admodum ſiccæ non ſunt, cuiuſmodi ſunt nerui, & in artubus potiſſimum. Quæ uero tam extrà quàm intrà nonnihil inflammationis relaxare poſsũt, uehementer exiccantibus non egent, præſertim ſi fungoſa earum caro ſit, qualis eſt pulmo.

Ad rectam partis curationem indicatio ab eius formatione ſumitur. alia enim aliud medicamentum eſſe adhibendum oſtendit. Nam cũ partes aliæ intra ſe, aliæ extra, aliæ utraq;, aliæ uerò neũtra parte habeant ſpatia: præterea cum quædam raræ ſint, quædam uerò denſæ, fit, ut nec eadem medicamenti uehemẽtia, nec modus idem

idem omnibus partibus adhiberi poßit. Nã quæ tam intra se quàm extra, conceptacula habent, quæ fluxionem superuacaneam excipere queant (quarum præcipue substantia laxa, raraq; sit) uehementer exiccantibus non egent, ut pulmo: qui & intra se latas arterias habet, & extra se pectoris capacitatem. Quæ uero neutra parte fluxionem excipere poßunt, & densæ preßæq; sunt, hæ ualenter sunt exiccandæ, ut nerui in peritonæo. Nam ubi ualenter impacta fluxio est, nec sunt spatia, in quæ per meatus eius pars mittatur, uehemẽter exiccari eiusmodi partes inflammatione obseßæ debent: aliæ contrà, minus ualẽter: Præterea quæ raræ sunt, facile: quæ uerò dẽsæ, ægrè foras humorem fundunt. Vbi igitur coierint partis raritas & utraque parte spatia, quæ excipere humorem poßint, leuiter exiccantibus est utendum. Vbi uerò neutra parte sunt spatia, & partis substantia dura densáque est, uehementer exiccantibus opus est. Quòd si alterum tantum adest, mediocriter est exiccandum.

NEQVE uerò prætermittenda est ea, quæ à partis positu sumitur indicatio: utpote, quæ maxime doceat, per quę, & quo modo fieri debeat uacuatio. Influentium igitur adhuc humorum retractio, quam ἀντίσπασιν Hippocrates uocat, obsidentiũ uerò iam locum, deriuatio est remedium.

Vtrunq;

Vtrunq; enim uacuationis genus per cō-
munes uenas fieri iubet. Ex utero, uerbi
gratia, retrahes, si cubiti uenam secueris,
aut sub mammis cucurbitulas admoueris,
aut manus calfeceris, fricueris, ac ligaue-
ris. Deriuabis autē, si quæ in poplite sunt,
aut malleolis, uenas diuiseris, cucurbitu-
las femori admoueris, crura calfeceris, fri
cueris, & ligaueris. Atq; si dextra uteri pars
laboret, sanguis ex dextra manu & crure
ducendus est. Sin leua, ex mēbris illi è dire
cto respondentibus. Quod enim κατ' ἴξιν
Hippocrates uocat, hoc ipsum est secūdū
æqualitatē. Secare autem internas uenas
Hippocratis etiā est, quòd hę & uiciniores
sunt, & è directo magis respōdent affectis
particulis. Etenim si affecto liene ducere
sanguinē uelis, manus sinistræ: sin iecore,
dextræ uena interna eodem modo secan-
da est. Si uerò aliqua ex superioribus par-
tibus inflammatione tentata sit, ut in an-
gina & ophthalmia & alia, in quacunque
capitis parte extiterit, externas, & quæ è
directo respondent, uenas secabis. mem-
bris uerò ipsis affectis, per coniuges ue-
nas uacuabis, siue retrahere siue deri-
uare uelis, nisi inueteratum malum sit.
Nam tunc à patiente particula sangui-
nem duces. Itaque in angina uenæ sub
lingua

lingua incidendę ſunt, ubi corpus uniuerſum uacuauerimus, & inueteratus fuerit affectus. Ad hunc modum & lieni & iecori cucurbitulas admouemus. Eadem ratione aliam quancunq; partem affectam ſcarificabis, cum humorum fluxio reſtiterit: alioquin enim hos magis iritaueris, & malum geminaueris. Sed cũ iam uniuerſum ab humore ſuperuacuo corpus liberum eſt, neq; iam aliquid influit, ſed ex uetere defluxione impacta loco affecto portio aliqua eſt. Quòd uerò in gibbis iecoris, per urinas: ſimis uero partibus, per alui excrementa ducere oporteat, uiſceris ipſius ſitus indicat. Quodq́; thoracem ac pulmonem tuſsi repurgare conueniat, uẽtremq́; ac ſtomachum uomitu, interanea alui deiectione: quemadmodum lienem quoque & renes per urinas, uterum per menſes, cerebrum uerò ac eius membranas per palatum, gurgulionem, nares, & aures, ex eorum ſedibus palàm eſt.

Partis ſitus oſtendit, per quæ loca, & quo uacuationis genere, uacuare expediat. Cum enim multa ſint uacuandi genera, uariæq́; morbi ſpecies, nec omnia omnibus conferant, uidendum quo uacuationis modo ſinguli morbi, ſi modo eam efflagitent, uacuari debeant. Quod fiet cognita tum morborum, tum uacuationis formarum

marum

marum natura. Vacuatio enim quædam simpliciter materiam educit, quædam retrahit, quædam uero deriuat, quædam deriuat simul & retrahit. Ad eundem modum morbi, quidam solam uacuationem desiderant, alij uero retractionem, nonnulli simul uacuationem, deriuationē, & retractionem, ut in sequentibus dicetur. Quibus uerò in his utimur, præsidia hæc sunt: Venæ sectio, cucurbitulæ, hirudines, uincula, calida medicamenta apposita, frictiones, & purgationes. quorum alia magis, alia minus uacuant, deriuant, retrahunt: rursus alia potentius & celerius: alia contrà, impotētius & tardius. Quemadmodum alia cum maiore, alia cum minore commodo uel incommodo. Nam sectio uenæ citra loci affecti repletionem, dolorem, calorem, aut aliam insignem læsionem deriuat, retrahit, uacuatq́; primum quidem incisam particulam, deinde uicinam, postea uero distentiores, proindeq́; infestantē materiam minuit. naturam hæc exonerat, uires roborat, dolores mitigat, calorem extinguit: quare internis est inflammationibus quàm purgatio, commodior, ut mox docebimus. Purgatio similiter uacuat, deriuat ac reuocat humorem, sed calfaciendo, trahendo, locum affectum iritando, ac implendo, febrem augendo. Ideo minus in internis inflammationibus quàm sanguinis mißio, ualet. Cucurbitulæ potenter materiam attrahunt, celeriter ac

uehementer. Igitur ubi magis retrahere aut deriuare, quàm uacuare oportet, utiles sunt: Contrà, ubi magis uacuare quàm retrahere aut deriuare, ex usu sunt scarificationes ac hirudines: blande enim uacuant. nec è longinquo, nec cum impetu trahunt. Vincula autem attrahunt uehementer uel leniter, pro constrictionis modo. Cæterum nihil aut parum uacuant. Frictiones uerò foras euocant ac digerunt, magis minusq́;, pro sua multitudine ac uehementia. Quemadmodum pro caliditatis ratione, imposita calida medicamenta. Igitur simplex uacuatio, quæ fit incisa parte affecta, inueteratis inflammationibus confert, in quibus remissus dolor est, & fluxio restitit. Retractio uerò, ubi humor adhuc in fluxu est: at ubi locum iam obsidet, deriuatio. Ad eundem modum, ubi pars fluit, pars iam locum obsidet, utroq; remedio, nempe retractione & deriuatione est opus. Est autem deriuatio, uacuatio quædam ad latus. Fitq́; ad uicina semper: retractio uero, semper ad contraria: sed non semper ad distantissima. Hæc enim fluentem humorem retrahit ea loca uersus, à quibus antè fluebat, excretricisq́; facultatis impetum in contrarium conuertit, & attractricis impedit tractum. Contraria autem sunt extrema extremis, extrema medijs, & media medijs. Igitur motus contrarij sunt non solum à summe contrarijs ad summe contraria, sed summe contraria uersus,

ut di

ut dixi, etiam si ad ea non perueniatur. Quare retractio non semper ad distantissima, sed & ad propinqua fit, pro desluxionis differentijs, laborantium partium positu, & affectus magnitudine. Fluxionis differentiæ ex sua celeritate & tarditate, magnitudine & paruitate desumuntur. Nam celeris & ingens humorum fluxio, præceps remedium efflagitat, quod per humorum reuocationem in propinquam partem suggeritur. Parua uerò ac tarda longiorem curationis moram sine periculo sustinet. Sumuntur item differentiæ fluxionis ex uenarum, per quas hæc fit, genere, & partis affectæ positu. Fluit enim humor partim per uenam, quæ partem affectam peculiariter alit, partim per communem toti corpori. Vt in pleuritide, gratia exempli, fluxio partim fit per uenã quæ alit costas, partim per magnam uenam sursum ad iugulum ascendentem. atq; ex his fluxionis differentijs sumitur secandæ uenæ locus, & uacuationis differentia. Nam qui per uenam costas alentem fluit humor, necessario reuocari: qui uero per magnam ac communem, non reuocari necessario, sed deriuari, non per distantia, sed propinqua desyderat, quẽ admodũ & morbi magnitudo, ut quæ præceps requirit auxilium, nimirum uacuationem per uenæ sectionem, non quæ in distantissima parte fit, sed quæ in propinqua. Distantissima enim totam quidem humorum multitudinem in se con-

uertit, sed imbecillius ac tardius tum ab affecto loco & eius uicinis partibus, tum ab ampla & communi uena reuocat, deriuat, ac uacuat, concitatæq; excretricis uirtutis impetum impotenter cohibet. Quare si uehemens sit fluxio, cuiusmodi est in proposito affectu, uix eam cohibere poterit, nec ab affecto loco uitiosum humorem trahere, nisi magna admodum & uehemens sit uacuatio: & quam citra periculum uitæ æger sustinere non poßit. Relicto igitur in affecto loco uitioso humore, neceßario calor, dolor, & distensio remanebũt: proinde fluxio non solũ perseuerabit, sed & augebitur: uacuato uero benigniore sanguine & inutili relicto, uires collabuntur. Quòd si uitiosa materia aliò transferatur, reliquum sanguinem corrũpet: & si iterum in propinquiore parte uena secetur, sanguis improbus non uacuatur, sed ad inflammationem retrahitur. ut in uteri inflammatione, si primum ex cubiti uena sanguinem detrahas, deinde ex uena poplitis, ob loci distantiam, benignum sanguinẽ uacuabis: in cuius locum uitiosus succedet. deinde incisa poplitis uena uel malleoli, sanguis improbus qui in benigni locũ succeßerat in priore uenæ sectione, in affectum locum reuocabitur, nec uacuabitur, nisi admodum copiosa sit uacuatio, & quam laborans ferre nequeat. Cum uero in propinqua uenam secamus, nullo incommodo reuocamus, ac multitudinem nocentis sanguinis

guinis uacuamus ualide ac celeriter (quod in internis inflammationibus facere expedit, ut mox docebimus) probi uerò exiguam portionē. quare dolorem, calorem, distensionem, & fluxionem auferimus, uiresq; conseruamus, aut nō multum demolimur. Igitur eiusmodi retractio ad propinqua necessario fieri debet, ubi excretrix uirtus cōcitata est, magnus morbus ac praeceps, humorq; cum graui periculo in partem affectā decumbit, ut in internis inflammationibus ferè fit. Ex quo perspicuum est eandem retractionē ad propinqua fieri debere, etiam in humorū plenitudine, ut pòst dicetur: quae si semel uacuari non posit, in duo partiri debebit, tantisper intermittendo, dum uitiosius sanguis, qui priore uenae sectione uacuari ob multitudinem non potuit, remigrarit in uenas communes, quod uel eodem, uel postero die fit. Eadem ratione sanguinis mißio in duo distribuenda est, ubi semel totus uacuari, aut per uirium imbecillitatem, aut aegrotantis timorem, aut aliam occasionem non potest. Ad haec tam retractio quàm deriuatio in eiusmodi inflammationibus fieri debet per amplam uenam, quae cum uena partem affectam alente societatem habeat, eiq; è directo respondeat: hoc est, ut Hippocrates docet, κατ' ἴξιν, id est secundum aequalitatem, & è directo procedendo sine ullo interuallo: ut perpetua & continua attractio fiat per continuorum filorum longitudinem.

 tudinem.

tudinem. Venæ enim duplici ordine texuntur: orbiculari siue transuerso ad expulsionem, oblongo uero ad attractionem, ut Galenus docet. Contrariæ igitur positione partes sunt, quæ secundũ recta fila distant, connectunturq; continuo ac perpetuo oblongi staminis ordine. In quo genere summe contraria sunt, quæ maxime distant: media, quæ medio modo. Et in eadem distãtia maior est contrarietas, quo filorum rectitudo ac cõtinuitas maior. Hæc autem rectitudo inuenitur in uenarum & arteriarum staminibus, habitudineq; totius corporis: cuiusmodi est dextri ad dextrum, sinistri ad sinistrum, & reliquarum positionum differentiarum. Per hæc fila fit attractio, ut dictum est. Incisa igitur uena humorem attrahit, uacuatq; facto emissario, quem ob uulnus continere non potest, sed amplectendo exprimit. Itaq; exhausta parte propinqua, uis attractrix ob indigentiam excitata, à distantioribus per continuitatem uelut exugit. atque hæ uenæ uel multitudine, uel uitio humorum grauatæ nõ solum tractui cedunt, sed & sua ui expultrice quod grauat, pellunt, donec indigentiam patiantur. Nam inanitæ tractui resistunt, non minore ui sanguinem retinentes quàm à uulnerata parte trahitur: ut præceptor meus Petrus Brissous uir ut ingenio diuino, sic doctrina incredibili, in eo opere quod de sanguinis missione conscripsit, luculentissime docuit. Cum igitur luctando superior

perior euadit contentrix facultas, fluxio sponte etiam aperta adhuc uena supprimitur, scilicet natura ipsum tanquam sibi familiarem uel attrahente uel retinēte. Ex his liquet internam uenam in cubito sectam ex opposito latere uel nullo modo uel parum admodum retrahere, nisi uacuatio admodum excedat. Cum enim attractio per recta fila & continua, ut diximus, fiat, uena autem caua, quæ ad iugulum fertur, tum earum quæ utriusq; lateris costas alunt, tum earum quæ sub brachia feruntur (internas uocāt) magnam continuitatis portionem interrumpat (nascuntur enim utræq; à caua priusquam in iugularias scindatur, priores quidem quæ costas alunt: posteriores uero quas internas uocari diximus à dextris ad sinistras) parua erit staminū rectitudo, & tractus minor: proinde nihil aut admodum exigua portio humoris ex affecto loco ad uulnus, quod in oppositi brachij uena factum est, transferetur. Secus autem res habet in crurum uenis: nihil enim est quod harum continuitatem impediat. Ideo ab una ad alteram tractus fieri potest: quod & Galenus decimotertio Methodi medendi innuere uidetur. Altero, inquit, crurum male habente reliquum est scarificandum. Quòd si Cornelium Celsum mihi obijcias, qui libri secundi capite decimo scribit ex altero brachio sanguinem mittēdum esse, si quod in humero uitium est: ego eundem tibi obijciam

eodem loco ita scribentem: Mitti uero sanguis debet, si totius corporis causa fit, ex brachio: si partis alicuius, ex ea ipsa parte, aut certe quã proxima: quia non ubiq; mitti potest, sed in temporibus, in brachijs, iuxta talos. Vide utri magis, tibíne an mihi suffragetur Celsus: uterq; certe locus, & quẽ mihi obijcis, & quẽ tibi obijcio, ad idem consentiunt: nempe ut uena secetur ex parte quãmaxime uicina fieri commode poterit. Ex eodẽ quidẽ brachio detraheret, nisi id ob uicinitatẽ particeps affectionis eßet. Quare non sine graui malo secari poterit. Ipsã enim fluxionẽ irritaßet, affectũq; auxißet. ideo ex oppositi brachij humeraria tanquã è propiore loco qui incidi cõmode potuit, sanguinẽ emittit. Habet enim hæc societatem cum opposito humero maiorẽ quàm aliæ uenæ, ut quæ à caua postquam in iugularias fißa est, propagetur, ut Galenus docet. Reuocãt ad longinqua cucurbitulæ, uincula, scarificationes, frictiones, medicamenta calida apposita: ad propinqua uero, hirudines: ad utraq; uenæ sectio, & purgatio. His ita distinctis, uidẽdum est quibus morbis uacuatio, quibus deriuatio, & quibus retractio simplex conferat. Influentium, inquit, Galenus, adhuc humorum retractio, quam antispasin Hippocrates uocat: obsidentium uero iam locum, deriuatio est remedium. siquidem contrariorum contraria sunt remedia. Quod enim incommode ac præter naturam fluit, morbumq;

bumq; neceßario allaturum eſt, per eamq; partem in quam fluit, probe uacuari non poteſt, per eandem uiam reuocari debet. Quòd ſi iam humor locum occupet, quem diſtendat ac accendat, in eoq; dolorem excitet, neq; per eum locum uacuari poßit propter nouæ fluxionis periculũ, ad uicinum locum minime condoleſcentem deriuare oportebit. Ex utero, uerbi gratia, reuocabis, ſi cubiti uenam ſecueris, aut ſub mammis cucurbitulas admoueris, manus calfeceris, fricueris, ac ligaueris: quod fieri debet, ubi tantum humor reuocandus eſt, non etiam ex loco affecto uacuandus, ut in menſium immodica profuſione. In quo affectu ab utero uacuare non oportet, cum hunc locum humor non obſideat, ſed defluat: quem ſolum ad contraria reuocare oportet. quod commode fit ſecta cubiti uena interna, ut quæ reſpondeat utero. Quòd ſi uenæ ſectionẽ ægrotantis uires non admittant, aut quidpiam aliud hanc impediat, admouendæ mammis cucurbitulæ ſunt, aut manus calfaciendæ, fricandæ, ac ligandæ. Reuocare enim hæc præſidia poßunt, ſed non uacuare. Deriuabis autem, ſi quæ in poplite ſunt, uenas diuiſeris, cucurbitulas femori admoueris, crura calfeceris, fricueris, et ligaueris. Cũ uterus inflãmatione laborat, uacuationem deſyderat. Quam Galenus ſæpe deriuationem, aliquando retractionem appellat in libro de Curandi ratione, quæ per ſanguinis miſ

sionem fit, quam solam in principio etiam inflã mationis uteri fieri præcipit: illa enim & reuocat & deriuat. Ostendimus enim duplicem esse fluxionem de uenarum genere sumptam: alterã quæ per uenam uterum alentem fit: alterã quæ per communem. prioris est retractio: posterioris deriuatio. quibus non solum in hoc affectu, sed in aliis internis inflammationibus est opus. Nam cum in summouendis, quæ præter naturam sunt, triplex scopus habeatur: unus à causis, alter ab eo quod rationem habet eius sine quo non, tertius ab eo quod uelut accelerantium ac urgentium habet rationem. Quòd urget, primum summouẽdũ est, ut docet Galenus. ubi uero nihil urget, ordo à causis est petendus. Vrgent autem alia alias: ut in inflãmatione, uerbi gratia, magnitudo: cuius causa est humor quãtitate, uel qualitate, uel utraq; peccans, qui commode auferri nõ potest, nisi mitigato dolore. habet enim is rationem eius sine quo non: nam doloris uehementia tractum sanguinis ex inflammata parte, eiusq; in uenas regressum impedit. Ideo mitigari is prius debet, quàm uena secari, quod Brissous fieri docet fomentis anodynis nunc humidis, nunc siccis: sed id quidem prudenter. Nam cum illa laborantem partem laxant, fluxio maior illico locum repetit, dolor inde acrior suscitatur. Itaque post adhibita anodyna celerrime reuocandus humor est, aut deriuandus. Siue igitur id quod

urget spectes, siue causam morbum generantẽ, siue id quod rationem habet eius, sine quo non, celerrime reuocare ac uacuare necesse est. quod apte fiet, secta poplitis uena in uteri inflammatione. Nam humor non solum reuocabitur, sed & uacuabitur: proindeq; morbi magnitudo minuetur, & dolor mitigabitur. Vbi uero missionem sanguinis ægrotans non sustineret, ad alia præsidia confugiendum est: nempe cucurbitulas, & alia prius commemorata. Hac ratione, si dextra uteri pars laboret, sanguis ex dextra manu & crure ducendus est. Si læua, ex membris illi è directo respondentibus, quod enim κατ' ἴξιν Hippocrates uocat, idipsum est secundum æqualitatem. Secare autem huiusmodi uenas oportet, quòd & uiciniores sint, & è directo magis respondeant affectis particulis. Cum enim tantum reuocare oportet, ex affecta uteri dextra parte (uelut cum per eam immodice fluit sanguis, siue propter eius imbecillitatem, siue dolorem, aut calorem humorem accersentẽ, siue natura, multitudine, aut qualitate, aut utraq; degrauata illuc impetum faciente) secanda est dextri cubiti uena interna, ut quæ alijs eiusdem cubiti uicinior sit, & magis è directo respondeat. Quòd si inflammatio eam partem obsideat, sanguis ex dextro crure detrahendus est, si uero sinistram, ex membris illi è directo respondentibus: hoc est, secundum rectitudinem, ut diximus,

quod

quod & in aliarum partium inflammationibus faciendum est. Etenim si affecto liene ducere sanguinem uelis, manus sinistræ: si iecoris, dextræ uena interna eodem modo secanda est. Nam si aliam uel eiusdem partis uenam incideres, ut, uerbi gratia, inflammato liene uenam circa mediũ digitum manus sinistræ, minus, quàm cubiti uenam secando proficeres, ut autor est Galenus libro de Curandi ratione per sanguinis missionẽ: quoniam magis ab affecta particula distat, & minus è directo respondet, proinde minus uacuat quàm cubiti interna uena. Eadem ratione in pleuritide dextra dextri cubiti interna uena, in sinistra sinistri secari debet: non autem ex opposito brachio, iuxta Galeni sententiam libro de curãdi ratione per sanguinis missionem. Pleuriticis, inquit, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe utilitatem attulit. Quæ uerò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum. At cum pleuritis nunc superiores, nunc inferiores costas occupet, uidendum, an utriq; ex usu esse possit sanguinis ex interna cubiti uena missio. Quoniam autem affectus hic acutus est, præceps remedium efflagitat, nõ quodlibet, sed quod citra ullam læsionem celeriter opem ferre possit, quod apte sanguinis missione fiet, siue indicatione sumpta à morbi magnitudine, siue eius causa, siue symptomate. Ostensum

autem

autem est hanc tutißimum remediũ eße, quodq́; citra offensionem ullam adhiberi poßit. materiam enim morbi minuit, & fluentem sistit citra calfactionem, dolorem, aut repletionem loci dolẽtis, præsertim ea quæ in propinquo fit. Hæc enim nullo incommodo celeriter reuocat ac uacuat uitiosi sanguinis multitudinem, proinde morbum minuit, dolorem mitigat, et fluxionem sistit. Reuocat quidem ex affecto loco per uenam quæ alit costas, ex eodem loco uitiosum haurit succum: ex ampla autem & cõmuni uena multitudinem, quæ excretricem iritat, deriuat ac uacuat per uulneratum locum, rectis, ut dictum est, filis trahentibus ac uelut exugentibus. Igitur secta in cubito dextro interna uena dextræ pleuritidi, præsertim quæ superiores costas occupat, maxime opitulatur: & sinistra sinistræ: non autem dextra sinistræ, aut sinistra dextræ: aut, quemadmodum Auicenna putat, malleoli uena interna, quæ ab eo saphæna dicitur, lõgitudine opposita. Post hanc interna cubiti uena, quam basilicam uocat, latitudine opposita: & post ipsam media quam nigram appellat, opposita etiam in latitudine: quæ si non appareat, externa uena, id est cephalica, incidenda est, etiã si paruum adferat adiumentum ac tardum. deinde post aliquot dies ex latere conueniente in latitudine. Hæc ille libro tertio, fen decima, tractatu quinto, capite primo, de cura communi apostematum.

stematum partium pectoris & pulmonis. Quod quàm sit absurdum, nemo non uidet. Quis enim tam ualidis est uiribus, ut toties sanguinem ex se emitti sustineat? Festina, inquit Auicenna, ex saphæna opposita in lōgitudine. Sed quæso, quid ex ea commodi sentiet æger? Nullum me hercle, sed maximum incommodum. Sanguis enim probus ex hac solum euacuatur, & improbus in affecto loco relinquitur, aut in communem uenam transfertur; in qua, qui de bono reliquus est, uitiat ac corrumpit. Eodem aut certe maiore incommodo ex oppositi brachij uenis bis emittitur. Cum enim tractus humorum per recta stamina fiat, ut diximus, maxime uacuabitur sanguis, qui in sectæ uenæ parte erat. Remanebit autem uitiosus, quem uel in affecto loco relictum, uel in communem uenam translatum eße dicebamus, aut in oppositum latus transferetur, nouamq; illic pariet pleuritidem. cum enim is sua mala qualitate naturam degrauet, neceßario in partem imbecilliorem detrudetur, si quidem excretrix uirtus ualida sit. Sin ibi relinquitur, febrem accendet. Sed esto: nec transferatur, nec nouam pariat pleuritidem, quo modo resolutæ tanto sanguine exhausto uires ultimam (quæ sola ex omnibus commoda erat) sustinere poterunt? Igitur Auicenna homines iugulare, non curare docet. Quòd autem secta in dextro cubito interna uena ex dextra pleuritide reuocet, & ex sini

ex sinistra in sinistro, monstrandum est ex anatome secundum Galeni sententiam ad hunc modum in commentario secūdo de Ratione uictus in morbis acutis ita scribentis: Vena caua ex iecoris gibbo sursum ad dextrā cordis aurem sanguinem ferens partibus quidem interiacentibus exiguum ipsius distribuit: sed cordi ipsi plurimum elargitur. Deinde ab eo progressa, ad collum recto festinat tramite: atq; in duas rectas scinditur in thoracis parte uenas, easq́; insignes, quas iugulares uocant. Propagantur autem ab ea ipsa priusquam ad cor ipsum pertingat, insignes quidem uenæ ad septum trāsuersum, paruæ autem ad inferiorem thoracis partem, quæ octo costis constat, contendentes. Pars autem hæc ab una quæ coniugio caret, uena nutritur: quæ in quibusdam animantibus supra cor nascitur, in cæteris uerò ex ea emergit parte, qua iam cordis aurem uena caua tangit. Hinc siquidem emergens humilius depressiusq́; per cor defertur, atq; in spinam contorquetur. Vena igitur quæ ad inferiorem thoracis partem repit, utrinq; costis octo ad septum usq; transuersum distribuitur. Cæteræ autem sublimiores thoracis costæ quatuor ab aliarum uenarum nutriuntur coniugio, quod à uena caua propagatur, priusquam ea in iugulares scindatur. Ab his igitur duabus uenis, deinceps sunt quæ ad manus per axillas pertingunt. Ex his uerbis liquet in pleuritide qua-

tuor ſuperiorum coſtarum, ſectam internam cubiti eiuſdem lateris uenam reuocare ab affecto loco uſq; ad eam uenæ cauæ partem, unde uena, quæ quatuor ſuperiores coſtas alit, originem ducit: ſimul & uacuare, qui iam latus obſederat, humorem. A` *caua autem uena uſq; ad uenam internam deriuatur uacuaturq́;, qui facultatem illius excretricem iritabat. Quare commode interna cubiti uena ſecatur in pleuritide quatuor ſuperiorum coſtarum: quòd, ut Galenus eodem commentario ait, ſanguinem ab affecta parte, & magis & celerius, tum reuocare, tum uacuare poßit. Neq; uero timendum eſt, ne ſanguinis mißio, quæ per propinqua fit, plus noceat attrahendo, & locum affectum implendo, quàm iuuet uacuando. non enim aliter nocere poteſt, cum neq; calfaciat, neq; continuitatem ſoluat, neq; dolorem inferat, ut prius dictum eſt. ſecta enim ea uena ſanguis neq; ad locum inflammatum pellitur, neq; ab eo attrahitur: ſed a uulnerata uenæ parte trahitur, & à degrauatis multitudine uel qualitate uel utraq; partibus, quæ noxium humorem primum per uenam coſtas alentem, dein communem locum uerſus uulneratum protrudunt, impeditur: illæ enim quò magis uacuātur, eò robuſtiores fiunt, proindeq́; potentius exprimunt materiam degrauantem: primum in uenam coſtas alentem, deinde in communem, ut dictum eſt. Rurſus uulnus ab utraq; uena ſangui-*

nem

nem trahit per filorum continuitatem. Cum igitur ex utraq; uena sanguis trahitur, & per recta fila tractum sequitur, perq; alentem costas uenam locus affectus noxium humorem in uenā communē plagam uersus potēter fundit, in affectam partem humor, qui in sectionis locum trahitur, ex caua uena neq; pelletur, neq; trahetur, quare nec implebitur. Nunc uero disquirendum est quod ab initio proposueramus: an in pleuritide octo inferiorum costarum, commode eadem uena secari poßit. Scribit enim Hippocrates libro de Victus ratione in morbis acutis secundo: Si eas quæ sub septo transuerso sunt, partes dolor infestet, nullumq; ad clauiculam signum fecerit, uentrem uel nigro ueratro uel peplio mollire oportet. Galenus hunc locum interpretans lōge tutius secandam eße uenam putat: etiam si minus auxilium quàm per purgationem sequatur. Nullum enim, ut inquit, ex sanguinis mißione periculum impēdet. Purgatio uero citra graue malum non fit: potißimum ubi laborantis natura perspecta non est. Nam alij ægrè purgantur, alij facile. Solum igitur exhibendum eße putat Galenus, ubi febris non urgeat, & ægri natura cognita sit: idq; tantum, quantum in plurimis mediocriter uacuari sis expertus. Ex his cōstat sanguinis mißionem in inferiorum costarū pleuritide utilem eße, sed minus quàm in superiorum. Si uero aliqua ex superioribus partibus

inflammatione tentata sit, ut angina, & ophthalmia, & alia in quacunq; capitis parte, externas & quæ è directo respondent uenas secabis. Membris ipsis uero affectis per coniuges uenas siue reuocare siue deriuare uelis. Paulo antè dixerat in superiorum partium affectibus per inferiora sanguinem esse mittendum. Quomodo igitur nunc in angina, ophthalmia & aliarum capitis partium inflammationibus externa cubiti uena, quam humerariam uocant, secta non solum deriuandum humorem, sed & retrahendum esse putat? Hic enim scrupus multos male habet, præsertim ex eorum secta, qui ex opposito latere in internis inflammationibus mittendum esse sanguinem uolunt. Sed si quæ antea declarata sunt, penitus inspiciant, optima ratione Galenum in anginis, ophthalmijs, phrenitide, & aliarum capitis partium inflammationibus, humerariam è directo affectui respondentem secandam esse recte monuisse deprehendēt. Vbi enim inflammatio urget, ad propinqua, ubi uerò non urget, ad longinqua reuocare oportet. Itaq; in angina, ophthalmia, phrenitide, & alijs partium capitis inflammationibus, quæ celere præcepsq; remedium efflagitant, ex humeraria uena è directo respondente mittendus sanguis est. Quòd si inflammatum brachium sit, poplitis uena quæ è directo illi respondet, aperienda est. quoniam eiusmodi partis inflammatio nullũ

peric

periculum minatur. Vbi uero inueteratum malum est, à patiente particula sanguis demitur. Itaq; in angina, uena sub lingua incidenda est. Solum enim uacuationem desiderat, non deriuationem, aut retractionem, modo absit dolor, & fluxio restiterit, purgatumq; sit corpus uniuersum. Ad eundem modum & lieni & iecori cucurbitulas admouemus. Nam cum nec possint nec debeant eiusmodi uiscera incidi, cucurbitulis utimur, quæ uim potẽter trahẽdi habẽt, ut diximus. Aliam uero quamcunq; partem affectam externam incidimus, ubi humorum fluxus restiterit, & corpus à superuacuis humoribus liberum sit: alioqui fluxũ irritaueris, & malum geminaueris. Retractio autem quæ purgationibus & alijs remedijs, præsertim calidis, fit, longiorem requirit distantiam. Quod Galenus cum in alijs plerisq;, tum in decimotertio Methodi medendi docet. Ad partes, inquit, quæ maxime longinquæ sunt, semper auersionem facies. Ibi enim de frictionibus, purgationibus, urinam & menses cientibus medicamentis loquitur, nõ de uenæ sectione. Deriuatio autem perpetuo ad propinqua fit, quocunq; remedio utaris: ut quod ad palatum delabitur, ad nares transfertur, & quod in conuexis iecoris partibus est, per urinas: in cauis per aluum deducere oportet: in reliquis simili modo.

SED & quòd partibus in superficie

constitutis tale sit adhibẽdum medicamẽ tum, quale affectus efflagitat: quæ uero in alto corpore demersæ latent, quæq; ex lõgo interuallo medicamenti uirtutem experturæ sunt, his non quale nunc est, sed quale cum eò peruenerit, tum futurũ est, ex situ partium dandum dicimus. Quocirca medicamenti, siue id foris adhiberi, siue deuorari, aut hauriri debeat, uires non præsentes, sed quales dũ ad affectum locũ peruenerint, futuræ sint, considerandæ sunt. Igitur quæ in pulmonis inflammationibus pectori forinsecus imponuntur medicamenta, longe uehementiora & acriora natura quàm si ipsi uisceri admouerentur, esse debẽt. Eius enim quod per multa corporis mẽbra intermedia trãsiens ad locũ affectum peruenturũ est, uires si quidẽ per initia essent imbecillæ, omnino fatiscerent atq; euanescerent. tantum igitur aduentitij roboris adiiciendum est, quantum transeundo amittunt: ut quod superest, ęquale existat ei quod tactu iuuat. Itaq; externis pectoris inflammationibus abunde faciunt, quæ solum laxare possunt. internæ uero qualis est membranæ, quæ costas cingit, acriora desiderãt. Lienis uero & iecoris omniumq; peritonæi partiũ inflammationes eadem ratione curãtur. Sępe enim

pe enim cutis ab admotis medicamentis ulceratur, etſi uiſceribus longe durior ſit, potentiuſq; reſiſtat. Quòd ſi ipſis uiſceribus medicamenta, quibus aſsidue egent, admoueri poſſent, eo mitiora eſſent imponenda, quo eorum natura facilius afficitur. Quę uero & uorare & haurire medicamenta iubent curandis uiſcerum affectibus idonea, longe acriora & uehementiora eſſe debent, quàm quæ affectę partes eſ flagitant: exceptis his quæ uentri & ſtomacho conferunt. Sola enim hæc talia adhibentur, qualia morbus poſcit. reliqua uero omnia, acriora & ualentiora uiribus eſſe oportet: ac ea maxime quæ ad renum & pulmonum uitia adhibentur. Conſiderare itaq; oportet, quot numero partes permeat medicamentum, quod ad pulmones fertur. Primum quidem per os tranſit: deinde fauces, & ſtomachum, poſtea uentriculum ipſum, & quædam ex gracilioribus inteſtinis, deinde ad meſenterij uenas, pòſt ad iecoris partium ſimarum, ex quibus ad gibberarum uenas peruenit: ex his uero ad cauam, poſt quam ad cor, tandem ad pulmonem. Neq; negare poſſumus, quin in ſingulis hiſce partibus humoribus quibuſdam id miſceatur, & mutationem quandam alterationémque natu-

ræ uiſceris familiarem recipiat. Quapropter quod de eius uirtute ſupereſt, minus omnino ac hebetius eſt, quàm ut læſam particulam iuuare poſsit. Quæ igitur à ſitu partis ſumitur indicatio, his modis cũ rationem uariat. Quatenus autem quæ à facultate ducitur, nunc exponemus.

A' partis ſitu ſumitur indicatio, & ad tollendam intemperiem, & ad uitioſos qui partem obſident, ſuccos remouendos. Intemperies autem aut ſumma corporis occupat, aut intus deliteſcit. Quare non eadem utriq; medicamenti uis adhibenda eſt. quæ enim in ſuperficie conſtitutæ partes intemperie laborant, medicamenta eſflagitant, qualia affectus ipſe requirit. quæ uerò in imo latent, his non qualia nunc ſunt medicamenta adhibenda ſunt, ſed quæ affectui profutura ſint, dum ad eum peruenerint. Quod enim per longa interualla ad locum affectum peruenturum eſt, uires tranſeundo amittit. Ideo tanto augendum ipſius robur eſt, quantum permeando id amiſſurum conieceris, ſiue id foris admoueatur, ſiue intrò ſumatur. Ad eundem modum uitioſus ſuccus uacuatur aut è propinquiore loco, aut diſtantiore. Idque uel digeſtione reſolutionéque, uel attractione humorum. Cum igitur in ſuperficie hunc digerere oportet, ut in externis inflammationibus, & à propinquo trahendum, blandum

dum mitéque medicamentum, qualcq; affectus desyderat, adhibendum est. Contrà cum qui digeri succus postulat, locum distantem obsidet, aut à longinquo trahi debet, uehementibus medicamentis est opus. Igitur externis pectoris inflammationibus abunde faciunt, quæ laxare tantum poßunt. Internæ uero, qualis est membranæ, quæ costas cingit, acriora desyderant: lienis uero & iecoris, omniumq; peritonæi partium inflammationes, eadem ratione curantur. Sæpe enim in his curandis medicamenta admouentur, quæ cutem exulcerant, longe uisceribus duriorem, potentiisque resistentem. Quæ uero ad horum uiscerum curationem intrò sumuntur, uehementiora eße debēt, quàm quæ affectæ partes efflagitant, exceptis his quæ uentri & stomacho conferunt: qui, cum breuem uiam per quam ea transeunt habeant, talia exigunt, qualia morbus exposcit. Iecur uero & lien acriora, renes his adhuc uehementiora, pulmo autem omnium poscit uehementißima. Consyderare enim oportet, quot numero partes permeare debeat medicamentum, & pro ratione itineris, eius uim augere: ut eius quod ad pulmones fertur, primum quidem per os transit, deinde fauces & stomachū, postea uentriculum ipsum, mox quedam ex gracilioribus intestinis, præterea mesenterij uenas, pòst iecoris simarum partium, ex qui-

bus ad conuexarum uenas, ex his uero ad cauam, post quam ad cor, tandem ad pulmones peruenit. Quoniam autem multæ partes sunt, per quas medicamentum transit, antequam ad affectum locum perueniat, multumq; ex eius uiribus resoluitur: ideo uehemẽtius eße debet, quàm affectus desyderat, tanto quidem, quantum per itineris longitudinem ex eius uiribus diminutum iri coniecerimus.

QVONIAM autem ex corporis partibus alias quidem aduentitię, alias uero cõgenitæ uirtutes moderantur: atque harum ipsarum aliæ sibi solis, aliæ alijs uirtutum sunt origo: & ex his quidem aliæ proprium, aliæ publicum habent officiũ: necessario curationis forma in unaquaq; harum differentiarum mutanda est. Siquidem multa ex commemoratis remedijs affectum quidem curant, cæterum natiuas partium uirtutes offendunt, quarum noxa in uniuersum corpus transfertur. quod bifariam fit: nimirum quatenus uiscus est uirtutis origo, totius corporis partibus cõmunis: aut eius munus uniuerso corpori utile est. Iecur enim, cor, cerebrum, & testes, principia sunt uirtutum uniuerso corpori cõmunia. Venter autẽ & uterus, natiuas uirtutes, & nulli alteri corporis parti communes habent. Cæterum uentris munus to

nus toti corpori utile est: uteri uero non item.

Partes, inquit Galenus in Arte parua, quædam principia sunt uirtutum, quædã ab ijs principijs originem ducunt, ipsisq; ancillantur, quædam nec alias gubernant, nec ab alijs gubernantur: quædam autem insitas uires habent, & ab alijs reguntur. In qua diuisione nihil omnino meminit de partiũ publico priuatoq; munere. Hoc uero in loco ita diuidit: Partes alias quidem aduentitiæ, alias uero congenitæ uirtutes moderantur &c. Rursus hic nullam de his partibus, quæ nec alias gubernant, nec ab alijs gubernantur, mentionem facit. Igitur pro harum diuisionum intellectu scire licet, uirtutes quasdam communes esse, quibus corpus nostrum dispensatur: nempe animalem, uitalem, naturalem: harumq; uirtutum suam quamq; habere originem; animalẽ quidem, cerebrum: uitalem, cor: & naturalem, iecur. Rursus cerebro nerui dati sunt, cordi arteriæ, iecori uenæ, quibus eiusmodi uires cum corpore communicentur. Itaq; omnes partes sensu & motu præditæ, ab animali facultate reguntur: quæ autem uiuunt, à uitali: quæ uero nutriuntur & augentur, à naturali. Cum igitur non omnes partes sentiant et moueantur, non omnes ab animali reguntur: ut os, cartilago. Cum uero omnes uiuant & nutriantur, omnes à uitali & naturali reguntur. Aliæ uero sunt uirtutes par-

tibus peculiares, ut ſtomacho, uentri & inteſtinis conficiendi chyli, utero concipiendi & efformandi fœtum, & alijs partibus eodem modo. Cum igitur Galenus in Parua arte ſcribit, partes quaſdam nec alias gubernare, nec ab alijs gubernari, non negat eas à naturali & uitali regi, quatenus uiuunt & nutriuntur: ſed quam habent uim peculiarem, ex ſe quidem habere, nec cum alijs communicare intelligit. Quòd autem de publico priuatoq; partium munere illic non meminit, hoc ideo fecit, quoniam ad rem quam in Parua arte tractabat, hoc eſt, temperaturarum partium cognitionem, nihil conferebat. Nihil enim refert, priuatúmne an publicum ſit uētris munus, ad eius tēperaturæ notas habendas. Ad eius uero curationē id neceſſario cognoſci debet. maiore enim diligentia pars, cuius munus uniuerſo corpori cōmune et neceſſariū eſt, quàm cuius priuatum corporiq; minime neceſſariū, curari debet: cuiuſmodi eſt ſtomachus. Simili modo & quæ origo eſt alicuius uirtutum corpus diſpenſantium, ut cerebrum, cor, iecur, aliter curari debet quàm quæ uim ſuam alijs non diſtribuit. Igitur ſi iecur, uerbi gratia, & ſtomachus inflammatione tententur, tam acria medicamēta non ferunt, quàm crus eodem affectu laborans. Crus enim non ſolum relaxantia, ſed & digerentia admittit: iecur & ſtomachus nō item, ſed quæ perpetuo robur ſeruent. Priora affe-

ctum

ctum quidem curant, ſed natiuas uires lædunt: quod ſine magno incommodo crus & aliæ id genus partes patiuntur, ſtomachus & iecur nō ferunt. quoniam contractam ex eiuſmodi medicamētis noxam cum alijs corporis partibus cōmunicant. Iecur quidem, quatenus origo eſt uirtutis, qua uniuerſum corpus alitur: ſtomachus uero, quatenus corpori alimentum concoquit. Eadem ratione aliorum principiorum origines curari debent: nempe cor & cerebrum, quæ ad uitæ indiuidui tutelam cōdita ſunt: & teſtes quos ad ſpeciem conſeruandam natura conceßit.

PLERVNQVE autem affectionis remedium, partis uires offendit: aliud quidem immodice relaxando robur ſoluit, proindeq; & partis uirtutem: aliud uero immodice refrigerando inſitum calorem extinguit. qui fortaſſe, ut quibuſdam tum medicis, tum Philoſophis celeberrimis uiſum eſt, ſubſtantia eſt uirtutum, aut certe primarium ac neceſſarium ipſarum inſtrumentum. Iam uero & alienæ quædam qualitates, uires diſsipare poſſunt. Nihil igitur horum curando prætermittendum eſt: ne forte imprudentes dicamus, morbus quidem curatus eſt, homo uero perijt: quod accidere plurimis quotidie uidemus, qui irrationalem experientiam colunt, methodicamq; ſectam

omnia ipsius artis bona peruertentem, quę rationes quasdam dogmaticas quidē, sed multis erroribus plenas sectatur.

Insitum hunc calorem, non illum uaporosum & aëreum, de quo suprà meminimus, sed uiriū substantiam, uel ipsarum primarium instrumentum, hoc est contemperamentum quatuor uel elemētorum uel earum qualitatum Galenus uocat. Ex quo uirium robur consistit, ex robore autem actio proba editur. Quoniam autem uariarum partium uaria sunt temperamēta, ideo & uarij sunt natiui in corpore calores. alius enim est solidarum partium, alius humorum, alius aliarum partium, ut fusissime superiori cōmentario docuimus. Vbi igitur in aliqua parte caloris substantia perit, uirium robur solui necesse est. Perit autem ea, quia aut resoluitur, aut extinguitur. Resoluitur autem uel calidis ac digerentibus, uel exiccantibus & tanquam eam depascentibus. Extinguitur uero aut frigore, aut humiditate suffocante. atq; hæ sunt alienæ qualitates quæ uires demoliuntur.

SVB indicatione autem quæ à uiribus partium petitur, sensus hebes acutusq; cōtinetur. Nam quæ insigniter sentiunt, acria medicamenta non ferunt, quemadmodum nec humores. Si enim acer quidam humor os uentris occupet, in syncopen ægri sæpe labuntur: quod si permodice affi

ce afficiatur, anxietate & nauſea premuntur: aliquando infeſtum quidem humorem uomentes, aliquando uerò fruſtra enitentes. quod in his potiſsimum affectibus accidit, quibus os uentris uitioſo humore imbuitur. Itidemq; cum in oculos eiuſmodi humor influit, maximum dolorem inuehit, ulceroſasq; puſtulas curatuq; diffiles excitat. Eadem ratione neq; oculi acrium medicamentorum contactum ob ſentiendi præſtantiam ſuſtinent, quemadmodum nec os uentris. Neq; uerò quod degrauet, ſi foris imponas, eiuſmodi partes patiuntur: minusq; uentre oculus, utpote qui nonnunquam ab iis quæ illinuntur medicamentis grauatur. Partes uerò quæ hebetioris ſunt ſenſus, tum grauia cataplaſmata, tum mordentia medicamenta ferũt. Siue igitur quis cum quatuor commemoratis indicationibus eam, quæ à ſentiendi facilitate ſumitur, quintam numerare uelit, ſiue in ea compræhendere quæ à facultate ſumitur, nihil ad rectam curationem refert.

Siue quintam à ſenſus acumine & hebetudine ſumptam indicationem enumerare uelis, ſiue ſub quarta contineri, nihil ad rectam curationem refert. Conſtat enim partem magno ſenſu præditam, neq; ingentem molem, neq; uehe-

mentem

mentem acrimoniam medicamẽtorum, ſine grauiſsimo dolore, qui non modo augere, ſed & nouam deſluxionem excitare ſolet, ferre non poſſe. Eadem ratione nec acres mordaceſq; humores. Nam ſi ſtomachus hos imbiberit, ægri in ſyncopen labuntur, niſi leuiter admodum afficiantur, ſolam enim tunc anxietatem nauſeamq; pariũt, nonnunquam quidem cum uomendi inani appetitu, nonnunquam uero cum humoris reiectione. itaq; acutus ſenſus uehemens & graue medicamentum reſpuit, quod obtuſus hebeſq; admittit, ut libro ſuperiore declaratum eſt.

HAE igitur indicationes ſemper memoria tenendæ ſunt in omni parte, quocunq; affectu laboret. Nam eius temperatura, formatio, ſitus, & facultas, particulares noſtras operationes immutabunt, ſeruato communi ſcopo, quem perpetuo ex affectu ſumendum eſſe docuimus. Qui igitur ex nuda ſolaq; intemperantia naſcuntur morbi, contraria qualitate curantur: calida quidem intemperies frigidis, ſeu primario loco, ſeu ex accidente ea refrigerent: frigida uerò calidis. Ad eundem modum ſicca humidis, humida ſiccis. De eo autem quod primum aut ex accidente calfacit, fuſiſsime (ut noſti) in opere de ſimplicium medicamentorum facultate diſſeruimus, oſtendentes nonnunquam

quam

quam id ex accidente calfacere, quod primario loco refrigerat, ut in frigidæ aſperſione, qua intrò calor repellitur: & quod calfacit refrigerare, cum calor calidæ aſperſione rarefacto corpore diſcutitur. Itaq; corpus cum à ſolis agentibus qualitatibus alteratur, ſola calfaciendi, & refrigerandi, humectandi, ac exiccandi facultate ad naturalem habitum, citra ullam ſenſilẽ uacuationem, reducitur. Cum uero ſolo materiæ, eiuſq; temperatæ, influxu laborat, ſola uacuatione eſt opus. Sin intemperata materia ſit, uacuationem ſimul & alterationem per contrarias qualitates deſiderat: uacuationem quidem, haud aliter atq; affectus, qui rheumatici dicũtur, de quibus librum unum (ut noſti) conſcripſimus: in quo ab initio ſtatim monſtratum eſt, eiuſmodi affectiones fieri, facultate quæ corpus uniuerſum alit, imbecillitate laborante, cum collecta multitudo in omniũ partium infirmiſsimas diffluit. Quinetiam fluente quidem ſanguine quodamtenus uitiato in eiuſmodi partes in rheumaticis affectionibus promiſcuus oritur affectus, quod perraro fortaſsis euenit. Semper enim mihi ſanguis ſine pituita, aut bili uel flaua uel atra, tenuis fluere uiſus eſt. Quòd ſi alia quapiam occaſione pars

intume

intumescat, uidendum est, an inflammatio, an scirrhus, an œdema eiusmodi affectus sit. Inflammationem dicimus omnem calidam ac quasi flammeam affectionem, cuius differentias paulo antè retulimus. Itaque iam tempus est, ut de œdematis pauca tibi tradamus, quo in memoriam reuoces, quæ fusius me explicante didicisti.

Vna est curationis omnium morborum communis indicatio: nempe ipsum contrariũ. Quod pro partis temperatura, formatione, situ, & facultate mutandum esse ostendimus. Quoniam igitur morborum non una est species, sic nec eorundem remedium unum. Morbi enim alij ex nuda solaq; intemperie nascuntur: alij ex solo materiæ eiusq; temperatæ defluxu: alij ex eiusdem, sed intemperatæ. Qui igitur ex nuda intemperie fiunt, contraria intemperie curantur: ut calidi frigidis, frigidi calidis, humidi siccis, & sicci humidis. Qui uero ex humorum influxu, si quidem temperati sunt, solam uacuationem: sin intemperati, cum uacuatione alterationem requirunt per contrarias qualitates, eorum uidelicet humorum, qui iam partem obsident. Qui uero in corpore adhuc sunt, uacuatione, aut purgatione, aut utraq; egent, non aliter atq; in affectibus rheumaticis, qui, ut Galenus docet libro de Curandi ratione per sanguinis missionem, fiunt

toto

toto corpore infirmo, principibus uerò illius partibus, paulum licet ipsis insit sanguinis, grauari solitis, eumq; in carnosas partes protrudentibus: & potissimum in glandulas excipiendis recrementis idoneas tum ob substantiæ suæ laxitatem, tum quòd omnium partium minime robustas habeant naturales uirtutes. Nam cum quatuor sint, ut ostensum est, Prima attractrix, Secunda contentrix, Tertia excretrix, & Quarta alteratrix, alias quidem tres maxime imbecillas glandulæ carnesq; obtinent: at unam alteratricem haud ita multo cæteris partibus minorem. Post glandulas sequitur pulmo fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas obtinet, & corpus ipsum laxum est. Deinde lien. porrò autem cerebrum, ut ille, aut etiam plus excipiẽdæ fluxioni est habile. Cæterum hoc illis præstat, quòd constructionem habet his excernendis quæ accepit, promptissimã: nempe ingentes uentriculos, qui pronis meatibus euacuantur. Quibus ergo carnoso genere pulmo, lien ac cerebrum natura robustiora sunt, in his ad glandulas & carnes fluxiones perueniunt: ubi scilicet totus habitus infirmus fuerit, uelut in rheumaticis affectibus fieri solet. merito igitur his curandis scopus est non uacuatio, sed totius habitus roboratio. Quanquam curationis eorum initium à uenæ sectione sumendum sit. Quòd si excrementa prauam etiam qualitatem

x habeant,

habeant, simul adhibeatur purgatio, in his maxime corporibus, quibus neutrius plenitudinis proprium symptoma sit: nēpe grauitas eius quæ ad uires, & distensio eius quæ ad uasa est. Hæc quidē Galenus. Ex quibus uerbis cōstat in rheumatismis, etiam si parum placet Auicennæ, uacuandum esse, ubi humor nōdum uitium in qualitate contraxit, apparentq́; utriuslibet plenitudinis symptomata: nempe uel grauitas in ea quæ est ad uires, uel distensio in ea quæ est ad uasa. ubi uero neutrius plenitudinis adsunt signa, purgatione potius est opus. Si uero unà cum praua humoris qualitate eadem signa appareant, primum quidem sanguinem mittere, deinde purgare oportet, etiamsi qui fluit, sanguis parum à natura excesserit.

OEDEMA igitur fungosus & absq; doloris sensu tumor uocatur, quem ex pituitoso humore constare monstrauimus, aut uaporoso spiritu, qualis in cadaueribus euenit, & in pedibus sæpe ac cruribus eorum qui aqua intercute, tabe, & alio uitiato corporis habitu laborant. Verum in illis periculosis affectibus eiusmodi œdema symptoma est, nullam propriam præcipuamq́; curationem requirens. Sola enim frictio aliàs ex oxyrrhodino, aliàs ex oleo cum sale, aut etiam oxyrrhodino salem habente ipsum sedat, atq; id genus alia mul

lia multa.

Absoluta de calidis tumoribus disputatione ad frigidos transit, primumq; ad œdemata, id est raros ac sine doloris sensu tumores, ex pituita uel flatulento spiritu ortos. Hi nonnunquàm alijs morbis superueniunt, ut aquæ intercuti, tabi, & alijs corporis uitiatis habitibus. Aliquando ex tenuis pituitæ influxu: ex crassa enim scirrhi nascuntur, ut mox dicetur. Quod igitur periculosos hos affectus œdema sequitur, multitudinis quæ hominem premit, est symptoma, ut inquit Galenus, nullam seorsum propriam curationem requirens: quando curari, nisi affectu ex quo nascitur profligato, non potest. Sed tamen aliquid de eo remittendum est, si quidem uires demoliatur, aut primarium affectum augeat, aut curationem impediat. In hydrope, gratia exempli, si tantus crurum tumor adsit, ut & distentione dolorem excitet, & progreßionem impediat (quæ ad morbi curationem commodißima est) remittendus erit, ut & dolor mitigetur, & expeditior fiat progreßio. Tumorem autem remittit frictio, ut quæ meatus recludat, excrementa fluxa reddat, & si cum oleo administretur, humectet, laxet, emolliat, quæq; in meatibus continetur, euaporet. Quæ quidem frictio quia plus sæpe attrahit quàm uacuat, præsertim ubi corpus impurum est, ut in antè dictis affectibus, ideo cum astringente oleo fit, nempe rosaceo, cui e-

tiam admiſcetur nunc acetum, ubi timetur fluxio: nũc ſal, ubi magis exiccare ac digerere quàm reſtringere oportet: ubi uero ſimpliciter uacuare uolumus, cum oleo & ſale fricamus.

AT ſi ex pituitoſo humore partem obſidente œdema factum ſit, ſpongia aqua, quæ aceti aliquid acceperit, madefacta, aliquando affectum mitigat: qui ſi non quieſcat, paulo plus aceti miſcebis, ita attemperans, ut bibi poſsit. Hoc autem aquoſius initio adhibendum eſt, potiſsimum mollibus corporibus: ualẽtius uero robuſtis, ac cutem duram habentibus, & quę primo ſpongiæ impoſitu minime iuuentur. Eſto autem ſpongia noua: cuius ſi copia non adſit, curioſe abluatur aphronitro, nitro, & lixiuia ſtillatitia, quam κονίαν σακτὴν uocãt. Non cedente autem his remedijs œdemate, aluminis momentum adijciendum eſt, ac ſpongia omnino noua imponenda. Si uero aliquos ex artubus œdema occupet, ſpongiam deligabimus, ab inferiore parte incipientes, ac ſuperiori finientes, iniectionem, compreſsionẽ, & arctationem, & omnem diſtributionem, ut in fracturis, facientes. Curationis autem ſcopus in hiſce affectibus miſtus eſt: alter quidem, ut horum ſubſtantiæ aliquid digeratur: alter, ut cogatur, ſtringaturq́;. Si igitur iam dictis reme

remedijs morbus non ſedetur, tunc uehementiora miſtam temperaturam habentia ex genere ſuprà relatarum facultatum adhibenda ſunt. Ego uero in inueterato œdemate illitæ oleo parti ſpongiam ex lixiuio admoui : eaq; arctius deligata malum uidi percuratum, non amplius ſcilicet hac curandi ratione, miſtam facultatem quaſi ſcopum habente, ſed ad digerendam diſſecandamq; materiam declinante : quod in omnibus ferè diuturnis affectibus probari non ignoramus. Poſtquam uero abunde ad te quidem de œdematis ſcripſimus, de ſcirrhoſis tumoribus deinceps diſſerẽdum eſt.

Quoniam aliorum tumorum more œdema ſit ex humorum in aliquam partem fluxione, duplex eius curandi ſcopus erit: alter, ut horum ſubſtantia digeratur : alter, ut fluxio reſtringatur. atq; prout alter alterũ ſuperat, ſic remedia ſunt miſceẽda, alterum cum altero liberalius aut parcius. Vbi igitur plus erit reſtringendum quàm uacuandum, augenda reſtringentium uis erit. Vbi uero plus uacuandũ, degerentium ac exiccãtium materia præpollere in miſtione oportet. maiorem porrò reſtringentium uim miſcẽdam eſſe oſtendit maior fluxio, & parcior in affecta parte materia. Contrà, *exiccantium ac digerentium uberiorem modum adhibendum, ubi uberior*

rior materia locum obſidet, & fluxio minor eſt. Itaq; poſca ex uſu eſt. Reſtringit enim potenter, nec inualide exiccat. atq; hæc quò copioſiorem aceti portionem acceperit, eò ualentius: quò uerò parciorem, imbecillius aſtringit. Sed aquoſior initio adhiberi debet (nam à leuioribus ſemper inchoandum eſt) & in corporibus mollioribus: ualentior autem & quæ plus accepit aceti, robuſtioribus & cutem duram habentibus, & ubi aquoſior non profuerit. Vbi uero plus digerendum eſt quàm ſtringendum, lixiuia commodiſſime admouetur, ut cui maior uis inſit exiccandi ac detergendi quàm reſtringendi. Ad hunc autẽ modum eiuſmodi remedia adhibentur. Spongia noua & quæ nullam alienã qualitatem habeat, aut ſi noua nõ ſit, abluta ac repurgata uel nitro, uel aphronitro, uel lixiuia, madefieri antè dictis remedijs debet, hiſq; uel ſimplicibus, uel admiſto alumine, aut ſale, aut alio medicamento, ut Glaucio, prout affectus efflagitare uidebitur, imponi loco affecto. Commodiſſima enim huic rei ſpongia eſt uel noua, uel ut diximus repurgata, tum quòd medicamentum copioſum excipiat, diuq; ſeruet, tum quòd ſua ſubſtantia affectam partem exiccet. Quæ ſi in promptu non eſt, in eius uicem ellychnio utendum erit. Si autem brachium, uel crus ſit, quod afficitur, deliganda ſpõgia erit non aliter atq; in fracturis: hoc eſt, ab inferiori parte incipiendo, ac ſuperiori finiendo.

Sit

Sit autem arctatio mediocris, cuius primæ quidem fasciæ spiræq; magis arctandæ: quæ uero deinceps sunt, remittendæ: sed non adeo, ut minus laxa sit deligationis pars, quæ humorum decursum impedire debet.

EXQVISITVS igitur scirrhus, tumor est præter naturam sensu carẽs ac durus. Non exquisitus autem, non sine sensu quidem omnino est, sed ægre tamen admodum sentit. Qui igitur sine sensu est, curationem non admittit. Qui uero hebetis sensus est, ut insanabilis non est, sic nec curatu facilis. Fit autem scirrhus ex glutinoso & crasso humore scirrhosis partibus ita infartus, ut facile solui non posit: qui aliquando statim ab initio paulatim concrescit ac augetur. Sepe uero à medicis uehementer erysipelata, ac inflammationes astringentibus & refrigerantibus conflatur. Si quis igitur medicamenta uehementer digerentia partibus scirrhosis admouerit, & scirrhũ manifeste minuerit, hic breui se persanaturum eum falso sperabit: ignorans quòd hæc curandi ratio affectũ relinquit incurabilem. resoluta enim ex ipso subtiliori humiditate, quod reliquum est, exiccatum, lapidosum efficitur. Non sunt igitur scirrhosæ partes medicamento uehementer exiccante curandæ, sed te-

pidum calorem habente: humorem uerò neq; multum, neq; omnino paucũ. Quod enim ſupra modum humidum eſt, nihil prorſus digerit: quod uero minimum, pluſquam par eſt exiccat. Oportet igitur corpus ſcirrho obſeſſum à medicamento profuturo, ſimiliter atq; hæc quæ in ſole liquantur, affici. Vocantur autem huiuſmodi medicamenta emollientia. De quibus copioſius in quinto de Simplicibus medicamentis proditum eſt. Exẽpla quoque eorum tradita ſunt: ſimplicia quidem, medullæ omnes ac adipes. Ex medullis uero primas tenet ceruina: deinde uitulina. Ex adipibus, uolucrum quidẽ anſerinus, terreſtrium uero leoninus. Gallinaceum autem anſerinus, pardalium uero ac urſinum leoninus antecedit: poſt quos eſt taurinus. His autem craſsior eſt ac ſiccior caprinus: atq; hoc magis, hircinus. Quòd autem eiuſmodi affectus uehementer ſiccantibus non egeant, dictum eſt antè. De differentia autem quæ ex eorum tenuitate ac craſsitudine ſumitur, docuimus quidem, ſed non perſpicue. Idcirco in memoriam tibi reuocanda ſunt, quæ inter nos commẽtabamur, dum Cercilij puerum curabam: cui ex eryſipelate uehementer aſtricto & refrigerato tumor ſcirrhoſus in

toto

toto femore relictus erat: cui curandæ tenuium partium medicamenta adhibenda esse existimabamus. proinde pueri femur oleo fouebam in profundo labro sedentis largum oleum sabinum continente: quòd non ignorarem, maiore id partium tenuitate quàm cętera prępollere. Balneo uerò, nisi pluribus interiectis diebus, curandi totius corporis causa, prohibebam. Post uero eiusmodi fotum medicamenta ex commemoratis medullis & adipibus affecto loco imponebam, admistis nonnũquàm bdellio scythico, mastiche ægyptia, & ammoniaco thymiamate pingui nõ uetere, necnon & galbano, quibus præmunitum totum femur pinguissimo ammoniaco, aceto acerrimo resoluto circunleui, deinde interposito rursum spatio panacis liquorem pinguissimum aceto acerrimo dissolutum adieci, eumq; recentem, alioqui pinguis non perduraret: quemadmodum neq; bdellium, neq; ammoniacum, neq; galbanum. Puerum uero alteri cruri innixum saltare iussi, quò plus in id alimenti ferretur. Postea uerò redacto iam ad æqualitatem scirrhoso tumore, ueritus ne reliquię superessent, contrariam curationem iniui, femur aliquo ex resinosis medicamentis illinens. Perspicue enim ui-

debatur scirrhosa moles insigniter quidē concidisse medicamentorum quæ ex aceto constant, litu: relaxantium uero, mollescere, sed non decrescere. Verum alternatus eorum usus moderatus puerum curauit. Nam si altero tantum genere medicamētorum scirrhum curare tentasses, hunc nequaquam sanasses.

Scirrhus tumor est durus & sine ullo dolore, sed non sine sensu, nisi exquisitus omnino sit. Fit autem interdum incommoda inflāmationis & erysipelatis curatione, admotis medicamentis uehementer uel refrigerantibus, ac stringentibus, uel immodice tenuem digerentibus humiditatem. Interdum uero sponte & sine externa occasione, scilicet humorum craßorum uel glutinosorum uel utrorumq; influxu in aliquam partem. Si quis igitur scirrho curando medicamēta quæ uehementer trahant ac digerant, admouerit, primis quidem diebus ægregie curatio proceßiße uidebitur: sed quod relinquetur, in lapidosam duritiem concrescet, scilicet resoluto ac digesto toto eo quod tenuium sit partium, more lapidum qui in renibus & uesica generantur. quod ubi concreuerit, nullam curationem admittet: neq; enim solui potest: quemadmodum nec lapides, si absumpta humiditas est, scilicet eorum meatibus ob angustiam humorem non admittentibus. Oportet igitur corpus scirrho obseßum à

medica

medicamento quod iuuare debeat, ſimile quidpiam his quæ in ſole liquantur, pati: quemadmodum enim ſolaris calor, ubi in meatus rei liquabilis ſubierit: quod latebat, humidum ſoluit: ſic emollientis medicamenti in ſcirrhoſam materiã ingreſſus eam emollit. Sed nec quæ molliunt, continuo affectum curant. opus enim eſt & digerentibus, non quidem uehemẽter, ſed quæ molliendo commode id præſtent. Cuiuſmodi ſunt medullæ omnes, in quibus principem locum obtinent ceruina & uitulina: quemadmodum & adipes, alij alijs magis, pro uarijs animalium tẽperamentis. Summa igitur curandorum ſcirrhorum hæc eſt, ut uacuetur quod præter naturam eſt. Vacuatur autem, quod pertinaciter meatibus inhæret, digerentibus, non quidem uehementer, ut diximus, ac emollientibus, hoc eſt modice calfacientibus & exiccantibus. Qui autem ob calorem uehementer digerentem in tophaceam duritiem concreuerunt, immedicabiles ſunt: ſi tamen aliquo modo iuuari poſſint, humectandi ratione curari debent.

TENDONES uerò (ſic enim neruoſas muſculorum propagines uoco) ex cõmemorato medicamentorum uſu euidentiſsime iuuari uidemus, ſi, quæ pyrite lapide initur, curandi ratione probè utamur: hunc autem oportet igni candentem acerrimo aceto inſpergere, deinde affectam

parti

particulam ſuper hunc dimouere, ut à uapore ſurſum exhalante ſcirrhus ſoluatur. Multæ enim partes iam planè repãdæ cur uatæq; , hac curandi uia quæ ſic uerſando fit, integrè ſanatæ ſunt, ita ut incantamentis ſimilis res eſſe crederetur . ſcirrhoſam autem partem remedijs antè dictis emollitam præmunire oportet . Quinetiam in hac quæ pyrite fit, curatione largo oleo ſabino perquam calido ſubinde fouẽdus affectus eſt, aut aliquo alio ex ſubtilium genere. Nec uerò minus proderit anethi potiſsimum uiridis ac recentis comam oleo incoquere . Quòd ſi pyrites in promptu non ſit, molari eſt utendum, ſic enim lapidem, ex quo molas parant, quibus frumẽtum molimus, uocant.

Oſtenſum prius eſt, omnium tumorum unam eſſe communem indicationem: nempe uacuationem, & omnium ſcirrhorum, qui quidem callum nondum contraxerunt, eam quæ commode digerendo emollientibus fit. Monſtratum *præterea eſt partium conſtitutiones curationem uariare. Igitur in tendonum ſcirrhis, quæ partis duræ ac denſæ ſunt, cum emolliẽtibus miſcẽda ſunt quæ diſsecent. cuiuſmodi eſt acetum, quo & ad alias partes utimur: ubi ſcilicet affectus inueteratus eſt, & pars affecta iam remollientibus eſt præparata. Incidit enim acetum, ac reſoluit craſ*

ſos hu

ſos humores. Vtilis igitur eius uſus eſt, ſi modicè opportuneq; adhibeatur, non ſæpe, nec longo tẽpore, nec inter morbi initia, ſed interpoſito remollientium uſu. alioqui tenues partes uiolenter abſumeret, ut Galenus ait, & reliquias humoris in lapidoſam duritiem cogeret. Ad hunc autem modum miniſtratur lapis pyrites, uel molaris, igni candens acerrimo aceto perfunditur, ſuper uaporem calidum quem ſurſum emittit, ſcirrhoſa pars collocatur, ſubindeq; uerſatur, ut tota uaporem melius excipere queat. Poſtea medicamentum emolliens, ut docet Galenus, imponitur. quotidie uero oleo aliquo quod tenuium partium ſit, affectus perfunditur, in quo althææ radix, aut cucumeris ſylueſtris, aut anetum uiride & recens, aut id genus aliud incoctum ſit. Multas enim partes iam magnitudine ſcirrhi incuruatas ac in orbem contractas hac cũrãdi ratione, quæ uerſando partẽ in ipſo uapore fit, perſanatas fuiſſe ſcribit Galenus, ita ut diuina potius quàm humana res eſſe crederetur. In alio exemplari legitur. προκαταντλῆσθαι δαψιλῶς, in Aldino ἐλαίῳ δαψιλῶς θερμῷ; prior lectio magis mihi applaudit.

LIENEM autem ſcirrhoſum non ſolum foris adhibitis uehementibus medicamentis curare oportet, ſed & ualidiſſimis potionibus. Nam & has citra moleſtiã perfert. Ex hoc autem genere optima ſunt

radicis

radicis capparis cortex, & ſcolopendrij & myricæ tum radices, tum ramuli. Hæc autem omnia in aceto & mulſo aceto incoquenda ſunt.

Lien ſcirrho obſeßus uehementia admittit medicamenta, ſiue foris, ſiue introrſum adhibeãtur, etiã ſi raræ ſit ſubſtantiæ, & munus habeat corpori neceßarium, nempe excipiendi atræ bilis recrementum. Quoniam autem minime neruoſa ea pars eſt, proindeq́; ſenſus hebetis, & in alto condita, fortißima fert medicamenta, ſed alternatim, ut de aliarum partium ſcirrhis diximus, impoſita. Itaq; utiliter bibitur uel acetum, uel poſca, uel acetum mulſum: in quibus incocta ſint radicis capparis cortex, ſcolopendrij & myricæ tum radices, tum germina. Foris uero imponuntur remolliẽtia, quale cataplaſma eſt, quod quia ex althæa conſtat, dialthæas dicitur: agreſtis maluæ folia cum adipe anſerino uel ſuillo, aut alio remolliente. Incidentia uero ac digerentia, ut ammoniacum, cui tantum aceti admiſtum ſit, ut luti craßitudinem accipiat: & flos ſalis, ut qui & extenuet & digerat abunde.

SAEPE uerò lien tangenti reniti uidetur, tametſi ſcirrhoſus non ſit, ſed potius flatulentus. In quo affectu ubi abſinthio prius locum perfuderis, imponendum eſt emplaſtrũ miſtę facultatis: quale eſt, quod ex ſulphure & alumine conſtat. Plurima profe

profecto id genus remedia in medicamẽtorum libris scripta sunt. Non simpliciter autem mystorum medicaminum uiribus animum intendere oportet, sed & quantum misceatur. Cum enim flatu lien aut potius œdemate intumuit, etiam si aluminis multum inieceris, nihil offenderis. At si scirrho occupetur, digerendi facultas præpollere debet. astringendi uero exigua portio admisceri. Cum uerò ex simplicibus sponteq; nascentibus medicamẽtis salis flos hac ui sit præditus, scirrhosum lienem sanat foris in marsupio impositus.

Lienem nunc scirrhus, nunc flatus (opportunus enim his iniurijs est) occupat. hic facile, ille ægrè discutitur. Rursus hic magis, ille minus digerentibus eget. Quocirca flatuosus lien absinthio prius perfundi, deinde ipsi emplastrum imponi, quod mistæ sit facultatis, debet. quale est quod ex sulphure & plurimo alumine constat.

IECORIS uerò scirrhum, recentem sæpe curauimus: inueteratum uerò neq; ipse sanare potui, neq; alium qui posset, noui. Omnes enim ita affectos omnino sequitur aqua intercus. Plurimi autem longiore temporis spatio intereunt. Nonnullos uero breui perire uidi, quibus aluus

multa

multa deijciebat. Palàm igitur eſt his ſtipata eſſe uaſorum ora, per quę cibus ex ſimis iecoris partibus in conuexas tranſmittitur. Quòd ſi qui ex his curati ſunt, nõ alia ratione quàm quæ in muſculoſarũ partiũ ſcirrhis monſtrata eſt, ſanitatem ſunt adepti. Non enim hoc uiſcus uehementia medicamenta, uti lien, ſuſtinet. Remollientium igitur miſtura quæ inflammationis ratione uiſceri admouentur medicamenta augenda ſunt. Erant autem illa ex abſinthij coma, & expreſſo ex unguentaria glande oleo, mirobalanupieſma uocatur, & utraq; nardo, indica, & celtica: pręterea croco, & œnanthe, maſtiche chia, & unguentis ex nardi ſpica temperatis, item maſtichino, melino, & œnanthino. his igitur ſi ammoniacum thymiama, & bdellium, & cõmemoratæ medullæ ac adipes, quęq; incidere idonea ſunt, adijciantur, iecoris ſcirrhum ſanant, commoda uictus ratione obſeruata, unà cum medicamentorum potione, quæ obſtructionem delent, & ſuccũ qui in uiſcere retinetur, detergũt. Hæc autem omnia uim habent comminuendi etiam renum calculi: quorum materiam multi medici tractarunt. His autem quodpiam admiſcendum eſt ex illis, quæ urinam mouere poſſunt: quorum materia pluri

plurima tum à multis alijs, tum à nobis in opere de medicamentis ſcripta eſt. Quocirca quæ nunc dicta ſunt, tibi ſufficiant.

Iecur munus habet toti corpori publicum, & uirtutis naturalis eſt principium. Igitur eius habenda maxima ratio eſt, ne robur amittat. Vehementia enim medicamenta, uti lien, ferre non poteſt. Quocirca ſi ſcirrho laboret, non facilem curationem admittit, niſi recens ſit. Nam inueteratus omnino non curatur, quia tam uehemẽs medicamentum quàm affectus efflagitat, iecur ferre non poteſt, ut cuius uehementia partis robur uniuerſo corpori maximè neceſſarium ſolnat. Hoc uitium aqua intercus ſequitur. tãdem proceſſu temporis mors. Natiuum enim iecoris calorem, proindeq; eius uirtutem demolitur (oſtenſum enim eſt hunc uirium eſſe ſubſtantiam.) Itaq; pro ſanguine quo ali debet corpus, generatur aquoſa humiditas: unde aqua intercus naſcitur. Aliquando uero, cum ſcirrhus uias per quas ex ſimis iecoris in conuexas partes defertur, obſtruit, mors hydropen anteuertit, ſcilicet corpore alimentum non recipiente, & aluo immodicè fluente. Qui igitur curationem admittit, non alia ratione ſanitatem conſequitur, quàm quæ ſcirrho laborantibus muſculis adhiberi ſolet. quam Galenus decimoquarto Methodi medendi ad hunc modum docet: Ad muſculos uero alium ſanè non uidi, qui ammoniaco thymiama-

te cum aceto uteretur. Ego uero ſæpe uſus ſum, utiq; mollientium uſui interponens. atqui ſub illis nulla cernitur euidens utilitas. Sed postea-quam per ea mollitus ſcirrhoſus tumor eſt, maximum certe uſum ammoniacum aceto liquatum confert. ſufficit autem uno alteróue die uſos ad remollientia reuerti, ac rurſus his pluribus diebus uſos, denuo ad medicamen quod ex aceto ſit redire: ſiue id ammoniacum, ſiue quid aliud habeat eorum emollientium quæ paulo ſuprà ſunt compræhenſa. Hæc quidem ſcirrhi muſculorum curandi ratio, quam Galenus iecoris ſcirrhis cõuenire docet: quod uerum eſt indicatione à morbo petita. remollientia enim ac digerentia requirit. Pars uero quoniam & uirtutis principium eſt, & munus toti corpori habet commune, maximè ſui tutelam indicat: proinde cum antè dictis modicamentis miſceri debent, aut eorum uſui interponi, quæ modicè ſtringendo robur partis ſeruent. qualia ſunt abſinthium, œnanthe, & alia hic à Galeno commemorata.

AD aliud enim tumoris genus iam tranſire tempus eſt: cui gignendo flatulentus ſpiritus materiam ſuggerit. Dicitur autem non ſolum flatulentus, ſed & flatus, eiuſmodi ſpiritus craſſus ac uaporoſus, neq; æthereus ſubſtantia, neque tenuis: eius uero naturam intelliges, ſi qualis in auſtrina, qualisq; in aquilonia con-

ſtitut

ſtitutione ſit ambiens aër, in memoriam reuocaris. Siquidem auſtrino flatulentus, aquilonio uero naturalis in nobis ſpiritus eſt ſimilis. eiuſmodi autem ſpiritus diſſlationem, corporis etiam denſitas impedit. Quocirca eius affectus curatio unum ac communem utriq; ſcopum habebit: nempe denſi corporis rarefactioni, & craſsi ſpiritus extenuationi. Nam ſi medicamentis tenuitate partium pollentibus utrunq; ſufficienter calfeceris, denſum quidem rarefacies, craſſum uero extenuabis. Affectorum autem locorum natura ad idoneam remediorum materiam indicandam conferet, eiusq; adhibendæ maiorem minorémue modum. Nã id genus ſpiritus craſſus ac uaporoſus nonnunquam quidem ſub membranis quæ integunt oſſa, collectus continetur, nonnunquam ſub peritonæo, aliquãdo uero in inteſtinis & uentre: interdum & ſub mẽbranis muſculos circundantibus: quẽadmodũ & ſub mẽbranoſis tendonibus. Nõnunquam autem & in ſpatijs quæ cogitatione percipiuntur tum muſculorum, tum aliarum corporis partium: quarum naturam ex anatomicis adminiſtrationibus didiciſti. Ad hunc quidem modum & muſculus ipſe ſpiritu impletur. In uentre quoq;

aut inteſtinis flatulentus ſpiritus concluditur. qui ſi uehementer frigidus ſit, maximum excitat dolorem. Hæc autem omnia curationem quidem, ut diximus, habent communem ex tenuium partium materia: quæq; ſi doloris particeps ſit affectus, eam habeat naturam, ut dolorem mitigare poſsit. Pro differentia uerò affectorum locorum, tum curationis materia mutatur, tum facultas intenditur ac remittitur. Cum igitur eiuſmodi flatus dolorem in inferiore uentre pepererit, oleo tenui unà cum medicamẽtis quæ in eo cocta fuerint, infuſo ſtatim eum ſedabis. Incocta autem in oleo medicamẽta cum partium tenuitate calfaciunt, quale eſt cyminum quod apud nos naſcitur, & eo amplius quod æthiopicum dicitur, & apij petroſeliniq; ſemen, fœniculi, ſinonis, aniſi, libyſtici, ſeſelis, dauci, & ſpondylij. Quòd ſi dolentium partium affectum frigidum eſſe conieceris, in eo rutam, fœniculum, & lauri baccas incoques, admiſcebisq; bitumen, atq; ipſum oleum laurinum, quęq; ſimili calfaciendi facultate ſunt prædita. & ſi inflammationem cum doloribus iunctam eſſe ſuſpiceris, omnia acria, & uehementer calida demes. Ad ea uerò, quæ cũ his facultatibus mediocribus relaxare poſ-
ſunt,

ſunt, tranſibis. Itaque in oleo incoquendum anethum eſt, non ruta, miſcendusq́; adeps anſerinus, aut gallinaceus. Sed hæc quidem in magnis doloribus. Mediocres uerò foris adhibito fotu iuuantur, maximeq́; ex milio, ut cuius lenitas nullam omnino partibus dolentibus moleſtiam adferat. Aut ſi eius copia non ſit, excalfacto ſale, aut lino crudo, aut alio quouis modo. Atq; magna cucurbita cum larga flamma ſine cutis ſcarificatione præſens dolori ſæpe remedium attulit. Hac autem cingendus eſt umbilicus. Quòd ſi poſt hæc dolor perſeueret, medicamentis ex opio, quale eſt Philonis Tharſenſis omnibus medicis cognitum, uti non formidabis, etiam ſi neceſſario noxam aliquam afflictis partibus ex his acceſſuram non ignores. Sed certe ei quod magis urget, obſiſtendo hominem doloris uehementia animo delinquentem cum parua noxa ſeruare ſatius erit. Nam ſequentibus deinceps diebus offenſionem medicamento contractam emendare poteris. Eiuſmodi autem medicamenta quia dolores mitigant, Anodyna uocantur: hos enim ſedāt. At non affectum integre curant, ſed ſentiendi facultatem conſopiunt. Vtendum autem eſt philonio & omnibus ex opio

confectis medicamentis, non recentibus, sed annotinis, aut minimum, semestribus. Maximè igitur ac celerrimè gracilium intestinorum dolores epotis medicamentis sedantur, quemadmodum ijsdem in sedem immißis craſſorum affectus protinus iuuantur. Cæterum non exiguam uirtutis portionẽ epota medicamenta infernis affectis partibus, & in sedem indita supernis diſpenſant. Quinetiam in carnoſas partes spiritus flatulentus colligitur: aliquãdo omnino sine dolore, & diutius durat, præcipue iuxta articulos, ubi musculi ipsi tum neruosiores, tum compactiores sunt: in medio uero carnosiores ac rariores. Tales autem affectus, ut nosti, medicamentis ex pice, resina terebinthina, & adipe leonino, & seuo taurino curaui. Prodest autem & ipsis medicamentum quod ex ſtrigmento & calce paratur, & quod ex sycomoro conſtat: atq; ut semel dicam, insigniter tenuia, quibus remollientia sint permiſta.

Inflationes fiunt ex spiritu flatulento in parte aliqua aceruato: ut sub cute in mẽbranis quæ oßa, & musculos contegunt: in musculis uiscerum, in uentre & intestinis, in peritonæo & alijs corporis spatijs, tam quæ sensu, quàm sola cogitatione percipi poßunt. Generatur autem eiusmo

iusmodi flatus, ex materia humida, & calore, minore quidem quàm qui eam materiã sensili trãspiratione digerere poßit. eiusmodi enim calor, suscitare quidem uaporem ex humida materia potest, sed non, ut dixi, digerere. Nec uerò frigiditas nec caliditas superuacanea flatum gignit: quòd illa materiam humidam cogit, hæc uerò discutit. Temperatus uerò & propotione humori respondens calor tantum uaporis suscitat, quãtum digerit: ideo flatum non procreat. Quòd si cum caloris imbecillitate, adsit meatuum per quos flatus euaporetur, densitas, inflatio maior erit: cum alioqui ipsa per se cum mediocritate, tum caloris tum uaporis partem inflare poßit. quemadmodum contrà, si calor languidus uaporis copiam exuscitet, & caro cutisq́; admodum rara sit, nulla aut exigua fiet inflatio. Hinc fit ut hyeme frequentius, æstate minus corpus infletur. Cum igitur hæc tria, materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum densitas inflationem generent, curationis scopus erit, caloris substantiam roborare, uaporem extenuare, & meatus recludere. Posteriora fiunt medicamẽtis extenuãtibus & calfacientibus, magis minúsue pro partium densitate & raritate, uaporum craßitudine & tenuitate. Raræ enim partes & uapor non admodum craßus, minus: densæ uerò & uapor admodum craßus, magis extenuantibus, & calidis egent. Caloris autem substantia si

perijt, inſtauranda eſt: ſi alterata eſt, ad mediocritatem reducenda, ut prius oſtenſum eſt. Quòd ſi unà dolor cruciet, ad anodyna tranſeundum eſt. Affecto igitur uentri prodeſt fotus ex milio, aut ſale, aut crudo lini ſemine, ſi quidem dolor mediocris ſit, aut iuncta cum dolore inflammatio: Sin uehemens, utendum eſt oleo tenui, in quo cyminum incoctum ſit, apij & petroſelini ſemẽ, & id genus alia, quæ Galenus fuſe docet, quibus ſi non ſedetur dolor, cucurbita magna cum larga flamma, ſine ſcarificatu affigenda uentri eſt, ita ut umbilicum complectatur. Quòd ſi nec hæc profuerint, medicamenta ex opio adhibenda ſunt: quæ quia dolorem mitigant, anodyna dicuntur. Dolor autem trifariam ſedatur: nempe aut calfaciẽtibus, extenuãtibus, rareſaciẽtibus, uaporem exitum non habentem diſcutientibus: atq; hæc acopa, uereq; anodyna dicuntur: Aut dolentem partem conſopientibus, quæ narcotica uocant: aut quæ ſua miſtura humorum acrimoniam temperant: dicuntur autem hæc ἐπικεραστικὰ. omnia uero homonymè anodyna dici poſſunt. Quòd ſi artus inflati ſunt, aut muſculi ſub cute, aut membranæ oſſa conueſtientes, citra quidem dolorem liquor aliquis tenuiſsimarum partium, quale lixiuium eſt ſpongia noua exceptum, imponi debet. Cum dolore uerò, ungenda pars oleo, quod relaxandi ac remittendi uim habeat. Quoniam autem eiuſmodi affectus fiunt,

ut Gale

ut Galenus ait, contusis musculis uel membranis, quibus oßa circundantur, musculis quidem, quòd sæpe ex contusione doleant, medicamentũ quod mitiget, imponendum est: qualis sapa est cũ oleo & uino & pauco aceto: in principio autem succida lana excepta, calida imponi debent. hæc enim non solum leniunt, sed concoquunt, digerunt, ac restringunt: quæ contusus musculus desyderat. In affectus autem declinatione misceri acetum non debet, sed lixiuium ad materiæ extenuationem & digestionem, meatuumq; reclusionem: membranis uerò oßa cingentibus spongia lixiuio imbuta imponenda est. Vehementiora enim medicamenta quàm musculus admittit, propter distantiam longiorem & densitatem maiorem.

QVONIAM de his abunde diximus, tempus est ut de abscessibus disputemus. Sic autem has uocant affectiones in quibus à seipsis, quæ prius iungebantur, partes abscedunt. Spatium igitur in medio uacuum fieri necesse est, quod materiam aliquam aut flatuosam aut humidam aut ex utraq; mistam continebit. Mutantur autem in abscessum & inflammationes quędam, & erysipelatosi phlegmonosiq; tumores non pauci. Præter hæc autem & abcessus ex quorundam humorum aut spirituum uaporosorum abundantia fiunt, siue

in affectarum partium medio gignantur, siue aliunde eorũ modo quæ ἀποσκήμματα dicuntur. Sic enim eas affectiones uocãt, cum humoris loco, quem prius infestabant, relicto, in alterum confluunt. Quocunq; autem modo fiat abscessus, id spatiũ quod abscedentes partes interiacet, humoribus illum afficiẽtibus impletur. Qui si diutius aliquando maneant, in uarias formas mutantur. Etenim lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, strigmẽto, amurcæ, fæci, multisq; id genus alijs similia sæpe in abscessibus contenta deprehenduntur. Qui igitur sub cute summa consistunt, facilime dignoscuntur, nec ægrè curantur. Nam tactus proprietate prõptè innotescunt. Curantur uerò medicamentis foris impositis: non, quemadmodum qui in imo corpore maximeq; in uisceribus consistunt, ea quæ potantur, desiderantes. Quod igitur ad dignotiones attinet, prementibus digitis abscessus suppurantes, more obsessarum inflammatione partium, non renituntur. Itaq; manifestum sui indicium præbent. Habitus autem proprietas, alia quidem in tenuibus, alia uero in crassis humoribus est, quemadmodum in glutinoso & mucoso humore. Sæpe uero quæ abscessit pars

spiritu

ſpiritu diſtenta nobis obiicitur, qua diui-
ſa, ſanguinis grumus inuenitur. Itaq; quiſ
quis bis aut ter eiuſmodi affectum uide-
rit, ſi diligẽs ſit ac memoria ualeat, angru-
mus in hiſce tumoribus contineatur, di-
gnoſcere poterit reuocando in memoriã
diſtenſionis & habitudinis proprietatem.
At forte præſtat non proprietatem, ſed
quantitatem diſtenſionis & habitudinis
dicere. Curantur autem quæ per ſumma
ſunt, inflammationes, dum in abſceſſum
uertuntur, initio quidem abſceſsionis do
lorem ſedando ac relaxando: ea uerò iam
procedente tranſire ad maturandi & ſup-
purandi (ſic enim propriè appellant) ra-
tionem oportet: de qua alijsque id ge-
nus in quinto de Simplicium medica-
mentorum uirtutibus libro diſſeruimus.
aqua igitur liberalius fouenda, ac ca-
lente oleo perfundenda eſt pars inflam-
mata, imponendumq; cataplaſma ex tri-
ticea farina, in aqua & oleo temperatè co
cta: celerius enim ad ſuppurationem du-
cit, quàm quod ex pane cataplaſma confi-
citur. Illud enim maxime digerit, nimi-
rum quod ſalem & fermentum recipiat,
exacteq; ſit coctum. Nihil uerò horum ob
tinet, quod ex triticea farina fit. Et cum
initio ſuppurationis, inflammationis
cura

curationem moliris, si speres eam prohibere posse, panem cum oleo & aqua permistum plurimum incoques: aquæ autem quàm olei, maior sit portio. Farina autem hordeacea eodem modo parata suppurationem magis impedit. In hac autem curatione concocta sit in aqua, qua locus fouetur, althææ radix. Si uero cutis partis inflammatæ uehementer distendatur, hanc frequentibus incisuris per summa scarificare oportebit, postea hordeaceam farinã modo declarato coctam imponere. Tentaui autem sæpe in superficie leues omnino incisuras facere: alias uerò his contrarias altas, magnasq;: & alias tertias, inter has longitudine & altitudine medias. Quæ igitur in summa cute fiebant, exiguam opem ferebant, Altæ uerò ac longæ plurimum sanguinis fundebant, adeo ut animi ferè deliquium adferrent: atq; hæ rursus propriam curationem, uti uulnera, desiderabant. Intermedias autem à dictis incommodis semper liberas esse deprӕhendi: quocirca his potius, quàm alijs, utendum esse duxi. In quibus uerò tumor ægrè ad suppurationem ducitur, ęgreq; discutitur, infartos humores crassiores esse ac tenaciores credendum est. Eiusmodi autem affectus soli altis scarificationibus rectè curari poss

rari possunt: quibus & cataplasma quod ex decoctis caricis constat, conuenit. Non autem ipsæ caricæ, sed aqua in qua coquẽdo contabuerint, sumenda est. Dulces autem ac pingues sint, ut earum humor melli sit similis. quòd si plurimum has concoxeris, tenuis mellis crassitudinem decoctum repræsentabit. Huic igitur aquæ miscenda est interdum hordeacea farina, interdum uero panis cibarius, quem syncomistum uocant: sic enim dicitur medius inter exquisitè purum, & quem pityritem, id est furfuraceum appellant: syncomistũ nonnulli autopyrum dicunt, quoniam in puro quidem farinam non qualis natura est, sed repurgatam furfure in panificium assumunt. Contrà in furfuraceo purissima farina eximitur. Cibarius autem panis, qualem triticum natura farinam habet, talem seruat. Oportet autem triticum ex quo farina sumitur, ex ijs esse, quæ generosa dicuntur. Quoddam enim plurimum in se furfuris obtinet, idq; ignobile dicitur: aliud uero similaginis, quod, ut dixi, generosum uocant. Triticum igitur, ex quo utilis ad cataplasma farina sumenda est, furfuraceum nõ sit, sed, ut diximus, similaginosum. Quòd si ex ignobili tritico farina desumatur, nonnihil furfuris

detrah

detrahendum erit. Atq; ita panis medius conficietur: cuius pars media ac tenera ad cataplaſma miſcetur, quando, ut dixi, facultate medium inter hordeaceam & triticeã farinam cataplaſma temperare in animo fuerit. Nam triticea farina pus maxime mouet, ac concoctionem iuuat: hordeacea maximè digerit. Commemoratus uerò panis mediam ſortitur farinam, quemadmodum eius farina inter antedictas farinas triticeas eſt media. ad hoc igitur reſpiciens, caricarum decocto miſceas, quod commodius tibi uidebitur, ſiue ex farinis, ſiue ex panibus. Quòd ſi tumor diſcutiatur quidem, ſed minus quàm par ſit, cum caricis incoquendum hyſſopum eſt, aut origanum. Quando autem ualentius tumorem exiccare uoles, decocto ſal adijciendus eſt: deinde hordeacea farina inſpergenda: ex qua ubi quod furfuraceum eſt, totum excuſſeris, diutius coctum cataplaſma impones. At in tumoribus, qui facile non digeruntur, timendum eſt, ne reliquiæ in ſcirrhum mutentur. Quocirca diligenter animaduertendum eſt, quoties ſoluitur cataplaſma, in quod omnis qui curatur tumor, tranſeat (curandi enim ratio, quæ uehementer exiccantibus obitur, ſcirrhoſum affectum re-

linq

linquit) id autem in quaq; ſolutione depræhendes, ſi affectam partem tractando, præſentem eius ſtatum cum præcedente comparaueris. Si igitur aliquando hanc coniecturam habueris, in aqua cucumeris agreſtis radicem aut brioniæ aut aſari incoques. Sæpe quidem has ſolas, nonnunquam uerò & adiectis pinguibus caricis. deinde farina cum aqua miſcenda eſt, cui & adipis maximè anſerini aut gallinacei nonnihil adijcies: quorum ſi copia non ſit, ſuillus eſt addendus. Dictarum autem herbarum, & cum his althææ radices poſt mediocrem coctionem cum pane & adipe contritæ eiuſmodi tumores diſcutiũt. His uerò ualentior eſt dracunculi radix: cum qua, ſi quãdo uti uoles, (cum maiore partium tenuitate & digerendi facultate, quàm quas modo cõmemorauimus, polleat) admiſcendus omnino adeps eſt. niſi enim humectaueris ac emollieris, ſed tantum uehementioribus medicamentis ſcirrhoſos tumores digerere ſtatueris, primis quidem diebus hos inſigniter minues, ſimul id quod relinquitur, indurans: quod ubi in duritiem coactum fuerit, ægre diſcutietur. Itaque commodius, ut diximus, ualenter digerentibus emollientia miſcebimus, cum in ſcirrhum

tumores mutari metuimus: cuius curandi ratio suprà audita est.

Apostema Græci, nos absceßum dicimus, cũ materia aliqua corporis partes quæ prius coalescebant, disiungit, spatiumq; in medio efficit, in quod sese ea recipit. Malè igitur nonnulli apostematis & inflammationis nomina confundũt: quando inflammatio & cum apostemate & sine eo, quemadmodum apostema cum inflammatione & sine ea potest accidere. Fit autem absceßus ex uaporoso spiritu, aut humida materia, aut mista utraq;. Vapor ac spiritus spatium sibi distendendo molitur. Humor autem uel acrimonia exulcerante, uel abundantia distendente rumpenteq; uelut sinum aliquem, in quem se recipiat, facit. Hanc autem materiam suggerit inflammatio, uel erysipelas, uel mista ex inflammatione & erysipelate affectio, cum in pus uertuntur, uel humor, aut uapor in loco genitus, aut aliunde accitus. Igitur quocunq; modo fiat absceßus, id spatium quod abscedentes interiacet partes, humoribus eum efficientibus impletur. qui si diutius aliquando maneant, in uarias formas mutantur: nempe lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, strigmento, amurcæ, fæci, & id genus aliis similes. Nam pro humoris tum colore, tum concretione, & caloris magnitudine, tẽporisq; spatio aliæ atq; aliæ formæ in aliis & diuersis absceßibus fiunt: nempe

duræ,

duræ, molles, liquidæ, nigræ, rubræ, flauæ, albæ. Crassam enim materiam in duritiem temporis processu cogit calor uehemens. quæ si nigra sit, carbonis speciem repræsentabit. Mediocrem uerò, calor mediocris, in pus mutabit: liquidam digeret. Qui igitur in carne cuti subiecta consistunt, facilè cognoscuntur, nec ægrè curantur. Siquidem materia, ex qua fit abscessus, crassa, aut glutinosa, aut mucosa, aut grumosa, aut in aliquam ex antè dictis formis mutata, tactui renititur. Humida uerò ac tenuis, aut iã in pus uersa, prementibus digitis cedit, nisi multitudine cutem distendat. Duris enim caro nostra cedit, carni uerò mollia. Curantur autem in summa cute inflammationes, quæ in abscessum uertũtur, initio quidem abscessionis dolorem sedando ac relaxando. ea uerò iam procedente, ad maturandi, & eius quæ propriè suppuratio dicitur, rationem transeundum est. Dolor interim, dum inflammatio in abscessũ mutatur, uehemẽtius affligit. quia qui tum putrescit humor, partem acrimonia exulcerat, calor inflammat, & eandem multitudine distendit, ac unitatem eius soluit. Mitigatur igitur dolor, acrimoniam exulcerantem retundendo, calorem extinguendo, & distensionem remittendo. Acrimoniam retundunt ἐπικεραστικά, id est quæ suæ substantiæ mistura eam molliorem minusq; mordentem reddunt. Qualia sunt lac, oleum, aqua dulcis, & id

genus alia. Inflammatam partem refrigerant, propriè quidem, facultate frigida: impropriè uerò & ex accidenti, calida, materiam quæ partem inflammat, digerendo ac dißipando. Laxãt uerò, quæ emolliunt, rarefaciunt materiam in meatibus contentam, extenuant, æquant ac resoluunt, proindeq; dolorem sedant, & propriè anodyna dicuntur, ut prius docuimus. Constat autem hæc medicamenta, aut temperata, aut tẽperatis paulo eſse calidiora. Mitigato uerò dolore, ad affectus curationem procedendum eſt. Curatur affectus uacuata, quæ in ſpatium collecta eſt, materia. Quoniam autem ea uaria eſt, ut modo dicebamus, ideo non eadem ratione omnes uacuantur. Nam ſi in ſinu minimè profundo tenuis & pauca materia reſoluiq; idonea contineatur, cutisq; rara ſit, digerentibus molienda curatio eſt. Sin ob humoris craßitudinem aut copiam, cutis denſitatem, & abſceßus altitudinem digeri non poßit, ad maturationem & ſuppurationem tranſeundum eſt: uti in inflãmationibus maximè, quæ in abſceßum iam uerſæ ſunt. In quibus uerò abſceßibus nulla ob craßitudinem nec digeſtionis, nec maturationis ſpes relicta eſt, ut in ſteatomatis, uno præſidio utimur, nempe excisione: quemadmodum & in alijs, quibus pus ac alia materia digeri non poteſt. Nonnulli enim abſceßus ſolam manus curationem efflagitant, in quibus materia propter craßitudinem nec

digeri

digeri, nec putrescere potest. Quidam uerò tam sectionem, quàm maturationem admittunt, ut in quibus humor maturari quidem potest, sed ob crassitudinem, aut lentorem digeri non potest: cuiusmodi est atheroma. Alij triplicem curationem, nempe digestionem, maturationem, & sectionem recipiunt: quales sunt qui ex tenuiori constant humore, sed non, ut totus digeri possit. Igitur ubi inflammatio (nam de hac præcipua nostra est disputatio) in pus conuertitur, doloremq; inuehit, aqua dulci calida liberaliter fouenda est, ac oleo dulci perfundenda, ut dolor mitigetur. Aqua enim potentia refrigerando inflãmationis uehementiam extinguit, actu calfaciẽdo materiam calidam digerit. Oleum uerò humectat, emollit, relaxat quod distentum erat. Vtrunq; remedium, utpote calidum, impositum rarefacit, digerit, æquabilem reddit humorem, atq; suæ lenis ac dulcis substantiæ mistura acrimoniam mitigat: tribus igitur his nominibus, nempe refrigerando tam per se quàm per accidens, relaxando, & sua mistura temperando, dolorem lenit. Posteaquam sedatus est dolor, imponendum est cataplasma ex triticea farina in aqua & oleo mediocriter cocta. Vbi enim nulla digerendi humoris spes est, cæterum maturandi est, ad ea quæ pus mouendi facultatem habent, transire oportet. Pus mouent quæ natiuam humiditatem, nec augent, nec minuunt: caloris uero

ſubſtantiã non ſolum ſeruant, ſed & augent. Igitur hæc medicamenta noſtro calori ſimilia eſſe debent, atq; emplaſtica, ne ſuperuacanea caliditate ac ſiccitate diſsipent, frigiditate & humiditate coctionem impediant, ſed ſuo lentore corporis meatus obſtruendo natiui caloris diſsipationem prohibeant. Nam in coquendo humore plurimum ſpiritus intus ſeruari oportet. Eiuſmodi autem eſt cataplaſma, quod ex farina triticea in aqua & oleo mediocriter cocta conſtat. Hæc enim farina lentoris quidpiam habet, proindeq; emplaſtica ui prædita eſt: quemadmodum & oleum. quoniam autem hæc farina noſtrum calorem excedit, in aqua coquitur, ut eius calor noſtro æquetur. Oleum uerò præterquàm quòd tẽperatum eſt ac emplaſticum, efficit, ut medicamenti uires diutius inhæreant. commodè igitur eiuſmodi cataplaſma, ubi pus mouere conſilium eſt, imponitur. Celerius enim ad ſuppurationem ducit, quàm quod ex pane conficitur. hoc enim maxime digerit, ut quod ſalem & fermentum recipiat, exacteq; ſit coctum. Nihil uerò obtinet horum, quod ex triticea farina fit. Conſtat enim panem, in quo quidem ſal ſit adiectus ac fermentum, calidiorem noſtro temperamento eſſe, extergendiq; ac digerendi uim habere. Fermentum enim putris caloris eſt particeps, tenuitate partium pollens. Ideo ex profundo ſine moleſtia extrahit & digerit: Sal exiccat, & hu-

morem

morem absumit redundantem. Quòd si modice coctus panis sit, magis maturat, & minus digerit. Itaq; cum initio suppurationis, inflammationis curationem moliris, si speres hanc prohibere posse, panem oleo & aquæ permistum plurimũ incoques: aquæ autẽ quàm olei, maior sit portio. Speramus suppurationem prohiberi posse, si qui inflammationem producit humor, nec multus sit, nec craßus, nec lentus, proindeq; nec medicamentorum uim superet. Hinc autem anteuertemus humorem, qui absceßum gignit, uacuãdo. quod commode fiet digerentibus, exiccantibus, humoremq; depascentibus medicamentis. quale esse iam ostendimus cataplasma ex pane in oleo & aqua plurimum decocto. Farina item hordeacea eodem modo parata suppurationem magis impedit. Althææ autem radix in aqua concocta sit, quæ in hac curandi ratione perfunditur. Hæc enim medicamenta, exiccãdi, ac detergendi uim obtinent, ideo & inflammationis discutiendæ. Si uerò cutis partis inflammatæ, uehementer distenta sit, hanc frequentibus plagis per summa scarificare oportebit: postea hordeaceam farinam modo declarato coctam imponere. Cutis distenditur in hoc affectu humorũ plenitudine inflammationem efficiẽte, quæ quò maior fuerit, eò maiorem faciet distentionem, & quò ex tenacioribus ac craßioribus, eò ægrius discutietur. Igitur ubi cognoueris medicamentis

hunc affectum resolui non posse, & inflammationis ardor restinctus sit, frequentibus plagis cutis scarificanda erit: tantis quidem, quantum ex usu fore noueris. Incisuræ enim aliæ paruæ & in superficie tantum: aliæ magnæ ac profundæ: aliæ uero inter eas mediæ sunt. Quæ autem in summa cute existunt, parum sanguinis uacuãt. Altæ uero ac magnæ plurimum sanguinis fundunt: ita ut sæpe animi deliquiũ adferant. Quæ autem in harum medio consistunt, citra noxam plurimum utilitatis adferunt. Igitur ubi tumor ægrè ad suppurationem ducitur, ægreq; discutitur ob crassitudinem lentoremq; humoris, altis plagis utendum est. Vbi uero humor minus crassus est ac lentus, leuiter ac summa tantum cutis scarificanda est. at ubi humor inter eos medius est, mediocres incisuræ prosunt. Qui igitur ex crassis uiscosisq; humoribus fiunt tumores, altis, ut diximus, scarificationibus iuuãtur. iisdem & ex usu est cataplasma ex caricarum dulcium & pinguium decocto (tantisper autem concoqui debent, dum distabescant caricæ) & ex hordeacea farina, uel ex pane cibario. Eiusmodi decoctum (melitodes nonnulli, quòd mellis crassitudinem imitetur, uocant) digerendi uim obtinet, præsertim cum hordeacea farina mistum, cuius uires modo expositæ sunt: uel cum cibario pane, qui medius est inter exquisitè purum & furfuraceum, quorum omnium uirtutes ex ipso Ga-

leno petendæ ſunt. Vbi uero tumor minus quàm res exigit, diſcutitur, augenda uis medicamenti eſt, addito hyſſopo, origano, aut ſimilibus. Quòd ſi ualentius ſit exiccandum, ſalem quoq; admiſcere licebit decocto, deinde hordeaceam farinam inſpergere, ut luculenter docet Galenus. Sed in his qui ægrè diſcutiuntur tumoribus, timendum eſt, ne reliquiæ in ſcirrhum mutentur. Quod cum deprædenderis (deprehendes autem reſoluendo à parte affecta cataplaſma, atq; eius habitum præſentem cum præcedente conferendo) à uehementer exiccantibus ac digerentibus temperabimus ipſis emollientia miſcentes, ne in ſcirrhum tumor mutetur.

RVRSVS igitur ad ſuppurantes tumores ueniamus: quos ubi digerere poſſe parum ſperaueris, cataplaſmatis ex triticea farina utere. Nam ad celeritatẽ ſuppurationis plurimum confert. Deinde plãga facta, ſi liberæ omnino ſint ab inflammatione partes plagæ uicinę, medicamentis quæ emplaſta dicuntur, obeunda curatio eſt. Ea autem citra morſum exiccẽt, ex hisq; temperentur, quæ minimè aſtringant, ſed aut ſolum blande digerant, aut leuiter aſtringant. In eiuſmodi autem affectibus medicamento quod ex fermento & crematis conchis temperatur, perſæpe uſus ſum. Quòd ſi pars aliqua circa plagã

inflammatione ſit obſeſſa, medicamẽtum quod ex chalcite conſtat, oleo liquatũ ubi ſenſim refrixerit, & in pila contẽperatum, manibusq; ſubactum, & uino, ut noſti, per fuſum commode imponitur. Hoc autem in plurimis affectibus utor: ut in libris de Compoſitione medicamentorum proditum eſt. Opus autem de affectibus partiũ corporis, ſi deo placet, conſcribemus: in quo medicamentorum omnium, quibus uti ſolemus, uirtutes diligenter exponere atque idoneum uſum explicare conabimur. Sed tu iam horum medicamẽtorum, de quibus in hoc opere memini, miſcendorum ac temperandorum rationem ex me didiciſti.

Vbi ob lentorem uel craßitudinem humoris tumor reſolui non poteſt, ad maturantia & pus mouentia ueniendum eſt: cuiuſmodi eſt cataplaſma ex triticea farina, uti prius docuimus: confecto autem iam pure & liberis ab inflammatione partibus, incidendus eſt tumor, ut quod digeri non potuit, pus facto emißario uacuetur. Deinde ulcus ad cicatricem ducendum eſt ſimiliter reliquis ulceribus: nempe cauitatem carne replendo, deinde glutinando, tandem cicatricem inducendo. Carne replent, quæ humiditatem ſiccant, & ſordem detergent, ut abunde Galenus libro tertio Methodi medendi docet. Quoniam

niam autem is quo de agitur affectus admodum humidus est, & fluxioni ob sectionem obnoxius, promptusq; iritari, siccantibus, digerentibus, ac detergentibus citra ullam molestiam eget: minime uerò, aut saltem modice astringentibus. Nam si ualenter exiccantia, digerentia, & detergentia adhibueris, fluxionem iritaueris. Si ualde astringas, quæ uulneri iam hæret, sordes firmius figetur, & quod ex uulnere efflue re debet, reprimetur: nouaq; in partibus plagæ uicinis inflammatio gignetur. Itaq; emplastrum quod ex fermento & ustarum concharum cine re conficitur, utiliter adhibetur, ut quod citra ullã noxam exiccet, digerat, & detergat. Quòd si pars aliqua circa plagam inflammatione sit obsessa, medicamentum quod ex chalcite constat, in oleo liquatum, ubi sensim refrixerit & in pila contemperatum, manibusq; subactum, & uino (ut nosti) perfusum commode imponetur. Eiusmodi emplastrum Galenus in opere de Cõpositione medicamentorum κατὰ γένη phenicniõ uocat. Eius uires & miscendi modus ex eodem libro petendus est. Hoc autem medicamento à multiplici, qua pollet, utilitate, polychreston dicitur. In cuius usu uinum & oleum adduntur, non tam quòd sua substãtia prosint, quàm quòd emplastrum emolliant, alioqui sua duritie dolorem ulceri adlaturum.

CVM uero cutis in suppurationibus

amplius extabuerit, ita ut attritis uestium fragmentis similis reddatur, haud facilè subiectis corporibus coalescit: itaq; emissario largiore facto ulcus necessario curandum est.

Vbi longa suppuratione cutis ita computruit, ut laceris uestium fragmentis similis appareat, rhacodes Græcis dicitur, agglutinari facilè non potest: proinde hanc excidendo ulcus dilatare cõueniet: tantum quidem, quantum partem putredo occupauit: deinde medicaméta, quæ sine morsu exiccent ac digerant, qualia sunt ex fermento & ustarum concharum cinere nuper declarata, imponere: dilatari etiam potest exedenti medicamento, quod Græci septicum uocant. ubi in exemplaribus Græcis habetur, ὥστ' ἀναγκαῖον εἶναι τῇ καλουμένῃ καταπλάσματος ἀγωγῇ θεραπεύεσθαι τὸ ἕλκος. *legendum esse putamus* κατὰ πλάτος. *proinde, emissario largiore facto, uertimus, ut locus planè exigere uidetur.* Leonicenus *uerò, qui secundum locum nominatur, curationis modum uertit, nisi errore chalcographi, locum, pro latum, legatur.*

A T cum minus subiectę carni coalescere cutis idonea est, eiusmodi affectus sinus appellatur: cuius curandi rationem, qua me sępe in multis uti uidisti, deinceps memoriæ tuæ subijciam. In hoc igitur affectu satius est fistulam aut æneam aut cor

neam

neam recto ductu foratam ad manum esse: aut si huius facultas non sit, aliquod instrumentum ex eorum genere, quæ, quoniam pus trahunt, pyulca uocantur, quod quidem latissimum habeat foramen, per quod medicamenti nostri ex cōbusta charta temperati exiguam portionem cum largo rosaceo mistam in sinus immittere sæpe me uidisti. Deinde eorum os concerpto linamento claudere. Emplastra uerò rosaceo liquata si in hos inijcere tentes, pyulcum non permeant, sed in his suillæ uesicæ lati foraminis fistula adiungenda est. Quę uerò liquantur medicamenta his quæ emmota dicuntur, acriora esse debent: qualia sunt apud omnes in usu, colore uiridia. Hæc autem cum largo oleo liquare oportet, ut indi in sinum posint. In hisce autem misturis emmotorum uis resoluitur. Medicamenta igitur exquisite emplasta, quale est Macherionis, & Epigoni, & quod Isis nuncupatur, cum in usum emmotorum afferuntur, cerati admistione egent. Hæc enim in sinibus opportuna sunt. Nam ideo nunc sunt commoda, quòd admistum habeant ceratum. Miscentur autem, quoniam si per se sola sine cerato liquarētur, uiribus mordacia essent. Si rosaceum autem oleum multum sit,

quod

quod uerò in oleo liquatur, medicamentum paucum, nullam amplius acrimoniã retinet. Vbi uero ſinus mediocriter carne repletus eſt, aliquod ex glutinantibus medicamentis adhibere oportet, perinde ac ſi recens uulnus & cruentũ curares. Multa autem eiuſmodi medicamenta inueniũtur. Alia quidẽ ex bitumine confecta, uocanturq; neſcio qua ratione emplaſtra barbara. Alia uerò quia fului & fuſci ſunt coloris, Cirrha & Phæa nominantur, ex argẽti ſpuma & ęrugine liberalius decocta. Ad hunc enim modum ærugo fulueſcit: quæ ſi pauxillum concoquatur, lutea, ut uocant, reddit emplaſtra. Minime uerò te latet metallica omnia medicamenta maiori partium tenuitate, ac ſiccandi ui pollere, ſi pluſculum incoquantur. Fulua uerò medicamenta ſimul atq; repoſita fuerint, & recondita, fuſcam quandam cruſtam foris contrahunt, ſub qua in profundo medicamentum fuluius quàm ab initio eſſet, conſpicitur. proinde nonnulli Dichroma, alij Diproſopa, quaſi bicolora ac biformia, eiuſmodi emplaſtra uocant. Quò autem maiori partium tenuitate & ſiccandi facultate prædita fuerint, eò efficacius in ſinus inijciuntur. Horum enim uis in altum ferri debet, ſi propoſitum ſcopum aſſequi uelimus.

limus. Quæ uerò recentia & cruenta uulnera glutinant, tametsi his minus desiccant, labra tamẽ uulnerum, si quidem parua sunt, minimeq; profunda, glutinant. Quocirca facilius ac celerius quod agendum est, perficiunt. Quòd si recens uulnus profundum sit, suturis ac fibulis ipsius oras committere solemus.

Cum tarde suppurans affectus secatur, pus lõgo spatio cuniculos molitur, qui glutinationem difficiliorem reddunt. Hunc autem affectum sinum appellant: qui cum humidus admodum sit, ualenter exiccantia postulat: quale est Galeni medicamentum, quod ex combusta charta componitur. Ad hunc autem modum temperatur: Squammæ, gallæ, myrrhæ, singulorum pondo denarium octo: sandarachæ, arsenici, elaterij, singulorum pondo denarium quatuor: thuris pondo denarium trium: atramenti sutorij tantundem: chartæ quantum satis est ad inducendum colorem. Igitur exiguæ eius portioni largum rosaceum misceri debet, quo & eius uehementia remittatur, & per angustum foramen in sinus profundum inijci poßit. nisi enim dilueretur, per pyulcum transmitti non poßet. Cum autem emplastra in oleo liquata infundere uolumus, non pyulco, sed lati foraminis fistula uesicæ suillæ insita utimur. Iniecto medicamento, ulceris os linamento concerpto claudimus, ne id refluat. nisi

enim

enim diutius maneat, exiccare non poterit. Emmota medicamenta sunt, quæ linamentis uel linteolis excipiuntur, substantia humida. Emplastra uerò dura sunt, & emmotis acriora, quibus cum cerato mistis emmotorum modo in hisce affectibus utimur. Ceratum enim illorum acrimoniam tẽperat. Si uerò & rosacei copia cum emplastri exigua portione misceatur, omnem acrimoniam exuet. Emplastra autem quibus in sinibus utimur sunt, quæ ad Macherionẽ & Epigonũ referũtur, quæq; à uiridi colore chlora appellantur: quorum misturas & uires Galenus libro secundo de Compositione medicamentorum κατὰ γένη docet. Vbi uerò sinus carne mediocriter repletus est, aliquod ex glutinantibus medicamentis perinde applicabis, ac si recens uulnus ac cruentum curares. Glutinantia substantiam in idem cogunt, non detergunt, sed siccant tantisper dum humoris redundantiam, qui secũdum naturam est, absumant. Igitur ubi mediocriter carne repletus est sinus, aliquod ex glutinantibus medicamentis non uehementer siccantibus adhibendum est, quod crescentem tenellam carnem blande & sine morsu cogat, non aliter ac si recens ac cruentum uulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, minimeq; dolorem excitantibus medicamentis: qualia sunt enhæma. uocantur autem emplastra Barbara, Cirrha, & Phæa: quorum misturas Galenus, Paulus,

lus, & Celsus docet. Metallica uerò quò plus incoquuntur, eo maiori partium tenuitate & siccandi facultate pollent: proinde efficacius in sinus inijciuntur. Nam profundius ferũtur, quod in curandis sinibus necessarium est.

ITAQVE non omnis sinus simplex diuisio est, sed frequenter alia atq; alia parte laceratus est. quod te latere non debet. Cum igitur sursum tendit, facile per eius os sanies effluit. Cum uerò deorsum uergit, intus retenta contiguas partes erodit. In quo quidem sinu, nisi prius facto ad effluxionem uulnere, nihil profeceris, siue carnem generare, siue glutinare uelis. In alio uerò incisione nihil erit opus: modo situm commodum affectæ parti serues: quo quidẽ sinus qui sursum uergit, ut deorsum declinet: & qui deorsum declinat, sursum uergat, efficere possis. Vidisti quidem aliquando me, sinum in cubito, cuius os prope flexum erat, & situs sursum spectabat, citra ullam ex aduerso plagam persanasse. Et in coxa itidem sinum deorsum uergentem & ad genu terminatum, cuius os sublime supra femoris medium esset, sine ulla ex aduersa parte diuisione, ad sanitatem perduxisse, substrato popliti molli puluino, quò demissius inguẽ quàm genu esset. Huius porrò sinus atq; aliorũ

maio

maiorum quamlibet profunditatem ad conglutinationem aptam ſola reddere poteſt infuſa mulſa. Sunt qui etiam lixiuium infundant, ſuam ipſorum inſcitiam, ex his quæ prius ad carnem in ſinu generandam medicamentis inijciebant, prodentes. Noua enim caro priori adnaſci non poteſt, ſi ſordes locum obſederit. Quo modo igitur abunde repleto carne ſinu, glutinans adhibent medicamentum, ſi tanquam uehementer ſordidum lixiuio detergere tẽtent, cum pura caro ne mulſam quidem acrem ferre poſsit? Huic enim ſatis facit ea, quæ bibi iucunde poſsit: poſt cuius uſum, ſinum deinceps nunc quidem puro uino, nunc uerò mulſo antè glutinantis medicamenti impoſitionem eluere conſueui. Itaque ad detergendam expurgandamq; eius ſaniem utilior mulſa: ad glutinandum uerò præſtantius uinum eſt. Id autem medium ſit inter dulce & aſtringens. Quinetiam poſt glutinantis medicamenti impoſitionem ſola ſpongia noua ex mulſo circumponatur, quàm fieri poteſt molliſsima: & colligatio à ſinus profundo quidem incipiat, & eius ore finiat. Faſciarum uerò ſpiræ ſinus profundum ſine dolore arctent, ac paulatim uſq; ad os elaxentur, eidemq; indatur medicamen-

tum

um molle, circunducto forinsecus empla
tro ad os sinus forficibus discisso, ut sa-
nies aliqua effluere posit. Effluet autē è
sinu, superposito aliquo alio paruo empla
stro ad solutionem usq;, quam tertio quo
que die faciens hoc ipsum tanquam oper
culum circumpositū auferes, relicto, quod
totum ambit sinum, medicamento. An ue
rò altæ sinus partes coaluerint, ex manan-
te sanie deprehendes, si ea multa uel pau-
ca, cocta uel cruda sit. præterea si neq; in
ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appa-
reat, sed totus locus ęquabilis sit, siccus ac
doloris expers. Quòd si puris probe cocti
portio exigua in ore conspiciatur, multo
magis de glutinando sinu sperandum est.
Cumq; spongiam rursus imposueris, rur-
susq;, ut diximus, adalligaueris, postero
uel tertio die soluito, ut dictum est, sem-
per linteolum sinus ori admotum permu
tans: quod eodem emplastro illitum, totū
os ambitu cingat. neq; uerò omnino op-
pressum esse debet, sed ita, ut per id tota
sanies uacuari posit. Itaq; si primo uel se
cundo die tenuis quædam sanies ex sinu
manet, non est omnino de glutinatione
desperandum. Sæpe enim uis medicamē-
ti affectæ particulæ admoti ex ipsa cute &
subiecta carne tenuem humiditatem uehe

menter exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum est siue ex natiua temperie, siue mala uictus ratione. Hac humiditate expressa loca mediocriter resiccata glutinantur. Quòd si tertio aut quarto ab initio die sanies cruda in ore apparuerit, scito sinum non esse glutinatum. Inprimis autem medicamentum, quod affecto loco circumponitur, uehementer quidem exiccet, sed nec mordeat, nec contrahat cutem. cuiusmodi nostrum est, quod à fuluo colore Cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis pharmacis & oleo ricinino & aceto sine cera confectum. Idem & cruenta uulnera citra molestiam glutinat, & sinus exiccat. Hoc autem medicamento fistulam angusti oris, in qua nondum callus intus, sed sola sordes apparuerat, persanatam uidisti, infuso primum lixiuio, quòd in ea tantisper continui, dum sordem omnem integrè extersam esse cõiecissem. postea medicamentum imposui. Ad hunc autem modum sinus, qui sub sola cute errant, nec carnis generationem requirerent, inscite uero à quibusdam curarētur, simul atq; curandos suscepi, hoc medicamento glutinaui, lixiuio prius ablutos, cũ qui ulcera curarēt, nullum ex his quæ expurgandi uim habent, medicamentum adhibe

hiberent.

Cum sinus multæ sint differentiæ, nimirum ex cauernarum numero, magnitudine, situ, & figura desumptæ: aut enim simplices sunt, aut duplices, triplicésue: breues, aut altè penetrantes: iuxta carnem desinentes, aut ad oßa uel cartilaginem subeuntes: sursum, deorsum, uel ad latus tēdentes: recti, aut tortuosi, uel flexuosi: Galenus *tantum de his, qui à positionis figura sumuntur, meminit: ut qui præcipuè curationem uarient. Siue enim simplex, siue duplex sit: aut magnus, siue paruus: aut breuis, siue altus, eadem semper est eorum curandi ratio, solumq́; in ratione maioris & minoris differunt. At si uel sursum uel deorsum, uel ad latus, uel intrò ad oßa tendit, curationē uariat. Cū enim sursum tēdit, facilè per eius os sanies effluit. Cum uerò deorsum uergit, intus retenta contiguas partes erodit. Quare nisi facto ex aduerso emißario, nihil profeceris, siue carnem generare, siue glutinare uelis: moliri enim humoris effluxum oportet: quod fit uel uulnere tantum in imo facto, uel tota cauitate dissecta. In imo fit sectio, si ulcus magnum fuerit, & locus totus sine periculo secari non poßit. Cū uerò ad latus declinat, aut deorsum uergit, aut intrò fertur, sed ita locari pars afflicta potest, ut liberè sanies è sinu effluere queat, incisione ex aduerso facta opus non est. Nam eiusmodi sinus atque aliorum maiorum totam profunditatem ad*

glutinationem aptam reddere potest miecta mulsa. Vbi uero sinus aut positionis aut alia occasione sordidior aut humidior est, medicamēta quæ ualentius desiccent ac detergant, exposcit: quale est medicamentum Galeni ex combusta charta largo oleo resolutum, de quo paulo antè meminimus. ubi uero rite detergendi & desiccandi ratione exhibita, carnis iam mediocriter in sinu regenitæ coniectura est, eluendum est uino uel puro, uel mulso. hoc quidem utemur, cum adhuc aliqua leuis cuiusdam sordis relictæ suspicio erit. Puro uerò subastringente, ubi carnem omnino puram esse coniecerimus. Vinum enim leniter glutinat. Deinde glutinans medicamentum in sinum indendum est, uti antè diximus. Post glutinantis medicamenti impositionem noua spongia ex mulso circumponenda est, quàm fieri potest, mollißima. Spongia circundatur ut exiccet, manantemq; è sinu saniem excipiat, alioqui partem erosuram, aut pruritum excitaturam. Imbuta autem mulso spongia sit, ut detergat: mollis, ne asperitate lædat: noua uerò, ut aqua marina adhuc imbuta partem affectam desiccet. Eius deligatura à sinus fundo incipiat, & ore sinus finiat. Fasciarum uerò circumplexus sinus profundum sine dolore arctent, ac paulatim usq; ad eius os laxentur. Arctius profundū stringitur, ut adscititiam partis afflictæ humiditatem exprimat, & in os laxius deligatum minusq;

nusq; compreßum trāſmittat, defluxionem à ſupernis partibus prohibeat, cogatq; partes quæ glutinari debent, ſed tamen ſine dolore, ne inflāmationem accerſat. Quòd ſi intrò ſinus tendat, premi duabus ferulis utrinq; impoſitis & faſcijs deligari debet, ut per ulceris os ſanies exprimatur. Ori ſinus medicamentum molle indatur circumducto forinſecus emplaſtro, ad os ſinus forficibus diſciſſo, ut ſanies aliqua effluere poßit. Effluet autem è ſinu ſuperpoſito aliquo alio paruo emplaſtro ad ſolutionem uſq;, quam tertio quoque die faciens hoc ipſum tanquam operculum circumpoſitum auferes, relicto, quod totum ambit ſinum, medicamento. Græcum exemplar Aldinum legit, καὶ τοῦτο δ' αὐτὸ χαλαρὰν ἐπίδοσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. Aliud à Nicolao Blaſto excuſum, χαλαροῦ ἐπίδοσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. Quoddam uerò manu ſcriptum, χαλαρὰν ἐπίδεσιν ἐχέτω τοῦ φαρμάκου. quam lectionem Leonicenus ſequutus eſſe uideretur, niſi dictionē φαρμάκου omiſiſſet. Eius enim uerſio habet ad hunc modum: Et hoc ipſum habeat laxam alligationem. nullam de pharmaco mentionem faciens: quemadmodum nec Aëtius, cuius uerba ſecundum Ioannis Baptiſtæ Montani tralationem ita habent: Tandem in ipſo ulceris ore laxius cō nectantur. Ex quo conſtat eos legiſſe χαλαρὰν ἐπίδεσιν ſine dictionis φαρμάκου adiectione, aut eam prætermiſiſſe. Nos uerò Blaſti lectionem

ſequuti uertimus: Atq; eodem molle medicamentum indatur. Nam quod cum linamento imponitur medicamentum, facultate ſiccum, ſubſtantia uerò molle eſſe debet. Vlcus enim cum humidum ſit, deſiccari poſtulat: ſed cum dolore facilè afficiatur, durum reſpuit. Ideo & medicamentum & ſpongia, de qua paulo antè uerba feci, mollia ſint, oportet. Diſſecandum uerò eſt forficibus emplaſtrum, ut per inciſuras ſanies effluere poſſit, ſi qua faſciarum arctatione ex alto exprimitur. ſuper has inciſuras aliud ex eodem medicamento ſuperponitur, ne immiſſum glutinans medicamentum reſtuat. Cæterum nō ita priori emplaſtro apprimatur, ſed laxius relinquatur, ut per ipſum tenuis ſanies effluere poſſit. Tertio autē quoq; die aut certe citius uel tardius prout res efflagitabit, demenda ſpongia eſt, ac paruum emplaſtrum, ut ſi qua humoris colluuies in ore ſinus collecta ſit, uacuemus, exploremusq́;, an altæ ſinus partes coaluerint, an minimè: quòd ex manante ſanie depræhendetur, ſi ea multa uel pauca, cocta uel cruda ſit. Præterea ſi neq; in ipſo ſinu dolor ſentiatur, nec tumor appareat, ſed locus totus æquabilis ſit, ſiccus ac doloris expers. quòd ſi puris probe cocti portio exigua in ore cōſpiciatur, multo magis de glutinando ulcere ſperandum eſt. Cumq́; rurſus ſpongiā impoſueris, rurſusq́;, ut diximus, adalligaueris, ſecundo uel tertio quoq; die ſoluito, ut dictum eſt, ſemper lin

teum

eum ori sinus admotum permutans, quod eodē emplastro illitum totum os ambitu cingat, neq; uerò omnino appreßum eße debet, sed ita ut per id tota sanies uacuari poßit. Cum secundo uel tertio quoq; die, ut diximus, spongia uel paruum emplastrum eximitur, consyderandum, multáne, an pauca: cruda, an cocta materia ad os ulceris effluxerit. Deinde expérsne sit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remanserit, an diminutus sit. Altas enim sinus partes coiße testatur pus coctum ac paucum, præcipueq; si dolor & tumor non adsint. Contrà, multum & crudum, & cum fœtore, & loci humiditate, dolore & tumore, nondum coaluiße significant. Temperata enim caro ad glutinanda ulcera esse debet, nihilq; intereße, quod ulceris orarū coitionem impediat. Cum igitur humoris copia, eiusq; uel crudi uel male olentis effluit, dolorq; ac tumor locum occupat, temperata caro eße non potest: ergo neq; glutinari idonea est. Contrà, si neq; doleat, neq; tumor supersit, & quod manat, paucum ac coctum in sinus ore conspiciatur, locum affectum uacare superuacaneo humore, omniq; intemperie, nihilq; relictum eße, quod orarum coniunctionem prohibeat, conijciēdum est. Neq; uerò si primo uel secundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, de glutinatione omnino desperandum est. Sæpe enim uis medicamenti affectæ particulæ admoti ex ipsa cute

& subiecta carne tenuem humiditatem uehementer exprimit. Glutinans medicamentum, quemadmodum antè proditum est, tantisper siccat ac stringit, dum redundantiam humoris exprimat, eam etiam, quæ secundum naturam est. Si igitur admoto hoc medicamento effluat sanies, uerisimile est hanc exprimi, non autem spōte per corporis imbecillitatem manare, præsertim si neq; dolor affligat, neq; tumor adsit, neq; tetrum odorem alienamq́; qualitatem habeat. Quòd si tertio aut quarto ab initio die sanies cruda in ore apparuerit, scito sinum nō esse glutinatum. Quare affecto loco medicamentum, quod uehementer quidem exiccet, sed nec mordeat, nec contendat contrahátue cutem, circumponendum est. Cuiusmodi Galeni medicamentum est, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, & aceto sine cera confectum. Huius compositionem & usum docet Galenus libro secundo de Compositione medicamentorum κατὰ γένη: exiccat enim uehementer (ut idem autor scribit) sine morsu. Ideo cruenta uulnera citra molestiam glutinat, sinus exiccat, & fistulam angusti oris, in qua nondū callus, sed sordes apparuerit, sanat, immisso prius lixiuio: quod in ea tantisper contineatur, dum sordes sit detersa, deinde medicamentum imponi debet. Ex abscessibus fistula nascitur. Est enim ulcus altum, angustum & callosum,

interd

interdum etiam & ſine callo: de quo nunc Galenus meminit. cuius curandi ratio hæc eſt: In primis quia ſordidum eſt, lixiuium immittatur, tantiſperq́; ſinatur, dum repurgata fiſtula ſit. deinde medicamentum quod exiccet, indatur: cuiuſmodi eſt de quo agitur medicamentum. Si uerò calloſum ſit ulcus, haud ita facile curationem admittet, præſertim ſi ad oſſa uſque perueniat. Non enim antè curatio ſperanda eſt, quàm callus exemptus ſit. Eximitur autem aut ſcalpello, aut medicamento. Expeditius quidẽ in ore ulceris exciditur. Intus medicamento exeditur. Exeſt autem, ut Paulus libro quarto ſcribit, ſpondilij radix deraſa & in fiſtulam indita, & id genus alia tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta ab eodem autore eodem in loco deſcripta.

CVM uerò tumores qui in abſceſſum uertuntur, tarde inciduntur, aut medici imperitia, aut eorum qui curantur timiditate, ſectionem non admittẽtium, ſed diutius protelando cutem ab eiuſmodi pure, erodi ſuſtinentium: hãc uniuerſam à congeſto in abſceſſu pure, attriti panniculi in modum uehementer attenuari ſæpe contingit. unde à medicis rhacodem appellari exiſtimo. Eiuſmodi igitur cutis ægrè coaleſcit, maxime ſi ſubſtantia aridum medicamentum imponatur, ut à quo cutis te

nuior ſicciorq́ue in modum rhenonis attriti reddatur. Itaq; mihi commodum eſſe uidetur, ſi quis ad eius conglutinationem medicamento ſubſtantia humido, facultate uerò ſicco utatur. Diximus autem in libris de Medicamentis medicos ſolere medicamenta facultate ſicca appellare, quæ exiccare ſuapte natura idonea ſint: omnium autem quæ ſubſtantia ſunt humida, facultate uerò ſicca, optimum eſt, quod à me ex argenti ſpuma, adipe ſuillo uetere, & chalcite contemperatum eſt: quibus uetuſtiſsimum oleum admiſtum ſit. Eius autem uim in hiſce affectibus efficaciorē eſſe ſum expertus, cum neq; omnino durum eſſet, neq; planè manus inquinaret. Sed & ſi ad eundem modum temperetur, cruēta quoq; uulnera glutinabit, omniaq; ulcera ad cicatricem ducet, oleo reſolutū, poſtea cum uino mediocriter uetere miſtum, atq; his affectibus circumpoſitum ſine moleſtia ſæpe glutinauit. Confert autem, ut diximus, ubi cutis pellis attritę modo tenuata eſt, mel, maxime ſi ad emplaſtri craſſamentum coctum ſit. Eius uerò coctionis temperamentum recte aſſequi, niſi animaduertas, difficile eſt. Ipſum enim neq; adeo durum eſſe debet ut ægrè decidat, neq; adeo liquidum ut diffluat.

Durum enim eadem adfert incommoda, quæ dura emplastra. Liquidum uerò tanquam calido corpori admotum undiquaque effluit, aridumq́ue linteolum relinquit. quod non solum non iuuat, sed & glutinandæ cuti officit. Mediocriter autem coctum mel eiusmodi finibus commodissimum remedium est. Quoniã autem eius concoctionis mediocritas facilè conijci non potest, satius mihi uidetur myrrhæ pollinẽ, uel aloës, uel thuris, uel eorum aliquem, uel simul omnes inspergere: maxime, si quod linteolo inductum est, liquidius appareat. Hos autem per cribrum inspergere oportet, quod supra mel teneatur sublime. Satis enim fuerit semel aut iterum cribrum agitare, ut pollen mediocris excutiatur. Aliquando uerò & inter coquendum aliquod ex antè dictis medicamentis melli inspergo, maxime si sinus & maior, & altior sit. Tenue autem centaurium in hunc usum mirabile esse remedium sum expertus, deinde symphytum, postea iris illyricæ radicem, ad hæc eruinam farinam. Neq; uerò dubium est, quin hæc contundi & tenui cribro excerni, postea tenuiter conteri debeant. Melli uerò dum ab igni tollendum est, inspergantur tantisper nobis cunctantibus,

tibus, dum probe cum illo præcocto uniantur. Satius autem fuerit exempto ab igni cacabo, omnia hæc inspergere, deinde curiose mouere, dum mel ita tepidum reddatur, ut curando corpori imponi possit.

Manus artificis efflagitat abscessus, cum in pus uersus est. quod deprehendemus, si dolor, calor, aut febris, rubor, pulsatio, & alia inflammationis accidentia remissa sunt, & tumor prementibus digitis cedat. quæ si ignorarit medicus, simul & incidendi tumoris tempus ignorarit. Sin nouerit, sed æger sectionem formidet, proindeq; hanc respuat, diutius cunctando cutis à pure ita erodetur, ut attritæ uesti similis reddatur. unde & ῥακώδους nomen meruit. Eiusmodi ergo cutis ægre coalescit, maxime si medicamentum substantia siccum imponatur. Siccari abscessus desiderat, sed durum medicamentum non sustinet cutis iam attrita, ut à quo magis lædatur. Imponendum igitur medicamentum facultate siccum, sed substantia liquidum. quale est Galeni emplastrum, quod ex chalcite constat, oleo uetere ita resolutum, ut nec duritie lædat, nec mollitie diffluat. Eius mistionem & uires docet Galenus libro primo de Compositione medicamentorum κατὰ γένη. Eadem utilitate imponitur mel ad emplastri craßitudinem coctum: sed nec ita craßum,

ut

ut ægrè elabatur: nec ita liquidum, ut diffluat. Quoniam autem eius coquendi modus facilè haberi non poteſt, ſatius eſt huic inſpergere myrrhæ, aloës, uel thuris pollinem, ſi linteolo inductum liquidius appareat. Hæc enim duplici nomine iuuant, tum quòd commodam craßitudinem efficiant, tum quòd ſine morſu deſiccent.

CONSEQVENS autem eſt, ut de his quæ in gangrænam tranſeunt, inflammationibus diſſeramus. Gangrænas autem, ut noſti, uocant, cum pars corporis aliqua ob inflammationis magnitudinem nondum emortua eſt, ſed adhuc emoritur. Nam cum pars omnino emortua eſt ita, ut ſi hanc pupugeris, uel ſecueris, uel exuſſeris, ea non ſentiat, quæ patitur, ad uiuum uſq; recidenda eſt. At quæ ſic quidē affecta eſt, nigreſcit. Quæ uerò in medio conſtituta eſt, tenditq; ad extinctionem, gangrænoſa uocatur. Curatur autem uacuato quàm fieri poteſt, plurimo ſanguine, in affecta parte impacto: cuius occaſione ipſa emoritur, ſcilicet arterijs ob loci anguſtiam ſeſe dilatare nequeuntibus, reliquo uerò corpori perſpirationē ſuggerere. Cutis igitur uniuerſa uel multis profundisq; uulneribus unà cum ſubiecta carne ſecanda eſt, uel frequentibus ac altis

ſcarificationibus incidenda.

Poſt magnas inflammationes aliquando ſequitur affectus, quem Græci necroſin, uel ſphacelon uocant, nos extinctionem & ſyderationem, ubi ſcilicet uita pars priuatur: uel quē nos ſimiliter illis gangrænam dicimus, cum pars nōdum mortua eſt, nec ſenſu priuata, ſed emoritur, ad extinctionemq; tendit. utraq; fit uel denegata parti uitali facultate, uel natiuo eius partis calore ac temperie pereunte. Denegatur facultas, ſi uehementer laqueo pars comprӕhendatur, aut ſi à ſede dimota ita uiæ ſpiritus ſtringātur, ut is ad locum affectū peruenire non poſſit, aut ſi alio quouis modo cædē uiæ impediātur. Perit natiuus calor aut à frigido extinguēte, cuiuſmodi per gelu ambiens aër eſt, uel per medicamēta, uel uenena frigida impoſita, aut à diſſipante calore, aut uenenata materia, naturaq; tota ſubſtātia cōtraria partē corrūpēte, aut humorū multitudine uelut ſuffocante, ut in magnis inflammationibus accidit, arterijs ob anguſtiam ſeſe attollere nequeuntibus. Gangræna igitur curatur uacuato quàm fieri poteſt, plurimo ſanguine, in affecta parte impacto, cuius occaſione ipſa emoritur. Nam cum hunc affectum ſanguinis copia generet, eius curandi ſcopus erit, ut celerrime uacuetur, exicceturq;. alioquin pars breui moritura eſt. Tota igitur cutis uel multis profundisq; uulneribus unà cum ſubiecta carne ſecanda

canda est, uel frequentibus ac altis scarificationibus incidenda. Nam pro affectus magnitudine uel maximæ sectiones fiunt, uel incisuræ, utræq; frequentes: illa, ubi putredini propinquius malum est: hæ, ubi tantum putrescere incipit. Cõstat enim maiore remedio opus esse quò uitium maius est. Itaq; altis plagis multisq; cutem ac totam subiectam ei carnem, si uitium ad ossa perueniat, uulnerabimus: sin minus, solis scarificationibus ac simplicibus incisuris utemur.

VBI uerò manare sanguinem permiserimus, aliquod ex medicamentis quę ad putria ulcera faciunt, imponi debet. cuiusmodi est, quod ex mulso aceto constat, & eruina, aut loliacea farina: uel si harum facultas non sit, fabacea: atq; ipsum per se acetum mulsum. Quo si uehementiore uti uelis, adijciendus sal est, uel aliquis ex pastillis curiose tritus, qualis est Andronis, Polyidis & Pasionis. Quinetiam Musę medicamentum, quod in heræ tomo scriptũ est, his commodissime imponitur. His autem, & alijs quę antè cõmemorata sunt, cõsiderato ægroti corpore utendum est. Rustici enim cuius natura durum corpus sit, uehementissima remedia efflagitat: mulieris uerò molle, imbecilliora. Ad eundẽ modum uirile corpus, quod quidem albũ sit & molle, & balneis assuetum, & inexer

citatum, mollia exposcit medicamina. Neque uerò dubium est, quin & pueris hæc conueniãt. Si uerò aliquando putrem ac syderatam carnem excideris securitatis gratia, modo dictis medicamentis utêre, non neglecta tum corporum, tum affectæ partis natura: quædam enim partes promptissimè putrescunt, easq; tutius est, ubi quod computruit, resecueris, uel amputaueris, tãquam radicem eius incolumi parti coniunctam, adurere: quemadmodum sæpe in pudendis partibus facere consueuimus: aliquando admoto quidem partibus affectis candẽte ferro: aliquãdo prius submisso linamento. Post exustionem uerò porri succo, ut nosti, aut si is non adsit, medicamentis paulo antè commemoratis uti consueuimus.

Putredinem auferunt, quæ ualenter siccant ac refrigerant, nonnihil etiam detergunt. Igitur acetum mulsum, & quæ ex eo & farinis modo declaratis & sale constant, medicamenta commode hisce uulneribus & scarificationibus imponuntur. Absumunt enim saniem & putrilaginem sua siccitate, eamq; detergunt: frigiditate uerò quod nondum uitiatum est, à putredine arcent. Pastilli autem dicti eadem utilitate adhibentur. magna enim ui siccandi præditi sunt, quorum componendorum rationem Galenus libro quin

bro quinto de Compositione medicamentorum κατὰ γένη docet. Cum uerò emortua omnino pars est ita, ut læsionem non sentiat, siue hanc pũgas, siue seces, siue exuras, ad uiuum resecanda est, ne pars syncera contagione lædatur. Nam quod computruit, ueneni in modum, quicquid cõtingit, corrumpit, serpitq; in totum membrũ, ac tandem enecat, nisi excidatur, resecta uerò putrida carne uel membro toto, si oßa hanc luẽ senserint, inducenda crusta est, quæ uelut profluentibus uasis sit operculum. Crustam inducunt, tum medicamenta, tum ferrum ignitum. Medicamenta hac facultate prædita, aut solum calida sunt, ut calx uiua, aut simul astringunt. cuiusmodi est chalcitis, chalchanthum, & id genus alia. ualentiora quidem priora sunt, sed posteriora commodiora. Nam crustæ quæ ab astringentibus fiunt, tardius excidunt: quod in proposito affectu fieri oportet, ne celerius resolutis sanguinis profluuium non sine periculo sequatur. Crustam igitur medicamento inducemus, ubi res haud ita urget, id est, nec magna saguinis profusio, nec putredo timetur; aut ubi æger ferrum non sustinet. Minus timentur hæc pericula in siccis, tum corporibus, tum partibus. in humidioribus uerò, qualia uerenda sunt & seces, tutior est candentis ferri usus. celeriter enim ofluuium sanguinis compescit, putredinemq; rcet. Post exustionem uerò, porri succo, ut nosti,

aut si is non adsit, medicamẽtis paulo antè cōmemoratis uti consueuimus. Quoniam exusta pars ob dolorem quem ex candente ferro, & pronitatem ad putredinem quam ex demortua carne contraxit, fluxionem recipere ac putrescere idonea est, siccantia medicamenta efflagitat. Ideo post exustionem porri succus & suprà dicti pastilli super uulnus imponi debent: nam siccant & stringunt putredinem, & fluxionem arcent.

HIS autem peractis cum finem fecisse putredo tibi uisa fuerit, ut crusta citius excidat, medicamento quod cephalicum uocant, ex melle utendum est. Cataplasma autem quod ex pane in hydrelæo cocto, aut hordeacea farina eodem modo parata, aut cum ea admista triticea foris commodius imponitur. Quinetiam medicamentum, quod tetrapharmacum dicitur, prętereà & macedonicum tum ad pus mouendum, tū ad crustas resoluẽdas idonea sunt, quemadmodum & omnia quæ ad suppurationem perducunt. Panis uerò cum apio aut ocimo intritus rumpit ac separat crustas à sanis partibus. Ex simplicibus autem, iris ex melle, uel radix panacis, aut aristolochiæ, aut acori. In mollibus autem corporibus abunde facit erui farina cum melle aut thure. Ad eundem modum crustas elidit Ma

dit Machærionis medicamentum & Isis emmota.

Crustam à subiectis corporibus diducũt, quæ emolliunt, detergunt sine erosione, & maturãt. humectatæ enim ac remollitæ crustæ à subiecta parte sponte separantur. Quæ autem maturãt, præter quàm quòd emolliunt, pus sub crusta conficiunt, quod eam resoluit, scilicet inter carnem subiectam & crustam interiacens. Quæ uerò detergunt, à subiecta carne resoluunt. Detergunt autem Cephalicum, & Machærionis medicamentum, & Isis: panis cum opio & ocimo, panacis, aristolochiæ, acori, & iris radix ex melle. Tetrapharmacum, uerò, & macedonicum, panis, aut farina hordeacea, uel etiam triticea in hydrelæo cocta pus mouent ac emolliunt.

RESOLVTIS uerò crustis ulcera eiusmodi quibuslibet idoneis medicamentis carne replentur.

Cõstat propositum ulcus cauum esse, ideo glutinari non posse sine carnis quæ perijt, restitutione. Quod fieri nõ potest, nisi pars temperata sit, & sanguis qui in eam affluit, tum quantitate, tum qualitate mediocris. Naturæ autem munus est, & probum sanguinem conficere, & carnem generare. Verum quoniam duplex in carne generanda excrementum prouenit: alterum quidem crassius, alterum uerò tenuius: utrunq; autem carnis generationem impedit, opus est medica-

mentis quæ & ſordem detergant, & tenuem humiditatem exiccent: nec quibuſlibet quidem, ſed quæ mediocriter id præſtent. Nam quæ ualentius ſiccant, non ſolum humoris redundantiam, ſed & affluentem probum ſanguinem ex quo caro generari debet, depaſcunt. Quæ uerò uehemẽtius detergunt, non ſolum ſordem expurgant, ſed & carnem ipſam erodunt & exedunt. Itaq; medicamenta quæ generandæ carni ſunt dicata, in primo ordine, ut Galenus interpretatur, tum ſiccare, tum detergere debent.

QVONIAM autẽ de his ſatis diximus, de cancroſis tumoribus deinceps eſt diſſerendum: qui cum in omnibus corporis partibus fiunt, tum maxime in mulierum mammis, quæcunq; non amplius naturaliter purgantur: quod cum opportune fit, integra ſanitate fruuntur. Omnes igitur huiuſmodi tumores præter naturam ex atrę bilis redũdantia gignũtur. de qua re in commentarijs de Virtutibus naturalibus diſputatum eſt. Vbi docuimus fæcis uini in modum hunc humorem, dum in iecore ſanguis conficitur, generari, repurgari uerò à liene. Ab hoc enim humore hoc uiſcus ali ſolet. Cum igitur natiua animantis temperies hunc humorem paucum generat, ad idq; confert uictus ratio, & lien ad ſe quod gignitur, ualenter trahit, nihil

eiuſm

eiusmodi recrementi in uenis colligitur. Quòd si contraria adsint, multa in uenis aceruantur, ex quibus, quæ docebimus, uitia cõtrahuntur. Contraria autem his, quæ diximus, intelligo, iecur quidem, ad eiusmodi excrementi procreationem pronũ, uictus autem rationẽ ex ijs alimentis, quæ sanguinem crassum ac fæculentum generare idonea sint: lienem uerò natura imbecilliorem, ut qui ad se horum omnium excrementorum prouẽtum attrahere nõ possit. In tali autem corpore turbulentus crassusq; efficitur, qui in uenis continetur sanguis. Et nonnunquam uenæ excernendi quod alienum est, facultate præditæ, quemadmodum & omnes alię partes, hũc humorem per mariscas effundunt: sæpe uerò ad uarices demittunt: aliquando autem ad uniuersam cutem. atque hæc quidem est affectus origo, quem elephanta uocant. Aliquando uerò & in alias corporis partes, quæ quidem omnium maxime sunt imbecillæ, eiusmodi succus fertur, atq; in ea parte uenæ luculenter conspiciuntur atro & crasso sanguine plenæ. Quò autem is crassior ac nigrior fuerit, eò affectum parit deteriorem. In mammis uerò tumorem sæpe uidimus cancro animanti omnino similem. Nam quemadmo

dum ille ex utraq; corporis parte pedes, ſic & hic affectus uenas pręter naturam in tumeſcentes exporrigit, effigiemq́; cancro ſimilem reddit.

Bilis atra, ut ſuprà memorauimus, triplex eſt. prima ad modum fæcis uini in animantis corpore gignitur. Hæc dum probe repurgatur, nihil eius in uenas præter naturam colligitur. Repurgatur autem à liene hanc ex iecore attrahente, aut natura per hæmorrhoidas uel locos muliebres naturaliter propellente. Cum igitur natiua animantis temperies hunc humorem paucum generat, ad idq́; confert uictus ratio, & lien ad ſe quod gignitur, ualenter trahit, nihil eiuſcemodi recrementi in uenis colligitur. Contrà uerò plurima congeruntur, ſi iecur ad eiuſmodi excrementi procreationem ſit pronum, uictus ratio craſſum fæculentumq́; ſanguinem gignat, lien imbecillius attrahat, ſuppreſſæq́; ſint mariſcæ, aut in mulieribus menſes. Secunda ab hac fit, ubi amplius in aliquo loco calida efferbuerit, aut putruerit, aut alio quouis modo incaluerit. atque hæc longe malignior eſt, quàm prima: tantò quidem, quantò calidior fuerit, maioremq́; acrimoniam contraxerit. Tertia uerò ex bile retorrida ortum habet, præſertim uitellina, quæ calfacta non minus, quàm hæc, eſt malefica. Ex primo genere naſcuntur cancri, minime quidem ulcerati, quos & latentes uocant, ſi nondum acrimoniā

contra

contraxit, differentē pro humoris conditione curationem habentes. Nam ubi niger & craßus sanguis apparet, non sine chirurgia: ubi uero nō admodum craßus uidetur, sine hac curationem recipit. Vlcerati autem cancri ab atro humore fiunt, qui iā leuē quandam acrimoniam contraxerit, nondum tamen tantam, ut iam maleficus sit. Nam ex hoc naſcuntur carbunculi, de quibus antè diſceptauimus. Igitur cancer occupat cum reliquas corporis partes, tum maxime laxas. cuiuſmodi ſunt nares, labra, mammæ fœminarum, & id genus aliæ natura fungoſæ & inanes, proindeq; humorem craßum recipere idoneæ. Circa hoc malum uenæ intumeſcūt, & expanduntur non aliter, atque cancri aquatilis pedes: unde & cancri nomen hoc uitium adoptauit.

HVNC affectum, incipientem quidem ſæpe ſanauimus. Vbi uerò in molem inſignem creuit, citra chirurgiam non curabis. Itaq; uniuerſæ chirurgiæ tumorem præter naturam excidētis ſcopus eſt, ut eiuſmodi tumor qua ſanis partibus coniungitur, totus circūcidatur. Verum propter uaſorum magnitudinem, maximeq; arteriarum, ſtatim profuſionis ſanguinis periculum imminet, quas ſi laqueis intercipias, conſortij iure aliæ partes afficientur. Quòd ſi eius mali radices adurere in ani-

mo ſit, neq; in hoc paruum erit periculũ, ſi iuxta principes partes exuſtio fiat. Sed eiuſmodi affectũ recentem, ut diximus, ſæpe curauimus, maxime ubi melãcholicus humor non admodum craſſus uidebatur. Hic enim purgantibus medicamentis prõpte cedit, unde fit curatio. Certum autem eſt quòd quę adhibentur medicamẽta, uim uacuãdi atri humoris habere debẽt. quod frequenter faciendum eſt, donec pars ad naturalem ſtatum omnino ſit reducta, uictus etiam ratione obſeruata quæ probũ humorem generet. Itaq; in Alexãdria plurimi elephantiaſi tum ob uictus rationẽ, tum regionis caliditatem, laborãt. In Germania uerò & Myſia rariſsime affectus is graſſari uiſus eſt. Et apud lactipotas Scythas nunquam ferè apparet. Sed in Alexandria ob uictus rationem frequẽter generatur. ueſcuntur enim pulte, lenticula, cochleis, multiſq; ſalſamentis: nonnulli uero & aſinina carne, & id genus alijs craſſam ac atram bilem generãtibus. Quemadmodum ſi ambiens aër calidus ſit, horum humorum impetus ad cutem fertur. Igitur huic affectui dictæ purgationes proſunt. Quòd ſi ætas & uires ſuaſerint, ſanguis prius mittendus eſt. Neq; uero in cãcris, neq; in his, niſi quid prohibeat, inutile eſt

le eſt

e est uenam secare, deinde purgare, atq; si mulieres sint, menses ciere, siquidem quinquagesimum annum nondum attingant. In affecta autem parte solani succus imponatur, hoc enim medicamentum eiusmodi affectibus utilissimum est. Quòd si ægrotus tam liquidum medicamentum imponi nolit, præsertim cum domo exire, solitaq; opera exercere cogitur, medicamentum ex pompholige imponendum est, quo & ad ulceratos cancros uti me uidisti: quod si in promptu non sit, nostrum quod ex chalcite constat, est adhibendum. Quatenus uerò ad uictus rationem attinet, pleniore ptisanæ cremore, sero lactis, & ex oleribus malua, atriplice, blito, & cum per tempus licuerit, cucurbita utendum est. Ex piscibus uero saxatiles, auesq; omnes præter palustres, dare conuenit.

Cancer recens & qui ex humore minus inueterato constat, minusq; tumentes uenas exerit, curationẽ admittit. Nam medicamẽtis huiusmodi humor cedit. Itaq; uacuãdus est, ut mox dicemus. Crassus uero non cedit, ideo sine chirurgia non curatur: quæ cum sine ægrotantis periculo ministrari non possit, temere adhibenda non est. in eo curando scopus est, ut humor hoc uitium procreans uacuetur, deinde affecto loco reme-

diū adhibeatur. À uacuatione igitur nos auſpicari oportet: primū ſanguinē ducētes, quātū ipſa res efflagitat: deinde purgare, per initia quidem mitioribus, quale epithymū eſt, utētes: deinde uehemētioribus, paulatim uim eorū augētes. Nā ſi per initia medicamētū adhibeas, quod uehemēter trahat, non ſequēte atro craßoq; humore, ſanguinē & carnes eliquabit, naturāq; iritabit. Sin mite ac blādū, nullū naturæ negotiū faceßet, ſed leniter trahet. itaq; blādis ac frequētibus purgationibus uti oportet, paulum, ut dixi, uim inaugendo tantiſper, dum reſtituta ſanitas ſit. Sic enim quod magna ui ſemel educi ſine incommodo non poteſt, ſenſim tutoq; uacuatur. Cæterum quibus ſuppreßæ ſunt ſolitæ excretiones, prouocentur. Imperanda quoq; uictus ratio eſt, quæ tenuis ſit boniq; ſucci. Quòd ſi ob iecoris caliditatem, & ſiccitatem craßus in corpore ſanguis gignatur, cibis refrigerantibus & humectantibus eſt utendum. loco autem dolenti imponenda remedia ſunt, quæ repellant & digerant, minime uerò iritent. Repellentia imponenda ſunt & ante purgationem, & purgationis tempore: digerentia uerò, ubi integrè corpus repurgatum eſt. ubi uerò mediocriter, miſtum ex digerentibus & reprimentibus. Quæ autem imponuntur, neque imbecilliora ſint, neq; ualentiora. Hæc enim quod in uenis tenuius eſt, digerunt ac repellunt: craßius uero nec euocant, nec reprimunt. Illa uerò ni

rō nihil efficiunt. Igitur si uehementioribus per initia utaris, tumorem quidem minues, sed quod relinquitur, resolutioni contumax reddes. Quare mediocribus opus est, quæ nec ob imbecillitatem uincantur, nec propter uehementiam succum craßiorem efficiant. Cæterū nec hæc mordeant, ne uitium iritēt. itaq; eiusmodi remedia uiribus sint mediocria, et qualitate minime mordacia, cuiusmodi sunt usta elotaq́; metallica, item solani succus, quo linteum duplicatum imbuitur, & loco affecto admouetur, superq́; mollis lana imponi debet, quæ eo succo subinde inspergēda est, ne siccescat. Plumbum item ustum & elotum, & alia id genus, ex quibus temperantur medicamenta. ad hunc modum argenti spuma, & cerusa in plumbea pila cum oleo rosaceo in sole tantisper teruntur, dum plumbi colorem, quod ex his fit unguentum, nactum sit. Aliud quod habet plumbi usti & eloti, pompholygis, thuris, singulorum uncias quinq;, absinthij unciam unam, olei rosacei selibram, ceræ sescunciam, succi solani quod satis sit, ad unguenti crassitudinem. Alia id genus sexcēta à Galeno, Paulo, & Celso ad hunc usum conscripta sunt. Si autem chirurgiam affectus postulat, à uacuatione, ut dictum est, curationem auspicabuntur. deinde totum quod uitiatū est, prorsus excidemus sic, ut nulla supersit radix, patiemurq́; sanguinē effluere, ac preßis uicinis partibus craßum sanguin

guinem effluere, ac preßis uicinis partibus crassum sanguinem exprimemus. Postea alijs ulceribus similiter curabimus, ut docet Galenus. Quòd si periculum ex chirurgia timeamus, nec curari affectus aliter poßit, sat fecerimus, si hūc augeri prohibeamus his, quæ suprà diximus, medicamentis. Excidi autem ut plurimum non potest sine magna sanguinis eruptione, ubi uenæ arteriæq; amplæ sunt, quæ sanguinem immodicū recisæ effundunt. Has si arcendæ profusionis gratia, laqueo compræhendas, ingenti dolore afficietur. Sin eius mali radices exurere uelis, neq; hoc quidem sine graui iactura uicinarum partium fiet. Tutius igitur à uehementibus medicamentis abstinebimus, solis lenibus & quasi adblandientibus contenti, præcipue in ulceratis cācris. In quibus si non aliud agamus, ut Galenus ait, saltem saniem abluamus.

IN elephantiasi uero uiperæ mira utilitate eduntur: eas uerò eodē modo, quo Marsos parare uidisti, quos (quia aspidibus & serpentibus uescuntur) aspidotrophos & theriotrophos uocant, comesse oportet: primum quidem cauda & capite ad quaternum digitorum longitudinem abscisis. Deinde interaneis omnibus ac cute etiam exemptis, postea aqua abluto eorum corpore. Sed hactenus quidem, nec aliter sanè cum antido-

tum,

tum, ut uocant, theriacam temperantes facimus: cæterum dissimiliter coquimus. In theriaca quidem anethum & salis exiguũ in aqua miscemus. In elephantiasi uerò non aliter quàm anguillas ex albo iure in olla paramus: quod ad hunc modum fit: Aqua large in ollam conijcitur, & olei exiguum, cum quo & anethum & porrũ. Certum autem est carnes tantisper esse incoquendas, dum planè molles reddantur. Compositum autem ex his medicamentum, quod theriacam antidotum uocant, utiliter in eiusmodi affectu bibitur: atq; etiam si lubuerit, cuti illinitur. Peractis enim omnibus his, aliquando squamma è cute, quemadmodum quæ senecta dicitur ex anguibus, resoluitur.

Elephantiasis ab elephante animali nomen accepit ob affectionis magnitudinem, longitudinem, & cutis asperitatem. Longis enim morbis annumeratur, uixq; curationem admittit. contagione quoq; lædit, præcipue inueterata: siquidem putre quiddam exhalant ac expirant hac correpti: ambientem quoq; inficiunt aërem, atq; in eo uersantes. Fit autem eiusmodi affectus, quemadmodum cancer, ab atra bili, cuius originem antè prodidimus: sed cancer à parciore, partemq; aliquam solum occupante. Elephantiasis uerò, à larga & per uniuersum corpus diffusa ortum

habet,

habet, ita ut ſpatio temporis oſſa quoq; uitiet. frequens eſt in Alexandria, ut paulò antè dictũ eſt, ob uictus rationem, & loci caliditatem. craſſis enim cibis, ut pulte, lenticula, cochleis, ſalſamentis, nonnunquam & aſinina carne Alexandrini utuntur. Ambientis uerò aëris caliditas hũc humorem ad cutem euocat: unde malo huic eſt origo. In Germania & Myſia raro, apud Scythas qui lacte ueſcuntur, uix unquam apparuit: quoniam neq; craſſis cibis aluntur, neq; ambiẽs aër in hiſce locis calidus eſt. mares quàm fœminas, ex his qui craſſo atroq; ſanguine abundant, frequentius inuadit. item & qui in nimio labore uitam agunt. Nam craſſum retorridumq; ſuccum generat. Fœminæ autem menſtruis purgationibus ab hoc ſe malo uendicant. Per initia autem cutis neque ſquammis exaſperatur, neque exulceratur, neque crebris magnisq; tumoribus inæquabilis efficitur: ſed facies ſola, ut Paulus ait, aliquanto deformior, nondum autem planè fœda apparet: quædam tamen ſcabies & fœtor cutem occupat. Eodem tempore ſegnities corporis adeſt, tarda ac difficilis ſpiratio, mouendi difficultas. Morbo autem gliſcente non ſolum hæc ſigna augentur, ſed alia quàmplurima naſcuntur quæ illuſtriorem affectum reddunt. Cutis enim iam inæquabiliter craſſa, tenuis, dura, mollisq; redditur, ac crebros tumores crebrasq; maculas obtinet, atq; lentore

quo

quodam oleoſo uelut peruncta, ſi aqua perfundatur, apparet: piliq́; decidunt, deinde uel tenues renaſcuntur, uel glabrum corpus remanet. Naſus reſimus eſt, naresq́; intus aſtrictæ, foris uerò amplæ ac uelut intortæ ſunt. Muſculi cum aliarum partium, tum maxime pollicis atrophia abſumuntur. Laxiores uerò corporis partes intumeſcunt, nempe humorem hunc facilè recipientes: ut labra, ſupercilia, frons, malæ, mẽtum. Sub lingua uenæ nigricantes ac uaricoſæ uiſuntur, quæ ſimili conſtitutione iecur præditum eſſe teſtantur. Sub hacq́; & auribus crebræ minutæq́; uelut glandulæ, his ſimiles quæ in porcis grandinis nomen habent, inueniuntur. In ſumma, facies aſpectu horrenda eſt. Si paululum corpus incaluit, cutis acubus pũgi uidetur: aut ſi refrigeratur, inſtar deplumis anſeris exaſperatur. rubor paulatim in atrum mutatur, colorisq́; uigor demoritur. Raucam uocem quaſi de nare edunt. Quòd ſi magis adhuc morbus auctus ſit, tumores crebriores ac maiores in tota cute oriuntur, ita ut digiti in manibus pedibusq́; ſæpe ſub his condantur. Grauis odor ex ore ſpiratur, & è toto corpore fœtor exhalatur. Magna ex parte cutis ſenſu priuatur, exulceratur: & ſanguis ſi ex uenis mittatur, cinerulentus apparet. Turbulenta inſomnia ſunt, mens ſubdola, uitam ut amittere metuunt, ſic generoſo animo affectũ ferre nõ poſſunt, nec hominum conſortia. Multa alia id

genus

genus signa affectum hunc comitantur: quæ qui atræ bilis mores norit, facilè depræhendet. Eius mali curandi ratio hæc est: iecur, si eius occasione uitium hoc sit ortum, ad natiuam temperiem reducendum est: & humor, qui totũ corpus obsidet, uacuandus. Quoniam autem iecoris curationem is impedit, à uacuatione auspicabimur. At cum succus hic non solum uenosum genus, sed uniuersum corporis habitum occupat, non uno uacuandi genere utemur, sed sectis in cubitis uenis, reseratis hæmorrhoidibus, prouocatis mẽsibus, purgationibus, uomitionibus, errhinis, diamaßematis, cucurbitulis, lauationib⁹, frictionibus, exercitationibus, illitis medicamẽtis. Protinus igitur inter initia si morbus deploratus nõ est, & uires ualidæ sunt, sanguis mitti debet: primũ ex cubiti dextri, deinde sinistri uena, nõ affatim, ne malũ sanguinẽ exhauriendo, bonũ quoq; detrahas. In multo enim inutili, benigni exigua est portio: proinde adhibẽdus in uacuãdo modus est. Paulatim igitur iterata uenæ sectiõe sanguis ducẽdus est, præcipueq; in uere: quo tẽpore is magis abũdat, morbusq; & fit & augetur. Deinde mariscæ si manare consueuerunt, euocãdæ sunt: sin minus, hirudines his admouendæ. Ex eiusmodi enim uenis craßus fæculentusq; humor magis effluit. Et si mulier est, quæ patiatur, ciendi menses sunt, nisi ætas prohibeat. Natura enim post humorem commode uacuatum, morbo superior

rior

rior euadit, calorq́; qui ab eius copia ſuffocabitur, uelut reuiuiſcit, morbiq́; reliquias potentius abigit. Poſt ſanguinis uacuationẽ interpoſitis aliquot diebus, nẽpe uel nouẽ, uel decem, ut Paulus ſcribit, ut in his natura recreetur, uiresq́; reſumat, medicamẽtis quæ atrã bilẽ ducant, utendũ eſt. Primũ quidem leuioribus, ut in cancro diximus: deinde ualentioribus. Itaq; iteranda ſæpe purgatio eſt. Opportuna igitur huic morbo ſunt epithymum, polypodium, & quam ſenam uulgo dicunt, ueratrum, colocynthis, hiera, tum Rufi, tum Logadij, catapotia quoq; ex fumo terræ, & alia multa id genus medicamenta. Solent recentiores ex fumo terræ, bugloſſo, ſcolopendrio, ſeri, polypodio, epythimo, ſena, agarico ſirupum, ut Arabes uocant, conficere: quo ſubinde inter initia correptos hoc morbo purgãt. quibus peractis uomitus ciendus eſt: deinde elicienda per os & nares pituita. Paulus leues cucurbitulas ori uentris, & hypochõdrijs admouendas eſſe iubet, in potuq́; cedriam ex aceto & crudæ braſſicæ ſucco mane & ueſperi adhibendam eſſe, ſcillam quoq; torrefactam ex mulſa uel melle uel butyro elecmatis modo. Item cyrenaicum liquorem cum melle & butyro & alia id genus, quæ libro quarto idem autor ſcribit. Sunt qui ad tuendam faciei pulchritudinem aut candente ferro, aut exedenti medicamento caput exulcerẽt. Sudor euocãdus ſiccis ſudationibus eſt. Frictio ad-

hibenda: post quam litu qui ab alto ad cutem euocet, ac digerat, metasyncriticon appellant, utendum: postea resiccantibus ac astringentibus. Multa eiusmodi Aetius commentario decimotertio docet. In summa per omnes corporis uias, quibus quidem commodè fieri poterit, eliciēdus humor est. Ceterū ex omnibus quæ in hoc morbo conscripta sunt, maxime iuuant tum uiperinæ carnes in esu, tum ex his composita medicamenta, siue intrò sumpta, siue foris admota. Sūt enim cum aliis plurimis, tum maxime huic affectui saluberrima. similitudine enim substantiæ humorem hunc tanquam uenenosum trahunt, scilicet media inter ipsum & corpus curandum. Nam si ueneno propinquiora essent, ueneni ritu læderent. Sin curando corpori similiora, non attraherent, sed in substantiam corporis mutarentur, proinde nihil iuuarent. Moderata quoq; in quantitate esse debent, ne largius sumpta grauiter lędāt, parcius uerò adhibita à ueneno uincantur. Quantitatem dico nō solum molem quæ adhibetur, sed & adhibitionū numerū. Eadem ratione sal & pastilli theriaci adhibendi sunt. quorum omnium componendorum rationem & usum Galenus docet in eo libro, cui titulus est de Antidotis. Vbi uerò morbus iam confirmatus est, manum admouere non licet. At quoniam plurimum incidunt periculosa symptomata: uerbi gratia, spirandi difficultas, suffocatio, atq; ut

semel

ſemel finiam, ingens excrementorum prouentus, purgare per interualla licebit: non autem ſanguinem mittere, niſi cũ ſponte & naturaliter fluit, aut per mariſcas, aut locos muliebres.

ALIORVM autem tumorum præter naturam nullius curandi rationem per chirurgiam ad te ſcribendam eſſe duxi, cum tu probatiſsima medicamenta à nobis acceperis. Ad ſtrumas quidem quę repellere, exiccare, & pus mouere queant.

Struma, inflammatio eſt glãdularum in ſcirrhum mutatarum, quocirca curationem ægrè admittit. Curatur autem, ut aliarum partium ſcirrhi, quatenus ad uitium ipſum attinet. Quatenus uerò ad ipſius partis naturam ſpectat, aliam curandi rationem deſyderat. Cum enim glandulæ aliæ corpori omnino ſint neceßariæ, aliæ minorem uſum præſtent: quæ corpori ſunt neceßariæ, eximi citra magnum incommodum nõ poßunt: cuiuſmodi ſunt quæ lac, ſaliuam, quæq; pituitoſum quendam humorem in faucibus & larynge generãt, & in quas uenæ ac arteriæ perueniunt. harum partium inflammatio aliarum modo curatur: nempe inter initia, aſtringẽtibus & exiccantibus, ut quæ quod influit, repellant, & quod iam locum obſidet, uacuẽt, affectamq; partem roborent: quemadmodum antè declaratum eſt. Quòd ſi totus humor is uacuari non poſſit, maturantibus eſt utendum. At ubi iam in-

duruerunt, non aliter quàm aliarum partium ſcirrhi curantur: nempe emolliendi & digerendi ratione, quæ ſuprà monſtrata eſt. Quæ uerò non magnum uſum animantibus præbent glandulæ, hoc eſt, quæ in uaſorum medio locatæ ſunt, qua parte in ramos diducuntur, ſine magno incommodo demi poßunt, ubi iam in ſcirrhũ ſunt mutatæ: ideo aut ferro excidere, aut medicamentis exedere oportet. Quibus autem remedijs hæc fiant, ex Pauli Aeginetæ libro quarto petendum eſt.

AD meliceridas uerò, quæ & has digerant, & pus diſcutiant.

In abſceßuum genere tria, ut prius indicauimus, ſunt frequẽtißima: nempe Steatoma, Atheroma, & Meliceris: à ſimilitudine contentorum in his corporũ dicta, ut Galenus docet. In ſteatomate enim ſeuo, in atheromate pulticulæ, in meliceride uerò melli ſimilis materia cõtinetur. quibus omnibus commune eſt, ut quod continetur, uel digeratur, uel putre reddatur, uel ferro excidatur. Steatoma enim ob contentæ materiæ duritiem neq; digeri, neq; putreſcere poteſt, ſed tantum excidi: Atheroma autẽ & excidi & putre reddi: Meliceris uerò digeri, putreſcere, & excidi. Putrefacere dicuntur, non quæ ſubſtãtiam cũ fœtore corrumpunt, ſed quæ ſine hoc ſineq; dolore, aut ſaltem non cum uehementi adurũt, eliquant, abſumunt, & corrumpunt. quale eſt a-

pud

pud Paulum Aeginetam libro quarto, quod capit aluminis scissilis, sandarachæ, singulorum denarium quatuor, squamma æris denarium unum, auripigmenti tantundem.

ET quemadmodum aqua in scroto & abdomine, cæterosq; hydropas curare oporteat, didicisti.

Morbus intercus, quem Græci hydropa uocant, non contingit, nisi ex improspera sanguinis generatione. Hæc autem fit iecore uel primario uel aliarum partium consensu affecto. Primario quidem, dum uehementer id refrigeratur, seu inflammatione, seu obstructione, seu scirrho obsessum, aut alia occasione tam interna quàm externa calorem natiuum uel extinguente, uel suffocante, uel dissipante. Refrigerare enim nunc dicimus tum propriè, ut frigidæ potionem quæ sua qualitate frigiditatem inducit: tum impropriè, ut inflammationem, scirrhum, obstructionem, & similes affectus, qui natiui caloris substantiam demoliuntur. Consensu uerò afficitur, dum alijs partibus eodem modo afflictis consentit. Nam si lienis occasione, ut docet Galenus, uel uentriculi, uel intestinorum cum aliorum omnium, tum maximè ieiuni in meseraicis uenis firmata sit intemperies hæc, cum simis iecoris partibus primum, deinde toto uiscere communicabitur. Similiter autem si uel pulmo, uel septum transuersum, uel renes intemperie laborent, hanc pri-

mum gibbæ eius partes, deinde totum iecur contrahet, unde tandem sanguinis conficiendi dote frustrabitur. Ad eundem modum, si immodicè fluant mariscæ, uenter, nares, & in mulieribus menses, aut solitæ excretiones omnino suppreßæ, uel largo uictu uel crapula usus sit, idem malum accidet, siquidem superflua uacuatio calorem natiuum dißipat, uniuersumq; corporis habitum refrigerat. Retentio uerò & immodica plenitudo calorem hunc uelut suffocat. Similiter autem longæ febres aliiq; diutini affectus uires resoluunt. Quocirca non solum iecur, sed & uenter, & genus uenosum male suo munere funguntur. Vnde hydrops nascitur. In summa, affectus hic morbis omnibus succedit, qui corporis habitum corrumpunt. Igitur iocinore uenisq; non rite munus suum obeuntibus uitiosus sanguis alendoq; corpori inutilis procreatur: nõnũquam in tota corporis mole, ut Paulus ait, nonnunquã in ipso iecore, à quo nunc in uniuersum corpus fertur, nunc in spatium, quod peritoneo clauditur. Cum enim uenæ & renes per imbecillitatem non attrahunt, & iecur non expellit, sed nec continet, apertis poris eius, in uentris cauum humor elabitur. Attrahentibus uerò illis, & iocinore expellente, in uniuersum corpus distribuitur. Cum igitur uniuersum corporis habitum occupat, eam hydropis speciem generat, quæ à Græcis leucophlegmatias, uel hyposar
cidios,

cidios, uel anasarca dicitur. Cum uerò intra pe
ritonæũ & subiectas partes collectus est, si qui-
dem multus sit, ac flatus paucus, eam quæ ab u-
tris similitudine ascites dicitur, procreat. Si ue-
rò humor paucus, flatus uerò multus continea-
tur, à tympani sonitu quem percußum edit, tym
panites appellatur. Cui nisi succurratur, dense-
scente in aquam uapore, in ascitem transit. In o-
mnibus autem his affectibus corporis coloris de
cor amittitur. non enim aliter atq; in mortuis
impallescit ob caloris natiui penuriam, cuius ab
sentia corporis uigor ac robur omne elanguescit.
In ascite semper, in tympanite non semper pedes
intumescere solent. Raro autem in utroq; affe-
ctu manus, ut in phtoë & longis affectibus. Hu
morem enim languidior uirtus in ascite suo pon
dere decliuem continere nequit, nec ubi iam in
partem aliquam deuolutus est, moderari. Igitur
tumor uelut ædematosus efficitur, scilicet aquo-
so humore in uaporem conuerso ob caloris imbe
cillitatem. Nascitur ex hoc malo & cibi fasti-
diũ: nisi cũ frigida qualitas malũ hoc attulit. Si
tis quoq; uehemẽter urget, nimirũ stomacho sal
sa ac putri sanie imbuto. Vrina pauca redditur,
quòd uel in spatiũ peritonæo subiectũ, uel in cor
poris habitũ trãsmißa sit. unde & spirãdi diffi
cultas sequitur. Peculiariter autem in anasar-
ca corpus uniuersum intumescit, ceditq; premen
tibus digitis sic, ut locus post preßum cauus re-

dum in elephantiasi dicebamus. Sin scirrhus, aut aliquis ex comprahensis affectibus hūc morbum procrearit, omißa uenæ sectione ad purgationem ueniendum erit, quæ omni hydropis speciei communis est. Hæc autem fit medicamentis aquas trahentibus, non semel ac affatim data, sed subinde ac sensim repetita, ne unius medicamenti uehementia natura lædatur. A' simplici igitur hiera picra purgationem auspicabimur, ut quæ sine ui potenter exiccet, detergat, roburq; uentri & uisceribus inserat. Deinde ad ualentiora transeundum est, qualis radicis ireos succus, &, ut Paulus docet, ebuli radicis in uino decoctæ ius, & cucumeris syluestris in uino austero macerati dilutum ciathi mensura in potu datum: item sambuci radicis succus. Eadem utilitate datur titymalus, nisi quòd uehementius remedium est. Cauendum autem ab omni uenenato medicamento, ut quod iecoris affectum augeat, ut scammonium. Alia id genus multa Paulus, Aëtius, & Alexander scripserūt. Postea urinas prouocare oportet nardo, cumino, casia, dulci radice, hyperico, asaro, dauco, pipere, seseli, & alijs id genus multis, siue per se singulis, siue ex his aliquibus, siue simul omnibus adhibitis, ut Paulus docet. Facit & ad hæc, medicamentum ex amygdalis, cuius compositio hæc est: Anisi seminis, apij, asari, absinthij, amygdalarum amararum, singulorum pondo denarium quatuor, ex

aqua

æqua pastilli finguntur, singuli singulorum dena riũ, dãtur ex mulsa febricitantibus: ex mulso, si nõ adest febris. Cũ enim febris, urinas & obstru ctiones delẽt. Venter quoq; acribus siccãtibusq; clysteribus sollicitandus est, qualis est ex muria. Locis mulierum pessi ad menses euocandos in- dendi sunt, quales Paulus ad hunc modum de- scribit, Anisi, cardami, cumini, nitri, aristolo- chiæ, fœnigræci, pulegij, ficuum, interioris pares portiones excipiuntur oleo susino, id est quod ex alijs confectum est. Posthæc aquarum sponte na scentium aut similium arte factarum usus fre- quens salutaris est, aliarum uerò inutilis. Sudor quoq; euocandus est non exercitatione tantum, ut Celsus ait, sed etiam in harena calida, uel la- conico, uel clibano, similibusq; alijs. Ventri quo- que imponuntur quæ uel humorem desiccent, uel uiscus roborent. Desiccat bubulus fimus in sole arefactus, tritus, & ex aceto coctus, addita sul- phuris quarta parte. Eadem utilitate pollet fi- mus columbinus & caprinus. Itẽ emplastrũ ex fermento, aridis funibus, calce, nitro, iride, sul- phure, uino, lauri baccis, ammoniaco. Ad idẽ fa- cit quod habet lapidis pyritæ, sulphuris, uini, am moniaci, nitri, singulorum pondo denariũ duode cim, cumini pondo denariũ sedecim, excipiuntur cera & terebinthina, inductaq; corio toti uen- tri imponuntur. Ex absinthio uerò, fœnogræco & polenta fit cataplasma, quod iecori robur

restit

restituit, multa id genus medicamenta Paulus, Aëtius, & Alexander scripserunt: quæ referre lõgius esset. Satis enim est Galeni methodum explicare. Vacuato autem aliqua ex parte humore ad uitiati iocinoris aut partis quæ huic malo occasionem præbet, affectum curandum uidendum est: nempe scirrhum & alias prius cõmemoratas causas, quarum curandarum rationẽ partim supra commemorauimus, partim in libris Methodi medẽdi Galenus tradit. Victus ratio desiccet, ac urinam prouocet sic, ut iecur nõ offẽdat. Itaq; uinum austerum, sed quamtenuissimũ, ut Celsus ait, utiliter adhibetur. Exiccat enim ac urinas mouet, roburq́; uisceris seruat. sed parce id sumendum est, neq; enim id ultrà dandum, quàm ut uitam seruet. Eiusmodi uirtutis cibi dandi sunt, qualis est panis probè fermẽtatus. Inter aues, perdices, gallinacei, turtures, turdi, merulæ. Ex piscibus saxatiles, & id genus alia permulta, quæ ex Galeni de Alimentis libris petẽda sunt.

*

FINIS.

INDEX EORVM QVAE hoc in libro notatu digna continentur.

Apoſte

Contra-

Nutri

Quad

Spir

Venæ

FINIS.

Εἰς τὸν Γαληνοῦ τὸν πρὸς Γλαύκωνα θεραπευτικῶν ἐξηγητήν, Ἰακώβου Τουσάνου.

*

Σμικρῆς μὲν σελίσιν ταύτης, κρυφίης δὲ Γαληνὸς
Τὴν καθόλου μάρψας πῆξιν ἀκεστορίην.
Οψὲ γὰρ Ἀκάκιος λαμπραῖς, ὡς ἄλλος Ἀπόλλων,
Ἀκτῖσι ζοφερὸν τὸ σκότος ἐσκέδασεν.

ANTHONII GALLI,
Doctoris Medici, ad Martinum Acakiam decastichon.

*

In triuijs quondam ſolitus dubitare uiator,
Stare loco, cœptam neſcius ire uiam.
At Maiæ genitus feſſo ſuccurrit, & illi
Quod erat in uotis indice ſe exhibuit.
Quid nunc Martinus ſolus monſtrator? in arte
Nempe dei partes geſſit, & unus habet.
Quod cernens ſtupuit deus, aligero pede terram
Succutiens cœlos euolat, hæc & ait:
Perge alijs monſtrare uiam, iamq; ipſe faceſſo:
Nam medicina tuo deuiat haud digito.

